

PROBLEMI

6-7, 1984

POLITIKIN ZABAVNIK

Zoja Skušek-Močnik: Popotovanje v središče zemlje . . . (. . . in nazaj)
Matevž Krivic: Kako je bil rešen »primer Teleks«

VESELJA DOM

Bogdan Novak: Bil sem pavliha
Bogo Sajovic: Napajanje iz domačih virov informacij
Vinko Vasle: Kdo so naši cenzorji

ZGODBE V PODUK

Marko Jenšterle: Pozdravljen, Rastko . . .
Vesna Marinčič: Kako me je nehalo skrbeti in sem vzljubila zapisnike
Manca Košir: Naši cilji: zvestoba, pridnost, delavnost. . .

. . . IN RAZVEDRILO

Uroš Mahkovec: Jurare in verba magistri
Darko Strajn: K meteorologiji javnega obveščanja
Zoja Skušek-Močnik: Besede in ljudje

POŠTNI PREDAL 29/a

Zakaj in kako sem bil razrešen. Odgovor uredništva Dela. Vrhovnemu sodišču SRS. Če šteješ samo pljunke, je vse umazano. Kaj sme vsebovati popravek. Osnutek zakona o temeljih sistema javnega obveščanja. Konkretna kritika trojnega funkcionarja. Vrhovnemu sodišču SRS. Pravilnik o delu sveta za varstvo pravic občanov.

DOM IN SVET

Osmerica proti. . . A. Vloga osmerice, B. Postopek proti Vladu Šlambergerju, C. Postopek proti B. Dolničarju in J. Volfandu.

SLOVENSKE VEČERNICE

Saksida, Suhadolnik: Stališče uredništva RŠ
OK ZKS Vič-Rudnik: Delovanje RŠ
Svet RŠ/L. Kreft: Stališča in sklepi PS RŠ
za PUK ZSMS/T. Vetrih: Zapisnik s seje PUK ZSMS
Tomaž Mastnak: Neosporna je činjenica . . .
Rastko Močnik: Über einige Fragen der. . .
Pavle Gantar: Nekaj fragmentov k vprašanju »N« himne na RŠ

PROBLEMI 6-7, 1984 (246, letnik XXII)

Uredništvo:

Andrej Blatnik, Miran Božovič, Aleš Debeljak, Mladen Dolar (glavni in odgovorni urednik), Branko Građišnik, Milan Kleč, Peter Kolšek, Miha Kovač, Dušan Mandič, Tomaž Mastnak, Peter Mlakar, Rastko Močnik, Denis Poniž, Rado Riha, Iztok Saksida, Marcel Štefančič jr., Jaša Zlobec, Igor Žagar.

Svet revije:

Miha Avanzo, Andrej Blatnik, Mladen Dolar, Miha Kovač, Peter Lovšin, Rastko Močnik, Braco Rotar, Marko Uršič, Jože Vogrinc, Jaša Zlobec, Slavoj Žižek (delegati sodelavcev); Jože Dežman, Marko Kerševan, Valentin Kalan, Marjan Kotar, Lev Kreft, Sonja Lokar, Tomaž Mastnak, Jože Osterman (predsenik), Marko Švabič, Jadranka Vesel (delegati širše družbene skupnosti).

Sekretar uredništva: Iztok Saksida

Uradne ure: torek od 17. – 19. ure

četrtek od 13. – 15. ure

Naslov uredništva: Gosposka 10/I, Ljubljana

Revija denarno podpira Kulturna skupnost Slovenije. Po sklepu Republiškega sekretariata za kulturo in prosveto št. 421-1/74 z dne 14.3.1974 je revija oproščena temeljnega davka od prometa proizvodov. Tekoči račun: 50101-678-47163, z oznako: za Probleme. Letna naročnina (za letnik 1984) je 500 din, za tujino dvojno.

Izdajatelj: RK ZSMS

Tisk: DDU, Parmova 39, Ljubljana

Cena te številke je 140 din

Naklada: 1350 izvodov

Naročenih rokopisov ne vračamo.

POPOTOVANJE V SREDIŠČE ZEMLJE ... (... in nazaj)

Prepričana sem že bila, da bo moja navzočnost na občnem zboru Društva novinarjev Slovenije bolj stvar zasebne zabave, saj nisem bila delegat, delovni predsednik Boris Bergant pa nas je že kar na začetku opozoril, da imajo pravico do razpravljanja samo delegati in povabljeni gostje (izmed teh ni pravice nobeden izkoristil). Ko pa sem naslednjega dne prebrala poročilo v Delu, se mi je zazdelo, da bi to nemo navzočnost vseeno lahko porabila za splošnejšo korist. Da bi bila javnost čim popolneje obveščena o dogajanjih na novinarskem zboru, sem skušala zbrati vse tamkajšnje razprave; zapoznalo žurnalistično početje se mi ni v celoti posrečilo, ker so se delegati medtem že raztepli po vsej Sloveniji, marsikateri pa tudi na počitnice. Vseeno si je na podlagi zbranega materiala mogoče ustvariti precej zanesljivo podobo o stvarnem dogajanju.

Za tiste, ki jih poleg conflicting facts zanimajo tudi conflicting dogmas, bomo ponatisnili tudi poročilo iz Dela. Temu izdelku ne gre le ugled članka iz vodilnega dnevnika, pač pa tudi vrednost nekakšne ničelne stopnje, ki mu pripada med poročili drugih časnikov z občnega zbora: za ta poročila je bilo namreč značilno, da so bila po izčrpnosti in objektivnosti v obratnem sorazmerju s hierarhičnim prestižem občila, v katerem so bila objavljena.

S ponatisom informacije iz Dela si bomo prihranili tudi trud, da bi povzemali uvodne besede dosedanjega predsednika DNS Jaka Koprivca.

Obračun novinarskega dela

Na občnem zboru Društva novinarjev Slovenije so pretresli svoje delo v preteklem dveletnem obdobju – Izvoljeno novo vodstvo DNS

LJUBLJANA, 29. junija – V Domu slovenskega političnega in informativnega tiska je bil danes občni zbor Društva novinarjev Slovenije, na katerem so ocenili delo društva v obdobju od marca 1983 do letošnjega junija, izvolili pa so tudi novo vodstvo društva.

Dosedanji predsednik Društva novinarjev Slovenije Jak Koprivec je v poročilu postavil v ospredje uredništvo dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije ter vlogo novinarjev in javne besede nasploh v prizadevanjih za čim doslednejše izvajanje sprejetih ciljev.

»Nekateri še naprej zastavljajo vprašanje,« je med drugim dejal, »ali novinar ima ali nima pravice samostojno soditi. Seveda jo ima in jo mora imeti, vedeti pa mora, kakšne dolžnosti mu ta pravica nalaga. Ključno vprašanje je, ali je usposobljen in pripravljen ne le objektivno izražati realni družbeni položaj, razpoloženje ljudi, samoupravnih celic, političnih organov, itd., marveč s svojo dejavnostjo, poročili in komentarji tudi konstruktivno vplivati na oblikovanje socialistične samoupravne zavesti, jim pomagati, da bodo uspešneje in odgovorneje opravljali svoje gospodarske in politične funkcije.«

Ko je ocenjeval delo društva v

preteklem mandatu, je dejal tudi naslednje: »Če bi sodili samo po številu sestankov, po raznolikosti tem, ki smo jih obravnavali, in po resničnih in namišljenih problemih in konfliktih, ki smo jih morali razčiščevati, bi lahko celo ugotovili, da je aktivnost Društva novinarjev Slovenije v letih 1982/84 dobila novo kvaliteto. Vendar pa bolj ustreza ocena, da se je društvo novinarjev z veliko deklarirane volje in izrazite kritičnosti, pa z nemalo težav, iskanj in dilem začelo le malo bolj izrazito ukvarjati z novinarskimi in širšimi družbenimi vprašanji. Žal kar precej dobrih programov in radikalnih zahtev po drugačnem ravnanju ni bilo podprtih z ustrežno akcijo, z zavestjo, da so cilji dosegljivi samo s skupnimi prizadevanji, ne pa z nekakšno delitvijo na »opazovalce« in »izvajalce«, na »kritike« in »kritizirane«.

Svoje poročilo je Jak Koprivec zaključil z mislijo, da tudi novinarstvo dokončno in nepreklicno vstopa v obdobje, ko se bo moralo potrjevati z jasnimi političnim položajem, znanjem in kar največjo odgovornostjo za javno besedo.

Razprava o poročilih, ki so jih delegati sprejeli, je bila kritična in samokritična, kar pomeni, da

se nasprotja in dileme v družbi odlikavajo tudi v novinarskih vrstah. Niti družbenih razmer niti razmer znotaj društva novinarjev ni mogoče retuširati. Zato na današnjem občnem zboru niso sprejeli zaključkov in konkretnih usmeritev za bodoče delo, pač pa bo komisija za sklepe na osnovi razprave dopolnila predlagane usmeritve, o katerih bodo razpravljali vsi novinarski aktivni.

Skladno s statutom – na današnjem občnem zboru je bila izrečena pobuda, da bi ga veljalo ponovno pretresti, zlasti določila o volitvah vodstva društva – je upravni odbor DNS za novega predsednika predlagal dva kandidata: Slavka Frasa, urednika Naših razgledov, ki je dobil petinpetdeset glasov, in Lenarta Šetinca, glavnega urednika in direktorja radijskih programov RTV Ljubljana, ki je dobil trinpetdeset glasov. Glasovalo je stosedemindvajset delegatov občnega zbora, ki so izvolili tudi nov upravni odbor, nadzorni odbor, častno razsodišče DNS in delegate za skupščino Zveze novinarjev Jugoslavije.

JANA TAŠKAR

Četudi si je Jak Koprivec za svoj uvodni nagovor vzel skoraj uro časa, pa vendarle ni porabil dveh tretjin celotnega trajanja zbora, kakor bi bralec lahko napačno sklepal iz gornjega poročila. Narobe: dosedanji predsednik se je zadovoljil s slabimi petino celotnega časa zbora. A čeprav je poročevalka iz

Dela tako velikodušno črpala iz poročila dosedanjega predsednika, je vseeno marsikaj neprevidno izpustila; nekaj teh lakun bomo tu poskušali zapolniti – bolj s parafrazo dikcije kakor z izčrpnim povzetkom. A saj vemo, kdo ali kaj je stil: »Pojavljajo se nekakšni novi pogledi – delitev novinarjev na

režimske in druge v alternativnih časopisih ... Samohvala ... Naj si ne domišljajo, da molk, ki spremlja te skonstruirane teze, ... Diskvalifikacija večjega dela novinarstva presega meje dobrega okusa ... Namesto enotne fronte ... Ali je alternativno novinarstvo sinonim za ozek krog ... Kritično novinarstvo ne morejo biti šokantne metode ... Objektivno novinarstvo naj bi bilo (po njihovem) sinonim za režimskost ... Nekateri gromovniki ... Eksplozivni posamezniki ... Umišljena kritičnost ... Spogledovanje z orwellovsko kritičnostjo ... Tako nam ne bo mogel nihče očitati sumljivega avantgardizma ...

Te ključne besedne zveze, ki jih tu navajamo po neavtoriziranem zapisu, ponazarjajo ton in ubranost dela predsednikovega govorjenja, ki pa očitno na delegate ni naredilo posebnega vtisa: to lahko sodimo tako po molku, s katerim so delegati sprejeli Koprivčeve besede, kakor po njihovem govorjenju, s katerim so jih zavračali v razpravi.

Razprava je potekala takole:

Marjan Sedmak:

Vsaka birokratska uzurpacija najbolj računa na tiho večino, na ljudi, ki ne reagirajo, ker se po uradniško bojijo ali pa so otopeli. Mislim, da se tako v Sloveniji kot v Jugoslaviji krepi kritična analitična zavest o tem, da takšna uzurpacija na račun ustavno opredeljenega položaja delovnega človeka obstaja. Če govorimo o njej v okviru našega društva, potem bi to ne smelo biti nič nenavadnega. Še bolj pozitivno pa je to, da se utrjuje tudi spoznanje, da ta uzurpacija, ki se skriva v samem sistemu izvajanja oblasti, ki se skuša odtujiti, veliko bolj učinkovito spodkopuje sistem, za katerega smo se odločili z ustavo leta 1974, kot pa različne skupine 28-ih in podobni izrazi političnega, nacionalističnega ali pa morda celo od birokracije izmanipuliranega obupa. O tej manipulaciji govorim zato, ker bi se prav nič ne čudil, če bi lepega dne ugotovili, da se za aferami te vrste skrivajo režiserji, ki sedijo v naslanjačih in ki skušajo preko njih doseči povsem drugačne, stalinističnoavtoritarne cilje. Mimogrede, če bom v nadaljevanju morda kritiziral sistem, bom govoril o tistem, kar dejansko funkcionira, in ne o tistem, kar imamo napisano na papirju; na papirju smo dejansko zelo dobri, mešanje teh dveh kategorij – ponavadi zlonamerno – pa je ustvarilo že toliko »sovražnikov sistema«, da bi bilo povsem odveč, če bi se med njimi znašel še jaz. Upam, da sem bil dovolj jasen: sistem, ki je na papirju, podpiram z vsem srcem, rad bi ga le uresničeval.

Zdaj pa k sami stvari: upravni in izvršilni odbor imata seveda vso pravico narediti poročilo v skladu s svojim gledanjem, naša delegatska pravica pa je, da poročilo sprejmemo ali ne, s pripombami ali ne. Svoje pripombe bom skušal predstaviti v obliki parov protislovij, ker se mi zdi ta preveč zanemarjena marksistična metoda – zanemarjena pa je zato, ker skačejo birokratu rešitve iz glave kot Minerva Jupitru in se ne porajajo v družbeni dialektiki –, še vedno zelo učinkovita, nikakor pa ne zato, ker bi hotel deliti svet na breg dobrega in zla. S tem očitkom sem namreč že imel opravka in ker mislim počasi, mislim pa vendarle, sem našel tudi odgovor nanj: marksistična metoda hoče protislovja presegati in ne konservirati na različnih bregovih.

Prvo protislovje, ki ga opažam pri branju poročila, je protislovje med potrebo po skrajno jasnem razčlenjanju odnosov in procesov v novinarski sferi in ob njej ter dikciji teksta, kjer prevladujejo tako imenovana

splošna mesta – ali banalnosti, če hočete – s katerimi se strinjamo pač vsi. Le kdo ni za napredno, samoupravno, prodorno in kdo ve ša kakšno novinarstvo?! Jedru tistega, kar se je zelo dialektično – ali če hočete spet drugo besedo: v navzkrižjih – odvijalo v društvu in ob njem, to pa je bitka za vsebinsko podružbljanje, se poročilo izogne s formulacijami, ki so včasih prav komične. Poglejte si no stran devet in me razsvetlite, kaj je narobe z novinarji, ki so menili, da je treba nesoglasja – v Pavlihi namreč – oceniti predvsem v kolektivu in izdajateljskem svetu? Razen če ni narobe to, da nekateri ljudje v vodstvu Društva niso bili tega mnenja. Poglejte tudi dikcijo o razvpitem odprtem pismu: ali je šlo res za napad na slabo delo aktivov ali pa je bilo naslovljeno na delo in metode koga drugega. Kaj se bomo zdaj sprenevedali in loščili pročelja! S pismom smo opravili in ga postavili na pravo mesto, dovolj pa mi je teh drobnih manipulacij, ko vendar vsi dobro vemo, kjer so bili poli konflikta in v čem je bilo jedro konflikta!

V to kategorijo zamegljevanja resničnih odnosov in procesov sodi tudi neverjetno opolzek poskus prikazanja dogajanj okoli Teleksa in Pavlihe, in mislim, da je šlo pri tem dogajanju za drugo protislovje, za protislovje med privatizacijo – celo med dvema različnima, čeprav ne enakovrednima poloma privatizacije – in med politiko podružbljanja te sfere. Pri Teleksu vemo, kje smo, saj je celo takšen dokument, kot je stališče Delovega aktiva društva novinarjev, se pravi papir, ki je bil sprejet potem, ko so bile mobilizirane Delove subjektivne sile (sklican je bil najprej nujen sestanek sekretariata OO ZK, ki je zavrnil predlog sklepov, ki jih je predlagal predsednik aktiva DN, nato pa je sklepe izdelala posebna skupina, ki je bila imenovana na pobudo OO, ter sklepe omilila, op.red.), no, celo ta papir je sramežljivo priznal, da niso bile izkoriščene vse samoupravne in delegatske poti. Samoupravljanje in delegatstvo se nam kar naprej pojavlja kot nekaj zelo pogojnega! Dejstvo je, da ni bila izkoriščena nobena in predsednik uredniškega sosveta Matjaž Kmecl je, kot se je izkazalo pred častnim razsodiščem, odstopil in tukaj nas je kar precej, ki smo imeli v tej dvorani klavno priložnost poslušati Jaka Koprivca, ki si je skušal olajšati položaj tako, da je trdil nasprotno. Afera Pavliha: verjetno bi bila končana kar hitro, če se ne bi upravni odbor – ustanovitelj – že na prvi seji, ki je bila posvečena temu, znašel pred poskusi manipulacije: potem ko je spodletela prva hitra Koprivčeva akcija proti Novaku in za Mikelnar pred izdajateljskim svetom, sta Jak Koprivc in Boštjan Pirc, pardon, bil je Boštjan Pirc ob molku Jaka Koprivca, skušala prepričati upravni odbor, da je smisel stališča izdajateljskega sveta, da je treba Novaka razrešiti. Sam sem postavil vprašanje, kakšno je stališče izdajateljskega sveta, ker sem vedel zanj in sem hotel, da bi zanj vedeli še drugi člani upravnega odbora Društva. Koprivcu se tudi ta drugi poskus urejanja stvari po kratkem postopku ni posrečil in vsi se spominjamo, kako je grozil z odstopom. Tovariši, to je etika, ki jo presega še etika otroškega vrtca! Če je potem prišlo do široke razprave, je prišlo predvsem po zaslugi članov upravnega odbora iz aktivov, ki se niso upirali razčiščenju zadev okoli Pavlihe, marveč birokratski manipulaciji! Pa pustimo zdaj ob strani te račune, ker bomo spet slišali pripombe o osebni nestrpnosti ali nezdravih ambicijah: neverjetno je število ljudi, ki se začnejo v takšnih sti-

skah ukvarjati s psihiatrijo, namesto da bi se lotili jedra problema. Bistvo tega pa je, da sta bila upravni odbor in kar celotno društvo, ko sta šla z razpravo v bazo, že zelo blizu tega, da potrđita stališče, ki bi pomenilo pravo učbeniško dialektično preseganje protislovja med zasebniško – če lahko tako rečem – privatizacijo in izjemno nevarno privatizacijo s pozicij oblasti, privatizacijo, ki se je skrivala za poskusi manipulacije, in sicer z ugotovitvijo, da je treba pobijati obe, pa ne tako, da krepimo eno na račun druge, marveč z realnim, vsebinskim podružbljanjem. – Žal je Novak s svojim Jakom postavil v ospredje le eno plat te privatizacije in upravni odbor je tej stihiji nasedel, tako da imamo vprašanje še kar lepo odprto.

Tretje protislovje, o katerem bi rad povedal nekaj stavkov, pa je protislovje med potrebo po ponovni afirmaciji podružbljanja, ker bomo le tako kos družbeni krizi, in staro prakso birokratizacije, ki misli, da je kos krizi, v resnici pa jo podaljšuje. Tu gre po mojem mnenju za usodno protislovje med tem, ali bomo v prihodnosti našo krizo ali naše krize reševali z družbenim konsenzom ali pa z izrednimi razmerami, za katere bi rekel, da si jih nekateri neznansko želijo, ker jih podružbljanje odvira iz sobe z gumbi. Primerov za to imamo veliko in prepričan sem, da predstavljajo enega tudi drobne ukane, ki so spremljale naše volivne priprave; pa naj o tem govore tisti, ki jih poznajo iz prve roke, če mislijo, da je to potrebno. Drug najnovejši primer pa je Delov pravilnik za varstvo pravic občanov, ki so ga potrdili pred kratkim v sosednji dvorani. Kot berem interpretacijo odgovornega urednika Dela in glavnega urednika Naših razgledov (v zapisniku s seje delavskega sveta tozd), naj bi svet ne odločal kot družbeni organ, marveč naj bi pomagal in svetoval vodstvenim kadrom Delove hiše pri odločanju o objavi spornih prispevkov – bojim se, da je ta široka pravica tega najvišjega družbenega pritožbenega organa tako ozka, da ne zadovoljuje več niti realsocialistov in desne socialne demokracije!

Mislím, da je slovensko novinarstvo na dokaj nevarni točki: če zdaj ne pokaže, da hoče biti podružbljeno in del samoupravnega procesa in torej ne podaljšana roka še vedno zelo močnih birokratskih struktur in neformalnih centrov odločanja, potem bo izgubilo verodostojnost tedaj, ko bo ta verodostojnost izjemno dragoceno politično orožje v prid humanemu in samoupravnemu socializmu. Zato pa ne smemo biti molčeča večina. In še ena kratka pripomba: mnogo tega, za kar sem se potegoval tukaj, je napisanega tudi v poročilu upravnega odbora. K temu pa bi rekel isto kot k vprašanju sistema: papir mi ni dovolj, hočem podružbljanje v praksi in zares. Če nekdo na papirju prisega na podružbljanje in na samoupravljanje, potem pa gre v svoj kabinet in se gre oblast, potem je takšno podružbljanje samo lažna zavest, ideologija v slabem Marxovem pomenu, opij za množice. Jaz pa nisem narkoman.

Po Sedmaku je govoril Tomislav Ivič, delegat aktiva koroških novinarjev; njegovega zapisa nismo mogli dobiti. Med drugim je dejal, da so pretresi okoli Pavlihe in Telexa razgibali novinarsko srenjo. Omenil je tudi slabo informiranost novinarjev in kor rešitev navedel Gorjupove dneve. Pohvalil je sveže veter, ki je zavel med novinarstvom, in nove metode dela v DNS, zavrnil pa tako delovanje častnega razsodišča, v katerem prihaja do konfrontacije zgolj med advokati.

Bojana Leskovar:

Kljub temu, da je poročilo UO posvetilo zadevi Pavliha dosti prostora, ali pa ravno zato, in ker sta skupaj z obravnavo odprtega pisma in njegovih podpisnikov praktično edini konkretni stvari v poročilu, bi želela to poročilo dopolniti, zato, da ne bi sprejemali poročil, ki bi bila tendenciozna in neresnična.

Če že govorimo konkretno o zadevi Pavliha, potem je nujno povedati tudi naslednje:

1. da je UO najprej hotel razrešiti Novaka sam, brez posvetovanja z aktiví, da pa je bilo kasneje na zahtevo delegatov aktivov sklenjeno, naj ČR razišče utemeljenost obtožb zoper Novaka /obrekovanje, blatenje, opravljanje itd./;

2. zamolčano je, da po obravnavi ČR ni niti v enem primeru ugotovilo obrekovanja, opravljanja ali blatnjenja, kar naj bi bil razlog za razrešitev Novaka.

Po tem za zagovornike razrešitve neugodnem stališču ČR je sproženi postopek zastal, čeprav je Novak sam zahteval pismeno, naj se nadaljuje in dokonča.

Sledil je, dan po izidu Pavlihovega Jaka, telegrafski sklic seje UO in razrešitev brez posveta z aktiví in brez upoštevanja stališč ČR.

Navedba, da je UO razrešil Novaka z večino glasov in brez glasov proti, je tipičen in ciničen primer zavajanja s polresnicami. Zamolčano je namreč, da se je 7 predstavnikov aktivov glasovanja vzdržalo, z izrecno opredelitvijo, da o razrešitvi Novaka zaradi Pavlihovega Jaka ni mogoče odločati, ne da bi se posvetovali z aktiví, zlasti še, ker je bilo prav na zahtevo aktivov sklenjeno, da se je treba odločati na podlagi stališča ČR, ki pa je bilo sedaj prezrto. Ne gre torej za sedem glasov, ki se ne bi znali odločati za ali proti. V tako važnem vprašanju so vztrajali na dosledni izpeljavi delegatskih odnosov, kar bi morali storiti tudi vsi ostali, ki so brez pooblastil glasovali za razrešitev.

Edina obrazložitev razrešitve je bila ta, da je bil Pavlihov Jak privatizacija uredniške politike in časopisa. Če se je satirično norčeval iz Jaka Koprivca zaradi njegovega združevanja treh nezdržljivih funkcij itd., to ni privatizacija, saj ni šlo za nikakršen privatni /zasebni/ spor, ampak za spor o javnih zadevah, torej za javen spor. Če je bil kdo mnenja, da je bilo to norčevanje žaljivo, je to nekaj povsem drugega kot »privatizacija«. Tokrat o tem ni odločalo ČR, ki bi lahko spet izneverilo pričakovanja, ni bilo nobenega preverjanja, nobenih razprav po aktivih, temveč je bil v atmosferi »naglega sodišča« sprejet sklep o odstranitvi. Tega ne pripovedujem zato, da bi poskušala po štirih mesecih vplivati na formalno veljavnost sklepa, ampak zato, ker pač na občnem zboru ocenjujemo delo upravnega odbora.

Še nekaj je v poročilu zamolčano, pa ne bi smelo biti, to, da je bil na isti seji UO sprejet sklep o pobudi, da ustanovitelj Pavlihe ne bi bilo več DNS, temveč SZDL, tako kot za ostale časopise. Za ta sklep pa tudi formalno predlagam, da ga občni zbor spremeni, oziroma, če se delegati na to vprašanje niso mogli pripraviti, ker tega v poročilu ni bilo, predlagam sklep, da se vprašanje v **aktivih ponovno prouči in da šele nato o njem UO dokončno in polnoveljavno sklepa!** Štirideset let je bilo DNS izdajatelj oziroma ustanovitelj Pavlihe in prav ob 40 letnici naj bi se ta tradicionalna zveza razdrla. Ali samo zato, ker ob prvem poskusu razrešitve aktiví vendarle niso bili pripravljene sprejemati neargumentirane predlagane rešitve. Sem odločno proti in zahtevam od delovnega pred-

sedstva, da dá na koncu razprave o poročilih ta moj predlog na glasovanje.

In še nekaj v zvezi s Pavliho. Na eni zadnjih sej UO so bili po popolnoma neveljavnem in nesprejemljivem postopku izvoljeni trije delegati v novi izdajateljski svet Pavlihe. Aktivov o tem ni nihče nič vprašal, niti ni bilo znotraj samega izvršnega odbora nobenega evidentiranja možnih kandidatov, to so bili osebni predlogi tajnika društva. Ob teh predlogih je bilo postavljeno tudi vprašanje sklepčnosti. Odgovor je bil pozitiven, glasovanje pa je pokazalo, da je bilo za kandidate 19 članov UO, 1 proti, se pravi, da je glasovalo 20 članov – za sklepčnost pa je potrebno 22 glasov. Kljub temu se je v zapisniku te seje pojavil falsifikat, ker piše, da je za predlog glasovalo 21 članov, v resnici le 19. Morebitno pojasnilo, da sta dva glasovala naknadno, ne velja, ker tak način s statutom ni dovoljen – vsekakor pa bi moralo biti to v zapisniku zapisano. Zato tudi **predlagam, da občni zbor s sklepom ugotovi, da izvolitev treh delegatov DNS za izdajateljski svet Pavlihe ni bila regularna /brez kriterijev, brez evidentiranja in ob nesklepčnosti/ in da mora zato novi UO izvesti nove regularne volitve teh treh delegatov.** Prosim delovno predsedstvo, da dá na koncu razprave tudi ta predlog na glasovanje.

Vinko Vasle:

Nekatera stališča in ocene v poročilu UO ne ustrezajo resnici ali pa jo prikazujejo hudo enostransko; in ker laž kaj hitro postane resnica, mi pa si ne želimo živeti in delati v lažni resnici ali v enostranskih razmerah, **predlagamo nekaj sprememb** v poročilu. Naše **alternativne formulacije** bom razdelil na tri oddelke: 1. na tisto, kar je treba iz poročila IZPUSTITI; 2. na tisto, kar je treba SPREMENITI; 3. na tisto, kar je treba poročilu DODATI.

1. Izpustiti

A. Iz poročila je treba izpustiti celoten zadnji odstavek na str. 7, ki se nadaljuje kot prvi odstavek na str. 8: ta odstavek deli novinarje na »dobre« in »slabe«, kar je izrazito **sektaško** stališče, ki slabi enotno fronto naprednega novinarstva. Prav tako je nesmiselna ocena, da naj bi se nekateri novinarji zavzemali za »ločevanje novinarstva od politike«; za to se ni, kolikor vemo, zavzemal nihče. Če pa ta formulacija pomeni, da se nekateri zavzemamo za **neodvisnost novinarstva od centrov politične moči**, potem jo je treba zapisati v tej formulaciji in jo **podpreti**.

B. Črtati je treba stavek na str. 8–9: citiram »Žal je UO (odprto) pismo . . . dobil med zadnjimi . . .« To je neresnična trditev in diskvalifikacija podpisnikov. Takšnih metod v našem društvu ne potrebujemo.

C. Ne strinjamo se z oceno, da je metoda odprtega pisma neustrezna (str. 9): če UO res tako meni, ima sicer do tega pravico, upošteva pa naj, da je to nekoliko smešno stališče, saj je v nasprotju z najbolj temeljnimi demokratičnimi vrednotami naše družbe.

D. Črtati je treba vrinjeni stavek v 11 vrsti od spodaj na str. 9: »ker smo ocenjevali, da so pobude večine (podpisnikov odprtega pisma) dobronamerne«. Ta stavek implicira, da pa pobude »manjšine« **niso bile dobronamerne**; podpisniki odprtega pisma iz našega aktiva odločno protestiramo proti taki sektaški delitvi – pobude VSEH so bile dobronamerne, zato naj se ta ocena črta.

E. Črtati je treba tudi zadnji stavek na str. 9, ki se nadaljuje na str. 10: tu spet vodstvo deli člane na dobre in slabe, kar je značilna birokratska gesta in značilno birokratsko tarnanje vodstva, ki bi rado zamenjalo neposlušno ljudstvo.

2. Spremeniti

Spremeniti je treba odstavke, ki govorijo o **IZOBRAŽEVANJU**, o **ZAKONIH** in o **PAVLIHI**.

A. **IZOBRAŽEVANJE**: besedilo daje stališča, ki niso problematična le v novinarskih vrstah, ampak v celotni družbi (npr. vprašanje študija na 1. stopnji v Mariboru). Zato naj se poročilo: ali omeji na splošna in skupna načela; ali pa naj pošteno navede dileme in alternative.

B. **ZAKONI** o obveščanju: poročilo se omejuje na »cehovske« zahteve, ki so sicer upravičene, a ne izčrpajo naših stališč. Zlasti ne upošteva vprašanj, ki so bila v javni razpravi v ospredju in ki so jih obravnavali javno zlasti člani tega društva: namreč vprašanja neodvisnosti sredstev obveščanja od centrov politične moči in torej tudi od ustanoviteljev.

C. **PAVLIHA**: v delu poročila, ki se nanaša na Pavliho, mrgoli netočnosti in tendenčnih stališč, polresnic, problematičnih ocen itd. Npr. ocena, da so bile razprave »demokratične«; to oceno že takoj spodbija naslednji odstavek (str. 10) o razrešitvi odgovornega urednika: do te razrešitve je prišlo, kar poročilo ne navaja, brez presvetovanja z aktivni, katerih zadnje stališče je bilo večinoma proti razrešitvi (ali vsaj noben aktiv razrešitve ni zahteval); poročilo ima tudi zanimiv sofizem, ko pravi: »UO je z večino glasov – brez glasov proti – razrešil odg. ur. . . .«: tisti, ki niso glasovali proti, niso pa bili za (zato večina in ne soglasnost), so se **vzdržali**: tega poročilo ne navaja, četudi so tisti, ki so se vzdržali, edini ravnali tako, kot mora delegat ravnati, kadar se ni posvetoval z bazo, gre pa za **ODLOČITEV O EKSTREMNEM UKREPU**. Delegat se mogoče lahko sam odloči in pozneje verificira svoje stališče, kadar gre za manj pomembne odločitve: a tega ni mogoče dopustiti, kadar gre za **EKSTREMNE ODLOČITVE**, pri katerih **POTI NAZAJ NI VEČ**. Postopek pri razrešitvi odg. ur. Pavlihe je bil napad na sam delegatski sistem.

Zato **PREDLAGAM**: odstavki o **izobraževanju, zakonih in Pavlihi** naj se **IZLOČIJO** iz sedanjega poročila; do naslednje ali pa morebiti (izredne) skupščine DNS naj UO o teh točkah pripravi novo, izčrpnjše in **BOLJ OBJEKTIVNO** poročilo.

(Konkretno gre za tele pasuse:

1. **Izobraževanje**: od str. 5, 3. odst. – do str. 6, konec 3. odst.
2. **Zakona**: od str. 7, 1. vrsta – do konca 1. odst. na tej str.
3. **Pavliha**: od str. 8, 2. odst. – do str. 10, konec 4. odst.)

3. Dodati

Na strani 12 naj se za prvim odstavkom vstavi tole besedilo:

V zadnjem času je ob pomembnih dogodkih na bistvenih področjih družbenega življenja prihajalo do embarga na informiranje ali do nedopustnega doziranja informacij (npr. lanska žetev, pogajanja z Mednarodnim monetarnim skladom, beograjski in sarajev-

ski dogodki itd.). Društvo novinarjev Slovenije ocenjuje, da ti pojavi obnavljajo nekatere že presežene odnose v naši družbi in škodijo nadaljnji demokratizaciji družbenih odnosov na samoupravnih osnovah. Zato se bo društvo najodločneje zavzelo za odpravljanje embarga, doziranja informacij in podobnih poskusov manipuliranja z javnostjo; društvo bo nudilo vso pomoč uredništvom in novinarjem, ki se bodo ob konkretnih primerih spopadali s takimi in podobnimi nedemokratskimi tendencami.

Po tej razpravi je predsedujoči Boris Bergant izjavil, da poročila upravnega odbora ni mogoče ne spreminjati ne dopolnjevati, pač pa ga lahko delegati pri glasovanju samo sprejmejo ali zavrnejo. S tem je uporabil zelo značilno potezo, h kateri se birokracija pogosto zateka tudi na drugih področjih, kadar se začne demokratična razprava, ki že sama na sebi (tj. tudi če se ne spušča v izrecen spopad s stališči posameznikov ali skupin na oblasti) ogroža birokratske pozicije.

Bergant je s tem, da je celotno razpravo zožil na alternativo »DA ALI NE«, konflikt v bistvu zaostрил do skrajnosti. Ni pa ga prignal do konca samo po obliki (odločanje med sprejemom in zavrnitvijo), pač pa tudi po vsebini: dotlej se je razprava vrтела okoli številnih in različnih vprašanj, upravni odbor je sicer ob številnih točkah doživel ostro kritiko, a včasih so ga tudi podprli, hoteli so njegovo različico poročila samo dopolniti, zaostriti, ji dati večjo jasnost itn. Od trenutka, ko se je mogoče odločati samo za ali proti, vsa ta niansirana skala odpade. S tem trenutkom je namreč konec razprave o (pomembnih) stvareh – poslej gre samo še za opredeljevanje za upravni odbor ali proti njemu. Z dodatnim pravilom, ki ga je Bergant spretno in nepričakovano vpeljal v igro, je razpravljanje z enim gibom prestaval z ravnine ad rem, na kateri je potekalo dotlej, na ravnino ad hominem.

Prav tej prestavitvi konflikta z razprave o stvareh na opredeljevanje za ljudi ali proti njim je paradokсна vrednost, zaradi katere birokracija tako pogosto sega po tem obratu. Računajo namreč, da ljudje iz razlogov dobrega okusa, omikanega občevanja itn. te ravni razprave ne bodo sprejeli in bodo rajši popustili, se vdali birokratskemu diktatu. Obrat je zahrbtn in zanesljiv hkrati: pri nasprotniku izkorišča namreč prav tisto, zaradi česar ta nasprotuje birokratskim intrigam. Obrat je zanesljiv tako rekoč prav zaradi svoje zahrbtnosti: prav iste vrednote, zaradi katerih se človek spušča v boj z birokracijo, mu preprečijo, da bi ta boj gnal naprej čez neko točko, onkraj katere bi v bistvu sprejel birokratske metode. Alternativa, v katero je delegate potisnil Bergant in ki je skrajno ideološko sredstvo birokratske vladavine, je tale: ali sprejmeš birokratske metode in torej odnehaš v protibirokratskem boju; ali pa tega ne sprejmeš in tudi odnehaš.

Zadeva sicer redkokdaj deluje v tako surovi čistosti, do kakršne je prišla na novinarskem zboru; zvečine so postopki birokracije veliko manj rafinirani, njihov mehanizem pa zato tudi manj izčiščen. Pri odstavljanju redakcije Teleksa, pozneje pa pri razrešitvi odgovornega urednika Pavlihe se je nekajkrat zgodilo, da visoki predstavniki društva in družbe niso govorili resnice; njihovi sogovorniki in zastopniki drugačnih rešitev so to vedeli, a vendar tega niso izkoristili v svoj prid. Zakaj? Če namreč nekdo pri polni zavesti in ljudem v obraz govori odkrito neresnico, se ob tej nespodobnosti ljudem kratko malo upre sodelovati – celo na način oponiranja. Učinkovitost tega postopka izvira iz tega, da se v njem birokratska interpretacija obrača prav na tisti moment v nasprotnikovi poziciji, zaradi katerega je ta pozicija ravno antibirokratska.

Seveda so lahko delegati nasledili tudi iz drugih razlogov. Denimo zato, ker verjamejo na besede (vsaj na besedo predsedujočega). Drugače povedano – ker si pač ne morejo misliti,

da bi predsedujoči lahko manipuliral. Kar pomeni, da isti mehanizem samo nekoliko diskretnije deluje: zanaša se na zapanje.

Janko Tedeško:

Slovenski novinarji polagamo račune o dvoletnem delu in iščemo boljših in prodornejših poti za uveljavljanje našega dela v družbi v času, za katerega je značilen zelo težak in zapleten gospodarski položaj. Novinarska beseda postaja vedno bolj občutljiva in odgovorna in vedno več je dilem, na katere morajo novinarji suvereno in argumentirano odgovarjati. Pisana in izgovorjena beseda in slika postajajo vedno bolj sestavni del družbenih procesov plemenitenja samoupravne socialistične demokracije, večnacionalne resničnosti naše države in njene odprtosti v svet.

Na posvetu novinarjev z družbenopolitičnimi delavci obale maja 1982 je eden izmed razpravljalcev izjavil: »Problemi so enaki kot pred osmimi leti.« Tudi danes lahko rečemo, da so problemi podobni kot pred dvema, štirima ali več leti, oziroma da ni bil, kot temu rečemo, niti eden od problemov umaknjen z dnevnega reda. Lahko celo rečemo, da so se nekateri problemi zaostрили, da se kažejo v novi luči, po drugi strani pa je opazna nova volja do reševanja vseh odprtih vprašanj. Še več: rečemo lahko, da se danes veliko bolj odkrito in odgovorno pogovarjamo tudi o »tabu« temah.

O vlogi novinarjev v družbi, o tem, kakšno naj bo informiranje in opredeljevanje do posameznih vprašanj, smo govorili največkrat takrat, kadar je prihajalo do konfliktnih situacij, teh pa v zadnjih letih ni bilo malo. Praksa nam govori, da so novinarji, ki spremljajo regionalno problematiko, velikokrat pod kritično lupo dnevne občinske politike oziroma pod vplivom trenutnih interesov te ali one delovne organizacije. Tudi novinar v naših razmerah je pred večno lažno dilemo: ali držati družbi ogledalo in kazati prav vse gube ali predstavljati občanu retuširano sliko. Druga dilema: ali se lahko novinar izdvoji iz družbene resničnosti, v kateri deluje, ali pa naj tvorno sodeluje v družbenem presnavljanju in kreiranju kratkoročne in srednjeročne politike okolja, v katerem deluje. Na te dileme odgovarja novinar s svojim vsakodnevnim delom.

Po mojem mnenju novinar ne more objavljati retuširane slike družbe, tako kot tudi ne more iskati samo negativnih, morbidnih plati družbenega življenja. Vsaka družbena akcija, vse naše življenje in delo vsebuje veliko plemenitih ciljev in rezultatov in mnogo izrodov, mnogo negativnega. Novinar ne more prikazovati samo pozitivnih plati, kajti sicer bi mu občani ne verjeli, po drugi strani pa pomeni iskanje zgolj negativitete destrukcijo vsakega družbenega projekta. Treba je reči, da je javna beseda skorajda izključno prepuščena samo novinarju in da se premalo oglašajo v razpravah, polemikah ali dilemah sami akterji nekega projekta. Javna beseda je še premalo pogumna, premalo priznana in premalo uporabljena. Višjo stopnjo razvoja v medsebojnem obveščanju in odločanju bomo dosegli šele tedaj, ko bo od projekta do realizacije neke akcije udeleženo v procesu informiranja čimveč dejavnikov.

Na pogovoru z družbenopolitičnimi organizacijami, o katerem sem že govoril, je bilo tudi rečeno: novinarje je treba vključiti že v fazo formiranja nekega projekta.

Le tako bo namreč od vsega začetka poznal vse vzgibe, ki motivirajo neko družbeno akcijo. Prepogosto se dogaja, da je novinar in s tem tudi javnost, obveščena o nekem projektu, ko je že pred realizacijo in ko se lahko mnenja za in proti krešejo le na destruktiven način.

Da bi ilustriral atmosfero, v kateri smo živeli in delali kot novinarji v zadnjih dveh letih, bom izbral tri primere: razpravo o premogovnem terminalu, ki je bila nekako na začetku našega mandata, razpravo o referendumu v koprski in izolski občini, ki še sveže odmeva, in pa razpravo o zadevi Pavliha, ki je prerasla v razpravo o svobodi tiska, o delovanju društva in o angažiranosti novinarjev v naši družbeni resničnosti.

Razprava o premogovni luki je prinesla na dan številne dileme o smotnosti gradnje takšnega objekta. Morda je tudi res, da so novinarji poudarjali enostransko škodljive plati te gradnje in manj gospodarske koristi. Toda to vsekakor ne more biti opravičilo za grobe napade na novinarje, ki so poskušali dokazati nesmotnost naložbe z ekonomskega in ekološkega vidika. Na novinarje je takrat v občini marsikdo gledal kot na kategorijo ljudi, ki meče polena pod noge tistih, ki se zavzemajo za gospodarsko rast in razvoj Kopra. Ti pritiski in etiketiranje so v novinarjih vzbudili sum, da se morajo sredstva javnega obveščanja podrežati dnevni politiki in ozkim gospodarskim interesom. Od tod do izjav o tem, da je novinarstvo v naši družbi nesvobodno, je samo korak. Razprava o premogovnem terminalu je pokazala, kako nismo dovolj strpni do različnih stališč in kako preradi odkrito kritiko in debato zamenjujemo z izključujočim etiketiranjem. Prav v takšnem ozračju se rojevajo teze o škodljivosti pisanja nekaterih novinarjev in na drugi strani o absolutni svobodi, ki da jo potrebujejo novinarji pri svojem delu. Obe tezi sta enako nekoristni in škodljivi in v bistvu ne upoštevata realnega stanja, v katerem delujejo novinarji kot sestavni del te družbe.

Razprava o smotnosti referendumu o samoprispevku je razkrila vse dileme, ki nastajajo ob teh primerih in ki pri nas niso neka novost. Da je obremenjevanje osebnih dohodkov občanov v tem trenutku nevhvaležno, je jasno vsem, tako kot je po drugi strani jasno, da nekaterih problemov šolstva in zdravstva še dolgo ne bomo mogli rešiti. Zdi se mi, da so se nekateri novinarji opredeljevali bolj proti samoprispevku kot za – seveda temelji ta moja ugotovitev bolj na subjektivnih osebnih pogovorih kot pa na analizi objavljenih člankov. Z gotovostjo lahko trdim, da je na primer TV Ljubljana v zadnjem tednu pred referendumom odklanjala objavo vsakršnega prispevka o referendumu, češ da bi bila tudi že nevtralna informacija propaganda za referendum. Ob tem se mi zastavlja vprašanje: kako naj se obnaša novinar v položaju, ko je intimno subjektivno prepričan v zmoto nekega predloga, stališča ali akcije, hkrati pa je soočen tudi s potrebo po predstavljanju njegovim stališčem diametralno nasprotnih stališč. Zastavlja se še drugo vprašanje: ker z nečim ne soglašam, ali me lahko kdo prisili, da pišem drugače, kot mislim. To je dilema, ki jo mora razreševati vsak posameznik, vsaka redakcija posebej. Moje mnenje je, da je potrebno informacijo ločevati od mnenj, glede mnenj pa mislim, da si nihče ne more lastiti monopola, temveč da so časopis, radio in televizija dolžni v enaki meri in na enako poudarjen način predstavljati različna mnenja, ki se pojavljajo kot bo-

gatitev, kot plemenitenje samoupravne socialistične demokracije in smotrnejšega gospodarskega razvoja.

Zadeva Pavliha bi bila zgolj zadeva notranje organiziranosti in delovanja društva, če ne bi ob tem deloval sklop okoliščin, ki je ob aferi sprožil vprašanja, pomisleke in dvome o svobodi novinarstva. Razhajanje med glavnim in odgovornim urednikom je bilo razumljeno kot vmešavanje politike v delo Pavlihe in kot pritisk na svobodo satire in humorja. Zadevi Pavliha moramo pripisati, da se je v našem društvu začela široka razprava o delovanju društva, o dejavnosti aktivov in posameznih članov, ki je premajhna in neustrezna.

Ta razprava je pokazala, da novinarji žal dvignemo svoj glas le tedaj, ko nam kdo stopi na prste, izboljšujemo delovanje društva le takrat, ko pride do kriznih situacij. Tedaj nekateri »odkrijejo«, da nimajo možnosti izražanja lastnih pogledov in interesov, medtem ko društvo večkrat zaman poskuša animirati razprave.

Vesna Marinčič:

Obraunavanje tega primera (vloga osmih predlagateljev proti gl. in odg. uredniku Dela zaradi neobjektivnega obveščanja javnosti o dogajanjih v slov. novinarstvu) je bilo treba prenesti na novo ČR, zato vsebinsko o tem ta hip ne bi bilo primerno razpravljati, dejanje bi lahko bilo razumeti kot pritisk na ČR, saj bo to o zadevi šele odločalo.

Kljub temu pa bi bilo treba v poročilu o dosedanjem delu ČR bolj jasno navesti, zakaj postopek, sprožen 9. februarja, ne samo še ni končan, ampak se pravzaprav še niti začel ni.

Razprava je bila sklicana že štirikrat. Na prvo oba urednika nista prišla, poslala sta advokata, sicer pa tudi ČR ni bilo sklepčno. Na drugi je bilo ČR sklepčno, vendar je sprejelo predlog predlagateljev postopka, da »tovariška obravnava« z odsotnimi – prek advokata – nima nobenega smisla in jo je tako preložilo. Tudi na tretjo razpravo glavni urednik ni nameraval priti, saj je dve uri pred razpravo to tudi pisмено sporočil – potem je pa vseeno prišel. Prišel je tudi odgovorni urednik, toda – smola – zdaj pa spet ČR ni bilo sklepčno. Kljub opozorilu predlagateljev, naj se četrta tovariška obravnava razpiše na dan, ko bosta oba urednika lahko prišla, se je spet zgodilo, da sta bila oba službeno odsotna in razprave spet ni bilo. Komentar je nepotreben.

Pač pa je potreben ob razpravi na tretji, sicer nesklepčni razpravi, na katero se v bistvu navezuje tudi predzadnji odstavek na drugi strani poročila ČR. Tam si namreč ČR postavlja vprašanje, ali niso poleg ČR za reševanje takih vprašanj – namreč o odgovornosti zaradi enostranskega informiranja oziroma neinformiranja – pristojni še drugi: uredništva, družbeni organi upravljanja, tiskovni svet itd. Seveda so, toda to nikakor ne more biti za ČR izgovor, da bi se samo proglasilo za nepristojno v taki zadevi.

Na tretji – nesklepčni – razpravi je namreč vse kazalo prav v to smer, saj so tako rešitev podprli skoraj vsi navzoči člani ČR. Še bolj je zaskrbljujoče, da se je za to odločno zavzemal tudi predstavnik tiskovnega sveta SZDL tov. Mužević, in sicer na podlagi ustreznega stališča sekretariata tiskovnega sveta, kot je rekel. Vsesplošno izmikanje temu, da bi se ČR moralo opredeliti do obtožb – povsem konkretnih – da sta

urednika Dela odgovorna za enostransko poročanje tega časopisa o dogajanjih v slovenskem novinarstvu, in razsoditi, ali je pri tem šlo za kršitev kodeksa ali ne – urednika sta se vztrajno upirala tudi temu, da bi o stvari na ČR sploh razpravljali – postavlja novinarsko organizacijo v kaj čudno luč. Kdo pa največ piše oziroma govori o nujnosti ugotavljanja odgovornosti, in to dan na dan, če ne mi. Upam, da se novo ČR svojim statutarnim obveznostim, te so povsem jasne, ne bo izmikalo.

V razpravi je nato sodelovala Cveta Potočnik, ki je navzoče informirala o prihodnjem delovanju sekcije turističnih novinarjev. Otmar Klipšteter, predsednik komisije za življenjske in delovne pogoje novinarjev, se je spraševal, odkod novinarska brezbriznost do temeljnih razmer, v katerih živijo in delajo, predvsem pa je kritiziral postopek, ki ga je doživelo njegovo poročilo o delovanju te sekcije. Povedal je, da poročila v tej obliki ni sam ne napisal ne podpisal, pa vendar so delegati v gradivu za skupščino dobili tudi poročilo z njegovim podpisom. Ludvik Burger je skupščino informiral o prihodnjem posvetovanju o humorju in satiri kot obliki družbene kritike.

Darko Štrajn*:

V 11. točki materiala z naslovom Skupne ugotovitve DNS o Tezah za osnutek zakona o javnem obveščanju in v 47. členu Osnutka zakona o javnem obveščanju (Poročevalec Skupščine SRS ... letnik X, št. 16, s.6) je mogoče razbrati, da bi naj glavnega in odgovornega urednika in vse urednike imenoval ustanovitelj za mandatno dobo štirih let. Iz obeh omenjenih odlomkov, katerih vsebina je tukaj vsem znana, pa je zelo nazorno razvidna shema vertikalne odgovornosti navzgor. Čudim se, da je v »Skupnih ugotovitvah« izraženo takšno strinjanje s to shemo. Poleg tega, da gre za profesionalni novinarski interes, s stališča katerega bi takšno shemo lahko proglasili za profesionalno degradacijo novinarskega poklica, pa gre tudi za samoupravni interes ohranitve pluralizma v sistemu samoupravnih odnosov tudi v kardeljevskem smislu. Menim, da je nazorno razvidno, da bi realizacija sheme, ki jo predlaga 47. člen Osnutka zakona, pomenila unifikacijo sistema obveščanja, saj je jasno, da bi se vsak področni urednik pri svojem delu v boju za pridobitev novega mandata trudil zadovoljiti zahtevam ustanovitelja, torej foruma družbenopolitične organizacije. S tem bi izginila vsaka distanca med sredstvom javnega obveščanja in političnim forumom, vsaka možnost kritike forumskega dela in birokratizacije v politični strukturi bi tako lahko izginila. Uveljavil bi se torej sistem politične služnosti novinarjev političnim forumom. Zavzemam se torej za relativno avtonomijo OZD na področju produkcije informacij, saj je potrebno za zagotovitev pluralizma na tem področju vzpostaviti razmerje subjektov po horizontalni liniji, namesto razvrščenosti po vertikali, ki jo predlaga 47. člen Osnutka. Jasno je namreč, da do birokratizacije ne prihaja po subjektivni volji ljudi, ampak zato, ker je birokratizacija mogoča sistemsko. V primeru, če bi se omenjena shema uveljavila, bi imeli opraviti z zaprtim krogom odločanja o informiranju, saj bi bila vsaka »nezaželena kritika« lahko »kaznovana« s tem, da določenemu uredniku ne bi obnovili mandata. Predlagam, da se društvo v diskusiji o Zakonu o javnem obveščanju, ki naj bi trajala do

oktobra, zavzame za takšno spremembo ustreznih členov, ki bo omogočala nastavljanje področnih urednikov v sredstvih javnega obveščanja po notranji profesionalni logiki. Da bi se izognil očitku, da se zavzemam za »monopol v sredstvih javnega obveščanja«, pa poudarjam, da bi bilo treba v ustreznih členih povečati vlogo izdajateljskih svetov. Le-ti so doslej pogosto dobivali očitke, da ne funkcionirajo, vedno pa je vzrok za to v tem, da razen zgolj »estetske« posvetovalne funkcije pač niso imeli nobene prave funkcije. Dovolite mi še končno opombo. Če se bo shema, ki jo predlaga 47. člen Osnutka, realizirala, se izpostavljam nevarnosti še večje birokratizacije v političnih forumih. Potem mi v majhnih, obrobni medijih ne bomo več govorili o vladajočih medijih – izraz, ki gre tovarišu Koprivcu na živce – ampak bomo lahko govorili, in to ne več javno, samo še o vladanih medijih.

Neva Železnik je govorila o dveh pomembnih vprašanjih: o tem, koga nagrajujemo s Tomšičevimi nagradami, ki so iz priznanj za novinarje postale nagrade za vodilne urednike. Ko je postavila retorično vprašanje, kdo so »pravi« disidenti, je menila, da jih je iskati zlasti na področju gospodarstva, ne pa v ideološki sferi.

Boštjan Pirc je izjavil, da kot tajnik društva ne more sprejeti kritik, ki so bile izrečene na delo upravnega odbora. Menil je, da so kritike, ki poročilo UO očitajo nepopolnost, odveč, saj so v arhivu društva shranjeni izčrpani dokumenti o delu UO. Opravičil se je Otmarju Klipšteterju, ker je napisal poročilo komisije za življenjske in delovne pogoje v njegovem imenu: v UO so namreč menili, da poročilo ni ustrezno, in ker so mislili, da je Klipšteter bolan, so zadolžili Pirca, da napiše novo verzijo poročila.

Marjan Legan:

Po glavnih zapletih, ki so bili glede Pavlihe oktobra in novembra, je bilo dosti časa, da bi v demokratičnem dialogu stvari tako razčistili, da ne bi bilo treba z njimi na občni zbor. To namreč ni celovita dejavnost društva, na občnem zboru je treba obravnavati še dosti drugih zadev, čeprav gre tukaj res za pomembno stvar, za novinarsko svobodo in odgovornost. Na začetku tega zapleta je UO verjetno hotel biti učinkovit in je na hitro hotel ukrepati, ko je prišlo do nesoglasij med odgovornim in glavnim urednikom. Najprej je to obravnaval izdajateljski svet. Ker pa je Društvo novinarjev ustanovitelj Pavlihe, ustanovitelj pa po sedanjem zakonu imenuje odgovorne ljudi po predhodnem mnenju izdajateljskega sveta in kolektiva Pavlihe, je bil UO pred tem, da nekaj stori. Hočem reči samo to, da po tisti naglici, ki je bila po mojem napaka, smo vendarle ubrali pravo pot – dali zadevo v aktive in na častno razsodišče. Nekateri postopki so bili potem kritizirani, vendar mislim, da bi se to po februarju lahko uredilo, ne da bi na občnem zboru došlo take razsežnosti in doživelo frontalni napad. Povedati pa moram, da je treba organe, ki jih ima društvo, mislim na častno razsodišče, krepiti in njihove odločitve spoštovati. Zaupati moramo organom DNS, da bodo znali in mogli delati brez pritiskov in samostojno, predvsem z odgovornostjo do resnice. Osebnih spori med ljubljanskimi novinarji naš aktiv, tj. aktiv dolenjskih novinarjev, ne zanimajo, kolikor ne gre v resnici za načelne opredelitve. Glede odnosa do politike oz. oblasti je moja dolgolet-

* Diskusija, zapisana po spominu.

na izkušnja (12 let sem že odgovorni ur.), da je »sprega« z oblastjo nevarna in da novinarska distanca omogoča več maneverskega prostora, zahteva pa večjo odgovornost in večji osebni angažma ljudi, ki časopis delajo. V tem primeru ni treba služiti neki dnevni politiki, ampak se je mogoče usmeriti na dolgoročnejshe družbene, splošno sprejete cilje. Tole poudarjam, ker se mora lokalni tisk velikokrat postaviti po robu lokalizmu, delnim interesom. Pisati bi moral kritično, ne pa gledati na konkretne interese, recimo, neke tovarne, občine itd.

(Marjan Legan je svojo diskusijo na občnem zboru delno obnovil po spominu in jo avtorici tega zapisa dal 2. julija po telefonu.)

Po diskusiji o poročilih je Boris Bergant – kot da se ne bi medtem nič zgodilo/reklo – držeč se predpisanega voznega reda in, bržkone, računajoč na že prej omenjeni dobri okus večine delegatov, dal na glasovanje (tokrat javno z rožnatimi kartoni, ki so jih delegati dobili na začetku) sprejem poročil:

poročila UO: 19proti, 10 vzdržanih, za niso šteli;

poročila nadzornega odbora: vsi za;

poročila častnega razsodišča: 1 proti, 12 vzdržanih, za niso šteli;

in razrešnico tem organom: 2 proti, za niso šteli.

Točka volitve predsednika, IO in drugih organov društva:

Zlata Krašovec:

Predlagam preložitve volitev predsednika DNS. Sedaj veljavni statut je namreč v določbah o volitvah pomankljiv do te mere, da regularnih volitev sploh ni mogoče izvesti. O volitvah govori samo 39. člen, ki določa, da so izvoljeni tisti kandidati, ki dobijo največ glasov. Takšna določitev je smiselna samo, če gre za volitve z več kandidati, pa še v tem primeru manjka določilo, kolikšen je potreben minimum glasov, ki jih kandidati morajo dobiti za veljavno izvolitev. Če ta minimum ni določen, bi se nam lahko zgodilo, da bi za enega kandidata glasovalo denimo 40 delegatov, za drugega 30, petdeset pa bi jih bilo proti obema, pa bi bil tisti s 40 glasovi vendarle izvoljen. To pa je očitno nesmisel. Če o teoretični možnosti, da bi bil izvoljen kandidat, ki bi od sto možnih glasov dobil dva, pač zato, ker je njegov nasprotnik dobil samo enega – ne govorim. Zato bi bilo potrebno določiti minimum potrebnih glasov za to, da je kandidat izvoljen.

Še na nekaj bi rada opozorila. Namreč na ohlapnost izvedbe kandidacijskega postopka za predsednika DNS. Čeprav statut DNS določa, da upravni odbor predlaga kandidata za predsednika po poprejšnjih konzultacijah v aktivih, so bili kandidati določeni na seji upravnega odbora zgolj na podlagi evidentiranja, ki pa v tistem času (7.6.) sploh še ni bilo končano, saj so kar številni delegati na seji povedali, da v njihovih aktivih evidentiranja še niso opravili. Zato bi bilo še toliko bolj potrebno, da bi listo predlaganih možnih kandidatov upravni odbor poslal v aktive v razpravo. In šele nato po konzultacijah z aktivni določil kandidata. To pa se ni zgodilo.

To je še dodaten razlog, zaradi katerega menim, da bi bilo najbolj pošteno volitve predsednika odložiti na jesen. Do takrat pa izvesti kandidacijski postopek brez takšnih nepravilnosti in nedemokratičnosti, kot so bile omenjene.

Seveda pa tudi določiti minimum potrebnih glasov, ki bi jih tedaj moral dobiti kandidat za predsednika za izvolitev.

Do takrat pa naj društvo vodi podpredsednik, ki ga bo novoizvoljeni upravni odbor izbral izmed svojih članov na prvi seji.

Gaša Milivojevič, delegatka Dela, je skupščino obvestila, da so jim na sestanku aktiva zatrdili, da lahko na skupščini poleg »uradnih« delegatov predlagajo še svojega. Še ena »drobna ukana«.

Boris Bergant ji je nemudoma pojasnil, kar je medtem ugotovila že sama in z njo bržčas ostali Delovi delegati, da po statutu to kajpada ni mogoče. Če bi delegati kar na skupščini predlagali in potem še volili svoje kandidate, kako bi potem, denimo, speljali po statutu predvideno posvetovanje s predsedstvom RK SZDL?

Tako so kar trije (M. Sedmak, Z. Krašovec, G. Milivojevič) opozorili, da je pri določanju kandidatov za predsednika prišlo do vrste nepravilnosti, ki dajejo misliti, da so nekateri člani IO manipulirali s članstvom. Dvojni predlog Z. Krašovec je bil za delovnega predsednika Berganta očitno preveč zapleten, zato je delegatko posebej vprašal, kaj hoče; ker mu dodatno pojasnilo ni pomagalo, je vprašanje hladnokrvno opustil in nadaljeval s predsednikovanjem. Ravnal je pravilno: skupščina vendar ni kraj, kjer bi trdoglavcem razlagali STM (samoupravljanje s temelji matematike).

Kar ni zmogla beseda redkih, je opravila volja vseh – tistih, ki so ostali do volitev, tistih, ki so šli prej domov, in tistih, ki jih na skupščino sploh ni bilo. Farsa, na katero je Z. Krašovec hipotetično opozorila, je bila čutno nazorno uprizorjena kot dejanskost. Ali s številkami:

1. število delegatov za skupščino: 218

2. število navzočih delegatov: 147

3. število glasujočih delegatov: 127

– novi predsednik je dobil 55 glasov, kar je: slaba četrtnina od 1.; slaba polovica od 2.; in nekoliko boljša slaba polovica od 3. Koliko duhovitosti bi se izlilo izpod peresa tov. Berganta, če bi bil to rezultat volitev za, denimo, nemškega kanclerja?

Če se komu ljubi – in zdi se, da je takih zmerom več – naj se pozabava s tistim delom statuta DNS, ki nam ga je predsedujoči takole pojasnil: če dva kandidata za upravni odbor dobita enako število glasov (to se je namreč zgodilo), izvoljen pa je lahko samo eden, potem skupščina kar tam na javnih volitvah glasuje za enega izmed njiju. Lepota zadeve je v tem, da je bilo takrat, ko so to določilo uresničevali, na zboru samo še triinšestdeset (63) delegatov, ki pa jih – skupaj s predsedujočim – ta popolna nesklepčnost kljub opozorilom pri glasovanju ni niti malo motila.

Do kakšnih sklepov je skupščina prišla, tega ne moremo poročati, ker skupščina sama ni vedela, kaj je sklenila; predsednik komisije za sklepe Darko Marin je namreč skupščini sporočil, da komisija sklepov ni sposobna že kar takoj formulirati. Ta odkritosrčnost sicer bržkone potrjuje vtis, da je bila skupščina nekaj prelomnega, a hkrati opozarja na paradoksnost prelomnega trenutka. Če bi bila namreč razprava na skupščini tradicionalna, tj., če bi se zadovoljevala s pogrevanjem načelnih stališč ob začetku »konkretnih« zgljedov, potem bi bilo seveda sklepe mogoče že kar takoj formulirati: a če bi bilo mogoče, pa bi nikakor ne bilo treba; take načelne itn. sklepe je namreč mogoče formulirati v kateremkoli trenutku, na skupščini, po njej in celo pred njo. Ker pa je bila razprava drugačna – ker so v njej nastopali govorci z jasnimi in različnimi stališči, o katerih se je bilo treba odločati (ki jim je bilo torej mogoče tudi ugovarjati, postaviti nasprotna stališča ali kompromisne predloge itn.) – komisija ni mogla formulirati sklepov prav iz tistega razloga, iz katerega bi jih morala že takoj predložiti. Komisija ni mogla predložiti sklepov skupščine, ker skupščina do nikakršnih sklepov prišla ni; skupščina pa ni prišla do nikakršnih sklepov, ker je bil način, kako so jo vodili,

tak, da do njih ni mogla priti. Vodili so jo tako, kot da bi bila zgolj ritual; dogajala pa se je – nemara za vodilce nepričakovano – kot resnična demokratična delegatska skupščina. Preprosto rečeno: nobenega od predlogov, ki so jih dali govorniki, predsedujoči ni dal na glasovanje. Če bi o predlogih skupščina glasovala, potem bi bilo delo komisije za sklepe zgolj v tem, da na koncu prebere spisek sprejetih sklepov v sprejetih formulacijah. Delo komisije bi bilo v tem primeru zgolj katalogizatorsko. – Če bi bila skupščina tradicionalna, potem bi seveda delo komisije za sklepe bilo drugačno – namreč literarno. A skupščina ni bila tradicionalna, bila pa je tradicionalno vodena: torej komisija ni mogla delovati kot zapisovalec izglasovanih sklepov – literarno pa tudi ne. Odkritosrčnost je bila v tem, da je to priznala. A če bi bila do konca poštena, tudi nikoli poslej ne bi mogla priti do nikakršnega sklepa, saj noben sprejet ni bil. – V času poročanja o tem seveda še nič ne vemo.

Točka razno: Pod točko razno sodijo ponavadi bolj ali manj marginalne zadeve, na tem občnem zboru pa so delegati pod tem zaglavjem dočakali pomembno zadevo: epilog »svinjske afera« ali zadeve Ranka Čičak. Alenka Puhar je tiste, ki tega morebiti niso vedeli, seznanila s peticijo (s približno 200 podpisi) za zaščito zakonitosti v procesu proti Vjesnikovi novinariki, vse skupaj pa še z zapletom:

Ranka Čičak je bila spuščena iz zapora, vendar ji v Pečincih nenehno grozijo in vsaj dvakrat so jo poskusili dobesedno spraviti s poti. Drugi poskus se je »posrečil«. Čičak je zbil avto (s tedaj še neznanim voznikom) in jo poškodoval. Svinjska afera se je torej končala (?) s poškodbo novinarkem ki jo je razkrila. Točka razno na občnem zboru slovenskih novinarjev pa z ugroženim molkom, ki mu je sledil predlog Iva Kuljaja – aplavz za Alenko Puhar in minuto molka za novinarstvo.

V Ljubljani, 14. julija 1984

Zoja Skušek-Močnik

KAKO JE BIL REŠEN »PRIMER TELEKS«

Teleks je bil eden od treh primerov, ob katerih je skupini slovenskih novinarjev prekipelo in so napisali odprto pismo upravnemu odboru Društva novinarjev Slovenije. Poročilo upravnega odbora DNS za občni zbor društva 29. junija 1984 pravi, da je šlo za »urejanje razmer v uredništvu Tribune, Teleksa in Pavlihe«, kar da je bilo povod za očitke podpisnikov odprtega pisma o »monopolizaciji nekaterih posameznikov in institucij, o nekakšnem nedemokratskem ravnanju in enostranskem osvetljevanju problemov ter neaktivnosti društva, kar naj bi onemogočilo odločnost novinarjev v boju za resnico«. Iz dikcije poročila je jasno razvidno, da njegovi sestavljalci teh očitkov ne sprejemajo, čeprav nikjer ne pojasnijo, v čem in zakaj niso utemeljeni. V nadaljevanju poročilo celo pravi, da je bila »logična zahteva upravnega odbora, da se v vseh aktivih, zlasti pa v aktivih, od koder so bili podpisniki, še bolj organizirano in ustvarjalno analizirajo konkretne razmere in pomanjkljivosti, sprejmejo pobude za boljše delo društva, hkrati pa z argumenti ocenijo in zavrnejo vse tiste ocene in ugotovitve, ki temeljijo zgolj na nekakšnih občutkih ali pa so posledica nezadostne ali enostranske poučenosti o posameznih vprašanjih«. Tipično, neustrezne ocene naj se zavrnejo, sprejmejo naj se pobude za boljše delo, pomanjkljivosti naj se ustvarjalno analizirajo – kaj pa morebitne ustrezne, čeprav hude ocene, iz katerih bi lahko izviralo še kaj drugega kot le nedolžne »pobude za boljše delo«, kaj pa morebitna resnična (in ne le »nekakšna«) nedemokratska ravnanja, resnične monopolizacije, hude napake in ne le »pomanjkljivosti«? Kritika, odgovornost, odstop? Te besede naj novinarji uporabljajo za druge, ne za urejanje razmer v lastni hiši!

In aktiv novinarjev Dela, kamor spada tudi Teleks, je to naročilo upravnega odbora vzorno izpolnil. Kako – o tem kasneje, najprej pa si na kratko osvežimo spomin na to, kaj se je pri Teleksu pravzaprav sploh dogajalo, kako je »primer Teleks« nastal. In še to: zakaj o tem pišem jaz kot nekakšen stranski opazovalec, ne pa kdo od tistih, ki so bili v dogodke neposredno vpleteni? Zato, ker je »pro domo sua« pač težko pisati – da ne navajam še drugih razlogov, ki pa bodo vsakomur, ki ni na tem svetu šele od včeraj, jasni tudi brez navajanja, če prej ne, pa potem, ko bo ta zapis prebral do konca.

Torej, Teleks je že več let živel, naklada mu je padla in iz krize naj bi ga potegnil novi glavni in odgovorni urednik Anton Rupnik, postavljen na to mesto prve dni leta 1983. V prvi številki, ki je izšla pod njegovo taktirko (13. januarja 1983), je zapisal: »Najprej se moramo predstaviti: v hiši nas je nekaj novih, drugi pa so odšli. 'Šefi' so nam naročili, naj Teleks poživimo, še bolj aktualiziramo in spolitiziramo. Poskusili bomo.« In so res. Ali so »šefi« Rupniku res naročili čisto tako, kot je napisal, bi se po nadaljnjem razvoju dogodkov sicer dalo tudi dvomiti – ali pa so samo mislili, da tudi on ne bo vseh izrečenih besed in proklamacij jemal čisto dobesedno in zares. Pa jih je. Že kar v prvi številki je za nosilno temo izbral najbolj vročo temo od vseh takrat možnih – sekcijsko obravnavo o usmerjenem izobraževanju v Cankarjevem domu (z Rastkom Močnikom s stisnjeno pestjo na naslovnici!), pisati pa jo je dal nikomur drugemu kot Alenki Puhar, ki je pri že omenjenih »šefih« padla v nemilost in so jo prestavili na Teleks najbrž ne toliko zaradi tega, da bi Rupniku okrepili novinarsko ekipo z uglednim in sposobnim peresom, kolikor zato, da so se je lahko znebili na mestu urednice sobotne priloge Dela, kjer jim je s svojimi stališči postajala vse bolj nadležna. Mislim seveda, da

se jim je ta zalogaj zataknil v grlu že prav tega 13. januarja 1983 in jih nato neprijetno dražil vse do oktobra 1983, ko so ga končno z Rupnikom in skoraj celotno redakcijo vred izkašljali na različna bolj ali manj skrita ali vsaj manj izpostavljena mesta in koticke Delove prostrane hiše.

V podobnem stilu, kot je začel, je Rupnik tudi nadaljeval. Intervju z Bulatovičem in nato z Vidmarjem, pa z Mrakom, pa poročanje o razpravi v Društvu slovenskih pisateljev o zapiranjih pisateljev, pa o stanovanjski sferi za Bežigradom, pa o zdravstvu, šolstvu, o vrsti gospodarskih tem – kdo bi se spomnil vsega, kar je v teh pičlih nekaj mesecih prinesel »Rupnikov« Teleks zanimivega in razmišljanje vzpodbujajočega? Poznam precej ljudi, ki so tak Teleks ponovno začeli kupovati, potem ko so se poprej zaradi plehke vsebine odvrnili od njega – žal pa je bilo morda še več tistih, ki so tak Teleks prenehali kupovati. Izrazito politični tedniki se pač še pri večjih narodih težko uveljavljajo in nikjer ne dosegaajo naklad »lažjega« tiska.

Gotovo je, da je Delove »šefe« skrbelo tudi padanje ali stagniranje naklade in večanje Teleksovih izgub, gotovo pa so jih še bolj skrbele politične implikacije Teleksovega pisanja, zaradi katerih so jih najbrž tudi sami slišali od svojih »šefov«. In ko je Rupnik zvedel, kakšne politične pregrehe naj bi bil po mnenju prvih in drugih »šefov« v Teleksu zagrešil ali dopustil, je seveda zaprosil za razrešitev in njegovi prošnji je bilo takoj ugodeno. Toda Teleksov stroj je bil v zagonu, tek je naprej tudi brez Rupnika in jih še nekaj »ušpičil«, preden so Rupniku našli zamenjavo. Če prej ne, je sedaj postalo jasno: zamenjati je treba (skoraj) kompletno ekipo, ne le Rupnika – prej ne bo miru! In to so tudi storili, z lepim in prav prepričljivim pojasnilom, da ima pač novi urednik pravico, da si sam izbere ekipo, s katero naj bi delal Teleks, kakršnega si je zamislil. Pojasnilo bi bilo seveda še bolj prepričljivo, če bi enako pravico imel tudi Rupnik deset mesecev poprej – pa je ni imel . . .

Do sem je Teleksova zgodba najbrž podobna še marsikateri zgodbi iz vseh povojnih let našega novinarstva. Tik pred prej omenjenim zadnjim dejanjem te zgodbe pa se je začela še ena vzporedna zgodba, zgodba o javnem in poljavnem ocenjevanju in komentiranju tega, kar se je zgodilo pri Teleksu – ta zgodba je pa precej bolj originalna in zasluži, da si jo nekoliko podrobneje ogledamo.

Dne 27. oktobra 1983 se je sestal izdajateljski svet Teleksa (navzoči člani: dr. Matjaž Kmecl, Boštjan Barborič, dr. Šime Ivanjko, Dino Pucar, Ivo Zorčič, dr. Matjaž Zwitter) ob navzočnosti devetih članov redakcije Teleksa in treh predstavnikov vodstva Delove hiše (Jak Koprivc, Boris Dolničar, Vlado Šlamberger). To je bil sicer šele drugi sestanek tega sosveta. Ob Rupnikovem nastopu ga niso sklicali, ampak šele maja, saj ti sosveti seveda niso kdovekako pomemben organ, da bi jih morali sklicevati za vsako malenkost. Ker Rupnik in njegov koncept ob svojem nastopu nista bila predstavljena temu organu niti skupščini ČGP Delo kot najvišjemu organu družbenega vpliva na tisk, pač pa hišnim šefom in šefom letih (»trem vodilnim političnim tovarišem«), je seveda razumljivo, da se je Rupnik tudi s prošnjo za razrešitev in z razlogi za njo obrnil na te šefe in ne na prej omenjena organa. Toda zdaj se je pa sosvet vendarle zbudil. Kot je na seji povedal Koprivc, je njegov predsednik dr. Kmecl insistiral, da bi morala Rupnikov odstop spremljati celovitejša ocena izvajanja uredniške usmeritve Teleksa – in tako je vodstvo Delove hiše tako

oceno za sestanek sosveta tudi pripravilo. Očitno si ni moglo misliti, da bi utegnil takle sosvetič tako avtoritativni oceni, naslanjajoči se na še bolj avtoritativne ocene od zunaj, tudi kaj ugovarjati. Toda tudi Kmecl navsezadnje ni kdorsibodi in drugi člani sosveta tudi ne – in tako se je zgodilo, kar pa v naših novinarskih zgodbah ni običajno: sosvet je oceni ugovarjal. Pa še nekaj: že s tem, ko je oceno sploh zahteval, je dosegel, da so dotlej zgolj interne in zakulisne ocene nekega javnega delovanja postale vsaj za spoznanje bolj javne. Nad tem, da je zapisnik tega sosveta prišel v roke tudi nepoklicanim, na primer meni, se utegne kdo sicer še razburjati in morda celo iskati »odgovorne« za to – toda gotovo z mnogo manj upanja na uspeh kot v primeru, če bi šlo samo za kakšne interne ocene in razprave, ki bi jih utegnil kdo proglasiti celo za poslovno tajnost.

Torej, zapisnik je zdaj tu in z njim indirektno tudi sporna ocena, ki je bila predmet razprave. Člani redakcije z Rupnikom na čelu so ji ostro nasprotovali in štirje od šestih navzočih članov sosveta so jih pri tem – ne sicer tako ostro, bolj diplomatsko, a vendarle dovolj jasno – podprli: eden je zavrnil očitek sejanja črnogledosti in brezperspektivnosti, češ da isto velja za ves jugoslovanski informativno-politični tisk, vključno z Delom; drugi je zavrnil negativno oceno objave odlomka iz knjige Čavoškega in Koštunice »Strankarski pluralizem in monizem«, češ da so bili nekateri bralci prav navdušeni, da take stvari lahko danes javno pišemo, in da objava takih tekstov ljudem prej vrne zaupanje v to, da naša družba počasi le postaja odprta, demokratična družba; tudi tretji je zavrnil očitek črnogledega in brezperspektivnega prikazovanja, pa še kritiko objave intervjuja z dr. Bavconom; četrty je dal generalno oceno, da bistveno čez »pregrehe«, kakršne se najdejo v Danasu ali pa v NIN-u, Teleks sploh ni šel, itd. Rupnik in člani redakcije so najbolj ostro nasprotovali negativni oceni objave feljtona Praška pomlad »z nekaj spremiljajočimi komentarji in intervjuji, ki so se spremenili v protisocialistično pisarijo«, pa oceni o »vzvišeni negatorski poziciji nekaterih Teleksovih novinarjev«, pa negativni oceni vprašanja v intervjuju: »... toda kako naj ljudje razpolagamo z rezultati svojega dela, ko pa so ti rezultati zapravljeni za naslednjih deset, dvajset let?«, Rupnik še posebej oceni, da je širil občutek ogroženosti slovenščine in Slovencev, in še zlasti je vztrajal pri svojem trdnem prepričanju, da ni storil prav nič narobe, če je feljtonu o Djilasu dodal faksimile enega od takratnih spornih Djilasovih člankov v Borbi – kar pa je bilo politično ocenjeno kot nesprejemljivo. Odgovori sestavljalcev ocene na te ugovore so bili izrazito defenzivni, Koprivc je predlagal, naj se jo vzame samo kot osnutek ocene, ki naj se jo ustrezno popravi – toda tudi to ni bilo sprejeto. Končno je bil – glede na to, da sta Rupnik in kmalu za njim še njegov namestnik Tine Guzej tako in tako že odstopila – sprejet Koprivčev poziv, naj sosvet zaupa operativnemu vodstvu ČGP Delo, da pripravi vsebinsko in kadrovske »rekonstrukcije« Teleksa, nakar šele naj bi sosvet o tem povedal svoje mnenje; toda, predsednik sosveta dr. Kmecl je k temu izrecno dodal, da pa »ne gremo v spremembo koncepta z motivacijo, da je to delo bilo opravljeno slabo, ampak da je bilo – v okoliščinah, v kakršnih se je opravljalo – opravljeno dobro.« Koprivc je temu sicer spet dodal: »Upošteva vse napake!«, nekdo je temu spet ugovarjal – in potem se je sestanek počasi nekako vendarle končal.

Naslednje dejanje te vzporedne zgodbe – odprto pismo 35 novinarjev, ki med odprtimi vprašanji omenja tudi dogajanja okrog Teleksa in terja javna pojasnila. Jak Koprivc, predsednik Društva novinarjev Slovenije, na seji upravnega odbora društva 7. decembra 1983, pojasni stvari takole: »Urednik Teleksa je odstopil potem, ko je doživel toliko in toliko kritičnih pripomb in ko teh kritičnih pripomb očigledno ni bil pripravljen sprejeti, upoštevati. Mislim, da je naredil najbolj pošteno, mo-

ralno in politično najbolj odgovorno dejanje. S tem nočem reči, da morda on v drugačnih razmerah ne bi bil prisiljen, da odstopi.« Potem govori o permanentnem padanju naklade Teleksa in o tem, da se mora Teleks potruditi na tržišču ali pa propasti – in nadaljuje: »Zato je bilo sklenjeno kot zadnji poskus, da se stvari na Teleksu uredijo, da se delno spremeni koncept Teleksa in da se ustanovi novo uredništvo. Ta usmeritev je bila s pripombami, ampak vendarle v končni fazi sprejeta na izdajateljskem svetu in v skupščini ČGP Delo.« Do tu bi bilo Koprivčev pojasnilo še za silo sprejemljivo, čeprav je ob navajanju »toliko in toliko kritičnih pripomb« na račun urednika Teleksa že povsem zamlčalo, da je pa na izdajateljskem sosvetu toliko in toliko teh kritičnih pripomb padlo oziroma da jih sosvet ni podprl. Toda bistvo šele sledi. Na koncu namreč Koprivc pravi, kako se dela velik problem iz povsem normalnih kadrovske sprememb, ki jih zahteva novi urednik Teleksa, in nadaljuje: »Hkrati pa mi, novinarji, na nešteto mestih in v nešteto člankih kritiziramo to družbo nasploh, kako je neobčutljiva do posameznih pojavov neodgovornosti, kako ni pripravljena za slabo delo terjati tudi kadrovske posledice (podčrtal M.K.), kako eni in isti ljudje z dobrimi in slabimi dosežki ohranjajo svoje položaje itn. Ko pa nekateri elementi kadrovske politike, vključno z odstopi in premestitvami, postanejo resničnost v naših vrstah, pa to izzove nezasišane politične in vsakršne druge špekulacije in etikete.«

Torej: najprej prikaz Rupnikovega odstopa kot normalnega izraza njegovega nestrinjanja z izrečenimi kritikami, nato prikaz ostalih kadrovske sprememb pri Teleksu kot spet najbolj normalne želje novega urednika, da dela z novimi ljudmi – na koncu pa nenadoma prikaz enega in drugega kot posledice odgovornosti za slabo delo! In to ob tem, ko je pa izdajateljski sosvet to delo izrecno ocenil kot dobro! Boljšega dokaza za tezo, da so izdajateljski sosveti zamišljeni le kot demokratični okrasek za pritrjevanje druge sprejetim odločitvam – v nasprotjem primeru pa se njihova stališča preprosto ignorirajo – si skoraj ni mogoče zamisliti.

Toda zgodba gre naprej. V skladu z že omenjenim pozivom upravnega odbora, naj o spornih vprašanih razpravljajo novinarji v svojih aktivih, zlasti v tistih, od koder so podpisniki odprtega pisma, so na aktivu novinarjev Dela res razpravljali zlasti tudi o Teleksu in sicer 23. januarja 1984. Razprava je bila burna – najprej o tem, ali taka razprava sploh spada na aktiv ali ne, in potem o sami stvari, in na koncu je bil predsednik aktiva zadolžen, da na podlagi razprave pripravi predlog sklepov.

Tu pa stane zgodba spet izjemno zanimiva in to ne le zaradi ugotovitev o Teleksu, ki jih prinese, ampak morda še bolj kot svojevrsten prispevek k teoriji in praksi samoupravnega odločanja pri nas – upajmo, da vendarle ne paradigmatičen.

Torej, predsednik aktiva je tisto, kar so mu naročili, tudi naredil. Pripravil je predlog sklepov, ki se je glasil (ker je proces samoupravnega odločanja pri nas javen, ta predlog objavljam, ne da bi kogarkoli spraševal za dovoljenje – čeprav je bil ta predlog kasneje kot neustrezen zavrnjen):

V skladu z odločitvijo seje aktiva Društva novinarjev ČGP Delo z dne 23. januarja 1984, ki je predsednika aktiva zadolžila, da na podlagi razprave o razmerah v Teleksu pripravi predlog sklepov, dajem v razpravo naslednje teze:

1. Reševanje navzkrižij v zvezi z uredništvom uredniškega koncepta Teleksa je v najbolj odločilni fazi potekalo tako, da so bili izključeni tisti družbeni organi – sosvet revije in skupščina Dela –, ki so prvi poklicani k reševanju vprašanj te vrste. Odločitve – kadrovske in vsebinske – so bile sprejete kabine-

tsko, še preden sta bila s problematiko seznanjena uredniški sosvet in skupščina Dela, tako da so bili družbeni organi postavljeni pred izvršena dejstva. Večkratni »pogovori« in »opozorila«, na katere se sklicuje Jak Koprivc, niso in ne morejo biti nadomestilo za razpravo v družbenem organu in za verifikacijo ocen, ki se dajejo tako glede izpolnjevanja in neizpolnjevanja uredniškega koncepta kot tudi glede primernosti ali neprimernosti kadrovske zasedbe. Če so bili v postopek kasneje vključeni družbeni organi, so bili ne zaradi dobre volje tistih, ki so vodili postopek zoper staro uredništvo Teleksa, marveč zaradi ostrih zunanjih in redakcijskih reakcij na takšen postopek. Aktiv tudi zavrača postopek z »umaknjeno« analizo uredniške politike Teleksa; le-ta je bila umaknjena šele potem, ko na sestanku redakcijskega sosveta ni opravila svoje vloge in so jo člani sosveta odločno zavrnil. **Aktiv spričo tega ugotavlja, da je do zapleta okoli Teleksa prišlo zaradi uzurpacije izdajateljske funkcije v rokah nekaterih tovarišev (J. Koprivc, B. Dolničar), kar je šlo na škodo pristojnosti, ki jo imata v samoupravnem, podružbljenem in delegatskem sistemu družbenega obveščanja skupščina in sosvet.**

2. Aktiv bi rad opozoril na to, da **predsednik skupščine Dela ni skupščina ČGP Dela**. Pri tekočem delu se morajo njegovi posegi opirati na programske dokumente skupščine, pri večjih vsebinskih ali kadrovskih posegih, nesoglasjih itd. – kot je bil na primer poseg v uredništvo Teleksa – pa lahko ukrepa šele po poprejšnji razpravi o odprtih vprašanjih v okviru skupščine Dela in uredniškega sosveta. Takšne pravočasne razprave, v kateri bi se potrdilo delegatsko izhodišče sistema, v primeru Teleksa ni bilo. Tudi odstop glavnega urednika ne more biti njegova zasebna zadeva ali stvar dogovora na tehokratski ravni, marveč ga mora vsebinsko verificirati družbeni organ, preden odstop stopi v veljavo.

3. Ker je bilo v razpravi izrečenih veliko spodbudnih besed o podružbljanju sistema sredstev družbenega obveščanja in o ustreznih vlogi novinarjev v njem, se aktiv izreka za nadaljnje dosledno podružbljanje tega za samoupravljanje izjemno pomembnega področja našega družbenega življenja. Vendar pa aktiv hkrati opozarja, da razprave o podružbljanju ne smejo biti krinka za kabinetske in njim podobne manipulacije. Prav v Teleksovem primeru je bilo veliko navzkrižja med izjavami (v prid podružbljanju) in dejanji (kabinetsko reševanje problema), zaradi česar **aktiv opozarja na to, da usmeritev k podružbljanju in samoupravno naravnana praksa ne smeta postati ideološka, to je popačena zavest, ki naj pokriva birokratsko uzurpacijo pooblastil.**

4. Aktiv se bo zavzemal za to, da se bodo v prihodnje krepile oblike podružbljenosti dela in življenja uredništev, ter za to, da postanejo družbeni organi v resnici udeleženci v procesu samoupravnega družbenega obveščanja. Samoupravno naravnano novinarstvo nima razlogov, da bi se izmikalo konstruktivnemu prežemanju z družbo, marveč ga nasprotno vse bolj potrebuje, med drugim tudi zato, ker je moč le v takšnem procesu odpravljati različne oblike privatizacije, monopolizacije in manipulacije na relaciji novinarstvo – politika. Aktiv bo moral v prihodnje bolj tekoče obravnavati vprašanja, ki nastajajo v življenju redakcij bodisi v vsebinskem bodisi v kadrovskega pogledu, organom delavskega samoupravljanja pa

predlaga, da se zavzamejo za krepitev svoje pravice do soodločanja pri sprejemanju kadrovske rešitve.

Sestanek aktiva Društva novinarjev ČGP Delo, na katerem naj bi sprejeli sklepe na podlagi zgornjih tez, bo predvidoma 27. februarja 1984.

Predsednik aktiva

Te teze je predsednik aktiva razdelil članom nekaj dni pred predvidenim sestankom. Nanje je takoj reagiral sekretariat osnovne organizacije ZK, ki jih je zavrnil kot nesprejemljive in sklical sestanek celotne osnovne organizacije ZK. Ta je imenovala tričlansko komisijo (Jože Volfand, Anton Rupnik, Živa Paulin), ki je nato pripravila nov predlog sklepov. Tik pred sestankom aktiva novinarjev 27. februarja je bil še en sestanek osnovne organizacije ZK, kjer je bil tak predlog sklepov odobren. Glasil se je takole:

Sklepi o razpletu dogodkov v zvezi s tednikom Teleks

Dogodki po odstopu glavnega in odgovornega urednika Teleksa so povzročili tako v ČGP DELO kot v širši časnikarski javnosti vrsto različnih komentarjev, govoric in reakcij, pa tudi politizacijo, ki je preseгла dejansko težo problema. Aktiv društva novinarjev Slovenije v Delu je dvakrat temeljito razpravljal o tej problematiki, pri čemer so bila stališča do posameznih vprašanj neenotna in polemična. Aktiv se je posebej posvetil iskanju čimbolj objektivne ocene o vprašanju, ali je bilo vse, kar se je dogajalo v zvezi s Teleksom, v duhu samoupravnih načel in ali so organi družbenega upravljanja (skupščina Dela in izdajateljski sosvet Teleksa), imeli pri tem vlogo, kakor je opredeljena v samoupravnih aktih.

1. Ob imenovanju za glavnega urednika Teleksa je Anton Rupnik pismeno predložil zasnovo izrazito političnega tednika. O zasnovi ni bilo takoj razprave v družbenih organih upravljanja, kar je občutna pomanjkljivost. Pri tem je treba dodati, da nihče ni dal pobude za sklic izdajateljskega sosveta. Vendar pa je glavni urednik Teleksa dobil v vodstvu ČGP DELO in pozneje na izdajateljskem sosvetu načelno podporo ponujenega koncepta.¹

2. Glavni urednik Teleksa Anton Rupnik je gradil svojo zasnovo na obljubi glavnega urednika ČGP DELO in predsednika skupščine ČGP DELO, da bo dobil ustrezne časnikarske kadre, s katerimi bi lahko uresničeval svojo zasnovo. Vodstvo ČGP Dela je bilo večkrat seznanjeno z izredno kritično kadrovske sestavo v Teleksu. Nova zasnova pa je bila takšna, da bi zahtevala močno kadrovske sestavo, vsaj po profilu, če že ne po številu. Aktiv DNS spoznava, da leži precejšen del sokrivde za težave pri uresničevanju sprejete zasnove Teleksa tudi v dejstvu, da ni bila nikoli izpolnjena novinarska ekipa, ki bi bila v stanju pripravljati številke z manj improvizacije in več poglodbene priprave.

3. Na račun urejanja Teleksa je bilo več sugestij in pripomb s strani vodstva ČGP Dela, pa tudi družbenopolitičnih okolij. Glavni urednik in predsednik skupščine Dela sta odgovorna, ker kljub temu, da so se nekatere tendence v pisanju in urednikovanju pojavljale iz tedna v teden, in na katere sta opozarjala

glavnega urednika Teleksa, glavni urednik in kolegij urednikov tozda Revije, v skladu s svojimi pooblastili o tem nista obvestila izdajateljskega sveta in skupščine Dela. Urednik Teleksa navzlic temu ni spodbudil sklica sosveta, čeprav bi ravno v tem lahko bila njegova pomembna vloga kot dejavnika podružbljanja uredniške politike. O izvajanju uredniškega koncepta Teleksa tudi ni razpravljala skupščina ČGP Dela. Na zadnji seji aktiva DNS v Delu pa je glavni urednik Teleksa Anton Rupnik pojasnil vzroke in motive za svoj odstop. Vilko Novak, sedanjí urednik Teleksa, pa je povedal, da je kot pogoj za prevzem nove dolžnosti zahteval od vodstva ČGP Dela samostojnost pri oblikovanju nove kadrovske zasedbe Teleksa.

4. Aktiv zahteva, da se glavni urednik ČGP Delo Boris Dolničar pogovori, na njihovo pobudo, s tistimi člani bivšega uredništva Teleksa, ki jim po njihovem mnenju ne ustreza novo delovno mesto.

5. Aktiv ob tem primeru opozarja, da takšne pomanjkljivosti v samoupravni praksi povzročajo govornice, ki se iz različnih vzrokov lahko hitro spremenijo v afero in dobijo samosvoj tok. Zato bi morali dosledneje spoštovati in uveljavljati vse samoupravne in politične možnosti (sosveti, skupščina in drugi samoupravni organi), da so o delovni problematiki temeljito seznanjeni vsi člani kolektiva in vključeni v njeno reševanje. Pri tem je seveda treba tudi upoštevati samoupravno oziroma normativno opredelitev dolžnosti vodstva ČGP Delo.

Stvar je nadvse zanimiva, saj nazorno kaže, kako je mogoče na podlagi razprave na istem sestanku pripraviti dva med seboj tako različna predloga sklepov. Še zlasti je zanimiva glavna točka razhajanja – ocena ravnanja Jaka Koprivca in Borisa Dolničarja. Prvi predlog sklepov ocenjuje njuno ravnanje kot »uzurpacijo izdajateljske funkcije«, sekretariat OO ZK je nato ocenil kot neutemeljene obtožbe, končni predlog sklepov pa je v tej točki prava mala mojstrovina v tudi sicer dokaj razširjeni disciplini prepeljevanja žejnih čez vodo. Koprivc in Dolničar (a neimenovana!) sta po tej formulaciji sicer proglašena kot odgovorna za nekaj (to naj bi »nasitilo volka«), toda koza je kljub temu ostala povsem cela, celo prijazno pobožna: Koprivc in Dolničar sta namreč v bistvu pohvaljena, da sta pravočasno opozarjala na »nekateré tendence v pisanju in urednikovanju« (da je izdajateljski sosvet te »tendence« ocenil bistveno drugače, to ti sklepi seveda spet zamolčijo), in odgovorna naj bi bila le za to, da o teh tendencah nista obvestila tudi izdajateljskega sosveta in skupščine Dela. (Kaj več kot to, da taka obvestila spoštljivo vzamejo na znanje, se od takih organov tako in tako ne pričakuje.) Potem sklepi premaknejo pozornost na Rupnika, češ da bi tudi on lahko spodbudil sklicanje sosveta, nadaljnji trije stavki pa še dalje proč od bistva, od vprašanja odgovornosti za odločanje mimo pristojnih organov. Tudi končna, peta točka je povsem v stilu tretje. Govori le o nekakšnih »pomanjkljivostih v praksi«, pa še te naj bi motile le zato, ker »povzročajo govornice, ki se lahko hitro spremenijo v afero«! Govornice in afero so torej tisto, kar nas najbolj skrbi – ne morebitne kršitve samoupravnih pravic in pravil ravnanja. Spoštovanje le-teh je zgolj instrumentalne narave (da prepreči nastanek govoric in afer), ne pa vrednota samo po sebi!

Če se osnovna organizacija ZK ne strinja s predlogom nekih samoupravnih sklepov, ima seveda vso pravico, da pripravi in predlaga svoje, boljše. Bilo bi sicer bolj v skladu z vlogo ZK, če bi bili to sposobni narediti člani ZK sami, neposredno kot enakopravni samoupravljalci (oziroma v tem primeru kot ena-

kopravni člani novinarskega aktiva), toda kadar je nevarnost, da tega sami, spontano, ne bodo zmogli, gre pa za pomembno stvar, lahko seveda organizirano nastopi tudi osnovna organizacija kot celota. Do tu – vse prav. Toda ta svoj predlog bi morala osnovna organizacija predložiti aktivu novinarjev v enakopravno presojo skupaj z vsemi drugimi predlogi oziroma stališči, ne pa ga vsiljevati z avtoriteto ZK. Žal se to ni zgodilo. Predsednik aktiva je svoj prvotni predlog sklepov sicer sam umaknil (najbrž kot član ZK zaradi vezanosti na partijsko disciplino oziroma načelo demokratičnega centralizma), toda njegov namestnik, ki je vodil razpravo o tej točki dnevnega reda, je na skrajno avtoritativen način že takoj na začetku podudril, da ne bo dopustil razprave o ničemer drugem kot samo o predlogu sklepov, ki ga je pripravila osnovna organizacija ZK! Človek ne bi verjel, da so v tako razvitem okolju, kot je zbor novinarjev našega osrednjega politično-informativnega glasila, taki avtoritarni prijemi možni in da ne doživijo odpora, kakršnega bi zaslužili, toda prav to se je zgodilo: nihče ni protestiral, »udar« se je posrečil! Ob vezanosti članov ZK na partijsko disciplino so si nečlani najbrž mislili, da je tako in tako vse bob ob steno. V razpravi so bili potem predloženi sklepi na nekaterih točkah nebitveno popravljeni, da je bilo videzu demokratičnosti zadoščeno, in stvar je bila končana.

Zgodbe pa s tem še vedno ni konec. Dodatno jo je zapletel še dr. Matjaž Kmecl, predsednik izdajateljskega sosveta Teleksa. Že nekaj dni po prej opisani seji sosveta, 2. novembra 1983, je Jaka Koprivca pismeno prosil za razrešitev in mu nato to prošnjo še večkrat ustno ponovil. Interno, med novinarji Dela, vsaj med nekaterimi, je bilo to znano, tako da je na sestanku aktiva nekdo celo vprašal, zakaj je Kmecl kljub odstopu v Teleksevem impresumu še vedno napisan kot predsednik izdajateljskega sosveta. Kmecl je namreč tudi javno govoril, da ni več predsednik sosveta Teleksa (novembra na Radiu Študent, 8. februarja v televizijski oddaji ob Prešernovem prazniku). Na prej omenjeno vprašanje je Koprivc odgovoril, da ga zato še niso umaknili za impresuma, ker upajo, da ga bodo lahko pregovorili, naj vendarle ostane. Ko sem nato sredi marca srečal Kmecla na cesti, sem ga vprašal, kako je zdaj s tem: je odstopil ali ni? Zasmel se je in ne le potrdil svoj odstop, ampak še dodal, da je zavrnil tudi vse pritiske z zelo visokih mest, naj svoj odstop umakne. Zato me je zelo presenetilo, ko me je delegat univerze v skupščini Dela obvestil, da je na seji te skupščine 21. marca, kjer je bila predvidena razrešitev Kmecla in Zwittera iz sosveta, ker v njem nista več želela sodelovati, Jak Koprivc izjavil, da je Kmecl pristal na to, da ostane predsednik sosveta, dokler ne najdejo drugega! Seveda sem Kmecla takoj vprašal, ali je to res, kar je odločno zanimal. Verjetni motiv Jaka Koprivca za tako nedopustno ravnanje: za vsako ceno prikriti pred skupščino dejstvo, da je Kmecl odstopil oziroma prosil za razrešitev (ker bi pač javnost najbrž razumela Kmeclov odstop kot izraz nestrinjanja s politiko ČGP Delo do Teleksa) – oziroma s takim nedopustnim manipuliranjem odložiti Kmeclovo razrešitev še za mesec ali dva, ko stvar ne bi bila več tako v ospredju javnega zanimanja. Tako se je namreč tudi zgodilo: Kmecl je ponovno pismeno zaprosil za razrešitev prav 21. marca, tako da je njegovo pismo prišlo na Delo verjetno že prepozno (čeprav bi bilo zanimivo ugotoviti, ali je bilo res tako, kot tu domnevam), in tako so ga razrešili predsedniške funkcije šele na seji sosveta 4. junija, članstva v sosvetu pa so ga na seji skupščine Dela 6. junija celo pozabili (?) razrešiti.

No, s tem je pa zgodbe o Rupnikovem in Kmeclovem Teleksu menda res konec. Ker za končni komentar ne vem več, kaj naj bi še rekel, ga prepuščam bralcu.

Matevž Krivic

BIL SEM PAVLIHA

Skušal bom čisto na kratko opisati dogajanja ob vseh spornih člankih, ki so izšli v Pavlihi od začetka mojega uredništva v tem listu, pa do konca (1.10.1980 – 1.3.1984), ko sem bil nezakonito razrešen. Sam sicer nisem menil niti za en članek, objavljen v Pavlihi, da bi bil sporen, gre torej za članke, za katere tako menijo drugi, pa naj so to počeli javno ali za vogalom, v kakšnem družbenopolitičnem forumu.

Začelo se je že takoj na začetku. 18. oktobra 1980 sem napisal satirico z naslovom Brrr, kakšen mrz. Izšla je na nesrečni 13. strani Pavlihe. V satirici sem omenil, da smo bili v vsej Ljubljani dogovorjeni, da ne bomo kurili pred 15. oktobrom. Toda že v prvi polovici oktobra so kurili v stavbi slovenskega najvišjega političnega foruma avantgardne stranke, sem zapisal. Kot da je varčevanje z gorivom samo stvar delavskih množic. Kogar torej zebe, in zebo nas je vse, naj se gre pogret v CK. Vstop je prost, partijska khjižica ni pogoj za vstop.

Čez nekaj dni sem dobil pismo Vlada Šlambergerja. V pismu prosi, naj objavimo njegov prispevek, ker nima smisla, da bi Pavliha po kratkem času spet dobil novega (slabšega) urednika, čeprav nekateri močno navijajo za to.

Nato je sledil članek, v katerem me Šlamberger napada, češ da so v CK kurili odpadni material in staro embalažo. Da se grem kritizerstvo in da demokratična družbena odgovornost zveze komunistov ne stoji in ne pade z več ali manj toplote in radiatorjih, čeprav bi radi v Pavlihi to prikazali po svoje.

Objavil sem tako Šlambergerjevo pismo kot njegov napad name in na Pavliho. Medtem me je obiskal tovariš Zajc iz CK in se prijateljsko pogovarjal z mano. Da so res kurili, vendar le dve toni premoga in odpadke. Da razumejo mojo kritiko, ki v bistvu ni nič slabega, le način ni bil pravi.

To je sicer stalna fraza naše politike. Kadar kdo kritizira, mu naši politiki vržejo v glavo, da se gre kritizerstvo, predvsem pa način in pravi, pa tudi čas ni pravi. Vendar bi v teh štiridesetih povojnih letih že lahko našli pravi čas in pravi način, si mislim.

Šlambergerju sem odgovoril v Pavlihi, da me zanima, ali mi grozi z odstavitvijo kot bralec Pavlihe, kot pomočnik glavnega urednika Dela ali kot (samozvani) pooblaščenec CK ZKS. Šlamberger je namreč znan slovenski strokovnjak za ping pong in partijo, saj je največ napisal prav s teh dveh področij. Bil pa je kljub temu slabo obveščen, sem se mu posmehnil, kajti očitno ni vedel, da so v CK poleg stare embalaže pokurili še dve toni premoga. V Pavlihi pa bomo še naprej pisali konkretno satiro z imeni in priimki, ker smo prepričani, da nas lahko vodi k napredku le demokratični boj, ne pa zasebniške groznje posameznikov.

V petek me je klicala tajnica tovariša Šetinca, ki je bil tedaj sekretar CK ZKS, naj se zgledim pri njem v ponedeljek ob 7. uri zjutraj. Nič, zakaj in o čem bi se rad pogovarjal. Ljudje na oblasti so navajeni, da naročijo ljudi k sebi prek svojih tajnic, ne da bi se potrudili vsaj povedati, zakaj.

V ponedeljek ob 7. uri sem bil v CK. Tovariš Šetinc me je sprejel izjemno prijazno. Sedel je v velikanski pisarni, tako veliki kot so vsi prostori uredništva Pavlihe skupaj. Vprašal me je, ali se mi zdaj toplo v CK. Priznal sem mu, da imajo mrz. (Jasno, ob ponedeljkih zjutraj, ko dva dni niso kurili, je povsod mrz.) Čestital mi je za osebni pogum, ki naj bi ga pokazal s svojo satirico. Ampak, način je bil skrajno neprimeren. Imenovati partijo stranko, pa čeprav avantgardno, tega si ne bi smel dovoliti.

Saj tudi Kardelj v svojih Smereh razvoja trdi, da še nismo presegli enostrankarskega sistema, sem menil. Zdaj je Še-

tinc kar vzcvetel. Da mu pa Kardelja ne bom navajal, ker ga predobro pozna. In mi je začel citirati Kardelja na dolgo in široko. Molčal sem. Kadar se kdo ne zna pogovarjati, tedaj molčim in vljudno počakam, da me izpusti domov. In tako sem tovariša Šetinca poslušal kakšne pol ure. Ko je nehal o Kardelju, mi je povedal, da ne smem misliti, da je Šlamberger karkoli napisal v imenu CK. Vendar bi moral priznati, da ima Šlamberger prav, zato bi lahko to tudi javno priznal, da partija zares ni stranka. Da mi ne bo zato krona z glave padla, če priznam svojo napako.

Ko je čez pol ure uvidel, da mi ni do takšnih priznanj, mi je dejal, naj pač ukrepam po svoji vesti. To tudi sem. V tem primeru nisem priznal nikakršne napake. V prihodnji številki sem brez komentarja objavil le Šlambergerjevo drugo pismo, v katerem je zapisal, da sem objavil njegovo zasebno pismo skupaj z uradnim pismom, da je sicer dolga leta spremljal moje delo, tudi kot moj nadrejeni in da je bil on predlagatelj za to, da sem dobil nagrado Tomšičevega sklada za odlično delo dopisnika Dela v Sarajevu.

Na to pisemce smo dobili precej pisem znanih in neznanih Slovencev, ki so bili ogorčeni nad Šlambergerjem. Hranim jih v zasebnem arhivu, ker polemike nisem želel več razpohovati. Menil sem, da je zadeva s tem urejena.

Pa ni bila. Napovedali so se tovariši iz občinskega komiteja ZK. Prišli so trije. Neki fantič, ki je besno zvečil zvečilni gumi in bi najraje dosegel, da me razrešijo in vržejo iz partije. Neki tovariš, ki je večinoma molčal in ga ne poznam, ter Janez Korošec, delegat CK ZKS v našem izdajateljskem svetu.

Janez je menil, da se da stvar rešiti mirno in brez drastičnih ukrepov. Da sem storil napako, ker sem sicer upravičeno napadel kurjenje pred časom v CK, vendar na neprimeren način in z neustreznimi izrazi, kot je ta, da je partija stranka. Domenili smo se, naj o tem razpravlja naša osnovna organizacija ZK v Pavlihi.

Na OO ZK v Pavlihi smo menili, da je bila satirica upravičena in zasluži vso podporo, da pa je res šlo za spodrseljaj, ko imenujem partijo avantgardno stranko.

Še istega dne je klical občinski partijski sekretar našega sekretarja in hotel vedeti, kaj smo sklenili. Nad sklepom je bil razočaran in je pripomnil, da so pričakovali, da bom dobil vsaj opomin.

Nekaj številki pozneje, 8.IX.1980, sem v svoji rubriki pisal o gradnji Predjamskega gradu, ki je bil zgrajen iz sredstev samoprispevka za Postojnsko jamo. Erazem si je iz teh sredstev naredil grad z bakreno streho itd. Aluzija je bila očitna.

Jure Apih je v prihodnji številki v svoji odlični rubriki »Pretipkali smo za vas« navidezno srdito napadel ta moj prispevek, češ da gre za obrekovanje in blatenje tovariša Erazma Predjamskega. V svojem prispevku je še bolj natančno in poglobljeno odkril ozadje zidave tega gradu.

Tokrat neposredne reakcije ni bilo, le v dnevnem tisku so objavili kratko novico, da gradnje nekega dvorca v Ljubljani niso plačali iz sredstev za Cankarjev dom, temveč so ta sredstva nakazali iz posebnega računa pri izvršnem svetu. Izza vogala pa je prišla novica, da bom že še dobil svoje za to zadevo.

Pavliha si je ta čas dobil ugled med bralec. O napakah in krivcih smo pisali z imeni in priimki, pri čemer se nismo ustavili na nikakršni ravni ali forumu. Začeli smo gojiti politično karikaturo iz domačih logov, kjer smo pionirsko zaorali s pomočjo Boruta Pečarja.

Politiki so se na splošno navadili na to, da so se sem ter tja

znašli v Pavlihi. Tudi če so bili jezni, so stisnili zobe in molčali. Drugič, ko se je znašel kdo drug v Pavlihovem mlinu, so se smejali. Neki visok funkcionar, sindikalist, je spraševal nekega našega uslužbenca, kdo stoji za menoj, da se toliko upam. Odvrnil sem mu, naj mu pove: poskusite me odžagati, pa boste videli, kdo stoji za mano.

Poskusi so se kmalu začeli vrstiti. 14. marca smo objavili na tretji strani satiro Boris Zagorc, Kako sem postal pisatelj. V njej smo se ponorčevali iz kvazihumornega pisanja visokega politika, ki je pod tem psevdonimom pisateljaval humoreske v Delu, kjer so mu objavili vse, kar je napisal. Začelo se je tako, da je njegova prva humoreska letela v koš. Toda odgovorni urednik je vedel, kdo je Zagorc, in humoreska je šla iz koša na strani Dela.

Vrnil sem se z orožnih vaj, ko sem izvedel, da je glavni urednik Ludvik Burger moral v petek na mestni komite, kjer so ga zaradi te satire temeljito ozmerjali. Zvečer se je zgrudil in so ga odpeljali v bolnišnico. To mu je rešilo življenje, kajti razburjenje je odkrilo hudo bolezen, ki so jo lahko z operacijo še pravočasno zaustavili.

Na mestni komite k maši kozjih molitvic bi moral k Orožnu tudi jaz, vendar sem bil na orožnih vajah. Zato me je naslednji teden poklical k sebi na prijateljski pogovor Milan Meden, član CK, MK in glavni urednik Dnevnika. Rekel je na mestnem komiteju, da bo že on spregovoril z mano, ker se pozna in da bova lažje uredila zadevo prijateljsko, kot mi je povedal pozneje. Bil pa je tesen osebni prijatelj tega politika, ki se je skrival pod psevdonimom Zagorc.

Meden mi je prijateljsko povedal, da ga lomim in da smo tega človeka napadli ne le kot pisca in politika, to je dovoljeno; toda napadli smo ga kot človeka in ga oblatili. Če mislim tako nadaljevati, bo šlo z mano kot z novinarjem takole navzdol, je dejal, pri čemer je z roko opisal lok proti tlem.

Nisem se strinjal s tem, da bi Zagorca oblatili kot človeka. Osmešili smo ga kot pisca kvazihumoresk in politika, ki izkorišča svoj položaj (hote ali nehoti že s tem, da tajnica sprašuje, kdaj bodo to v Delu objavili, plačujejo mu kraljevske honorarje itd.). Kar je res, je res. Rekel sem Medenu, naj pač toži, če misli, da je kaj narobe, ker imam priče in dokaze, da je to res.

Pozneje je Zagorc izjavil v neki družbi, da me ne bo tožil, temveč me bo prvič, ko me bo srečal, lepo treščil po gobcu, pa bo.

Za vsak primer se ga izogibam, kajti pretepač nisem.

Konec aprila 1981 smo izdali parodijo na Delo. Imitirali smo Delov stil pisanja in rubrike. S tem smo prvič nakazali, kakšen utegne biti Pavliha v prihodnje. V prihodnji številki smo vedno več poudarka dajali agenciji Veritas. Se pravi, da smo objavljali navidezno resnične članke, v katerih smo se norčevali iz pisanja resnih listov, ali pa smo objavljali resnične stvari in jih v stilu časopisnih poročevalcev ironizirali. Pozneje smo izdali še parodijo na Stop na Jano, na Nedeljski Dnevnik in končno še na mariborski Kaj. Kaj je bil usoden, vendar o tem pozneje.

Šestega maja je zagorelo v zgradbi CK ZKS. Ponatisnili smo vest o tem iz Dela in zapisali, da zlobni jeziki trdijo, kako v CK spet kurijo, ko smo že vsi drugi nehali. Vneli so se neki odpadki v kurilnici. V CK so na to molčali.

Mimogrede smo imeli sejo izdajateljskega sveta. Na njem so potrdili moj koncept Pavlihe in priporočili, naj bi se izogibali takim stvarim, kot je bil napad na Zagorca. Predsednik izdajateljskega sveta Drago Seliger nas je opozoril tudi na to, da ni lepo, ker smo objavili serijo albanskih vicev na račun njihove revščine, ko pa si je Jugoslavija prav tedaj pri Albancih izposodila 100 milijonov dolarjev. Kdo je torej re-vež, ni čisto jasno.

Drugače smo imeli mir. Toda ... Obiskala nas je notranja policija. V Pank številki Pavlihe, rahli parodiji na Stop, smo objavili mali oglas, v katerem naj bi predsednik ZIS Veselin Djuranovič iskal posojilo 50 milijard zahodnonemških mark. Policija je hotela izvedeti, kdo je avtor. O obisku smo poročali v naslednji številki Pavlihe in pripomnili, da tudi avtor nima toliko deviz. Pozneje so nam očitali, da ni bilo dovolj, da smo imeli težave z notranjo upravo, ampak smo bili celo

tako nesramni, da smo to objavili v Pavlihi!

V Pavlihi 22.8.1981 smo objavili satiro, v kateri smo poročali o resničnem vplovu v vilo enega naših najvišjih funkcionarjev. Poročali smo natanko, kaj vse so mu odnesli iz hiše. Nabiralo se je vedno več »grehov«, ki so jih nekje pridno zapisovali, kot smo videli pozneje.

Tokrat smo se čez dober mesec lotili TV Koper, ker objavlja reklame za cigarete in alkohol, čeprav je to pri nas prepovedano. Predlagali smo javnemu tožilcu, naj TV Koper kaznuje.

Tisti teden so naju z Ludvikom Burgerjem, ki je že čil in zdrav prišel iz bolnišnice, poklicali v SZDL. Bil je tam tovariš Mužević, bila Albina Tušar, oba zadolžena v SZDL za informiranje. Bil Drago Seliger kot predsednik našega izdajateljskega sveta. Bil je še Alojz Gojčič, zadolžen v CK za informiranje.

Skušali so se prijateljsko pogovarjati z menoj. Da sem naredil več napak doslej. Najprej tisto s kurjenjem v CK. So mislili, da gre za spodrselaj. Potem napad na Zagorca. Pa tisti oglas za Djuranoviča In ne le to, še objavimo, da nas je obiskala policija in dajemo hrano tujemu tisku in podobnim mrhovinarjem. Cela vrsta napadov na naše funkcionarje. Pa tisto o vplovu v vilo uglednega tovariša. In še pišemo, da deviz ni našel tisti lopov. Kaj tovariš ni človek? Kaj on ne bi smel imeti deviz doma? Blatimo naše voditelje in delamo prepad med množicami in funkcionarji. In to tik pred volitvami.

Nisem kaj dosti odgovarjal. Skušal sem pojasniti, da ne delam jaz prepada med množicami in funkcionarji, če napičimo katerega od funkcionarjev za konkretno stvar. Če ni res, naj toži, pa bomo hitro nehali. Če je res, naj ne pritiska na nas prek CK in SZDL. Imamo kazenski zakonik in zakon o tisku. Teh dveh nisem kršil, zato se ne čutim krivega.

Na koncu so mi rekli, če bo še kaj takega, da bom pač razrešen z mesta odgovornega urednika. Skomignil sem z rameni in razšli so se z zadovoljstvom, misleč, da je vse lepo in prav razrešeno.

V naslednji številki sem objavil satirico z naslovom Zakaj ima zajec dolga ušesa. V njej sem lepo napisal, kaj vse so mi rekli v SZDL. – V obliki basni. Da so zajcu rekli, naj brezkompromisno ureja gozdni satirični list, ko pa je dražil leve, ga je poklical volk z lisico k sebi in mu zagrozil, da ga bo drugič požrl, če napiše še eno zoper leve. Za pouk mu je nategnil tokrat samo ušesa.

V politiki so se tej satiri kar smejali. Jezen je bil le tisti, ki se je v ozadju že ves čas trudil, da bi me razrešili. Pozneje je vedno bolj prihajal iz svojega grma, kot bomo videli.

Mi pa smo delali naprej. S politično karikaturo smo segli v jugoslovanski prostor. Začeli so naše politične karikature ponatiskovati v Ježu, Ostenu, pozneje tudi v Politiki, Vjesniku, Danasu in drugod. Pavliha si je pridobival nekdanji ugled.

Nadaljevali smo z akcijo Pavliha obtožuje TV Koper. Objavili smo, da nam obalna inšpekcija ni odgovorila na naš dopis, da TV Koper nezakonito objavlja reklame za tobak in alkohol. Pozvali smo na pomoč republiškega inšpektorja. Za vsak primer pa smo naše obtožbe prevedli še v italijanščino, češ da nas v Kopru slovensko morda ne razumejo. Zraven smo objavili karikaturo lovca, obkroženega z divjačino, zraven ima telefon in pravi: Brez skrbi, bomo streljali takoj, ko bo prišla pobuda od zgoraj.

Ko sem zadevo dal v tisk, me je klical predsednik izdajateljskega sveta Drago Seliger. Zahteval je, naj takoj nehajo z napadi na TV Koper. Da ga je za to prosil predsednik RTV Jože Smole. Da delamo milijonsko devizno škodo TV Koper. Branil sem se, da iz tiska ni več mogoče umakniti zadeve in da je zakon zakon. Ne smemo ga izigravati zaradi koristi, ki nam jo prinaša kršenje zakona. Saj vendar to nenehno ponavljamo v govorih, da smo zoper koristne malverzacije.

Sredi novembra 1981 smo dobili dopis obalne sanitarne inšpektorice, da so ugotovili pri radiu in TV Koper objavljanje reklam za cigarete in alkohol in da so predlagali postopek pri temeljnem javnem tožilstvu v Kopru. Objavili smo to pis-

mo in dodali, da reklame tečejo še kar naprej, vsem v brk. V isti številki (21.11.1981) smo objavili odprto pismo v verzih Igorja Torkarja Francu Šetincu. Torkar mu je očital, da je Šetinc v intervjuju za Borbo dejal, da je v Sloveniji le malo primerov korupcije med vodilnimi. Navedel mu je Dražgoško bitko, Cankarjev dom in peripetije ob teh projektih. Predlagal je Šetincu, naj bo drugič v kritiki konkretni.

Šetinc mu je odgovoril v prihodnji številki Pavlihe. Honorar za odgovor je poklonil v sklad za razvoj slovenskega humorja ali pa za pokrivanje Pavlihove izgube. Odgovoril je, da ni laž, če česa ne pove, da pa je Dražgoško bitko že prej obsodil.

Nato smo imeli dolgo mir. Enkrat na pol leta je bila seja izdajateljskega sveta, kjer smo ugotavljali, da sem bil že večkrat posvarjen in da še kar delam po svoji glavi, vendar to ni imelo posledic.

V začetku avgusta sem objavil izziv Francu Šetincu, predsedniku RK SZDL. Šetinc je v sobotni prilogi Dela v intervjuju dejal, da so celo taki nacionalisti, ki menijo, da bi morali slovensko govoriti celo v OZN. Napisal sem mu, da jaz tako menim, torej sem po njegovem nacionalist in naj me vrže iz partije, pa tudi iz sekcije za slovenščino v javni rabi pri RK SZDL, katere član sem. (Iz partije me še niso vrgli, na seje sekcije pa me niso nikoli več povabili).

Šetinc je odgovoril čez štirinajst dni, češ da je bil na počitnicah na Pohorju. Namesto da bi mi odgovoril na konkretno vprašanje, je začel, da nisem književnik, ker sem spisal samo eno knjigo, vsaka knjiga pa še ni književnost. Da se grem nekakšnega branilca demokracije in svobode in če kdo misli, da sem ogrožen, temu velja poziv: LE VKUP, LE VKUP, REŠITE BOGDANA NOVAKA, TA UP IN NADO SLOVENSKEGA NARODA, KER GA BO SICER FRANC ŠETINC LASTNOROČNO LIKVIDIRAL!

Zapisal je, da sem korenjak, če se lahko imenuje pogum to, da izzivaš funkcionarje, da pa zlobneži pravijo temu nabiranjemu alibijev za hude čase: ozmerjaš Šetinc in potem je za vsak tvoj prehlad krivo dejstvo, da si se zameril »tistim zgoraj«.

Edini moj komentar na vse to je bil, da sem zraven objavljene Šetinčevega odgovora objavil karikaturu, na kateri nekdo drgne z violinskim lokom po lopati.

Zamerili smo se tudi kolegom. Začeli smo objavljati pisma bralcev, ki jih Delo ni hotelo objaviti. Posmehovali smo se reviji Otroci in družina, ki je uničila že natisnjene ovitke, ker se je nekomu zdelo, da je mati z otrokom v naročju preveč podobna Mariji z Jezusom, pa še otrok ima sklenjeni ročiči kot k molitvi. Od glavne urednice revije smodobili ostro pismo, ki smo ga objavili, dala nas je tudi na častno razsodišče DNS, ki je od nas zahtevalo pojasnilo, nato pa se za zadevo ni več slišalo.

Hujši je bil minus, ki smo ga dobili pri glavnem uredniku Komunističnega Janezu Korošču, ki je bil tudi član našega izdajateljskega sveta. Objavili smo namreč, da so 30 tisoč Komunistov odpeljali v Vevče. Janez me je poklical na pogovor. Zahteval je, da objavimo, da je vse skupaj laž. Da niso odpeljali v Vevče že stiskanih 30 tisoč izvodov, ampak nekaj čez 18.000. Da niso odpeljali tja časopisa zaradi članka, v katerem bralec sprašuje, od kod imajo naši vodilni kurilno olje, da bi se tudi bralci lahko znašli na podoben način, ampak zaradi nekega drugega članka, poleg katerega so vrgli ven potem še omenjenega in še enega. Dejal sem mu, da ne bomo objavili, da lažemo, temveč, da je res to, kar mi je povedal. Da je bilo število uničenih izvodov manjše in da so vrgli ven tri članke, ne enega. Na to ni pristal.

V mestnem partijskem komiteju pa so nam hudo zamerili, ker smo objavili Matevžu Krivicu članek okoli šolske reforme, ki mu ga sicer v Delu niso hoteli objaviti.

V zadnji številki tega leta (1982) smo ponatisnili iz Dolenjskega lista reportažo o tem, kako je tovariš Šetinc ustrelil kosmatinca. Na medveda je šel kar 27 krat v času, ko smo bili drugi omejeni na 40 litrov bencina mesečno. Avtor je tudi napisal, da je medved prišel na dolensko policijo in zahteval, naj ga Šetinc že počí, ali pa pusti pri miru.

Nabirala se je zamera za zamero. Izdajateljski svet je nene-

hno opozarjal, naj nehamo dražiti funkcionarje, zahteval je večkrat tudi razpravo o satiri in humorju v Pavlihi v slovenskem novinarskem društvu, vendar nobeden od predsednikov ni ugriznil v to kislno jabolko. Pač pa so nenehno govorili, da bodo o tem razpravljali v tiskovnem svetu pri RK SZDL. Od tam so vračali materiale društvu novinarjev, češ da naj razpravljajo o Pavlihi najprej oni kot ustanovitelji. Tako je ping pong žogica romala sem ter tja. Vsak je svojo odgovornost valil z enih pleč na druge.

Bilo pa je še nekaj. Pripravljali smo se, da z novim letom 1983 pavliha spremenimo po zunanji plati v običajen časnik, po vsebini pa bi prevladovala Veritas. Ludvik Burger, dotedanji glavni urednik, se je pripravljal za upokojitev, mi pa smo pričakovali prihod novega gl. ur. Miloša Mikeln. Sami smo ga prosili, naj pride k nam. Veselili smo se, da bomo dobili avtoriteto s področja humorja in politike. Končno bomo lahko v miru delali.

V tretji številki smo začeli objavljati seznam dolžnikov stanarin v Ljubljani. Podatke za objavo smo dobili v Staninvestu. Pozneje so se tovariši v Staninvestu premislili in predlagali, naj bi ne objavili dolžnikov, češ da še ni vse čisto jasno. Zavrnilo smo. Objavili smo vse dosegljive sezname. Pri tem smo odkrili, da je v Ljubljani cela vrsta stanovanj praznih, najemnino zanje pa plačujejo občinske stanovanje skupnosti. Na mestnem komiteju so nam spet hudo zamerili, o tem je tekla beseda tudi na seji MK. Vsi so se hipoma umirili, ko je predsednik CK ZKS Andrej Marinc na seji predsedstva CK dejal, da je kriminal, če ljudje ne plačujejo stanarine in drugih dajatev.

V začetku aprila smo objavili naslovno karikaturu, na kateri sedi murenček in prepeva znano »Delam kot zamorc«. Okoli njega je množica mravelj, ki pridno delajo. Deset odstotkov mravelj je rdečih in te večinoma le komandirajo.

Čez štirinajst dni je prišel Mikel in povedal, da ga je nekdo opozoril na to, da rdeče mravlje nič ne delajo in ga vprašal, ali smo zaradi tega že imeli kaj težav. Dejal je, da je osebno užaljen, kajti tudi sam je rdeča mravlja, ki pa trdo dela. Nato je odšel v društvo pisateljev.

Mikel je začel posegati v uredniški koncept Pavlihe. Rezal je risane šale iz Puncha, New Yorkerja, Nebelspalterja in drugod ter predlagal, da bi jih odjavili v Pavlihi. Da bi bilo manj Veritas in več čistega humorja. Na primer serija kavbojskih vicev, serija opernih vicev itd. Nosil je tudi svoje ideje za vice, ki so bile večinoma pretežke za narisati.

Kadar je sam kaj spisal, in to odlično, je pisal v stilu Veritas. Rekel je, da praktično preizkuša možnosti, ki jih ponuja v humorju Veritas. Začel je ocenjevati, da je Pavliha preveč zlohoten, jezljiv in brez humorja. Naklada pa je rasla. (Oktober 1980, ko sem Pavliho prevzel, je bila povprečna naklada številke 5.000 izvodov, ob mojem odhodu je dosegla skoraj 12.000 izvodov. Naklada je začela hitreje rasti šele s prehodom na novo obliko in z uveljavitvijo Veritas!).

Zanimivo je to, da je Mikel pisal v stilu Veritas, da je delal nasprotno, kot je govoril. Preskrbel nam je na primer odlomke iz knjige Enverja Hoxhe Titoisti, ki so pritegnili pozornost bralcev, še posebej slaščičarjev v Ljubljani, čeprav so bili resna stvar. Dovolil je objavo pogovora z Branko Horvatom, ki je vzbudil veliko nejevoljo med slovensko politično birokracijo. (V mariborskih Dialogih so ta pogovor iz njihovega MK ZK prepovedali objaviti!).

Toda drugače je bil Mikel prepričan, da je večji del Pavlihe opravljanje. Jezil se je, ker smo objavili, da je bežigrasjski občinski službeni avto vsak konec tedna pred znano gostilno, češ da za to nimamo dokazov. Jezil se je zaradi bodice na bežigrasjskega župana, ki je na srečanje pobratenih občin povabil tudi župana iz svojega kraja, s katerim pa Bežigrad ni bil pobraten.

Objavili smo še marsikaj, kar Mikelnu ni bilo všeč. Reagirali pa je izključno na članke, zaradi katerih se je kdo pritožil – ali pri njem ali v MK ali v CK.

Spomladi smo šli v gostilno in se pogovarjali o konceptu Pavlihe. Mikel je hotel razredčiti Veritas na dva do tri strani lista, ostalo naj bi bil čisti humor. Sam sem se izrekel za dotedanji koncept: čim več aktualnosti, odmevov na vsak-

danje dogodke in le dve strani t.i. čistega humorja. Končno je humor tudi v Veritas. Drugačnega koncepta ne sprejemam, sem izjavil, če je Mikelin proti temu, da bi jaz še naprej delal tak list, kakor ga, naj si pripelje drugega urednika. Sam sem se pripravljen brez besed umakniti na mesto urednika v Pavlihi. Mikelin je bil besen, vendar ni ukrenil ničesar.

25.6.1983 smo objavili seznam 15 ljudi, ki so dobili renault v IMV prek vrstnega reda za dinarje, medtem ko so bili ti avti naprodaj le za devize. Na prvem mestu je bil podpredsednik ZIS Zvone Dragan. Čeprav po Mikelnovem ukazu nekaj časa nismo smeli več objavljati bodic na Šetinca in Milko Planinc, češ da jih je preveč, pozneje pa je spet popustil in molče prenašal, da smo začeli kršiti to njegovo zapoved, tokrat ni rekel nič. Istočasno so seznam objavili v Delavski enotnosti. Z njo smo hkrati objavljali tudi bežigrajsko stanovanjsko afero, ko so raznorazni funkcionarji prišli do solidarnostnih stanovanj na čuden način. Na MK smo spet vzbudili nejevoljo, nekateri so začeli govoriti o spregi med Pavliho in Delavsko enotnostjo, toda pravno formalno ni bilo kaj, vse je bilo res.

V začetku avgusta smo v 32. številki Pavlihe napovedali, da bomo objavili seznam ljudi, večinoma funkcionarjev in vodilnih gospodarstvenikov, ki so dobili avtomobile v IMV prek vrstnega reda, po posebno ugodnih pogojih tik pred podražitvijo. Seznam smo imeli obljubljen, vendar nismo verjeli, da ga bomo dobili. Akcijo smo si zamislili kot provokacijo, ki naj bi vso to korupcijsko zadevo prinesla na dan. (Seznam še danes ni objavljen, temeljni javni tožilec v Novem mestu zavrača, da bi nam ga izročil, čeprav je po zakonu o tisku to prikrivanje informacij!)

Počilo je. Prizadeti s spiska so ugriznili v nastavljeno vabo, saj se nismo ustrašili objaviti že nekaj spiskov s prav tako uglednimi imeni. Predsednik izdajateljskega sveta Drago Seliger je klical Mikelna domov. Ker ga ni našel doma, mu je pustil sporočilo: Za božjo voljo, ne objavljajte tega spiska! Mikelin se je vrnil z dopusta. Govoril je po telefonu z direktorjem IMV Roškerjem in se dogovoril, da bomo objavili, da spiska nimamo in da v tovarni niso podarili niti enega avtomobila, da vse skupaj ni res itd. Dogovoril se je, da bova šla v IMV. Rošker je v tovarni rohnel, da nas bo tožil, da je to brskanje po pljunkih itd. Mikelin se je z njimi pogovarjal. Sam se nisem dosti vpletal. Naj tožijo. In če menijo, da brskamo po pljunkih, ti pljunki niso naši.

Na koncu so nama pokazali tovarno, šef za tisk pa naju je vprašal čisto iskreno: In če vam slučajno pride kakšen tak spisec v roke, ga boste objavili?

Zlahka sem ga pomiril, da ga ne bomo objavili. Kdo bi nam pa to dovolil?

Izdajateljski svet je znova strumno obsodil takšno »neod-

govorno« pisanje brez dokaznega gradiva. Čeprav bi imel možnost ta spisec uradno zahtevati od IMV.

Malo pozneje smo imeli na naslovki risan vic, na katerem papež pravi množici: In bog je ustvaril svet. Nekdo iz množice mu zavpije nazaj: Pod vodstvom naše partije.

Jože Smole je na seji MK ZK znova napadel Pavliho, češ da se s takimi šalami pridružuje najbolj reakcionarnim silam v družbi. Verjetno je, da so hudo pritiskali na Mikelna.

Konec septembra je izšla številka Pavlihe, v kateri smo v članku in fotografiji vojaka s fračo napisali, da je ta vojak sodeloval v manevrih, zbil eno letalo in razgнал tuje opazovalce manevrov. Mikelin je to številko lastnoročno umaknil iz prodaje in zahteval razpravo o moji odgovornosti.

Vse naprej je že znano. Dobil sem partijski opomin, Jak Koprivc je predlagal mojo razrešitev. Upravni odbor je ta predlog poslal v aktive DNS, ki so se izrekli proti razrešitvi. Sledil je pogovor z menoj v Mladini, prikaz zahteve DNS, zadeva je začela odmevati v jugoslovanskem tisku in v tujini. (Izšlo je preko 200 informacij).

Ko tudi to ni uspelo, je posegel vmes deus ex machina. Šetinc me je napadel na tiskovnem svetu pri RK SZDL, zahteval, da o člankih v Pavlihi spregovori častno razsodišče DNS. Za mojo uredniško politiko je dejal, da je po načelu, da blatim ljudi, potem se pa naj branijo. (Ko je te besede povzel Vlado Šlamberger v listu Danas, ga je častno razsodišče DNS spoznalo krivega kršitve kodeksa, ker mi je očital neresnične stvari, medtem ko isto razsodišče ni v Pavlihi našlo nikakršnega blatenja ljudi.)

Razen v Mladini in na radiu Student so v Sloveniji izhajale o tem le skope informacije, pisane enostransko in neresnično. Na te informacije nisem smel v Delu in Nedeljskem Dnevniku nikdar odgovarjati. Za njuni uredništvi pa nihče ne trdi, da blatijo ljudi in jim potem celo ne dovolijo, da bi se branili.

Prvega marca 1984 je Jak Koprivc presekal demokratično razpravo o Pavlihi v aktivih, sklical upravni odbor DNS in me razrešil funkcije odgovornega urednika zaradi izdaje parodij na Kaj – Pavlihov jak.

Zdaj, ko se ozrem nazaj čez tri leta in pol svojega urednikovanja v Pavlihi, sem zadovoljen. Mislim, da te »sporne« stvari sploh niso bistvene za Pavlihovo kvaliteto, da pa brez njih Pavliha ne bi bil tisto, kar sem želel, da bi bil: dober, pošten in neprizanesljiv kritik vsega slabega v družbi.

Bil sem pavliha, ker sem verjel, da je to mogoče. Sicer pa me je že Matej Bor svaril v epigramu v Književnih listih:

Predramil se je stari naš Pavliha,
bojim pa se, da bo ob sapo in živce,
ker večkrat tudi udari, ne le udriha:
in ne krivi se, pač pa krivi krivce.

Bogdan Novak

NAPAJANJE IZ DOMAČIH VIROV INFORMACIJ

Za novinarstvo so viri informacij osnovnega pomena. Hkrati pa ti viri informacij novinarstvu določene deleže dajejo tudi ton, tako da lahko z ozirom na to, kakšni so viri informacij in kako jih novinarji izkoriščajo v posameznih deželah, ugotovimo stopnjo razvoja novinarstva v takšni deželi. Pri tem seveda mislim na tiste vire informacij, ki jih ponekod imenujejo »javni« pri nas pa bi jim bolj pristajal pridevek »uradni«. Ni moj namen, da bi primerjal domače in tuje vire informacij ter odnose med virom informacij in novinarjem na tujem in doma. Tujine ne poznam dobro, navsezadnje pa tudi domačih novinarskih razmer ne povsem na vseh področjih, zato bom raje poskušal nanizati nekaj primerov iz svoje novinarske prakse.

Uradnih virov informacij tudi nima smisla naštevati, kajti bolj je družba razvita, več jih je, pri nas pa se radi pohvalimo, da je družba zelo razvita. Čim bolj pa so viri informacij uradni, tem bolj se, tako je videti, posredovalska vloga spreminja v proizvajalsko, kjer z bolj ali manj močnimi lepotnimi dodatki in popravki lakirajo osnovno informacijo.

To samo po sebi ne bi bila nikakršna groza, kajti prav novinarji bi morali, vsaj zdi se tako, kritično pristopiti tudi do uradnega vira informacij in pri uporabljanju informacij ostrgati olupševalni lak. V primeru, ko novinarji tega ne storijo, pa informacije iz virov dobivajo vse bolj Orwellovski predznak (v smislu: laž = resnica).

No, in kako je z viri informacij pri nas.

Na uradnih novinarskih srečanjih, kot so razni seminarji in podobno, novinarji-delegati pri nas zelo redko pozabijo omeniti, da so »viri informacij pri nas še vse preveč zaprti.« Ta fraza, ki jo bomo potem, ko bodo novinarji bralcem poročali o svojem simpoziju, brali v časopisih, pove, da so pri nas nekateri viri informacij (ne ve se, kateri) zaprti, drugi (in teh je večina, seveda tudi anonimna) pa že odprti. Pri bralcih ta fraza najprej poskuša ustvariti vtis, da je novinarstvo težak poklic, novinarji pa kar po vrsti fini fantje (in seveda dekleta), ki se ves čas bojujejo z zaprtimi viri informacij in jih nenehno odpirajo, kot nekakšne konzerve, seveda »za vas dragi bralci«. Če vse to ne bi bilo res, zakaj bi novinarji sploh spuščali takšne fraze med bralstvo in poslušalstvo? Seveda pa je ta fraza namenjena tudi virom informacij, uradnim kajpada in politiki, ki za njimi stoji. Primerno je namreč brezosebno potarnati o težavah svojega poklica, saj bo morda z ustrezne mize padla kakšna drobtinica, morda celo kakšen dobrohoten pogled.

Vendar bi kdo, recimo politik ali pa »vir informacij« v tej frazi lahko videl tudi kakšno neprijetno temno senco; kako naj bi bili v naši odprti družbi viri informacij tako zaprti. Toda fraza, da »so pri nas viri informacij še vse preveč zaprti« vsebuje tudi razvojno poanto. Ta fraza namreč pomeni, da so bili naši viri informacij nekoč bolj zaprti, kot so danes, jutri pa bodo še bolj odprti. Vse to naredi drobna, čarobna besedica »še«. Kot smo že ugotovili, je iz te fraze moč razbrati, da so novinarji poglavitni odpiralci virov informacij. Toda nepripravnemu opazovalcu bo takoj jasno, da je ta fraza sijajna in vsemogočna tako zelo, da je tudi večna. Tudi če bi bili vsi viri informacij odprti na stežaj, bi bila prava škoda to frazo opustiti. Le kdo bi zavrgel to krasno univerzalno opravičilo in pojasnilo za vse mogoče napake in zlasti za lenobo, tako novinarjev kot tudi virov informacij.

Novinarsko tarnanje in užaljenosti v zvezi »s še preveč zaprtimi viri informacij« je politiku pogodu, kajti v očeh politike ni bolj primernega novinarja od tistega, ki kot rahlo užaljen fantek čaka, kdaj ga bo pristojni vir informacij informiral, da bo potem ta novinar namočil svoje ostro novinarsko pero in naprej poinformiral bralce. Po drugi strani pa je takšno stanje vseh tudi novinarju, kajti dokler se vir informacij ne spo-

mni, da je treba novinarja informirati, novinarju pač ni treba delati, pri tem pa ima ves čas pri roki opravičilo, da so »viri informacij pri nas še vse preveč zaprti.«

V klinču med novinarjem in virom informacij, pa se morata obe strani držati nekaterih pravil. Novinar nikakor ne sme prekršiti pravil dobrega obnašanja in po naključju imenovati tistega vira, ki je še vse preveč zaprt. Tako je pred dobrimi desetimi leti zvezni sekretariat za zunanje zadeve močno okrcal Janeza Staniča, tedanjega urednika zunanje rubrike v Delu (čeprav Janez Stanič ni tiste sorte novinar, ki bi bil pripojen le na uradne vire informacij), ker si je v svojem komentarju drznil opomniti ta sekretariat na zoprno dejstvo, da je ob priliki nekakšne eksplozije pri nas ta sekretariat dal zelo skopo in pozno poročilo o dogodku, medtem ko je tujina razpolagala s slikami in podobnimi poročili.

Na drugi strani pa mora tudi vir informacij spoštovati nekatera pravila. Novinarje mora občasno zalagati z informacijami (ne prerediti, ne pregostiti), po možnosti s takimi, ki jih sploh ni treba spreminjati, da novinarju ni treba narediti drugega kot napisati naslov ali pa se le podpisati. Če namreč novinar ne bo dobival informacij od vira informacij, s katerim je v navezi, ga bo urednik okrcal, da premalo dela in potem se zna zgoditi, da bo novinar začel iskati informacije sam, po svoje, morda celo pri neformalnih virih informacij, to pa lahko privede do najrazličnejših neprijetnih informacij, ki se pri nas imenujejo dezinformacije.

V primeru le enega vira informacij ima novinar še eno pot, da tak vir informacij »odpre«. Svojemu predpostavljenu uredniku ali pa odgovornemu oziroma glavnemu uredniku potarna, da mu določen vir informacij ne da informacij. V nekaterih gnilih informativnih sistemih bi urednik novinarja nagnal »u božju mater«, ali pa celo iz službe, če bi mu prišel s takšno jamrarijo, pri nas pa so uredniki čustvujoči ljudje, ki tudi radi pokažejo svojo moč, in če novinar dovolj vneto tarna nad svojim virom informacij, se nazadnje ustreznemu uredniku in novinar protokolarno odpravita k viru informacij. Vir informacij na takšnih sestankih obljubi vse, novinar in urednik pa tudi. Potem si podajo roke, izmenjajo žareče informacijske poglede in se zadovoljni razidejo. Čez štirinajst dni je spet vse po starem.

Ko se mi je iztekalo uredništvo kronike v Delu, sva s Slavkom Frasom, tedanjim odgovornim urednikom Dela (zdaj je glavni urednik Naših razgledov in predsednik društva slovenskih novinarjev), obiskala vrh slovenskih organov javne varnosti v Vikrčah, ko so praznovali 13. maj, svoj praznik. V prijateljskem pomenku, tik preden sva odšla, je Slavko Fras apeliral na zbrane vrhove organov za notranje zadeve, da naj novinarjem nudijo čim več tudi zaupnih informacij, ker da smo (novinarji in miličniki) »itak na skupni barki.«

Še danes mi je žal, da takrat nisem uporabil vsega svojega znanja o navigaciji, ter tovariša Frasa ter vrhove RSNZ z iste barke opozoril na kruto čolnarsko resnico, da se namreč barka zelo rada prevrne, če so vsi na istem boku. Da bi bilo zato dobro, ko bi bili novinarji na enem, organi pregona pa na drugem boku barke, če že morajo biti vsi na isti barki.

Prav ta prisposoba o »isti barki« in o »zaupnih informacijah« pove vse o tem, kako vir informacij lahko novinarja povsem onemogoči. Vzemimo, da vir informacij novinarju posreduje neko informacijo »off the record«. Novinar torej te informacije ne sme uporabiti (novinarski bonton o tem velja po vsem svetu). In zdaj se lahko zgodi, da novinar isto informacijo izve iz drugega vira informacij (lahko celo iz uradnega) in to brez embarga za objavo. Pa te informacije ne sme objaviti, ker bi prvi vir informacij nikakor ne verjel, da je novinar dobil informacijo od drugega vira. Misli bi, da je prelo-

mil zaupanje. Tako se torej vir informacij lahko spremeni v vir za zapiranje informacij.

Čeprav nikdar nisem rad pisal dolgih tekstov (tudi tale mi ne gre dobro od rok), pa sem v novinarstvo prinesel s seboj prirojeno navado, da o stvari, o kateri pišem, napišem vse, kar vem. Zato se mi je vselej upiralo, da bi o kakšni stvari imel še zaupne informacije, o katerih ne bi smel pisati. Kot novinar sem si vedno želel le dveh jasnih stvari: da lahko vse vprašam in da lahko tisto, kar sem izvedel, napišem. Kot novinar zato raznih dodatnih informacij in dodatnih pravic ne potrebujem.

Toda že zelo zgodaj sem naletel na drugačno pojmovanje novinarstva. Zgodilo se je takrat, ko je škofjeloška občinska skupščina sklenila nekemu zasebnemu graditelju v Godešiču podreti hišo. Hiša je bila zgrajena že do prve plošče, ko so nekega dne prišli rušitelji. Prišlo je do fizičnega prerivanja med graditeljem in sosedi ter rušitelji oziroma milico, no nazadnje so rušitelji tisto ploščo razstrelili. Če se ne motim, je to stvar izvohal Tone Fornezzio Tofo (ne vem, ali po uradnem ali neuradnem viru informacij), potem pa so slovenski časopisi kar tekmovali, kdo bo več napisal o rušenju v Godešiču. Sam o tem nisem pisal – imel sem drugo delo – toda eden od novinarjev mi je povedal, da bodo v Škofji Loki v nedeljo po rušenju demonstracije.

O demonstracijah vnaprej niso pisali. In ker sem imel v nedeljo čas, sem šel pasti firbec, v prepričanju, da bo v Škofji Loki na demonstracijah polno mojih kolegov. A našel nisem nikogar. Pa je bilo v Škofji Loki kar živahno. Po deseti maši so najvnetejši Škofjeločani začeli glasno pozivati na demonstracije proti občinskemu vodstvu, ki »podira hiše«. Zija se je nabralo veliko, nakar so iniciatorji demonstracij pozvali ljudi nad »občino«. Res se je množica odpravila pred zgradbo občine, nekateri so potem metali kamenje v šipe, nekaj najvnetejših pa je privleklo velik kol in po vzgledu naskoka na gradove vplomilo vrata v stavbo. Nadaljnje razbijanje so preprečili pripadniki posebne enote milice, ki so v čedadah prišli iz Vikrč. Obstopili so zgradbo in brez posebnih pretresov se je zadeva umirila sama od sebe.

Tako sem se zgodaj popoldne odpeljal v Ljubljano, seveda na uredništvo, kajti v Škofji Loki nisem videl nobenega novinarja. Dežurni nedeljski urednik deska je bil Franc Šetinc.

»V Škofji Loki so bile demonstracije«, sem mu rekel. Šetinc mi je na hitro začel pojasnjevati, da so v Škofji Loki neurejene razmere, da se je treba boriti proti črnograditeljem, da je nekje treba začeti, da...

Prekinil sem ga in mu dejal, da je demonstracija vseeno bila in da jo je videlo kakšnih tisoč ljudi.

Malce sem ga zmedel s to svojo pripombo. Potem pa je on presenetil mene.

»Napišite (zdi se mi, da sva se takrat še vikala)«, mi je rekel.

Ko sem potem rodil tisti člančič, ki je potem naslednji dan izšel kot edini o škofjeloški demonstraciji, mi je Šetinc še rekel, naj pokličem Frančka Drenovca, zdaj že pokojnega dopisnika Tanjuga, ki tudi želi dobiti informacijo o škofjeloških dogodkih.

Takrat sem bil povsem nerazgledan novinar. Poklical sem torej tovariša Drenovca. Začel sem mu pripovedovati, kar sem videl, oziroma tisto, kar sem tudi napisal za Delo. On pa me je začel spraševati, ali imam kakšne podrobnosti, če sem morda slišal, ali so se ljudje pogovarjali kaj o Kavčičevcih in Kobalovcih in podobne zadeve, o katerih se mi ni sanjalo. Ko sem Drenovcu povedal, da imam navado napisati vse, kar o dogodku vem in da za nikogar ne spravljam posebnih informacij, sem ga nehal zanimati. Mislim, da vam je jasno, da Tanjug potem o škofjeloški demonstraciji ni poročal.

Pravilo, da je treba objaviti o dogodku čimveč podrobnosti, pa je v našem novinarstvu nemalokdaj označeno kot senzacionalizem. S to čudovito besedico se nasploh kroti prevelika vnema pri mladih novinarjih, vendar naj naslednji primer ilustrira, da je rojstvo senzacionalizma oziroma napačnih informacij prav v pomanjkljivih informacijah oziroma izpuščanju podrobnosti.

Ko sem leta 1959 začel svojo novinarsko kariero (kot honorarec) mi je moj takratni urednik Bojan Ajdič ukazal, naj za prvi honorar kupim ABC – reporterja, drobno broširano knjižico, ki jo je izdalo društvo novinarjev Slovenije (zanimivo je, da je danes ni najti nikjer več). V tej knjižici (napisal jo je seveda neki Amerikanec) je med drugim pisalo tudi to, da je vsaka stvar toliko bolj pomembna, kolikor bolj znamenita oseba je vpletena v dogodek. Če je recimo pes ugriznil be-rača, je to nepomembna vest, če pa je ugriznil župana, je precej pomembnejša (še bolj pomembna bi bila, če bi župan ugriznil psa).

Za študij nikdar nisem bil posebno odprte glave, ampak to sem si zapomnil. Nekega lepega dne (pravzaprav noči) je brat enega izmed slovenskih županov povozil pešca. Napisal sem torej: Janez Tainta, brat predsednika občinske skupščine Tamintam, je ponoči do smrti povozil pešca Tegaintega...

Napisano novico sem predal Vandi Škodnik, ki je bila takrat urednica mestne rubrike. Bila je ogorčena nad senzacionalizmom (namreč nad bratom predsednika občine).

»Sajovic«, je ostro ukazala, »nobenih poklicev, prebivališč, letnic starosti v nesrečah, samo ime in priimek, le suhe podatke.« Proti ženskim argumentom sem vedno ostal brez besed. In tako se je približno čez en teden zaletel s svojim avtomobilom 44-letni električar Franc Novak iz Ljubljane. Bil je lažje ranjen. Z ozirom na nedavne instrukcije se je seveda vest glasila: Franc Novak se je včeraj zaletel s svojim avtomobilom... Naslednji dan sta me Vanda Škodnik in Aca Stanovnik, ki je bila takrat urednica zunanje rubrike, družno zvedavo začeli povpraševati, kaj da je bilo s Francem Novakom.

»S katerim Novakom?« sem spraševal.

»No, ali se ni zaletel ginekolog, no?«

Še vedno nisem razumel.

»No, Novak, mož od Vide Tomšič.«

Vedno bolj trapasto sem gledal. Potem pa mi je le sinilo.

»Ne,« sem rekel, »to ni bil Franc Novak, ampak Franc Novak, 44-letni električar iz Ljubljane.«

Bili sta zelo hudi. Vanda Škodnikova me je še vprašala, zakaj nisem napisal teh podatkov in stežka sem ji dopovedal, da so to njene instrukcije.

Kakšnih dodatnih točk priljubljenosti torej na ta način nisem dobil. Naučil pa sem se, da je včasih bolje malo preciznega senzacionalizma preveč kot premalo. Tako torej med kolegi veljam za novinarja, ki mu je všeč senzacionalizem, ker pač ne maram pisati takšnih novic, kot so tiste, da se »tuji in naši državniki pogovarjajo o stvareh, ki zanimajo obe plati.«

No, z roko na srcu pa je treba priznati, da viri informacij niso vselej krivi za pomanjkljive informacije. Sam sem bil dolgo časa kot kriminalni reporter in kriminalni urednik (obe zvezanki s kriminalni je treba vzeti dobesedno in v prenesenem pomenu besede), pripojen na vir informacij, ki se mu pravi Republiški sekretariat za notranje zadeve oziroma na uprave javne varnosti, miličniške postaje itd. Iz teh virov informacij sem torej dobival novice in jih potem po svoji vesti preoblikoval za objavo. Marsikdaj pa sem svojim informatorjem dopovedoval, da je pametneje, če oni dajo popolno informacijo o neljubem dogodku, kot da molčijo in tako o dogodku začno šušljati ljudje razne neresnice.

Ne vem, ali so bile te moje »instrukcije« vzrok, toda ko je neki vinjeni mejni miličnik v Kranjski gori v nekem lokalu ob-strelil tri ljudi, je republiški sekretariat za notranje zadeve takoj dal o tem dogodku uradno sporočilo. To sporočilo je prišlo v roke odgovornemu uredniku Slavku Frasu. Nemudoma me je kot kriminalnega urednika poklical k sebi. V njegovi sobi sta bila tudi že Vlado Jarc, namestnik glavnega urednika in Vlado Šlamberger, tedanji notranji urednik. Vsi trije so kar tekmovali med seboj, kdo mi bo bolj nazorno za-bičal, naj objavim to uradno sporočilo brez ene same popra-ve. Pogledal sem tekst. Pisalo je približno takole: RSNZ Slovenije sporoča, da je v DATUM dopoldne prišlo v hotelu IME v Kranjski gori do nepravilne uporabe strelnega orožja. Miličnik Tainta je pri tem laže ranil tri osebe....»

»Kakšna slovenščina, kakšna slovenščina!« je glasno tarna Slavko Fras, medtem ko sem polglasno bral tekst, Šlamberger in Jarc pa sta še kar naprej zahtevala, naj vse objavim brez popravljanja.

Prijela me je trma. »Saj v tekstu ni niti imen ranjenih. In to sploh ni novinarsko poročilo, ampak obvestilo RSNZ,« sem se uprl.

»Ne, ne, objavi vse, kot je napisano, nič več,« sta skoraj kričala Jarc in Šlamberger, Fras pa je še kar naprej tarna nad grdo slovenščino. Pograbil sem telefon in poklical Janeza Vinklerja, ki je bil takrat šef slovenske uniformirane milice. Takoj sem ga dobil. Povedal sem mu, da bi malo spremenili tekst in da si želimo imen ranjenih. Takoj mi jih je dal, se povsem strinjal, da predrugačimo poročilo in se celo opravičil, da pač miličniki ne znajo novinarskega poklica.

A Šlamberger mi ni verjel. Pograbil mi je telefon iz rok:

»Ti, Janez (ti dve besedici je bilo slišati zelo poudarjeno, da

se ve) ali res lahko spremenimo uradno sporočilo,« je vprašal. Ko je dobil še on potrdilo, sem si drznil pripomniti, da zdaj lahko spremenimo tudi slovenščino. Tega se je potem lotil Slavko Fras l.r.

V začetku sem mislil, da bom napisal nekaj tehtnega o virih informacij v samoupravnem novinarstvu. Vendar me je prehitro zaneslo k zgodbicam, ki sem jih predvsem vaje pisati, saj sem bil večino svojega novinarstva zgolj reporter in nikdar kakšen privzdignjen komentator ali publicist, kakršen je Marko Anček, to mlado, a neznano prodorno novinarsko pero. Vseeno pa mislim, da je teh nekaj zgodbic o novinarjih in njihovem odnosu do virov informacij, predvsem pa o novinarjih in njihovem odnosu do bralcev dovolj zgovornih, da si lahko ustvarite mnenje o proizvodnji in distribuciji informacij v tako dognanem sistemu, kot je naš.

Bogo Sajovic

KDO SO NAŠI CENZORJI ?

Nekateri znani nestrpneži vse pogosteje zastavljajo vprašanje, kaj je tisto, kar v javnih medijih onemogoča pluralizem interesov. So to zgolj zunanji posegi in če to so, v čigavem imenu prihaja do kritike posameznih medijskih vsebin? Če trditev velja le deloma in če pristanemo na tezo, da gre vendarle le za blagohotna opozorila posameznih sekretarjev te ali one bolj ali manj pomembne politične organizacije, vseh tistih torej, ki birokratsko delijo pravico do vedenja resnice iz svojih zatohlih uradov, ki so daleč od življenja in dejanskih potreb delavskega razreda, na katerega se bogokletno sklicujejo za vsako figo – če je torej res, da tako imenovana neposredna cenzura ne obstoja, kdo je torej cenzor naših novinarskih hotenj, misli in vsebin? Kdo torej »podružblja« naš sistem informiranja in naša sredstva javnega obveščanja, kdo skuša »podružbiti« tudi javnost? Ali res drži trditev in ugotovitev, da se je najhujši cenzor naselil v novinarske glave, in ga ne izbeza na svetlo niti najostrejša kritika vseh, ki se imajo za posvečene, da novinarstvu in novinarjem perejo možgane zato, da bi v njih prebudili kritično zavest, da je najhujši »razredni sovražnik« novinarstva prav samocenzura?

Pa je kaj malo verjetno, da ta črvičasti virus kar povprek zalezuje naše novinarje in nič kaj prepričljiva ni trditev, da se bolezni pojavi brez zunajsistemskih razlogov; kajti, če bi bilo tako, bi bilo samocenzuro kaj lahko zdraviti! Enostavno bi jo prepovedali z zakonom in od nje bi ostal prazen nič. Ker pa ni tako, nam nekaterniki še vedno uspešno vsiljujejo trditev, da je samocenzor naš edini problem in da ga moramo s cehovsko akcijo sami razrešiti. In ta nesrečni samocenzor naj bi bil kriv, da smo novinarji premalo korajžni, čeprav nam tisti, ki nam delijo zakramente javne besede, nikoli ne znajo prav in pravočasno povedati, kakšne so realne družbene razmere, ki zahtevajo tudi primerno javno besedo. Potem pa naj se človek (se pravi novinar) sam znajde, potem naj sam greši in sam nosi posledice, če si to realnost družbenih razmer predstavlja drugače.

Pluralizem javne besede v naši stvarnosti vsaj teoretično pomeni temeljni princip uresničevanja podružbljanja, ki ne bo izhajalo iz abstraktnih potreb javnosti, princip, ki ga ne oblikuje dnevno politikanstvo, ampak vrednote ki so tu in zdaj, dileme, ki so od včeraj za danes in od danes za jutri, vprašanje, ki jih poraja naša vsakdanost in ki se jim ne izogibamo v imenu nekakšnega ljubelega miru, ki ni nič drugega kot birokratska manipulacija in oblika ohranjanja oblasti za vsako ceno. Tudi za ceno resnice in vseh preteklih, sedanjih in bodočih resničnosti, ki smo jih in jih še vedno celo zakonsko-pravno izrivamo iz javne komunikacijske sfere s tisto famozno opredelitvijo o »možnem vznemirjanju javnosti«, ki je seveda tako zelo elastična pravna formulacija, da je vsak hip na razpolago tistim, ki zatrjujejo, da pri nas ni cenzure.

Ali res ni cenzure?

Odgovor na to vse pogostejšo dilemo bi na primer lahko poiskali v vprašanju: vam je, dragi novinarski kolegi, kdajkoli kdo od uglednih tovarišev telefoniral in vam rekel, da tega ali onega ne bi smeli objaviti, ko ste to že storili? Vam je takšen tovariš rekel, da tega ali onega ne bi bilo dobro objaviti, da o nečem ne bi smeli pisati? Zdaj smo seveda vsi skupaj malo v zadregi, ker se vsaj večini mojih kolegov to še ni zgodilo in večini se tudi ne bo. Sklep bi torej bil preprosto: gola natolčevanja so, da »tam nekje« obstaja ministrstvo resnice ali, pravoverneje rečeno – sekretariat za družbeno resničnost v sredstvih javnega obveščanja. Samo nekakšni uporniki brez razloga to nekanonovno širijo in neodgovorno, brez dokazov trdijo, da pri nas cenzura je! Naše lastne izkušnje nam torej vztrajno pritrjujejo, da smo s cenzuro v demokratičnem samoupravnem socialističnem

razvoju že obračunali. Kdaj se je to zgodilo bi sicer težko opredelili, ker gre vendarle za našo polpreteklo zgodovino in ker nam še ni povsem jasno, kdaj se je naša zgodovina sploh začela.

Naša sredstva javnega obveščanja pa vsega vendarle ne obelodanijo, marsikaj objavijo post festum, marsikdaj resnico malce prikrojijo. Kako to, če pa ni cenzure? Odgovor je na dlani še zlasti v teh težkih gospodarskih časih, ko je več kot jasno, da nam kronično primanjkuje papirja, da so naši časniki nekoliko tanjši (in dražji). Torej je eden od naših cenzorjev papirna industrija! Že, že, ampak zakaj potem na tistih zreduciranih straneh ne objavljamo nekaterih resnic? To je odvisno od tega, kako si te resnice predstavljate, resnic je namreč več in vsaka je resnična! Če na primer dnevni časopis čez celo stran objavi pomemben govor pomembnega tovariša, je tudi v tej objavi nekaj resnice. Za nekoga je resnica, da je objavljeni govor nezanimiv, celo slab, saj je to nekoč nekje že slišal ali prebral, da se torej stvari ponavljajo v nedogled, brez pravega efekta. Spet drugi bodo menili, da je govor tako zelo pomemben, da ga je treba natisniti v celoti, in tudi to je lahko ena od resnic. Pot odločanja o tem, ali bo govor objavljen v originalni verziji ali bo šlo samo za srednje dolg ali celo kratek povzetek, pa je sila zamotana. Kajti, ni vedno nujno, da je govor najboljši in pomemben, kajti pomemben je lahko zgolj tovariš, ki ga je povedal. In tudi to je ena od resnic. In ob vseh teh in nešteti drugih argumentih ne bi bilo oportuno, da bi o tem spraševali javnost za njeno javno mnenje, pa še dolgotrajno bi bilo.

Primer govora pomembnega tovariša nam bo zdaj služil le kot ena od poti, da se vsaj malo približamo odgovoru na vprašanje: kdo so še naši cenzorji. Dejstvo je namreč, da je tudi objava nekega govora nekega tovariša lahko svojevrstna cenzura, kot je to lahko objava kakršnegakoli novinarskega javnega sporočila! Po vsaki logiki je to tako iz trte izvita trditev, da ji nihče ne bo kar tako nasedel, a vendarle je resnična. Če namreč objavimo poročila s pomembnih sej in sestankov, intervjuje s pomembnimi tovariši, ki nas obdajajo, reportaže o pomembnih dosežkih v naši stvarnosti, komentarje, ki so zelo aktualni, je čisto mogoče, da je to žurnalistično ubesedovanje čista resnica, ni pa nujno, da je tisti trenutek najpomembnejša. In po prastari zakonitosti se dogodek, o katerem ne poročamo, sploh ni zgodil, kajti vsaka novica še ni prava novica, prave novice so le prave novice in takšno je tudi novinarsko ustvarjanje, ki je pravo le takrat, ko je pravo. Zapleteno, kajne?!

Zdaj smo spet za stopničko bližje odgovoru na vprašanje, kdo so naši cenzorji, potem, ko so se tej spotakljivi in nedemokratični etiketi besno odrekli predstavniki naše javnosti, utelešeni v funkcionalnih različnih rangov in materializirani v različnih družbenopolitičnih telesih. Torej bi bilo prav, da pometemo pred lastnim cehovskim pragom in ni ga, ki bi oporekel, da je tudi v novinarstvu potrebna demokratizacija odnosov, ki je najučinkovitejše orožje v boju proti cenzuri. Nekateri zatrjujejo, da je pravi »profesionalni naslov« za te reči naš demokratični tiskovni svet pri RK SZDL, ki je prvi poklican, da se ukvarja tudi s to problematiko, saj je delegatsko zastavljen in sestavljen. Grobo bi bilo trditi, da temu ni tako, saj novinarji v glavnem vemo, kdo to frontno telo sestavlja, nekateri poznamo celo imena in priimke; če ne za druge, pa vsaj za lastnega glavnega urednika in direktorja. In kdo je bolj poklican za to, da demokratizira odnose v novinarstvu in posameznih novinarskih hišah, kot so to direktorji in glavni uredniki časopisnih hiš, pa pomembni tovariši iz vrst javnih delavcev, znani politiki itn.!

Prav sestava tiskovnega sveta pa dovoljuje nekatere dvome in pripombe, ne samo pri iskanju odgovora na vprašanje, kdo je omenjene tovariše delegiral v ta frontni tiskovni

svet, ampak tudi pri razmišljanju, kakšna je praktična funkcija tega organa. Cenzor ni, ker cenzure pri nas ni; novinarjem torej ne pošilja svojih sklepov o tem, kaj bi morali pisati, kaj naj ne bi pisali in česa ne smejo pisati. To bi bila navadna kleveta, še zlasti zato, ker novinarji običajno sploh ne vemo, kaj se tovariši na tiskovnem svetu pogovarjajo, o čem sklepajo, če sploh kaj sklepajo!

Ker ima torej tiskovni svet pomembnejše (neznane) naloge, si bo treba pomagati kar znotraj posameznih novinarskih hiš in se boriti proti cenzuri, ki je ni. To bi bilo mogoče z ustrezno kadrovsko politiko, pa je tudi na tem področju več kot dovolj dilem, ker ni povsem jasno, po kakšnih kriterijih kadrovati glavne in odgovorne urednike, še najbolj jasno je to, koga ne kadrovati in koga ja! Novinarji-neposredni proizvajalci javne besede pri tem nimajo nobene besede, kar ni nič hudega, če dobijo pravega glavnega in odgovornega urednika, nič kaj pa ni prijetno, če človek ni pravi po profesionalno novinarskih kriterijih. Novinarji v tem primeru seveda nimajo prav, saj novinarski profesionalizem nima nič skupnega s politično funkcijo, v kar se je novinarski hierarhični vrh prelevil. Sploh je baje izraz »hierarhizacija« novinarskega vrha povsem neustrezen in zgrešen, saj gre zgolj za preprosto delitev dela v novinarskih hišah (cit.: Slavko Fras, novi predsednik Društva novinarjev Slovenije). Seveda je to povsem res, saj je delo deljeno na tiste, ki odločajo, kaj bo objavljeno (ne kaj bo napisano, ker cenzure ni) in kaj ne, in na tiste, ki to, kar ne bo objavljeno, in tisto, kar bo objavljeno, vsak dan pišejo. Delitev dela je tako natanko

premišljena, da je deljena celo odgovornost po – pogojno rečeno – hierarhični metodi: urednik rubrike, urednik področja, urednik strani, odgovorni urednik, glavni urednik, ponekod še predsednik skupščine časopisne ali kakšne druge medijske hiše. Vsi ti so odgovorni za javno besedo, ki bo objavljena (to poudarjam, da ne bo kdo mislil, da so odgovorni tudi za javno besedo, ki ni objavljena).

S tem pa princip odgovornosti za javno besedo še ni povsem izčrpan, kajti odgovorni so (po svoje) tudi neposredni proizvajalci javne besede, kar pa za naše razmišljanje niti ni tako pomembno. In nad vsemi temi odgovornimi bdijo tudi ustrezni podružbljevalci: izdajateljski sosveti in sveti, založniško-izdajateljski sveti, ustanovitelji, pa že omenjeni tiskovni svet, pa izvršni sekretar za agitacijo in propagando, pa kakšen član predsedstva CK, zadolžen za informiranje. Kakšno lahko reče tudi predsednik republiškega sindikata (če mu ni všeč, da sredstva javnega obveščanja pišejo o štrajkih, izsiljenih sestankih in prekinitvah dela), pa tovariš iz MK ZKS, tovariš iz OK ZKS... Spisek odgovornih za javno besedo bržkone s tem še ni povsem izčrpan in opravičujem se vsem tistim, ki jih nisem navedel. In končno je tu naša javnost, kajti javnost smo vsi. Tako je krog zaključen, cenzura fatamorgana in utvara redkih posameznikov, ki pravijo da cenzura je, čeprav je ni, samocenzura pa... Ta nesrečni virus pa še kar razsaja.

Vinko Vasle

Pozdravljen, Rastko!

Prosil si me, naj ti nekaj napišem o novinarstvu. Premišljuješ, kaj bi lahko napletel pod tem širokim naslovom, in bolj ko premišljuješ, bolj se zapletam. Zato sem se dokončno odločil, da ti v objavo pošljem mojo oceno časopisa, v katerem delam. Najbrž ti je poznano, da na Delu vsak dan eden od nas, novinarjev (vodstvo je izvzeto), samokritično oceni delo, ki smo ga prejšnji dan opravili in ki se je udeležilo v listu z imenom Delo. Prosil bi te, da nikakor ne špekuliraš s kakršnimkoli samokritikami, o katerih ravno prebiram v literarnih knjigah, ki se bavijo s problematiko Golega otoka na primer. Delove kritike so resda tudi avtokritike, če bi pa prebral množico tega napisanega gradiva (iz katerega bi bilo morda enkrat dobro narediti zbornik), bi videl, da iz njega ne veje nikakršno sovraštvo do kolegov. Morda včasih kdo koga okrcra, toda ta mu takoj, ko pride na vrsto, vrne in spet smo vsi prijatelji. Tudi medredakcijska trenja, kakor jih nekateri opažajo, so bolj izraz pluralizma interesov, kot pa kakšnega zlobnega čakanja na napake drugih, da jim potem lahko podkuriš pod nos.

Seveda ti že sam veš, da mora biti v tako ogromnem kolektivu, kot je Delo, vse v najlepšem redu. In to res je. Ker se sam ne ukvarjaš s takim novinarstvom kot mi, ne moreš vedeti, kakšen užitek je, ko zjutraj primeš v roke svoj izdelek in se zaveš, kako ogromno število najrazličnejših okusov si s tem zadovoljil. In prav na koncu se moram še pohvaliti, da me je pri tokratnem ocenjevanju doletela posebna čast. Na vrsto sem prišel (veliko nas je in dolgo traja, da te ta čast ponovno doleti) ravno na dan, ko smo izdali novo, tokrat praznično številko časopisa. Jutri je 4. julij, tukaj ne bova govorila o velikosti tega dneva, mene pa je doletela čast, da ocenjujem to praznično številko.

In ponosen sem na to!

Prejmi prav iskrene pozdrave!
Marko

Ljubljana, 3. julija 1984

OCENA DELA V TOREK, 3. JULIJA 1984

Ravno ko sem pričakoval, da bo Mitja Meršol v svojem podlistku začel napletati tudi spomine na sedanje vodstvo Dela, se je ta končal. Res škoda, saj sedaj sploh ne bom mogel primerjati starih in novih časov. Znano pa je, da starih žal nisem doživel, nove pa, kolikor se le da, spremljam. Zato sem ves čas z zanimanjem prebiral ljubke anekdote in anekdotice o F. Šetincu, J. Smoletu, J. Vipotniku itd. Spoznal sem, kako je bila ta hiša znotraj že od nekdaj lično urejena, da pa so se skozi vsa obdobja tihotapili majceni tiskarski ali tipkarski škrtatje, ki so tudi tovarišu Šetincu včasih kakšno zagodli. Nasploh sem uvidel, da so bili tudi ljudje iz krvi in mesa, ki so jih njihovi sode-

lavci ravno zaradi tega imeli radi. Njihovo novinarsko sposobnost dokazuje tudi to, da so vsi po vrsti postali pomembni politiki, ki tudi sedaj znajo vedno najti besedo, ki v najširših množicah najde svoja plodna tla. Res škoda, da se podlistek konča z Mitjo Gorjupom; ali ne delamo morda krivice sedanjemu vodstvu Dela. Bralec si lahko mislijo, da sedanje vodstvo nima enakih zaslug kot njihovi predhodniki. Hotel sem namreč primerjati sedanost s preteklostjo, ker imam občutek, da je prva precej burnejša, vsaj kolikor jo sam doživljam na svoji koži in kolikor sem imel v tem kratkem času dela na Delu priložnost spoznati realnost.

Če se oddaljim od teme, ki me je zjutraj, ko sem v roke dobil praznično in prvo poletno številko Dela, najbolj pritegnila, potem bi skoraj takoj moral na kroniko, kjer nas čaka obvestilo, kako so v Sarajevu začeli soditi dr. Šešljo.

Gre za članek, ki verjetno ne bo zanimal širših ljudskih množic. Najbrž ga bo prebral le ozek krog ljudi, verjetno humanistična inteligenca, za katero pa tako in tako vemo, kakšna je. Še sreča, da je beg možgan vedno večji, tako da tudi te probleme precej lažje rešujemo. Kako čvrst je Šešelj v svojih zahrbtnih namerah, dovolj zgovorno kaže zadnji del članka, v katerem piše, da že od 21. maja ne je, vendar je obramba pošteno ugotovila, da je kljub temu povsem sposoben sodelovati v razpravi. Naši kolegi iz sarajevskega Asa so že zdavnaj pred nami (oziroma pred Tanjugom) pred javnostjo razgrnili pravo podobo mojstra Šešlja in njegove posebne diete. Človek se sicer izmotava, da tega, česar ga dolžijo, sploh ni objavil. Ampak to je še huje. Dokazi, da je nekaj premišljeval, so več kot očitni!

Na isti strani te številke Dela imamo tudi poročilo o sojenju na Kosovu. Kakšna sreča, da je bila njihova protirevolucionarna dejavnost že zdavnaj razkrinkana, saj bi si naivni bralec vsakodnevno objavljanje prispevkov s Kosova lahko razlagali tako kot da je iredentistična pošast spet dvignila svojo glavo. Glede na pogostost poročil s Kosova, bi bilo morda pametno razmišljati o odprtju dopisniškega mesta s tega področja.

Med vsem ostalim bosta bralec v kroniki zanimali predvsem poročili protiperonosporne in profitiforne službe. Za vsakega nekaj je v našem časopisu! Tako za kmeta, ki cele dneve orje svojo zemljo, kot za intelektualca z zlobnimi mislimi v glavi. Pa še ljubiteljem živali je zadoščeno z vestjo o reševanju muck z vejevja naših dreves. V reportaži imamo odlično fotografivo in zapis Vesne Marinčič o Dinastiji, zdi pa se mi, da primanjkuje več napletanja o posebnih odtentkih te velike serije, ki smo jo končno le dočakali na naših zaslonih. Moram priznati, da sem včeraj gledal samo droben košček te serije (ker sem imel druga, nujna opravila), videl sem konja s telefonom ali nekaj podobnega in res mi je bilo žal, da mi čudotvoru ni uspe-

lo slediti do konca. Dinastija bo vsekakor posebej poživila našo težko sedanost. Ljudje bodo zjutraj veliko raje sedali za tekoče trakove... Nič več ne bo tekla beseda o nesramnem šefu ali čem podobnem, napletale se bodo zgodbe o denverskem klanu, o teh lepih časih (ki nas čakajo), ko se bomo na večerje vozili z avioni itd. itd.

Moj članek »V Turbusu uredili razmere« seveda dopolnjuje moj zapis pred mesecem in pol, ko sem v nekih sodniških dokumentih našel dokaz, da je neka predsednica IS (telefonično) urgirala sredi seje delavskega sveta in naročila sklepe. V Turbusu so me

lepo poučili, da temu le ni bilo tako, da nisem razumel širine vsega problema. Tovarišica je resda klicala in tudi ukrepali so tako, kot je naročila, ampak vzrokov za to je bilo seveda cel kup. Kršitev samoupravljanja? Lepo vas prosim, dajte no mir! Igor Guzelj na komentatorski strani objavlja članek »Nespamet potuje z avtobusi«, ki se dobro navezuje na moje poročilo. Precej sem se razpisal tokrat, naj mi uredniški kolegij ne zameri, pred menoj je pač svečana številka in prva izmed tistih, ki nam hladijo vroč poletni utrip.

Marko Jenšterle

... (mirrored text from the reverse side of the page) ...

Priloga prihodnjemu dostavljam
Ljubljana 3. julija 1984

OCENA DELA V TOREK, 3. JULIA 1984

... (mirrored text from the reverse side of the page) ...

KAKO ME JE NEHALO SKRBETI IN SEM VZLJUBILA ZAPISNIKE

Pred leti, ko sem »pokrivala« zdravnike, se mi je neubranljivo vpletel v delo pediater, ki ga imam zdaj v intimnem registru tistih nekaj redkih mož (in žensk), na katere prisegam, kadar me okoliščine prisilijo, da povem kaj pametnega iz svojega življenja. Človek je bil tako neznanstvo zaverovan vase, omalovažujoč, zraven pa oblastniški, da sem njegovi kolegici rekla, proti takim bi nas bilo treba cepiti. Nevzdržen je. Je, je rekla ona, ampak njegov oddelek je opremljen kot noben drug, in slovi po osebju, kakršnega ne premore noben šef oddelka. Kaj mi je storil ta pediater in zakaj se mu nisem kratko in malo izognila? Ne le, da je hotel videti slike, ki jih je fotoreporter naredil na njegovem oddelku, v avtorizacijo je zahteval tudi podpise pod njimi, naslov, podnaslov; kako je sedel na tekst, tega menda ni treba posebej opisovati. Ko je, na primer, slišal, da se pripravlja okrogla miza, in izvedel, da so povabljenec že odposlana vabila, mi je po telefonu sporočil, naj gostom odpovem mizo, ker bo on pripeljal svoje, primernejše ljudi. In jih je. Opremljene z referati, katerih temo je določil on in jim jo tudi »avtoriziral«. Ko me je pol ure pred začetkom tega spektakla potegnil v kot in zahteval, naj mu pokažem svojo uvodno besedo, sem bila že v transu. Rekla sem, da je moja stvar, kaj bom zbranim povedala, da sem v svojem življenju vodila že nekaj miz, madona... In da znam povedati kaj tudi na pamet. Karajoče je zmajal z glavo, češ, punca, tako se pa ne dela. Okrogla miza je uspela, častna beseda. Svojim ušesom nisem verjela; ne očem, ko mi je pediater poslal rože. Ta me pošteno zajebava, sem si rekla. Zakaj se ga nisem rešila? (Manjka se na Slovenskem pediatrov!) Ne vem, pravzaprav niti pomislila nisem na to, da bi se mu iztrgala iz krempljev. Privlačeval me je kot greh, se mi zdi. Kako more biti tako nemogoč in tako sposoben hkrati? Tak strokovnjak, pa tako brez skrupula. Ali zato vse doseže, ker se ga ljudje znebijo le tako, da ga ubogajo, mu ugodijo?

Najbolj pošastno pa je, da vse kar počne, sploh ne dela sebi v čast, ampak svojemu oddelku, pacientom in osebju v korist (zdaj sem kot Florence Nightingale). Rad vidi, da se mu ploska, kadar zaigra Chopina. Takrat pač.

Kaj naj človek s takim tipom? Dve možnosti sta: ali ga vedno bolj mrzi ali pa ga vzljubi. Odločila sem se za to drugo, kajti jaz vendar mrzim čisto drugačne ljudi. In sem ga gladko vzljubila. Od takrat sem njegove zoprnije lahko požrla za malico. Mislim pa, da je to tudi edini človek v moji novinarski »karieri«, ki me je takole mučil, a sem ga – po manjši agoniji in krajšem premisleku sicer – kljub temu sprejela naravnost med »svoje ljudi«.

Ta izkušnja se mi je v pravi luči razkrila šele v zadnjem času. Toliko ljudi, podobnih temu mojemu pediatru, se je namreč nabralo okrog mojega novinarskega jaza – znotraj poklica, ne zunaj njega – da mi tu nobene rože ne bi mogle več pomagati. Zakaj ne morem predelati te svoje mrzkosti v kaj bolj prijaznega, užitnega? Če sem to lahko storila enkrat, zakaj ne bi še drugič, tretjič? Nemogoče. Kajti ti ljudje so zgoraj omenjenemu pediatru podobni le po obnašanju, sicer pa nimajo z njim nič, pa prav nič skupnega. Tudi nobenih instrumentov ne znajo igrati.

...

Svoje dni so se mi zdeli uredniki Dela, no, vsaj večina njih, čisto zabavni. Zapisnikov z njihovih vsakdanjih kolegijev, na katerih obravnavajo vse, včasih celo kakšno pismo Matevža Krivica («... se zaradi preobsežnosti ter prenadrobne in neaktualnega opisa združevanja dveh ljubljanskih šol ne objavi. Ker avtor terja ugotavljanje odgovornosti za neustrezne postopke pri združevanju dveh šol, bomo besedilo posredovali SZDL in CK ZKS, hkrati pa bomo še skrb-

neje spremljali nadaljni potek združevanja srednjih šol...»), včasih sem se torej teh zapisnikov tako veselila, da sem nekega spomladanskega dne iz njih povila celo radijsko igro. Ne, niso je predvajali. Potem se je začel ta papir kopiciti, kopiciti, vsenaokrog mene ga je bilo. Zapisniki s kolegijev, zapisniki z večernih kolegijev, zapisniki s partijskega, zapisnik z delavskega, zapisniki... Kakšni možje, da pustijo vse, kar jim prižubori na jezik, zapisati, sem jih že na tistem občudovala. Kakšna hrabrost, ko velijo svoje besede, brž ko so zabeležene, razdeliti med ljudi (kot bisere). Kako modro ravna, saj jim tako nihče nikoli ne bo mogel očitati, da so se pogovarjali po kotih, vogalih ali gostilnah, da niso razmišljali na glas ali da so karkoli sklenili, ne da bi o tem obvestili bazo.

Vse je črno na belem. Tako smo lahko v zapisniku z večernega kolegija 30. januarja letos vsi prebrali, pod kakšnim pritiskom so zaradi tega neugnanega Teleksa dotlej živeli. »K sreči je breme Teleksa padlo s hiše«, so ugotovili in se vrgli na razpravo o aroganci, ki da jo menda nekateri novinarji zganjajo do urednikov te hiše; ampak je bilo potem ugotovljeno, da »preveč nasedamo provokacijam in demagoškimi nastopom«, pa je torej tudi to breme odpadlo. Z enako eleganco so opravili s tretjim bremenom, Matevžem Krivicem. »Kar zadeva odpiranje strani drugim ljudem,« je rekel Jak Koprivc, »bomo morali začeti igrati bolj usmerjalno vlogo. Bil sem za objavo Krivica, toda morali bi pripeljati vsaj še 20 takih Krivicev, ki bi razmišljali o prednostih in slabostih delovanja tega sistema.« A Krivic, to lisjaki dobro vedo, je en sam. In mu torej preostane le samizdat.

Vprašali boste, zakaj neki da pošiljajo naokrog vse te silne papirje, zakaj ne bi mogli priti k vam kar sami. Ali pa vi k njim, kajpada. Zmeraj so prisotni, tam v tretjem nadstropju, v tako imenovanih vodstvenih pisarnah sedijo in od jutra do večera časopisu Delo ter ostalim edicijam služijo. To je res, a vseeno imam občutek, da nič kaj radi ne pogledajo človeku v oči. Vlado Šlamberger, pomočnik glavnega urednika, na primer, je bil presramežljiv, da bi prišel na častno razsodbišče, ko je to razpravljalo o njem. Potem mu je bilo seveda žal, sicer ne bi govoril, pardon, pisal, »Ker Ti človeška in poklicna vest verjetno ne dovoljuje, da bi s svojo zmoto v razsodbi lahko živel,« spoštovana kolegica, spoštovani kolega, »saj je z njo omadeževano moje dobro ime, mislim, da ni prepozno (niti nečastno) te zmote popraviti.« Jože Volfand se je med vsemi še najbolj trudil, če je imel kdo rojstni dan, in to se v tako velikem tozdu, kot je naš, dogaja kar naprej, je prišel k njegovemu obzidku (večina novinarjev Dela je namreč za svojo pisalno mizo diskretno zazidana s policami, omarami pa cvetjem) in mu osebno čestital. Ali pa mu svoje voščilo sporočil po telefonu. Če to ni fino! Zdaj tega menda ne počenja več. Za moj rojstni dan se že ni nič oglasil. In še nekaj je, kar me prepričuje v veri, da so radi sami, v ožjem krogu (če so bili nekateri vendarle pripravljeni priti na plan, jih je najbrž zaustavil kak nebodigatreba, ko jim je rekel, »po mojem se stvari ne urejajo v aktivih«, v katere da on sploh ne verjame, »ampak v tem nadstropju (to je v tretjem, op.avt.) in drugače ni mogoče«).

Kadar namreč pridejo na aktiv novinarjev, tisti najvišji, sedejo zmeraj na ista mesta in tako, da so skupaj, z ramo ob rami. Ob tistem, ki je zadnji z leve oziroma z desne, ostane en stol skoraj zmeraj prazen; razen če se ne povabi na sestanek zli duh s Pavlihe, Bogo Sajovic (ta se je nekoč tovarišu Šlambergerju skoraj počil v naročje).

In še nekaj je: sedijo zmeraj tam, kjer so s hrbti najbližje steni in vratom. Ampak najbrž je to že plod moje klavstrofobične domišljije.

Da me zapisniki ne zabavajo več, je očitno. Zdaj me skrbijo.

Kajti zdi se mi, da preneseni v drugo okolje, kratko in malo ne funkcionirajo več tako, kot bi morali. Kako bi rekla . . . nimajo več svoje teže. Ali pa se obrnejo proti svojim ustvarjalcem. To me skrbi!

...

Moj prijatelj Aljoša venomer trdi, da se človeku najlepše oddolžiš, če ga omeniš oziroma opišeš v kakšnem svojem romanu. To prepuščam Bogdanu Novaku, saj je na tej strani Ljubljane doživel mnogo več – in to na lastni koži – kot na

oni drugi. A če ne bo on, bo nujno moral kdo vse te dogodke spraviti tudi v romaneskno obliko, da bo kaj ostalo za ustvarjalci slovenskega tiska. Kajti niti tovariša Koprivc in Dolničar, tudi cenjeni tovariš Volfand ne, nihče od njih se ne more veseliti daljne prihodnosti, saj doprsnega kipa, kakršnega je dobil Mitja Gorjup, bržkone ne bodo deležni. Moj pe-diatr pa je že v analih slovenske medicine.

Vesna Marinčič

NAŠI CILJI: ZVESTOBA, PRIDNOST, DELAVNOST . . .

»Postali boste zvesti, pošteni, ponižni, hvaležni, plemeniti, odkriti, iskren prijatelj. Resda ne boste deležni gnilih užitkov slave in slasti, vendar: mislite, da ne boste deležni drugih? Vam povem, da boste na dobičku v tem življenju in da boste na vsakem koraku, ki ga boste napravili na tej poti, videli toliko gotovost dobitka in toliko ničnost tega, kar ste tvegali, da boste naposled spoznali, da ste stavili na gotovo stvar, na nekaj večnega, za kar niste dali ničesar.»

Blaise Pascal, Misel 233

Najprej: zakaj v zborniku o slovenskem novinarstvu pisati o nekem **govoru**? Ne le zato, ker je ta govor namenjen novinarjem in spisan za **njihov** praznik, marveč zato, ker se je z govori treba resno ukvarjati. Saj kaj pa re-producira ideologijo? Tudi simbolni rituali, med katerimi govori naših družbenopolitičnih veljakov zavzemajo vidno mesto. Sprejemati zamah z roko, češ, kaj pa resno jemlješ to priložnostno čvekanje, saj to ni zares, vsi vemo, da se takle govorček napiše, prebere in brž pozabi . . . Ravno to pristajanje na take govore, ki da so zgolj priložnostni in ne kako resno govorjenje, omogoča vladajočim ciničnost njihovega uma: vedo, da bodo dočakani z zamahom roke, na to računajo. Prav besedovanje kot so politični govori in podobne zadeve iz malhe ritualov ideologijo ne samo reproducirajo, ampak jo tudi konstituirajo. Tudi po govori in prek njih vemo, da je, kar je in kakor je. Zato se je treba upreti zamahu z roko in tistemu ideologiju omogočujočemu: pusti to, saj ni mišljeno zares!

Tudi Vipotnikov govor (ob Šetinčevem ob podelitvi Tomšičevih nagrad, glej Nova revija 26–27) lepo razkriva stvari, ki se kažejo v teh **navadah**, kar so slavnostni govori naših politikov. Stvari se je treba lotiti pri **korenu**, torej pri navadah. Poglejmo si samo nekaj stavkov tega govorjenja, ki sami na sebi že so navada. Ciniki nas z njimi zasipujejo že toliko časa, da jih marsikatero uho niti ne sliši več. In če jih ne sliši, nanje ne more reagirati. To pa je tudi namen tistih, ki jih izgovarjajo. Zato imajo v glavnem mir, nihče jim ne oporeka (stavkom namreč), lahko jih vedno znova neženerano zapisujejo. Kar naprej tako, denimo, poslušamo in beremo, da so javna občila »mogočno orožje v rokah naprednega gibanja«. Orožje pa mora nekdo držati v rokah, sprožiti, usmerjati . . . Ker, kakopak, ne želimo, da bi v ljudstvo streljali sovražniki, moramo imeti to orožje v **svojih** rokah, MI moramo biti njegovi sprožilci. Ve se, da smo **MI napredne sile**. V naših rokah postaja to orožje **mogočno**. Če pa je orožje mogočno, zagotovo premaga sovražnika. Zato ni naključje, da za sintagmo »mogočno orožje v rokah naprednega gibanja« velikokrat nastopa pojasnitev, kdo so **sovražniki**. Sovražniki praviloma nikoli niso imenovani, temveč so našete zgolj podeljene jim etikete: oporečniki, opozicija, sovražna humanistična inteligenca, anarholiberalci, radikalni levičarji, novodesničarji, spravaši, itd. Naš govornik je v govor vplel sovražnika posredno: ni govoril o njem, pač pa ga je vzpostavil tako, da je postavil v središče pozornosti **taprave**. Ker pa se ve (je že avtomatizem), da »kdor ni z nami, je proti nam«, se tudi ve, da kdor ni tapravi, je pa sovražnik. In kdo so tapravi? Najbolj tisti, ki naj bi zlasti govorili po radiu in nastopali na televiziji: **neposredni proizvajalci**, »od katerih je v največji meri odvisno uresničevanje naših ciljev: zvestoba, pridnost, delavnost, učinkovitost, trdnost, uspešnost, naša sreča in naša usoda.« Prav v tem stavku se jasno razkrije shizofrena pozicija govornika. Pokaže se razcep med lažjo in resnico. Govornik namreč natančno ve, kako je s stvarjo, a v ritualu je treba ohraniti iluzijo, laž, kot da se ne ve, da je tako, ampak da vladajoči/govoreči **verjamejo**, da je drugače. Iluzija/laž je v tem primeru govorjenje, da o

naši usodi odločajo neposredni proizvajalci, resnica, ki se bode z njo v istem stavku, pa je dejstvo, da o tej usodi odločamo MI in da neposredni proizvajalci zgolj uresničujejo **naše** cilje. **Naši** pač niso neposredni proizvajalci, mar ne? Ali pač in je, denimo, naš govornik neposredni proizvajalec?

Tudi ni slučaj, da je med prvimi našimi cilji ZVESTOBA. Govornik jo omenja večkrat in s tem hoče pokazati, kako resnično pomembna da je. Zvestoba komu, zvestoba čemu, zvestoba koga? Zvestoba že omenjenih neposrednih proizvajalcev pa tudi zvestoba novinarjev, kakopak. Zvest pa je treba biti »tež družbeni ureditvi in političnim silam, ki usmerjajo življenje.« NAM: Slovenski pravopis kaže uporabo besede zvestoba tudi v tehle zvezah: zvesto izpolnjevati dolžnosti, zvesto poslušati, delati. Izpolnjevati dolžnosti, ki smo jih MI naložili, poslušati, kar MI pravimo, in delati, kakor MI hočemo. Kakor hočejo te »politične sile, ki usmerjajo življenje«. To zvestobo da terjajo današnji »zapleteni časi«, pravi govornik. Časi nič ne terjajo, ukazujejo lahko samo ljudje, in sicer ljudje, ki imajo moč, ki imajo oblast. Ker pa mora biti ukaz transparenten, da se ve, kaj se terja in kaj naj se uboga, v tem stavku ni razklanost, razen v kolikor niso razklane »politične sile, ki usmerjajo življenje« same.

Potemtakem naj se ve, kar se itak ve, pa tega nebodisigatreba alternativni novinar noče upoštevati, da morajo biti vsi novinarji, uredniki, glavni in odgovorni uredniki, sploh vsa sredstva informiranja v celoti, »odraz uredniške politike, ki jo usmerjajo politični organizmi.« Jasen stavek, ki v bistvu le ponavlja prejšnjo terjatev/ukaz.

Nelagodnost govornika, ki misli eno, govori drugo, se spet pokaže v nadaljevanju, ko pravi: »Novinarji so dolžni s svojim delom deliti z družbo vse, kar ta doživlja in kakor doživlja: njene uspehe, zmote in omahovanja.« Če bi novinarji vzeli povedano zares in bi opisovali zmote in omahovanja, bi ljudstvo okužili s pesimizmom, saj se zmot in omahovanj ne da slikati v rožnatih barvah. Govorec se tega zaveda, zato že v sledečem stavku dodaja: »Obenem pa nikakor ne smejo izgubljati **vedrega** (podčrtala M.K.) pogleda v prihodnost.« Opisovanje zmot in omahovanj s stališča »vedrega pogleda v prihodnost« dela opisovalca zmedenega, ga sili v shizofreničnost. Tega se zave tudi govornik, zato koj posvetuje: »Takšna usmerjenost seveda ne dovoljuje odstopanja od objektivnosti, niti ne dovoljuje pretirane bojazljivosti.« Nasprotje od objektivnosti je neobjektivnost in ne bojazljivost, kot meni govorec. A njegov namen ni, da bi podaril objektivnost (saj bi potlej nadaljeval: ne dovoljuje pristranosti ali kaj podobnega), marveč, da bi povedal, da novinarjem ne priporoča **pretirane bojazljivosti**. Ker bi »pretirana bojazljivost« v javnih obcih preveč prozorno pokazala, da se novinarji **bojijo** oblasti, to pa za oblast, ki se oklicuje za demokratično, ne bi bil kompliment, marveč nasprotno: odvzet bi ji bil atribut, na katerega se najraje sklicuje! Zato iz stavka razbiramo: bojazljivost DA, toda ne pretirana. Nebojazljivost pa nikakor! Saj nebojazljivi lahko kritizirajo tudi tako, da se kritika »iz metode razmišljanja spreminja v vsebino, potem postanejo programi njeni cilji, to je borba za

oblast.« Zato tudi – angažirano novinarstvo že, »toda vedno znotraj političnih, utrjenih okvirjev (podčrtala M.K.)«. Status quo se ohranja tako, da se ostaja »vedno znotraj političnih, utrjenih okvirjev.« Meja svobode se ne more premakniti, ker je okvir fiksiran. Premiki znotraj utrjenega niso možni. Za to pa vladajočim tudi gre. Naj ostane, kot MI hočemo.

Manca Košir

UREDNIŠKA PRIPOMBA: Uredništvo meni, da zgornji spis ni izčrpal vsega bogastva svoje predloge, zato objavljamo tudi predlogo, kakor jo je oskrbela »služba samoupravnega informiranja« RTV Ljubljana.

Slavnostni govornik na seji Skupščine RTV Ljubljana, dne 23.5.84 je bil predsednik Skupščine RTV, tov. Janez Vipotnik.

V svojem govoru je dejal:

Spoštovane tovarišice in tovariši!

Z današnjo slovesnostjo slavimo praznik radia in televizije in razglašamo dobitnike naših plaket. Istčasno pa želimo počastiti spomin na dve znameniti obletnici iz preteklosti naše hiše.

Štiridesetletnico Radia OF in desetletnico Skupščine RTV.

Praznujemo torej delo in požrtvovalnost – in dogodke, ki so tako ali drugače povezani s 17. novembrom 1941. leta, ko se je prvič oglasil »Kričač«, ilegalna radijska postaja, ki je sredi okupacije v najbolj neverjetnih pogojih podžigala in razvnela upor. Ko so okupatorji »Kričaču« zapečatili usta s tem, da so pobrali vse radijske sprejemnike po Ljubljani, se je uporna radijska postaja preselila na osvobojeno ozemlje.

V Črnomlju se je pred štiridesetimi leti oglasila kot Radio OF, delovala vse do osvoboditve in pozivala na odpor, bodrila ljudi in vcepljala s svojimi sporedi upanje in prepričanje v zmago.

Danes želimo opozoriti še na eno obletnico: na Skupščino RTV, ki je bila ustanovljena pred desetimi leti z osnovnim namenom, čimbolj podružbljati programe RTV, jih približati gledalcem in poslušalcem in pospeševati njihovo napredno, po večji kvaliteti hlepečo slo.

Naša radio in televizija sta od svojega začetka do danes naredila velik razcvet. Tako po vsebini, kot po obsegu, saj ustvarja RTV Ljubljana na dan skupno 87 ur programov. Nesporno je pri poslušalcih in gledalcih veliko pripomb na njune programe. Tisto, kar gre spoštovati pri dobronamerni kritiki, pa se tudi tvorno ponašati do nje, so pripombe na apolitični značaj kakšnih programov, na težnje po elitizmu, po kulturnem snobizmu, po klikarstvu, po primitivizmu, po slabem okusu, malomeščanščini, modnim pojavom, ki nimajo temeljev v naši družbeni ureditvi, malikovanju potrošniške miselnosti in podobnim zadevam. Ne bi bilo dobro, če teh stvari ne bi opazili in se bojevali

proti njim. Obenem pa gre podčrtati, kako sta ti dve sredstvi, stari dobri, slišni radio in vidni medij, vznemirljiva TV, kako globoko sta vpeta v vrednote sporočila, ki je v službi ljudstva in naprednih hotenj družbe.

Čeprav sta radio in TV bolj minljiva kot natiskana beseda, ker glas preide in slika izgine, sta po svoji sporočilni moči, po svoji hitrosti, neposrednosti in razširjenosti mogočno orožje v rokah naprednega gibanja.

Množičnost radia in TV terja spoštovanje dvojnega značaja teh medijev: lahko nas sliši in vidi ogromna večina prebivalcev, pomembnejši pa je drugi del: lahko se sliši in vidi zelo veliko število delovnih ljudi. Zato nam nenehno razširjanje podružbljanja radia in TV mora biti osnovno vodilo našega dela. Torej čimveč neposrednih usmerjajočih oddaj, odprtih telefonov, neposrednih, vodenih pogovorov, javnih prireditev, novih glasov in novih obrazov, zlasti pa tistih iz vrst neposrednih proizvajalcev, od katerih je v največji meri odvisno uresničevanje naših ciljev: zvestoba, pridnost, delavnost, učinkovitost, trdnost, uspešnost, naša sreča in naša usoda.

Obenem čas terja, da s tenkim poslušanjem spremljamo razvoj radia in TV, prodor znanosti in iznajdljivosti vanju, sodobno snemalno tehniko, video, satelitsko in kabelsko TV, teletekst, izreden vpliv računalništva na radio in TV in podobne novitete, ki silijo, da gremo v korak, ali pa vsaj, da ne smemo zaostajati za dogajanjem na tem področju pri naših sosedih in drugod po svetu.

Vštric z razvojem, ob materialnih pogojih seveda, kakršne imamo, bo cena radijskega in televizijskega izročila neprestano rastle. Že danes je njuna vloga nenadomestljiva. Ocenimo samo, kakšno občutljivo poslanstvo vrši RTV v takšnih zapletenih gospodarskih in političnih razmerah, kakršne zdaj doživljamo. Od vseh sredstev informiranja najodgovornejšo, saj sežejo najdlje, malone k slehernemu človeku. Zato je naše delo drugačne specifične teže, pa tudi pod ostrejšim udarom kritike, kot druga sredstva informiranja. V takšnih zapletenih časih, ki jih doživljamo, gre računati še na nekaj: da so ljudje bolj razdražljivi in občutljivi in da se jim zdi RTV in sredstva informiranja nasploh najprikladnejši objekt, na katerega lahko stresajo svojo jezo in nezadovoljstvo nad stanjem, kakršnega doživljamo. Takšen čas torej tudi zato terja do kraja pošteno in objektivno obveščanje, nepristransko oceno, terja spodbudno razvedrilo, predvsem pa terja zvestobo tej družbeni ureditvi in političnim silam, ki usmerjajo življenje.

Zato v sredstvih informiranja ne more in ne sme biti nobenega privatiziranja, nobenega vnašanja osebnih sporov in osebnih pogledov, nobenih lastniških teženj, če so sredstva informiranja izoblikovana z družbenim denarjem in političnim interesom Socialistične zveze ali njenih sestavnih delov kot fronte organiziranih sil. Vsa sredstva informiranja morajo biti činitelj, učinkovit osebek pri oblikovanju zavesti, biti morajo odraz uredniške politike, ki jo usmerjajo politični organizmi. Novinarji so dolžni s svojim delom deliti z družbo vse, kar ta doživlja in kakor doživlja: njene uspehe, zmete in omahovanja. Obenem pa nikakor ne smejo izgubljati vedrega pogleda v prihodnost. Takšna usmerjenost seveda ne dovoljuje odstopanje od objektivnosti, niti ne dovoljuje pretirane bojzljivosti. Zato se motijo tisti, ki mislijo, da

je nastopil čas, ko je treba na vso sapo in na povprek kritizirati vse, kar je bilo doslej narejenega ali se dela, ki hočejo razmah takšne kritike, ki ruši in ne ustvarja. Nič ni narobe s kritiko, ki razdiralno vpliva na negativne procese v naši družbi, takšna učinkovita nega nam je še kako potrebna. Toda če ji je temelj samo kritika, če se iz metode razmišljanja spreminja v vsebino, potem postanejo programi njeni cilji, to je borba za oblast.

Tudi pretirana bojzljivost v sredstvih informiranja nam prej škoduje kot koristi. V mislih imam neobjektivno, lakirano poročanje o stvareh in rečeh, razvrščanje vesti po tem, kdo govori in ne kaj govori, ne po njihovi resnični specifični teži, kar vse kaže na sumljivo preračunljivost – na nek način preživeti in prejadrtati sedanje razburkane čase.

Preostane nam slej ko prej samo eno: krepiti odgovornost za javno besedo, krepiti še naprej prevladujoči element slovenskega časnikarstva, krepiti in zagrevati samoupravno angažiranost. Angažirano novinarstvo je vedno kolektivno dejanje, čeprav obenem nudi izjemne možnosti za individualno ustvarjalnost, toda vedno znotraj političnih, utrjenih okvirjev. Tu seveda ni prostora za samozvane prostostrelce, še manj, če začnejo svoj cinično kritikasterski pogled na stvarnost povezovati z užaljenci, ki so včeraj doživeli svoj politični poraz iz najrazličnejših razlogov. Tako s liberalističnimi kot s centralistično unitarističnimi idejami ne more in ne sme biti dvogovora. Na svobodo in demokracijo se lahko sklicuje samo tisti, ki se je zanj pripravljen tudi tolči, vsak dan znova, z delom, ki ga opravlja, pošteno in

zagreto.

Z drugimi besedami pomeni, da moramo tako v sredstvih informiranja, kot na sploh ostati neomahljivi v svoji zvestobi socialističnim samoupravnim ciljem, obenem pa biti širokogrudni v prizadevanjih za širjenje človekovih svoboščin in nepomirljivi do tistih, ki hočejo ogroziti prvinska izročila in pridobitve naše revolucije.

Ko se vrnemo ob tej ugotovitvi k RTV, je treba nepristransko priznati, da je pretežna večina delavcev na RTV tako naravnanih. V tej hiši imamo veliko sposobnih ljudi, ki so si s svojim zgledom in s svojim delom naredili ime, na vseh področjih novinarskega delovanja, od gospodarstva do kulture, od tehnike do skupnih služb. Imamo torej ljudi, veliko ljudi, ki nosijo glavno breme na svojih ramenih, da se nam ta institucija, ki ji pravimo RTV, vrti tako, kot se vrti, da postaja ljudem čedalje bolj nujna in nenadomestljiva v informacijah, vzgoji, kulturi in razvedrilu. Njim, zagretim delavcem gre zasluga, da je RTV pomembna sooblikovalka socialistične samoupravne zavesti, da vpliva na bogatenje notranje podobe človeka in na njegovo pokončno držo. Naj tudi ta današnja proslava pomeni priznanje njihovemu požrtvovalnemu, nesebičnemu, odgovornemu prizadevanju delati RTV učinkovito, privlačno in razvedrilno.

Naj zaključim s čestitkami današnjim jubilentom, ki sprejemajo plakete, s čestitkami delavcem in delavkam radia in TV, širokemu krogu sodelavcev in članov družbenih organov, skupščine RTV. S čestitkami in obenem z dobrimi željami za odgovorno, tvorno, kvalitetno delo tudi vnaprej!

3. Ojabelnik

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. Some words like '3. Ojabelnik' are visible.]

JURARE IN VERBA MAGISTRI

1. Stvar demokracije ni kvaliteta, temveč smotrnost

(izjava neznanega ljubljanskega (mestnega) družbeno političnega delavca)

JANA zahteva: meseci negotovosti naj se končajo, pristojne službe naj ugotovijo, kaj se godi z otrokom, in naj takoj ustrezno ukrepajo. (JANA, št. 21 z dne 23. maja 1984).

Od vseh množičnih občil pri nas lahko nekaj zahteva in zakuže edinole JANA. Njen resor je pač intima; to pa je ravno tisti nesrečni kotichek javnega občevarja, kjer se more politika čisto sama in še na štiri oči, srečati z vsakim svojim posameznikom. Zamislite si samo, kaj bi bilo, če bi nekaj zahtevali Problemi (ve se, kaj bi ti hoteli!). Ker pa so grešne misli včasih že tudi same po sebi deviantno dejanje, se jim bomo raje izognili v velikem loku in jih prepustili v varstvo družbeno političnemu delavcu iz podnaslova.

Zato pa smo sebi v poduk in bralstvu v zabavo priredili pomenljivo komunikacijsko shemo:

1. shema datira iz tistega obdobja, ko je bilo usmerjeno izobraževanje zgolj še grožnja

2. da je omenjena shema-viža (ki je tu seveda praktični izsledek teoretskega snovanja) že čisto pozabljena in pogubljena, je verjetno moč pripisati kvečjemu mehanizmom (s) pozabe, ki uravnavajo množično kulturo:

Obstajajo retroaktivne moči; dvoje vezi, ki tečeta:

a) od potrošnika, preko modusa, nazaj preko neposrednega dejstvomana skladbice (maturanti so (jo) nekaj rohneli po ulicah), mimo medija do skladbice »Jugoslavijo«, kar vse vpliva na tisto vsekupnost, ki nam jo simbolizira titula SFR Jugoslavija. Seveda pa taisti kompleks pogojuje in omogoča skladbico, takšno, kakršna zasje skrajno desno zgoraj;

b) od želja nas vseh, do SFR Jugoslavije na levi in zopet nazaj do modusa na desni; od SFRJ pa direktno v avtorja.¹

3. da je ta komunikacijska shema (z določenimi modalitetami seveda) in z njo tudi naša skladbica dandanes preživela samo še v vojski (JLA), verjetno ne more biti zgolj posledica specifičnosti vojaškega življenja in življa, temveč predvsem dejstva, da maturante proizvajajo danes le še vojaške gimnazije.

¹ namesto našega primera bi lahko npr. uporabili tudi refren J. Mitchell: »We go round and round in circle game«, ki pa nam vseeno ne zmore biti tako domač, zato smo alternativo zavrgli.

2. Ius ad bellum

alternativa-e ž /iz nlat. alternativus/ (navadno nujna) izbira med dvema možnostma, ali-ali; alternativnen-vna-o 1. sloveč na alternativni, nujni izbiri med dvema možnostma (za odločitev), 2. menjajoč se, vrsteč se (Verbinc – Slovar tujk, 1968)

alternative (f) vrstitev, zaporednost, izbira (med dvema možnostima) (Pretnar – Kotnik – Francosko-slov. slovar., 1969)

alternativa – izbira (med dvema stvarima), druga možnost, alternativa (Škerlj-Angleško-slov. slovar, 1960)

alternative (f) (-, n) alternativa (Tomšič – Nemško-slov. slovar 1970)

alternativa-e, ž(i) položaj, ko se je treba odločiti med dvema možnostma, od katerih ena izključuje drugo: biti, stati pred alternativo; znajti se pred alternativo; gospodarska alternativa/ ena od dveh izključujočih se možnosti: miroljubno mednarodno sodelovanje je alternativa vojni. (Slovar slovenskega knjižnega jezika I, 1970.)

alternative – nudeč izbiro ali možnost ene izmed dveh stvari – izbira med dvema stvarima na način, če eno izberemo, moramo drugo zavreči, možnost ene med dvema stvarima na način, da če je ena lažna, potem mora biti druga resnična. (Webster Encyclopedic Dictionary of the English Language)

Za katero alternativo se nam je torej odločiti?

Izbirajoč med kletvico in odrešitvijo se pač nujno (in po logiki dejstvomana alternativ v našem vsakdanu) odločimo za ... obup.

V časniku DELA smo lahko dne 17. 4. 1984. prebrali tale osrednji naslov: »V ZMOTI JE, KDOR RAČUNA, DA BO SPET (prosto) ZIDAL CENE.« Kolikor nas apel sprva spelje v nelagodno občutje, prežeto z abstraktnim občutkom krivde, nam streznitev toliko bolj zastavi dvoje ključnih vprašanj:

1. v čigavem imenu je apel odposlan in

2. kdo je njegov naslovnik?

Alternativna nota takšnega novinarskega postopka se izteče v logično izpeljavo: KDOR DVIGUJE CENE, JE PROSTOZIDAR. Ker pa je tako groba ugotovitev v očitnem navzkrižju z metriko in kanoni literarne produkcije, jo je treba oplemenititi. Tako dobimo časopisni naslov. Ker pa je metrika ekonomiki, kot eksaktni vedi, nekolikanj tuja, se moramo vprašati: kdo želi kompromitirati radio, televizijo in večino časopisov? Javna glasila, takšna in drugačna, si često jemljejo resnico v zakup. Na tak način se kompromitirajo

kar sama. Njihov modus operandi računa s tem, da bralstvo in poslušalstvo ne premoreta historične pameti. Pa kaj, saj se mora tudi novinarstvo samo nepretrgoma nategovati na kopito pragmatizma. V tej točki postane novinar družbeno-politični delavec, utopijo »tistega kar pa je v njem več«, pa omogoči šele konstitutivni postulat obstoječe (onè) novinarske prakse – *licentia poetica*. Novinarjeva svoboda je v oblikovanju metafor in v povezovanju vedno vnaprej in »enkrat za vselej« naznačenih vsebin. Šele takšen postopek jim omogoči, da pridobimo alternativni žurnalizem, takšen torej, ki izključuje vsako neposredno povezavo z realnimi dogodki, ki jih beleži. V zabavo in podkrepitev lahko bralec preveri ta mehanizem v poljubnem radijskem, televizijskem ali dnevno-časopisnem poročilu, ki se *nanaša* na (recimo) notranjepolitično dogajanje. Seveda bralec in poslušalec možnosti te zabave nimata, namuzneta se lahko edino ob žlahtnosti novinarske besede. Termin *nanaša* je tu razumeti dobesedno in v smislu zaobrnjenega procesa. Npr. politiška praksa se *nanaša* na množično občevanje. Ali pa na drug primer: na množično občevanje je nalegla politiška praksa; tretjič: množično občevanje dela silo politiški praksi. Ker je alternativna zgolj ta zadnja modaliteta, jo bomo prihranili za konec in jo tako uskladili šele naknadno.

Zaradi nezavedanja tega temeljnega (literarnega) principa, ki oblikuje novinarski vsakdan in družbeno politično večnost, je pri nas med novinarji toliko slabih literatov ter med pesniki toliko dobrih novinarjev. Slovenci tako postanejo novinarski narod.

Potemtakem pri »alternativnem« novinarstvu (termin je nov in so ga iz spremljanja mladinskega tiska izumili kar odrasli žurnalisti sami) najbolj »bije v oči« njegovo literarno sprenevedanje; to je slabotno literarno znanje in pomanjkljiv umetniško-literarni okus. Prefinjeno metaforo menja za robato podobo, metriko nadomesti s premim govorom, metonimijo z vsakdanjim žargonom. Kolikor je tu pomanjkljivost literarnega okusa očitna, je pri oni drugi novinarski praksi izstopajoča zgolj neokusnost.

Množično občevanje dela silo politiški praksi. Občevanje seveda razumemo kot temeljno vsebino obveščanja, politiško prakso pa kot nepogrešljivi vezni člen. Alternative torej ni v ali-ali, temveč vedno hočemo **oboje**. Politiške prakse brez občevanja ni. Če zavržemo občevanje, bo zamrla politiška praksa, če pa zavržemo njo, se bomo zgolj brezplodno razmnoževali. Da pa je ravno brezplodnost razmnoževanja druga temeljna konstituta nealternativnega obveščanja, nas more poučiti šele »alternativno« novinarstvo samo, ki tako postane nepogrešljivi element javnega obveščanja. Le plehki pameti nekaterih zanesenjakov gre zahvala, da tega tvornega principa ne sprevidijo. S tem da se ga odrečemo, da ga zavržemo kot zgrešeno pot, ga izključimo kot laž, šele odkrijemo pravično pot do resnice.

3. O jabolkih

V običajni sivini delovnega vsakdana je TV dnevnik vsakokratna svetla točka. Kolikor bi se ga lahko veselil kakšen

Marshall McLuhan, saj se je končno le udejanila prerokba o globalni slovenski vasi, toliko bolj nas mora žalostiti dejstvo, da je fermentiran izključno z domačimi gnojili. V vse bolj aktualnem opiranju na lastne sile in svetovne cene je bilo geslo najprej vpeljeno v življenje, kjer drugje, kot ravno v novinarskem cehu. Novinarji so, takšen je pač njihov poklic, parolo vzeli dobesedno in jo praktično tudi edini neprizivno udejanili. Rezultat je viden; imamo svoj, domači TV dnevnik; vsakodnevni polurni festival površnega in posiljenega prepoznavanja retorike in žurnalistike, od srca do srca segajočih nasmeškov, obvezen dovtip za konec, vmes pa je seveda vpet kot metafora družbeno politični vsakdan. Da so metafore, ki ženejo življenjski sok po tem krogotoku, praviloma vzete iz ruralnega okolja, ni naključno, škropivo in tradicija sta tu pač najučinkovitejša.

V »kisló jabolko našega vsakdana« smo tako ali tako že tolikokrat ugriznili, da nam to opravljanje (žremo se) sploh ne privablja več skrivenčenih obrazov, kisel je le še nasmešek, ki ga izvablja TV slika.

Osrednja točka našega dnevnika je (njegov) Voditelj-povezovalc; to je tista oseba, ki pooseblja vsakokratno dnevno-politično dogajanje. V sebi je razdvojen med aktivistom (novinar kot družbeno-politični delavec) in literatom (*licentia poetica*) s tem, da literatura povzame vlogo mašila in veznega člana, torej središčnice dogajanja. Medtem ko komentar, celo »nevtralnó« agencijsko poročilo, v vsej ljubkosti včasih napak v prevodih, skušata z eno potezo spojiti realnost dejstev z idealnostjo ciljev, je Voditelj-povezovalc edina resnična oseba v vsem tem konglomeratu iz »mesa in krvi«. To je njegova najodgovornejša družbeno-politična vloga in naloga – najudarnejše orožje je le-porečje metafor.

Šele v metafori postane njegovo novinarsko delo objektivno in nepristransko početje, zatikanja in jecljanja iz njega naredi navadnega človeka, ki mu verjamemo in ki smo mu pripravljene odpustiti vse tiste dolgočasne in v neskončnost ponavljajoče se apele, naslovljene na gledalstvo. Njegovo mojstrstvo je v oblikovanju vedno novih prispodob, ki povezujejo venomer le ene in iste vsebine; s tem omogoči, da zgodovina zastane, ne da bi sami to opazili. Posodobljena se vrne stara, a preizkušena retorična figura: »kar sem enkrat povedal, ne bom več ponavljal!«

Aktualno geslo vseh naših današnjih naporov bi se dalo povzeti v parolo: »govorimo, govorimo, nič pa se zdi, da bi se premaknilo«. Ko za političnim govorcem ugotovi to tudi naš voditelj (politični govor je pač vedno imanentno kritičen in nenehoma opozarja na napake), mu moramo verjeti, saj zna to povedati lepše, melodičneje in bolj človeško, zamotano v šumeč papir žlobudranja in kramljanja.

Vrhunec vsakega televizijskega dnevnika je že po utečeni shemi tako imenovana pika na l, kot se je poimenovala kar sama. Ta obvezni antiklimaks ima nalogo zabrisati vse prejšnje morebitno neprijazne podtone, tu dan in dnevnik zadržita svoj smisel, to je mignon za pionirje.

Uroš Mahkovec

K METEOROLOGIJI JAVNEGA OBVEŠČANJA

1. Marsikdaj se zgodi, da iz sončnega vremena na Orlyu ali Heathrowu priletiš na Brnik, kjer je oblačno, sivo in hladno. In če, recimo, po nekoliko daljši odsotnosti z doma začutiš potrebo po tem, da bi izvedel, kaj da se je dogajalo doma, se s sivino na nebu stopi še sivina informacij v kakšnem Delu ali Dnevniku. V nekem prehodnem trajanju ob vrnitvi se ti »mobilizatorični poudarki«, »družbene kontradikcije« na banalne povode ter desperant »idejni spori« začno kazati v svoji neverjetni omejenosti, ki je artikulirana v bombastičnem jeziku deklariranja »naše pripadnosti skupnim ciljem« itn.

2. »Klimatski« aspekt produkcije informacij v meščanski Evropi, v razliki z našimi mediji, ki učinkuje na »subjektivno« počutje, je kajpak zgolj zelo partikularna plat zadeve, ki jo je težko kjerkoli izreči tako, da bi imela vsaj minimalno težo argumenta. V informacijsko relativno zaprtem prostoru se še vedno avtorizirano izrekajo sodbe o tem, kako da meščanska svoboda tiska niti ne obstaja. Vsakdo, ki pa si upa trditi, da še kako obstaja, je kaj hitro etiketiran kot zagovornik »nekakšne abstraktne meščanske svobode tiska«, od naslovnika avtorizirane izjave pa je odvisno, kaj se bo še vse pripetilo k etiketi – recimo zavzemanje za svobodo objavljanja »sovražnih idej« ipd. Če ti je bilo dano kakšen teden ali dva pohajkovanja n.pr. po Parizu, v kar je vključeno tudi občasno posedanje v bistrojih ob kavi in recimo *Libération*, si po vrnitvi v Ljubljano pač obsojen na zgolj subjektivni spomin na nekaj dni branja kritičnih informacij in na nejevero, da le nekaj sto kilometrov pomeni takšno razliko. Kajti diskusije o v socializmu nedoseženih predpostavkah svobode tiska v meščanskem kulturnem svetu pač »nihče ne bo razumel«.

3. Vsi informacijski mediji, ne glede na to, v katerem družbenem sistemu obstajajo, imajo nekaj neizbežno skupnega: hierarhijo. Če naj jih opredelimo bolj ekskluzivno marksistično: vsi so vključeni v funkcioniranje ideoloških aparatov države. V pogojih masovne kulture ti mediji nedvomno pomenijo močne agregate produkcije ideologije. V tem pogledu sta oba globalna koncepta obveščanja in publiciranja mnenj še enaka drug drugemu. Tako sistem »svobodnega obveščanja« kot sistem ideološko kontroliranega (cenzuriranega) obveščanja pač reprezentirata funkcioniranje tistega, čemur pravimo družbena struktura. Če omissimo sektor t.im. tiska za prosti čas (ki ga vse bolj dopolnjujejo tudi video-mediji itn.) in se omejimo na tako imenovani politično-informativni tisk, je takoj razvidno, da so meščanske demokracije prezasičene z množico različnih mnenj in seveda z veliko količino informacij, dežele realnega socializma pa karakterizira pomanjkanje informacij ter objavljanje »mnenj«, ki se medsebojno zelo malo razlikujejo. Dejstvo je, da glede na to funkcioniranje našega sistema informiranja ne moremo uvrstiti v nobeno od obeh kategorij, ker pač imamo »svobodo javnega obveščanja«, ki pa je znatno zaščiten zoper »zlorabo svobode obveščanja«. Tako se zdi, kakor da bi naš sistem obveščanja bil nekakšna kombinacija svobode obveščanja in kontroliranega obveščanja. Zelo verjetno je, da bi kakšen zunanji opazovalec položaj našega sistema informiranja tako tudi opredelil. Toda – kot se bo pokazalo – takšna označba ostaja zunanja in ne more zajeti specifične našega informiranja.

4. Popolna svoboda tiska, ki je v osnovi ideja liberalne buržo-

azije 18. in 19. stoletja, se je zmogla realizirati šele v modernih meščanskih demokracijah, v katerih se je izkazalo, da svoboda tiska ne ruši sistema dominacije. V popolni svobodi tiska imajo različna mnenja to lastnost, da se vzajemno nivelizirajo. Ker pa je svoboda obveščanja v načelu vezana na svobodno tržišče, časopisov (TV in radijskih programov) ne prodajajo samo stališča, ampak predvsem dejanske informacije, katerih ena plat so »senzacije«, druga pa afere. Polje produkcije informacij, mnenj, političnih nazorov itn. je v takšnem sistemu seveda izredno razsežno, rezultat je fragmentarizirana javnost in kvalitetno novinarstvo. Ravno slednje pa je tisto, kar je doslej nepresežena predpostavka meščanske svobode obveščanja, ne glede na utemeljenost vseh očitkov o učinkih privatnega lastništva na področju izdajanja časopisov, radijskega oddajanja itn. Če lastništvo nad sredstvom obveščanja v načelu določa profil predvsem v ideološkem pogledu in tako tudi determinira delo novinarja (kar je empirično pokazal G. Walraf s svojo avanturo pri Bildu), pa je dejstvo, da so vedno dani mediji kontrainformacij, alternativni mediji itn. Čeprav je torej mogoče govoriti tudi o monopolnih korporacijah na področju obveščanja, pa je gotovo, da v meščanskih družbah količina in kvaliteta informacij daleč presega vse, kar sicer še obstaja znanega na tem področju.

5. Kot daje slutiti prejšnji paragraf, je meščanska svoboda obveščanja omejena s svobodo privatne lastnine. Lastnik (oz. skupina lastnikov oz. delničarjev) določa meje svobode obveščanja in izražanja mnenj v svojem mediju. Če je medij podržavljen, o tem odloča država oz. ustrezno ministrstvo. Svoboda obveščanja in izražanja mnenj se potemtakem realizira v primeru, ko so lastniki medija obenem tudi njegovi producenti. Toda dejansko se sovpadanje svobode privatne lastnine in svobode obveščanja realizira predvsem kot dovolj široko uveljavljena izjema. S stališča mezdnih delavcev na področju produkcije informacij je svoboda njihovega delovanja večinoma omejena s »pravili igre«, ki jih določa lastnik medija. Formalno gledano je torej problem osvoboditve obveščanja problem odprave privatne lastnine.

6. V deželah realnega socializma je »delodajalec« v sredstvih obveščanja birokracija. Rezultat je znan.

7. Pri nas je obveščanje ustavna kategorija: zagotovljena je svoboda obveščanja in občan ima pravico biti obveščen in obveščati. Od ustave do empirije pa pelje zgodovina razvoja našega informacijskega sistema, ki je neskončno »urejanje« sistema obveščanja ter nenehno »podružbljanje«. V tako zamejenem polju se pač reproducira sistem obveščanja, ki je vseskozi odprt za intervencije s strani »družbe«. Od občana kot »subjekta informiranja« do same produkcije informacij peljejo sistemske poti reglementiranja obveščanja preko institucij »družbenega vpliva« na delovanje sredstev obveščanja. Če bi pričakovali, da bo v sistemu, ki se v načelu deklarira kot združba asociacij svobodnih proizvajalcev, informacija nastopala kot predmet »svobodne menjave«, bi spričo dejstva, da predmet menjave mora biti najprej proizveden, predpostavljali v organizacijah za produkcijo informacij takšno svobodo, kakršne si ni mogoče zamisliti v obeh prej obravnavanih globalnih sistemih obveščanja. Toda prav instanca **produkcije informacij** (ki bi logično imela tudi svojega subjekta) je tista, ki izpade, ki v reglementiranju tega področja ostane čisti abstraktum prav

zaradi izpeljave načela o »občanu kot subjektu« informiranja v sistemu javnega obveščanja. (Seveda se to nanaša predvsem na splošno informativne medije in ne toliko na partikularne medije, kot so društvena glasila, šolski časopisi ipd.) Ne v načelu samem, ampak v izpeljavi načela, torej v reglementiranju javnega obveščanja, se izgubita tako producent informacije kot njen sprejemnik: občan in novinar. Do tega odgovora namreč pridemo, če proučimo izjave, ki reprezentirajo to reglementiranje. Gre za tisto govorico, ki opredeljuje obveščanje kot »dejavnost posebnega družbenega pomena«, ki v skladu s tem dejavnost obveščanja bremeni s posebno odgovornostjo in v kateri je udomačena znamenita formula »zlorabe svobode obveščanja«, ki si v kazenskem zakoniku nađeva tudi pravni videz. »Družba« in »občan«, ki v tej govorici nastopata kot abstraktna pojma, kajpak vzorno zastopata partikularni interes nosilcev izjav v tej govorici. S te pozicije je sredstvom informiranja neprestano nalagana »odgovornost za način obveščanja«; kar naprej so sredstva obveščanja svarjena zoper dajanje prostora »nesprejemljivim idejam« ali »tujim idejnim vplivom« in ne nazadnje: kar naprej so karana zaradi »teženj po monopolizaciji obveščanja«. Kajpak gre za govorico, katere značilnost je predvsem to, »da ne ostaja samo pri besedah«, ampak je pravzaprav performativna – je govorica dejanj »urejanja razmer v sredstvih javnega obveščanja.«

8.

Pozorni bralec je gotovo že zasluřil, da se za navedenimi karakterističnimi izjavami o obveščanju ne skriva nihče drug kot birokracija. Področje obveščanje morda ni najvažnejše področje, na katerem se kaže vpliv birokracije, vendar pa pomeni enega ključnih mest, kjer se njeno delovanje s precejšnjo razvidnostjo in nazornostjo kaže. Pri opredeljevanju reprodukcije, funkcioniranja in mest učinkovanja birokratskega gospodarstva pri nas pa dana konstelacija zahteva nekoliko večjo preciznost od tiste, ki je na široko razprostrta v »antibirokratskih« tiradah legitimistične in pravzaprav sami birokraciji lojalne diskurzivne prakse. Tu žal ne moremo zapolniti očitnega teoretskega manka pri opredeljevanju »fenomena birokracije pri nas«, vendar pa je potrebno opozoriti na nekatere širše razsežnosti tega »fenomena«, če naj doumemo stanje na področju javnega obveščanja. Da se birokratsko gospostvo po svojih formah pri nas močno razlikuje od birokratskega gospostva v ostalih deželah realnega socializma, je lahko premisa, ki je ni potrebno posebej dokazovati. Vendar pa vprašanje razlogov te razlike (ali razlik) ni nepomembno. Ker se tu ne moremo spuščati v obsežnejše razpravljanje o tem vprašanju, naj bodovoli, da samo opozorimo na mesta tematizacije te razlike. Prav gotovo je, da so konkretne historične konstelacije v mednarodnih razsežnostih, v času začetkov graditve socialističnega sistema pri nas, vpisane v forme reprodukcije birokratskega gospostva. Ne da bi se spuščali v sholastične in ideološko izredno obremenjene spore o tem, ali je samoupravljanje začelo nastajati že leta 1937, ali šele leta 1948 kot nekakšna izsiljena alternativa »stalinskemu modelu«, se zadovoljimo z ugotovitvijo, da je politični sistem v FLRJ vsaj po l. 1948 določil birokraciji manj fiksirane pozicije kot v deželah realnega socializma. To pomeni, da se »v naših razmerah«, v konkretnih historično nastalih okoliščinah birokracija reproducira prav v »antibirokratskih« reformah. To se izkaže takoj, ko se odrečemo legitimni voluntaristični »kritiki birokracije«, ki se izčrpava v govorjenju o »birokratskem obnašanju«, s čimer se ravno zamagljeje sistemski položaj birokracije, oz. se spregleduje vpis birokratskega gospostva v spremembo sistema.

Dober primer funkcioniranja reprodukcije birokratskega gospostva skozi »kritiko birokracije« ponuja n.pr. nikoli povsem rešeno in stokrat postavljeno vprašanje o tem, kdo da so birokrati. Zlasti v kriznejšem razdobju, kakršnemu smo priča, se krepi navidezni radikalizem, v kontekstu katerega se zahtevajo »imena in priimki.« Pri tem je povsem očitno, da interpersonalni obračuni (ki so značilni za vsako hierarhično strukturo) nadomeščajo potrebo razbijanja bi-

rokratskega gospostva v njegovi sistemski konstituiranosti.

V sistemu »dinamičnih političnih sprememb« se težišče birokratskih monopolov premika iz ene birokratske frakcije v drugo, mesta vrhov birokratskega gospostva v politični strukturi se menjavajo itn., kar pa vse skupaj med drugim pomeni formo reprodukcije birokratskega gospostva. Milogrede: prav ta konstantnost sprememb in »izšolanost« birokracije za uveljavljanje svoje pozicije z izkoriščanjem svojih lastnih notranjih nasprotij (ki jih je mogoče prikazovati kot družbene kontradikcije ali v bolj »rafiniranih« oblikah tudi kot mednacionalna nasprotovanja) je razlog, da »disidentska« kritika »monolitne oblasti« naše birokracije ne zadene dovolj.

9.

Splošno-informativna sredstva obveščanja so – kot smo že rekli – povsod po svetu strukturirana hierarhično. To samo na sebi ni odločilnega pomena, saj je hierarhija novinarjev in urednikov v osnovi pogojena funkcionalno. Seveda pa dejstvo funkcionalnosti hierarhije ni ovira uveljavljanju še drugih »principov« v isti hierarhiji. Vsak privatni lastnik sredstva obveščanja v buržoaznem svetu se tega dejstva zaveda enako dobro kot vsak birokrat v kateremkoli »neburžoaznem« sistemu politične oblasti. To nas vrača k vprašanju svobode obveščanja kot k vprašanju formacije, v kakršni se odvija produkcija (novinarstvo, urednikovanje) informacij ter izražanje mnenj. Kdor vsaj malo поблиže pozna naša sredstva informiranja, dobro ve, da med novinarji prevladuje spoznanje, da je kvaliteta profesionalnega dela na zadnjem mestu med kriteriji za napredovanje v hierarhični organizaciji, in da je kriterij lojalnosti (artikuliran v »zvenečih« parolah o »predanosti stvari samoupravnega socializma« ipd.) med prvimi. Teža posameznih kriterijev za uredniške funkcije se sicer na posameznih področjih razlikuje (n.pr. med področjem urejanja zunanje in notranje politike, ali področjem kulture, itn.), vendar pa pri najodločilnejših mestih (glavni, odgovorni urednik) vprašanje pomembnosti kriterija lojalnosti ni podvrženo nikakršnemu dvomu. Seveda lojalnost nikakor ni samorodna, ampak je rezultat vpetosti sistema obveščanja v sistem birokratskega gospostva. Polimorfnost tega gospostva, konkurenca med različnimi birokratskimi frakcijami in prav gotovo tudi določeni, nedefinirani pritiski »razpoloženja javnosti« ustvarjajo prostor relativne svobode obveščanja t.j. necenzuriranosti na določenih področjih produkcije informacij. Poseben simptom tako konstituirane svobode informiranja so »ekscеси«, do katerih praviloma prihaja v marginalnih medijih (mladinskem in študentskem tisku).

Birokracija se le izjemoma ukvarja z direktno cenzuro obveščanja (če seveda izvzamemo cenzuro pri samih »virih« obveščanja), kajti uveljavljanje »družbenega vpliva« je skoncentrirala v svojih rokah tako, da zadostujejo le v najboljšeji formi izgovorjena navodila in »opredeljevanje odgovornih nalog sredstev obveščanja«, vse »konkretno delo« pa je lahko mirno prepuščeno glavnim in odgovornim urednikom. »Navadni« novinarji v splošno-informativnih medijih na vse to reagirajo s ponavljanjem birokratskih sofizmov in abstrakcij. (Nekaj reprezentativnih primerov je navedel Igor Žagar v članku How to do Things with Words v Problemih 1–3, 1984 s. 197–200) Občasne kritike »formalističnega in neustvarjalnega obveščanja« seveda niso nujno rezultat težnje po predvsem profesionalno kvalitetnem pisanju, ampak so prej simptom reakcije birokracije zoper prečitno razkrivanje njene gospostvene pozicije v jezikovni artikulaciji.

10.

Nič čudnega ni, če se prav v razdobju poglobljanja politično-ekonomske krize, ki postavlja pod vprašaj predvsem mehanizme izvajanja oblasti, vprašanje sistema javnega obveščanja postavlja na dnevni red v tako rekoč dramatičnih terminih. Taktika jemanja funkcije izdajateljskim in programskim svetom sredstev obveščanja kot možnim demo-

kratičnim instrumentom družbenega vpliva (ob soodloščujoči vlogi samih delancev v teh sredstvih) in bolj ali manj monopolizirano postavljanje glavnih in odgovornih urednikov, sta se izkazala za preveč negotova. Predlog novega Zakona o javnem obveščanju to jasno ponazarja. Četudi že po starem Zakonu o javnem obveščanju novinarji niso imeli niti zdaleč podobne avtonomije odločanja o pogojih in rezultatih svojega dela kakor drugi neposredni proizvajalci, pa se po predlogu novega zakona vse zdi, da je dejavnosti obveščanja karakter produkcije povsem odsvojen. Če pustimo ob strani druge (tudi vprašljive) sestavine tega predloga zakona in se omejimo na člen, ki določa imenovanje glavnega, odgovornega in vseh urednikov, se težnja po popolni »politizaciji« novinarskega dela jasno pokaže. Princip funkcionalnosti hierarhične delitve opravil v izdelavi časopisa ali radijskega programa ipd. se umika pred principom odgovornosti navzgor, pri čemer je konica piramide zunaj samega sredstva obveščanja.

Regresivni razvoj, ki je pripeljal do 47. člena predloga Zakona o tisku bi bilo mogoče pokazati s primerjalno analizo elementov uveljavljanja »družbenega vpliva« ob sproti analizi diskurzov, izgovorjenih na različnih »visokih« nivojih, v katerih je potekalo značilno definiranje »pomembne vloge obveščanja« v našem sistemu. Klima, ki so jo erupcije ideološke govornice ustvarile nad dejavnostjo javnega obveščanja, je uzakonila naziranje, da se »vsi vsaj enako, če ne bolj kot novinarji sami spoznajo na posel obveščanja«, in kar nekakšno gotovost, da bi vsako zmanjševanje vloge kontrolnih instanc v dejavnosti javnega obveščanja porodilo prodor ne- in anti-socialističnih tendenc. Ta konstantni pritisk (ki so ga kajpak spremljali tudi urejevalni posegi) na sredstva javnega obveščanja je seveda v veliki meri destruiral strokovne kriterije novinarske produkcije, ki so bili do neke mere oživiljeni ob, zdaj že oddaljeni, »liberalizaciji« tiska. Reproduciranje stanja, ki ga ustvarja s tem pritiskom strukturno vmeščeno javno obveščanje, je osnovni vzrok, da se prav na področjih, ki so najbolj reklamirana kot teren novinarjeve angažiranosti, uveljavlja kanon rutinskega pozvemanja »poudarkov s sej, konferenc itn.« ter brezsmisel-

nega parolarstva v uvodnikih in komentarjih. Preostanke kvalitetnega s stilom označenega novinarstva pa najdemo le še na relativno »nevtralnějšíh« področjih. V tem kontekstu nikakor ni slučajno, da se v novinarstvu bohoto šarlatanstvo in pogrošnost (kar se deloma pokriva tudi z izobrazbeno strukturo), in da »resne« medije dopolnjujejo pogrošni mediji z velikimi nakladami, ki so slabe kopije najslabših zahodnih vzorov na papirju zadnje kvalitete, vendar pa so vir dohodka za časopisne OZD-e pač prepuščeni inerciji.

»Rešitev«, ki jo prinaša predlog Zakona o javnem obveščanju, je nazorna perfekcija degradiranosti novinarskega poklica, katere dolgoročna historična zasluga utegne biti predvsem zavest o proletariziranosti novinarjev nasproti birokratskemu gospodarstvu. Predvsem 47. člen predloga Zakona o javnem obveščanju jasno kaže na naravo »podružbljanja«, ki ga ta zakon uvaja. »Podružbljanje« v tej formi namreč z definiranjem Zakona jemlje obveščanje dejanski družbi in predvsem samim neposrednim proizvajalcem v vseh splošno-informativnih medijih. Logika imenovanja glavnega urednika, odgovornega urednika in vseh urednikov za mandatno dobo štirih let, pri čemer »ustanovitelj« igra ključno vlogo pri imenovanju, je tako nazorna, da mora potencialni kritik onemeti spricho birokratske drznosti, ki jo omenjeni člen nesramno kaže. Povsem logično je namreč, da bodo vsi uredniki obremenjeni z bojem za novo imenovanje, o katerem bo v dokončni instanci seveda odločal **forum** ustanovitelja, še zlasti glede na dejstvo, da je vloga izdajateljskih svetov omejena na čisto konsultacijo. »Argument«, češ da so ustanovitelji običajno družbeno-politične organizacije, ki da so fronta naprednih subjektivnih sil, se z unificirajočo shemo politične (in šele v tretji vrsti profesionalne) odgovornosti demantira sam, saj je razvidno, da je s popolno deavtonomizacijo proizvodnje na področju obveščanja potencialni kritiki birokratizacije v samih reprezentativnih forumih DPO odvzet edini možni prostor artikulacije: **javnost**.

11.

...

Darko Štrajn

BESEDE IN LJUDJE

arheologija tiskovnega sveta predsedstva RK SZDL Slovenije

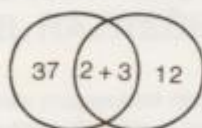
»Po neki kitajski enciklopediji se živali delijo na: a) tiste, ki pripadajo cesarju; b) balzamirane; c) udomačene; d) odojke; e) sirene; f) pravljicne; g) spuščene pse; h) tiste, ki jih zajema ta klasifikacija; i) tiste, ki se razburjajo kot norci; j) neštete; k) tiste, ki so narisane z zelo tankim čopičem iz kamelje dlake; l) et caetera; m) tiste, ki so pred kratkim razbile vrč; n) tiste, ki so od daleč podobne muham.«

V predgovoru h knjigi **Besede in stvari** Foucault pravi, da je dobil zamisel za to delo pri zgornjem Borgesovem tekstu. Prav lahko bi jo dobil tudi, če bi si ogledal sestavo tiskovnega sveta. Vsaj na prvi pogled: v njem je predstavnik skupščine Dela, a tudi skupščine SRS (obema organoma je namreč skupna beseda »skupščina«); je tudi predstavnik »Naše obrambe«, zato pa nobenega predstavnika mladinskih občil; v njem so predstavniki RSNZ, ljubljanskega armadnega območja in republiškega štaba za teritorialno obrambo, zato pa iz vrst javnih delavcev tudi javni tožilec; ni sicer predstavnika univerz ali SAZU, zato pa je predstavnik FSPN; in delegat Enciklopedije Jugoslavije; et caetera. Vsaj na prvi pogled; mi smo si podrobneje ogledali, kdo v tiskovnem svetu zastopa občila, tj. delavce s področja obveščanja, tj. novinarje – in na podlagi te parcialne raziskave smo prišli do sklepa, da vsaj ta del tiskovnega sveta pripada nekemu drugemu epistemološkemu modelu, namreč tistemu, ki je lahko predmet ideološke demistifikacije klasičnega marksističnega tipa.

Tiskovni svet ima 54 članov, in sicer:

delegati širše
družbene skupnosti

delegati
občil

37:

- 1 delegat predsedstva SRS
- 2 delegata skupščine SRS
- 1 delegat izvršnega sveta skupščine SRS
- 2 delegata CK ZKS
- 4 delegati RKSZDL
- 1 delegat mestne konference SZDL
- 1 delegat RK ZSM Slovenije
- 1 delegat RO ZZB NOV
- 1 delegat GZ SRS
- 6 delegatov iz vrst javnih delavcev
- 1 delegat RSNZ
- 1 delegat ljubljanskega armadnega območja
- 1 delegat republiškega štaba za teritorialno obrambo
- 1 delegat FSPN
- 1 delegat Enciklopedije Jugoslavije
- 12 delegatov MS SZDL regij

2:

- 1 delegat skupščine RTV Ljubljana
- 1 delegat skupščine Dela in Društva novinarjev Slovenije

3:

- 1 delegat Delavske enotnosti in RS ZS Slovenije
- 1 delegat Naše obrambe in ZRVS
- 1 delegat Večera in mariborske regije

12:

- 1 delegat Dela
- 1 delegat Dnevnika
- 1 delegat Večera
- 1 delegat Kmečnega glasa
- 1 delegat Pavlihe
- 1 delegat RTV Ljubljana
- 1 delegat TV Ljubljana
- 1 delegat Radia Ljubljana
- 1 delegat TV Koper
- 1 delegat Radia Koper
- 1 delegat Borbe
- 1 delegat Tanjuga

Zanima nas teh zadnjih dvanajst jeznih mož (da se jezijo, beremo včasih v časopisu; da so moški, izhaja iz empiričnega dejstva, da ni med njimi nobene ženske). Vsi so direktorji, glavni ali odgovorni uredniki, nekateri tudi po dvoje hkrati; z izjemo zadnjih dveh, ki sta šefa dopisništev.

Teh dvanajst šefov predstavlja torej novinarje v ožjem pomenu; v preseku obeh množic pa sta zastopnika organov, ki sta med drugim sestavljena tudi iz delegatov novinarjev. Oba sta **predsednika** svojih skupščin. Eden izmed njiju – Jak Koprivc – je hkrati predstavljal še Društvo novinarjev Slovenije; tudi tu je bil **predsednik**. V preseku so še trije zastopniki, ki predstavljajo hkrati časnik in ustanovitelja oz. izdajatelja; dva izmed njih sta vodilna delavca pri svojem časopisu, tretji je predsednik komisije za informiranje pri izdajatelju.

Postavlja se vprašanje, ali so ti zastopniki člani tiskovnega sveta po položaju ali so izvoljeni delegati; oba vira, ki ju uporabljamo,¹ nas prepričujeta, da so člani tiskovnega sveta delegati – z izjemo tistih »iz vrst javnih delavcev« (ker nimajo delegatske baze). Če so delegati, ne morejo biti člani po položaju; če so torej izvoljeni, pa je vsekakor nenavadno, da se vsi novinarji odločajo prav za svoje najvodilnejše delavce.

Mogoče pa tiskovni svet pozna posebno obliko delegatstva, kvalificirano delegatstvo: navsezadnje je to edini svet, ki mu je predsednik predsednik (RK SZDL; po funkciji? – tudi zanj piše, da je »delegat«).

Da se ne izneverimo Borgesu, bomo navedli še, kakšna je sestava »iz vrst javnih delavcev«: a) en predsednik republiškega izvršnega sveta; b) en namestnik predsednika komisije za informiranje; c) en glavni urednik Borbe; d) en družbeni pravobranilec samoupravljanja; e) en javni tožilec; f) ena delegatka zveznega zbora skupščine SFRJ.

¹ Podatke jemljemo iz: Sklep o določitvi števila članov in imenovanju predsednika, podpredsednika, sekretarja in članov **Tiskovnega sveta**, Predsedstvo RK SZDL, 3. seja, 14.2.1984; Informacije, št. 1, 28.3.1984. – Od tistega časa je prišlo v nekaterih telesih, ki delegirajo v svet, do manjših sprememb, ki pa za našo tezo niso pomembne.

Poštni predal 29 je naslov rubrike v sobotni prilogi Dela – nekakšnega geta za »nepočesana« mnenja bralcev. V Problemih je bila rubrika **Poštni predal 29 a** (a kot alternativni) uvedena pred dvema letoma, ko ob prvih zapletih z usmerjenim izobraževanjem v Sloveniji uredništvo Dela niti v tem getu ni več hotelo objavljati vsega, kar bi si kdo izmislil, da bi očrnil idejo in izvedbo usmerjenega izobraževanja (kam pa pridemo, lepo vas prosim, saj tudi ta rubrika ni »poštni nabiralnik«, kot se temu lepo reče v naših uredniško-političnih krogih, ampak samo »poštni predal«!) – pa je uredništvo Problemov te neverjetne izmisleke nekaterim obelodanilo v Problemih, da si jih je lahko vsaj izbrana publika bralcev te revije поблиže ogledala in spoznala grešne misli, ki so bile širšemu občinstvu prihranjene.

Toda komaj so se na področju usmerjenega izobraževanja stvari in strasti vsaj začasno pomirile, že je zavrelo v drugem kotlu – na področju novinarstva. Zaradi prehudega privijanja so pokali ventili drug za drugim – Teleks, Pavliha, Tribuna itd. – in dogodki so se žal vrstili prehitro, da bi jim Problemi s svojim tempom izhajanja lahko sledili. Reža poštne predala 29 pri Delu je postala še ožja kot poprej in razen dveh pism Matevža Krivica na začetku polemike o Pavlihi ni spustila noter ničesar več – toda pojavila se je Mladina, ki je objavljala ne le velik del tega, kar ni šlo skozi to režo, ampak še precej več. Brez njenega intervjuja z »obtoženim« Bogdanom Novakom bi se stvari okrog Pavlihe in še okrog česa kasneje težko zasukale tako, kot so se. Toda tudi Mladina ni zmogla vsega in tako je na srečo ostalo nekaj neobjavljenih prispevkov tudi še za **poštni predal 29 a** v Problemih. Na srečo ti prispevki Mladini v objavo sploh niso bili predloženi – kdo bi se po teh burnih tednih in mesecih še spomnil, zakaj ta ali oni ne – sicer bi najbrž tu ne bilo več kaj objavljati. Je pa takale post festum objava včasih še bolj zanimiva kot tista sprotna, ko v teku prehitvejajočih se dogodkov vseh niti dobro registrirati ni mogoče, kaj šele temeljiteje razmisliti o njih.

I. BOGDAN NOVAK: »ZAKAJ IN KAKO SEM BIL RAZREŠEN«

Začnimo z neobjavljenim prispevkom Bogdana Novaka, bivšega odgovornega urednika Pavlihe, o tem, zakaj in kako je bil razrešen. Nasproti Bogdanu Novaku je bilo namreč uredništvo Dela še posebno načelno in brezkompromisno: ker je objavljalo jasne in brezprizivne sodbe tiskovnega sveta SZDL in upravnega odbora Društva novinarjev Slovenije (DNS) o njegovem početju, ni hotelo bralcev begati z objavljanjem njegovih odgovorov in mu tako ni objavilo nobenega od treh poslanih prispevkov. Prvega (ob polemiki Krivic – Mužević) so mu zavrnili, češ da »ne vsebuje novih elementov«, čeprav je v njem med drugim povedal, da na dotadanje obravnave o njegovih domnevnih grehih (na UO DNS in na TS SZDL) sploh povabljen ni bil (!), drugega (pojasnilo ob nekaterih nejasnih in neobrazloženih, čeprav zanj v bistvu ugodnih stališčih častnega razsodišča DNS o njegovem domnem »blatenju, obrekovanju in opravljanju« nedolžnih ljudi v Pavlihi) so mu zavrnili z na prvi pogled enkratno in neponovljivo »obrazložitvijo«, da je na obravnavi zoper sebe na častnem sodišču vendar sodeloval in da je torej imel možnost »sooblikovati« stališča, ki bi jih sedaj s svojim prispevkom rad pojasnjeval (!) – toda kaj kmalu se je izkazalo, da ta edinstvena obraveza,

ki bi morala vsekakor priti v antologijo slovenskega novinarstva, ni bila niti enkratna niti neponovljiva: čez slab mesec so jo namreč skoraj dobesedno ponovili! Oglejmo si torej tretji zavrtni prispevek in nato omenjeno »obrazložitev« njegove zavrtnitve.

Zakaj in kako sem bil razrešen

V Delu 3. marca je bila na 2. strani objavljena Tanjugova vest o seji upravnega odbora Društva novinarjev Slovenije (UO DNS), čeprav Tanjug – kot sploh vsa sredstva javnega obveščanja – na sejo ni bil povabljen. Gre torej verjetno za nekakšno uradno sporočilo o seji, čeprav na sami seji ni bilo formulirano.

Sporočilo pravi, da me je UO DNS razrešil s funkcije odgovornega urednika Pavlihe »in tako končal postopek, ki ga je pričel pred štirimi meseci«. V resnici moja razrešitev na petkovi seji UO žal nima z omenjenim postopkom skoraj nobene zveze. V tem postopku so me hoteli pred štirimi meseci razrešiti najprej kar na seji UO, a so člani tega organa-delegati novinarskih aktivov zahtevali, da se morajo prej posvetovati s svojo bazo, preden lahko o čem takem odločajo. Ko ta posvetovanja za pobudnike moje razrešitve niso izpadla ugodno (o čemer Delo še danes molči), je bil narejen nov poskus: obtožbe zoper mene, da sem se zavzemal za obrekovanje, opravljanje in blatenje ljudi v Pavlihi, naj bi preverilo častno razsodišča DNS. To je tudi storilo (1. februarja), a ker rezultat za pobudnike moje razrešitve spet ni bil ugoden, je postopek ponovno zastal – kljub temu, da sem v pismu upravnemu odboru že 10. februarja izrecno predlagal, da »predsednik UO aktive pravočasno obvesti, kdaj bo seja UO, kjer bo to vprašanje obravnavano, in da jih pozove, naj ... zavzamejo svoje stališče in dajo ustrezne smernice svojim delegatom«. Predsednik UO Jak Koprivc pa tega ni storil (mojega pisma niti upravnemu odboru, na katerega je bilo naslovljeno, ni predložil), torej ni poskrbel za normalno nadaljevanje in dokončanje začete postopka za mojo razrešitev, ampak je po izidu številke Pavlihe 29.2. pod naslovom »Pavlihov Jak« (parodija na novi bulvarski tednik Kaj) takoj sklical najprej izvršni odbor (1. marca) in takoj nato s telegrami še upravni odbor (2. marca). Tam je izvršni odbor zahteval mojo takojšnjo razrešitev, Jak Koprivc pa (ne glede na določbe statuta DNS in zakona o javnem obveščanju glede javnosti dela in odprtosti virov informacij, na katere je bil posebej opozorjen, da se s seje odstranijo novinarji, ki so prišli poročati za svoje časopise, člani DNS, ki so prišli poslušati, in moj pravni zastopnik. Te Koprivčeve zahteve UO sicer ni sprejel (UO DNS je moral glasovati o tem, ali bo spoštoval statut DNS in zakon o javnem obveščanju – in izid glasovanja je bil zelo tesen!), drugače pa je stvar potekala dokaj gladko.

Le šest ali sedem članov UO je zahtevalo, da je treba postopek dokončati normalno, torej tako, da delegati aktivov v skladu z delegatskim sistemom dobijo stališče svoje baze

še o »Pavlihovem Jaku«, če naj bi bil zdaj to razlog za mojo razrešitev – 19 drugim pa se to ni zdelo niti najmanj potrebno in so glasovali za mojo takojšnjo razrešitev. (Tudi če je bil »Pavlihov Jak« po njihovem mnenju res tako nezaslišano »bogoskrunstvo«, da mi po tem ne morejo več zaupati urejanja niti ene številke, bi me navsezadnje lahko suspendirali, dokler o moji krivdi ali nekrivdi ne bi bilo odločeno v kolikor-toliko normalnih okoliščinah – toda s tem bi bil seveda lahko ogrožen zaželeni končni izid, ki ga je bilo zato pač treba izsiliti z metodo »naglega sodišča.«) Delegatka enega novinarskega aktiva je na seji celo povedala, da so jo »doma« izrecno opozorili, da ne sme glasovati, dokler se ne posvetuje z njimi, pa je vseeno glasovala za mojo razrešitev.

Toliko o postopku. In razlog za ta »preki sud«? Po mnenju UO »pomeni ta številka zlorabo sredstev, položaja in služi osebnemu obračunavanju ter je v nasprotju s sprejeto uredniško zasnovo«. Kaj bistveno več od teh neargumentiranih obtožb tudi na sami seji ni bilo povedano – če izvzamemo tistega člana, ki se je neznansko zgražal nad »nagiacami« (in pri tem pozabil, da prav take objavlja tudi Teleks iz časopisne hiše, ki ji načeljuje Jak Koprivc) in ki je dodal še, da bi se leta 1948 zaradi take objave zgodilo še vse kaj drugega, kot se bo meni.

In v čem naj bi bilo to »osebno obračunavanje« (namreč moje z Jakom Koprivcem, čeprav – mirnograđe – niti enega prispevka nisem napisal jaz, ampak širok krog sodelavcev iz vrste novinarskih hiš) oziroma »privatizacija časopisa«, ki da sem jo s tem zagrešil? Z Jakom Koprivcem nimam nikakršnega privatnega spora, ampak povsem javen spor glede javnih zadev. Predvsem sem v reviji Mladina javno opozoril na nezdržljivost treh funkcij, ki jih ima v rokah: kot vodilni funkcionar ZK za področje javnega obveščanja in kot predsednik skupščine Dela mora skrbeti za širše družbene interese na področju javnega obveščanja, kot predsednik Društva novinarjev Slovenije pa bi se moral postaviti v bran za pravice novinarjev, kadar bi jih predstavniki širših družbenih interesov neupravičeno obtoževali – on pa je v svojih rokah združil obe nezdržljivi družbeni funkciji, funkcijo »tožilca« in »branilca«, če se lahko tako izrazim. In to ni »moj« spor z Jakom Koprivcem – na to opozorilo so tudi nekateri novinarski aktivisti zahtevali razpravo o tem v društvu, toda predsednik UO je pač Jak Koprivc in tako do te razprave ni prišlo. In ker se po normalni poti o teh stvareh kljub vsem deklaracijam pri nas očitno še ne da razpravljati, smo si pri Pavlihi Koprivca pač »sposodili« ob tem, ko smo parodirali bulvarski tednik Kaj. Gre pač za dvojne satirične asociacije: kadar govorimo o tibetanskem jaku (kot o »maskoti« časopisa »Pavlihov Jak«), je to parodija na maskoto mariborskega Kaja (papagaj oziroma »papa-Kaj«), kadar pa povežemo ime Jak z rastlino koprivo ipd. (na prvi strani), pa je to seveda jasna aluzija na Jaka Koprivca. Če bi bile te aluzije kjerkoli žaljive, sem zanje seveda pripravljen kot urednik nositi vso odgovornost – samo najprej bi mi bilo treba (na častnem razsodišču DNS ali na rednem sodišču) dokazati, da so bile res žaljive. Trdim, da ni nobena, vsaj v tem smislu ne, kot se to (tudi pred sodišči) obravnava v okviru humorja in satire.

Kaj je torej izzvalo tolikšno sveto ogorčenje večine članov UO, da so me razrešili kar po hitrem postopku? Samo dejstvo, da smo si v Pavlihi dovolili nekaj bodic na račun Jaka Koprivca, ki je očitno nedotakljiv (tudi v Delu polemik z njegovimi članki ne objavljajo). Če stoji z obema nogama kar na treh vrhovih slovenskega novinarstva, bi moral pač prenesti tudi to, da pač »na visoki vrh letijo strele« – in ta vrh si tudi ob pojavu »Kaja« ne more kar mirno oprati rok. Če smo zato parodijo na Kaj imenovali Jak, že to torej ni brez ute-

meljenega razloga – vse bodice osebno na Jaka Koprivca pa tudi letijo na njegovo delo in ravnanje in ne na njegove ime kot tako. Že v šoli so nam sicer za zgled duhovitosti in satire dajali Prešernovega »le čevlje sodi naj, kopitar«, vendar se Pavliha iz imena samega nikjer ne norčuje – čeprav to mirno počno tudi npr. Matej Bor in njegovi nasprotniki v Knjižnih listih (da je Bor oziroma Pavšič pav in avšič, da Hribar ni hrib, ampak le hribček itd.), torej v listu, nad katerim kot predsednik skupščine Dela bdi Jak Koprivc. Iz svojih kulturnikov smo se pač Slovenci vedno lahko norčevali in se lahko tudi sedaj – politiki pa so bili in ostanejo nedotakljivi. Kakšna blaga šala je še dopuščena (to celo dviga popularnost!) – norčeval se pa iz politikov ne bo nihče!

»Ugotovitev« UO DNS, da je »Pavlihov Jak« »v nasprotju s sprejeto uredniško zasnovo«, spada pa že v sfero humorja (seveda črnega). Društvo kot ustanovitelj Pavlihe je namreč svoj izvod sprejete uredniške zasnove izgubilo in tako sploh ni moglo preveriti, ali je »Jak« v skladu z njo ali ne, ker se edini še obstoječi izvod zasnove nahaja pri meni. V njem pa med drugim piše, da spada v to zasnovo tudi kritika novinarstva, pa da Pavliha ne bo prizanašal tudi najvišjim funkcionarjem in da se bo politika pač morala tudi tega navaditi. Tudi do tega morda res še kdaj pride – za zdaj pa bodo očitno morali »pametni« novinarji še nadalje ostati pri dosedanjih navadi, da višjim funkcionarjem raje prizanašajo, ker s tem prizanašajo sebi. Za to, da se bodo demokracija, kritika in odgovornost razvijali v vsakem trenutku točno do tam, do koder je treba in nič dalj, bodo raje poskrbeli politiki, saj imajo s tem bogate izkušnje.

Ljubljana, 4.3.1984

Bogdan Novak

Odgovor uredništva Dela

Ljubljana, 16.3.1984

Spoštovani tovariš Bogdan Novak, sporočamo Vam, da Vašega prispevka »Zakaj in kako sem bil razrešen«, ne bomo objavili. Kakor je iz Vašega prispevka razvidno, ste sodelovali pri oblikovanju odločitve na seji UO Društva novinarjev Slovenije, ko se je razpravljalo o Pavlihi. Vsebina Vašega sporočila pa ni taka, da bi prispevek morali objaviti glede na ustrezne zakonske osnove (43. člen Zakona o javnem obveščanju). S tovariškimi pozdravi!

Odgovorni urednik Dela
Jože Volfand

Zoper to odločitev uredništva Dela je vložil Bogdan Novak zahtevo za sodno varstvo ustavne pravice na Vrhovno sodišče SR Slovenije, ki je za to pristojno po 66. členu zakona o upravnih sporih. Zahteva se glasi:

Vrhovnemu sodišču SR Slovenije

Zahteva za varstvo ustavne pravice po 66. členu ZUS

Predlagatelj: Bogdan Novak, Ljubljana, Ul. narodne zaščite 15

Nasprotna stranka: Uredništvo Dela, Ljubljana, Titova 35

Dne 4.3.1984 sem poslal uredništvu Dela v objavo prispevek »Zakaj in kako sem bil razrešen«. V sporočilu z dne 16.3.1984 mi je odgovorni urednik Jože Volfand sporočil, da članka ne bodo objavili. Prilagam fotokopijo svojega prispevka s spremnim dopisom in odgovorom uredništva z dne 16.3.1984.

Z zavrtnitvijo objave je bila kršena moja ustavna pravica iz 209. člena ustave SRS, da v tisku objavljam svoja mnenja, pomembna za javnost, zato zahtevam sodno varstvo te svoje ustavne pravice.

Že iz naslova mojega prispevka je razvidno, da v njem pojasnujem zlasti dvoje, kar je bilo bralcem Dela (in s tem večjemu delu slovenske javnosti) doslej zamolčano: zakaj in kako sem bil razrešen funkcije odgovornega urednika Pavlihe, torej postopek in pa vzroke oziroma »argumente« za razrešitev. V Tanjugovem poročilu s seje, na kateri sem bil razrešen, ni bilo namreč povedano nič o postopku »naglega sodišča«, ki je bil uporabljen, in o ugovorih nekaterih delegatov zoper tako kršitev delegatskih načel odločanja, o poskusu nezakonite in protiustavne izključitve javnosti z obravnave itd., in prav tako nič o tem, kar sem na obravnavi povedal jaz oziroma moj pravni zastopnik – uredništvo Dela pa sedaj kot praktično edini »argument« za zavrtnitev objave mojega prispevka navaja dejstvo, da sem »sodeloval pri oblikovanju odločitve« o svoji razrešitvi! Mislim, da tako »argumentiranje« meji že na cinizem. O tem, ali je za slovensko javnost pomembno ali ne, da zve kaj več o zadevi, ki je vzbudila tolikšen odmev v jugoslovanskem tisku, doma pa so ostale informacije o njej skrbno dozirane, naj presodi sodišče. Pripominjam samo še, da Delo ni zavrnilo samo objave mojega prispevka, ampak tudi prispevek Matevža Krivica »Konkretna kritika trojnega funkcionarja«, ki se dotika med drugim tudi nekaterih od teh vprašanj, in pismo osmih jezikoslovcev z ljubljanske univerze, ki o Pavlihi pišejo celo z gledišča svoje stroke.

Predlagam, da sodišče na podlagi tretjega odstavka 42. člena zakona o upravnih sporih odloči, da je uredništvo Dela dolžno objaviti moj zavrtni prispevek v prvi sobotni prilogi Dela po pravomočnosti sodbe in to z navedbo, da ga objavlja na podlagi sodbe Vrhovnega sodišča SRS (ali vsaj z navedbo datuma: Ljubljana, 4.3.1984).

Ljubljana, 22.3.1984

Bogdan Novak

Do začetka julija sodišče o tej zahtevi še ni odločalo, enako tudi ne o analognih zahtevah Bogdana Novaka v zvezi z njegovim prvim neobjavljenim prispevkom ter Zoje Skušek-Močnik in Matevža Krivica (zahteva slednjega je bila vložena celo že v začetku februarja!). Če bodo sodbe zanimive, bomo o vsem tem morda še poročali. (Zoper nesmisel, da o zahtevi za varstvo ustavne pravice občana, kršene z zavrtnitvijo objave njegovega prispevka, pomembnega za javnost, odloča sodišče v tako dolgo časa trajajočem postopku, so bili v okviru javne razprave o novem zakonu o javnem obveščanju vloženi ustrezni spreminjalni predlogi – sodišče naj bi bilo dolžno odločiti v 14 dneh, tako kot mora o tožbi za objavo popravka odločiti v 8 dneh – vendar v tem trenutku, ko razprava o osnutku zakona še teče, seveda še ni jasno, ali bodo ti spreminjalni predlogi sprejeti ali ne.)

II. BOGDAN NOVAK: ODGOVOR NA ČLANEK TONETA GOŠNIKA V NEDELJSKEM

Da ne bo vsega krivo Delo, vzemimo en neobjavljen prispevek še iz Ljubljanskega dnevnika. Edinega, ki ga tam niso objavili – da ne bo zamere! (Novakovo pojasnilo k stališčem častnega razsodišča je ljubljanski Dnevnik gladko objavil, enako tudi mariborski Večer!) Zato so pa tega edinega kar dvakrat zavrtnili: prvič kot popravek po 44. členu zakona o javnem obveščanju in drugič kot mnenje občana po 43. členu in kot »odgovor, ki bistveno dopolni objavljeno sporočilo«, po 20. členu istega zakona. Po zavrtnitvi popravka je Bogdan Novak namreč vložil na temeljno sodišče v Ljubljani tožbo za objavo popravka; pravdo je sicer tako na temeljnem kot tudi na višjem sodišču izgubil (kako, glej v nadaljevanju), toda pritožbeno sodišče je bilo tako ljubeznivo, da je Novaku kar samo svetovalo, naj raje zahteva objavo članka na podlagi 20. člena zakona. To je storilo toliko lažje, ker za reševanje sporov po tem členu ni več pristojno ono samo, ampak Vrhovno sodišče SRS (v tistem več mesecev trajajočem postopku, ki ga že poznamo). Novak si seveda ni pustil dvakrat reči in je malenkostno popravljeno besedilo še enkrat poslal v objavo, tokrat na podlagi 20. (in 43.) člena – toda odgovorni urednik Nedeljskega se tega, da je šlo tokrat tako rekoč za prispevek s priporočilom sodišča, ni prav nič ustrašil in je prispevek, ne da bi trenil z očesom, še enkrat zavrnil. Tudi s peresom ni trenil, da bi avtorja, ki je za to posebej prosil, o zavrtnitvi in o razlogih zanjo obvestil. Pravni zastopnik Bogdana Novaka je zato 30. junija 1984 vložil zahtevo za sodno varstvo kršene ustavne pravice na Vrhovno sodišče SRS. Koliko mesecev bo treba čakati na odločitev, seveda ni znano.

Sedaj pa lepo po vrsti:

»Če šteješ samo pljunke, je vse umazano«

Popravek oziroma odgovor Bogdana Novaka na članek Toneta Gošnika pod gornjim naslovom

Prosim, da v skladu z določbami 44. – 47. člena (popravek), 43. člena (sporočilo občana) in 20. člena zakona o javnem obveščanju (odgovor, ki bistveno dopolni objavljeno sporočilo) objavite naslednji popravek oziroma odgovor na članek Toneta Gošnika »Če šteješ samo pljunke, je vse umazano«, objavljen v Nedeljskem dnevniku z dne 1.4.1984 na 3. in 4. strani:

V članku je trditev, da je Pavliha (kjer sem bil skoraj štiri leta odgovorni urednik) blatil in obrekoval ljudi, tovarne, forume itd. Kot je znano, sta me odgovornosti za blatenje, obrekovanje in opravljanje obtožila tudi upravni odbor Društva novinarjev Slovenije (UO DNS) in tiskovni svet SZDL. Častno raziščišče DNS je te obtožbe na »tovariški obravnavi« dne 1.2.1984 raziskalo in ni niti v enem primeru ugotovilo, da bi Pavliha pod mojim urednikovanjem koga blatil, obrekoval ali opravljal (stališča častnega raziščišča so bila objavljena v Delu, Dnevniku, Večer in Mladini; vsi ti listi razen Dela so objavili tudi moj odgovor na ta stališča, kjer sem stvari še natančneje pojasnil).

Tone Gošnik dalje polemizira z netočno trditvijo v »Naši štampi« (v poročilu s seje častnega raziščišča), da je seznam 481 oseb, ki so v IMV dobile avto-

mobil mimo vrste, »zmanjkal iz sodnega arhiva v Novem mestu« in »dokazuje« neresničnost te trditve s tem, da predsednik novomeškega sodišča o tem ničesar ne ve, ker da IMV zaradi take prodaje avtomobilov tudi nikdar tožen ni bil. Mislim, da gre za sprenevedanje in zavajanje bralcev, saj dobro obveščeni Novomeščan Tone Gošnik gotovo ve, da spornega seznama sodišče sicer res ni obravnavalo, da pa ga je na predlog medobčinske inšpekcije obravnaval sodnik za prekrške in tudi kaznoval IMV in njenega direktorja z ustrežno denarno kaznijo. In če bi vprašal na častno rzsodišče DNS, bi Gošnik lahko izvedel, da je bilo tam povedano, da je sporni seznam izginil iz arhiva pravkar omenjenih dveh institucij in ne iz sodnega arhiva. Toliko o »skrivnostno izginulih seznamih, ki sploh niso izginili«, kot je pisalo celo v podnaslovu Gošnikovega članka. Drugače pa sem resnično hvaležen Tonetu Gošniku, da je s svojim pisanjem ponovno vzbudil v javnosti zanimanje za »seznam 481«, še bolj pa za informacijo, kje je ta seznam možno dobiti oziroma videti.

Ker zakon o javnem obveščanju glede pravice dostopa do vseh virov informacij, ki niso državna, uradna ali poslovna tajnost, ne ločuje med resnimi in satiričnimi časniki, kot to po trditvi Toneta Gošnika dela novomeški javni tožilec, sem od njega (tožilca) ta seznam že uradno zahteval. Zdaj bomo videli, kdo je res za »sumničenje vseh in vsakogar«, kot to Gošnik podtika meni, kdo pa za to, da se objavijo konkretna imena. Pripomnil bi še, da so po mojem mnenju za daljce in za uživalce takih »privilegijev« (če se že izogibamo kakšni krepkejši besedi za tako početje) potrebne nekoliko drugačne družbene sankcije, kot je tista, ki je po Gošnikovem mnenju očitno že dovolj huda: da je kolektivni začasni organ IMV »zaradi privilegija, ki ga pomeni tak način prodaje, najbolj bolela glava«.

Nadalje pravi Tone Gošnik, da je razprava o Pavlihi »šla dosledno po demokratični, čeprav počasni poti razprav v skoraj vseh novinarskih aktivih v Sloveniji«. Pa si oglejmo to »dosledno demokratično pot«! Najprej so me (oktobra 1983) hoteli razrešiti kar na seji UO DNS, brez vsakih razprav v aktivih, vendar so delegati aktivov zahtevali...

(Od tu naprej je besedilo enako besedilu prispevka »Zakaj in kako sem bil razrešen« brez prvega in zadnjega odstavka, zato tega besedila tu ne bomo ponavljali. Dodan je bil le nov zadnji odstavek, ki se glasi:)

Če bi bilo zbadanje politikov res politično gangsterstvo (torej politični kriminal), kot to zatrjuje (povsem brez argumentov) Tone Gošnik, potem bi na tovrstne njegove javne ovadbe, ki jih Tone Gošnik tokrat ni uporabil prvič, moral že zdavnaj reagirati javni tožilec. Pa ni. Tovrstne Gošnikove ovadbe so letos prišle tudi na častno rzsodišče Društva novinarjev Slovenije, ki pa jih niti obravnavati ni hotelo.

Bogdan Novak

Sledila je vrsta potez: Novakova tožba za objavo popravka, sodba temeljnega sodišča, Novakova pritožba, sodba višjega sodišča, pobuda Novakovega pravnega zastopnika javnemu tožilcu SRS za vložitev izrednega pravnega sredstva – zahteve za varstvo zakonitosti, odgovor javnega tožilca na pobudo. Vse te poteze je Novakov pravni zastopnik na kratko prikazal v posebnem članku, ki ga je napisal za strokovni časopis

»Pravna praksa«, zato objavljamo kar ta članek. Članek bo »Pravna praksa« morda sicer objavila, vendar brez zadnjih treh odstavkov, ki se jim je na željo oziroma sugestijo odgovornega urednika avtor odpovedal in jih nadomestil z bolj nevtralno strokovno obravnavo pravnih vprašanj – tu pa objavljamo prvotno verzijo članka.

Kaj sme vsebovati popravek

Občan A je bil prizadet s člankom občana B v tedniku X. Na trditve B-ja je A odgovoril, vendar mu odgovorni urednik tednika X tega »popravka« (kot naša ustava in zakon o javnem obveščanju teoretično nepravilno imenujeta odgovor prizadetega) ni hotel objaviti v celoti. Pripravljen je bil objaviti le prve tri od skupno 12 odstavkov popravka, češ da se ostalih devet ne nanaša na članek B-ja, na katerega popravek odgovarja.

A je vložil tožbo za objavo popravka, v kateri je dokazoval nasprotno. Prvostopno sodišče v Ljubljani mu je v tem dalo prav (izrecno je ugotovilo, »da se pretežni del popravka dejansko nanaša na objavljeni članek«) – kljub temu pa je njegov tožbeni zahtevek zavrnilo! Razlog: ker da popravek vsebuje »tudi sporočila, za katera ne moremo trditi, da so izključno v zvezi z objavljenim člankom« (podčrtal M.K.) Taka naj bi bila dva odstavka (od devetih spornih).

V pritožbi je A opozarjal, da zakon dovoljuje zavrnitev objave popravka le, »če vsebuje popravek samo mnenje ali splošna razglabljanja brez dejstev in okoliščin z navedbami, ki jih vsebuje sporočilo«, ne pa, če bi bila npr. med 12 odstavki popravka tudi dva, ki ne bi bila izključno v zvezi z objavljenim člankom (ampak le deloma).

Višje sodišče v Ljubljani je pritožbo zavrnilo. Iz obrazložitve: »Zaradi jasne določbe 2. odst. 45. čl. tega zakona, da se mora popravek opirati samo na dejstva in okoliščine, s katerimi se izpodbijajo navedbe v objavljenem sporočilu, se mora popravek v cellem obsegu nanašati samo na objavljeni članek in ne sme vsebovati nobene polemike ali nekih splošnih razglabljanj ali mnenj, temveč le navedbo konkretnih podatkov... Takšne razlage pojma popravka tudi tekst 1 tč. 46. čl. že navedenega zakona ne more spremeniti. Sicer res določa, da popravek ni potrebno objaviti, če vsebuje samo mnenja in splošna razglabljanja, kar bi lahko pomenilo, da se mora objaviti, če vsebuje oboje, dejstva in razglabljanja. Toda zaradi zakonitega pooblastila odgovornemu uredniku, da v takšnih primerih lahko objavi popravek le v izvlečku (3. odst. 47. čl.) in zaradi že omenjene splošne določbe o popravku v 45. čl. zakona pritožbeno sodišče vztraja pri že obrazloženem smislu popravka.« (Podčrtal M.K.).

Nato je C, pravni zastopnik A-ja, vložil pobudo javnemu tožilstvu SRS za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti. Iz pobude:

... je prišlo do napačne uporabe materialnega prava in to v vprašanju, ki je izredno pomembno ne le v konkretnem primeru, ampak tudi za morebitne bodoče primere. Če bi tako pravno naziranje obveljalo, bi to lahko pomenilo nedopustno zoževanje ustavne in zakonske pravice do popravka.

Izpodbijana sodba napačno razlaga 2. odst. 45. čl. zakona – v zvezi s 1. točko 46. čl. – tako, kot da je zavrnitev objave popravka upravičena, brž ko popravek

vsebuje poleg »dejev in okoliščin, s katerimi se izpodbijajo navedbe v objavljenem sporočilu« tudi kakršnakoli »mnenja ali splošna razglabljanja«, čeprav 1. točka 46. čl. jasno določa, da je zavrnitev upravičena le v primeru, če »vsebuje popravek samo mnenje ali splošna razglabljanja brez dejstev in okoliščin v zvezi z navedbami, ki jih vsebuje sporočilo«. Tudi 2. odst. 45. čl. ne določa, da bi moral popravek vsebovati le »dejstva in okoliščine«, ampak le, da se sme opirati samo na »dejstva in okoliščine« – ob tem, ko se na to opira, pa lahko seveda vsebuje tudi kakšna »mnenja in splošna razglabljanja«, seveda v dovoljenem obsegu (ne sme biti nesorazmerno daljši od članka, na katerega odgovarja). Stališče izpodbijane sodbe je torej v očitnem nasprotju tako s 45. kot tudi s 46. členom zakona o javnem obveščanju. Tudi sklicevanje izpodbijane sodbe na 3. odst. 47. člena je v tem primeru napačno. Po tej določbi sme odgovorni urednik objaviti popravek v izvlečku le, če je »popravek nesorazmerno daljši od sporočila, na katerega se nanaša, ali če se v vseh njegovih delih ne nanaša neposredno na objavljeno sporočilo«, ne pa, kot trdi, izpodbijana sodba, če vsebuje poleg »dejev in okoliščin« tudi »mnenja in splošna razglabljanja«, ki pa so v neposredni zvezi z objavljenim sporočilom.

Javni tožilec SRS je na to pobudo odgovoril takole: »Seznanjamo vas, da je o pobudi razpravljal razširjeni kolegij Javnega tožilstva SRS dne 11.6.1984 na svoji seji in zavzel stališče, da se zahteva ne vložiti. V izogib ponavljanju vas seznanjamo z mnenjem kolegija Javnega tožilstva SR Slovenije, da je sodba višjega sodišča zakonita in pravilna ter v njej ni zaslediti zatrevane zmotne uporabe materialnega prava.« Ker je imel C v zvezi z neko analogno zadevo iz leta 1982 v rokah pravkar citiranemu nasprotno stališče istega javnega tožilstva, torej mnenje, da gre za zmotno uporabo materialnega prava, je šel ga Javno tožilstvo SRS povprašat, kaj zdaj to pomeni. Namestnik javnega tožilca SRS, pristojen za civilno-pravne zadeve, kamor spadajo tudi tožbe za objavo popravka, je izjavil, da je bil za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti. Nato je C šel k javnemu tožilcu SRS in vprašal, kakšna obrazložitev da je to: »v izogib ponavljanju« – in ali lahko vsaj ustno zve za argumente za zavrnitev pobude. Javni tožilec mu jih tudi ustno ni mogel navesti (mnenje C-ja: ker takih argumentov preprosto ni). Ker je bila pravna pot s tem neargumentiranim stališčem javnega tožilstva SRS zaprta, je C izjavil, da preostane le še kritika take odločitve v strokovnem tisku in je javnega tožilca vprašal, ali mu lahko svetuje, kje bi se taka kritika lahko objavila. Javni tožilec mu je svetoval »Pravno prakso«. To je vse.

Vem, da časopis »Pravna praksa« takih člankov, kot je tale, ni navajen. Upam pa, da tudi naša pravna praksa (z malo začetnico) takih ravnanj naših pravosodnih institucij, kot so zgoraj opisana, še ni navajena in da se jih tudi ne namerava navaditi oziroma se z njimi kar sprijazniti. K temu bi lahko prispevala tudi objava tega članka v Pravni praksi (z veliko začetnico).

In da se ne bomo šli skrivalnice: A je Bogdan Novak, bivši odgovorni urednik Pavlihe, B je Tone Gošnik, njegov članek – povod za popravek je bil objavljen v Nedeljskem Dnevniku dne 1.4.1984, pravdna zadeva ima številko IV P 228/84, C je avtor tega članka. Da

je v spornem popravku govor tudi o nekem spornem ravnanju nekega temeljnega javnega tožilca, je seveda zgolj nepomembna podrobnost, ki na odločitev republiškega javnega tožilstva gotovo ni imela nikakršnega vpliva.

Matevž Krivic

III. KRIVIC: O POČASNOSTI SODNEGA VARSTVA

V razpravi o osnutku zveznega zakona o javnem obveščanju je Delo Matevžu Krivicu objavilo dva prispevka (14. in 21. aprila), tale – tretji – pa je ostal neobjavljen.

Osnutek zakona o temeljih sistema javnega obveščanja

V prispevku pod gornjim naslovom sem v »poštnem predalu 29« dne 21. aprila med drugim zapisal, da so vsi doslej sproženi postopki za sodno varstvo ustavne pravice občana do objavljanja njegovih mnenj v tisku po 66. členu zakona o upravnih sporih trajali po več mesecev, eden pa celo deset mesecev. Vodja oddelka za upravne spore na vrhovnem sodišču SRS, kjer so ti postopki potekali, me je opozoril, da podatek o enem postopku, ki naj bi trajal kar deset mesecev, ne drži. Ker ta postopek res ni pred sodiščem trajal deset mesecev, se sodišču in bralcem zaradi te napačne informacije opravičujem in jo s tem popravilam. Kljub temu pa je res, da je v tem primeru postopek odločanja o spornem (neobjavljenem) prispevku občana trajal od sprožitve postopka za sodno varstvo do pravnomočne sodbe, s katero je bila zavrnitev objave prispevka dokončno potrjena, (skoraj) deset mesecev – od 30.7.1982 do 16.5.1983.* Od tega odpade nekaj več kot osem mesecev na postopek (oziroma celo dva) pred sodiščem, nekaj več kot mesec dni pa na ponovljeni postopek pred uredništvom (vmes med obema sodnima postopkoma). Zakaj sta bila potrebna kar dva sodna postopka? Zato, ker je v prvem sodišče sicer razveljavilo odločitev uredništva o zavrnitvi objave prispevka kot nezakonito, vendar uredništvu ni naložilo objave spornega prispevka, ampak mu je vrnilo zadevo v ponovno odločanje. S tem mu je seveda omogočilo, da s ponovno odločitvijo najprej zavlačuje več kot mesec dni (dnevni časopis!), nato pa objavo prispevka ponovno zavrne, sklicujoč se med drugim na njegovo domnevno žaljivost, katere pa ob prvi zavrnitvi ni opazilo. Avtor je zoper to drugo zavrnitev prispevka seveda ponovno sprožil postopek za sodno varstvo svoje ustavne pravice, toda tokrat je sodišče (spet po štirih mesecih) spoznalo argumente uredništva za »prepričljive in utemeljene« in je zahtevek avtorja zavrnilo. Mimogrede: žaljiv naj bi bil prispevek zlasti zato, ker je nekim funkcionarjem (argumentirano, na podlagi dokumentov!) očital namerno zavajanje delega-

* Celoten potek tega postopka z vsemi dokumenti je bil objavljen v Problemi št. 1–2/83 in št. 1–3/84 – v prispevku istega avtorja pod naslovom »Politični maraton ali dolgi pohod skozi institucije«.

tov in javnosti! Očitati brez argumentov – »širjenje neresničnih in alarmančnih vesti«, očitati z argumenti – »žalitev«! Začaran krog... **»Pametni« ljudje zato funkcionarjem raje ničesar javno ne očitajo in imajo mir – družba pa stanje, v kakršnem je zdaj.** In ko nato letos bereš, kako pa lahko nek funkcionar (Goran Babič, član predsedstva RK SZDL Hrvatske) v beograjski Borbi mirno zmerja druge ljudi z izrazi kot so podgane, živina, sodrga, banda, bedaki, neandertalci, lažnivci, »jebivjetri«, »drkadžije« itd., pa za uredništvo Borbe to niso žalitve, ampak le »neobičajen jezik«, se lahko le grenko nasmehneš... A o žalitvah, resničnih in domnevnih, funkcionarjev in »navadnih ljudi«, morda več kdaj drugič. Kakorkoli se je že prej omenjeni postopek končal – trajal je za tiskovno zadevo nedopustno dolgo. V sodnih statistikah res ne bo prikazan kot en osemesečni postopek, ampak kot dva štirimesečna, toda za avtorja in za javnost je to kaj malo važno, saj je šlo v obeh za en in isti prispevek. Že »normalno« trajanje postopka po 66. členu zakona o upravnih sporih (3–4 mesece) je za tiskovne zadeve seveda povsem nesprejemljivo – možnost, da v tem postopku sodišče sploh ne odloči o sami zadevi (o objavi ali neobjavi prispevka), ampak da jo vrne v ponovno odločanje uredništvu in s tem postopek podaljša najmanj še za enkrat toliko, pa je le še dodaten razlog, zakaj sem v razpravi o novi zakonski ureditvi področja javnega obveščanja predlagal, da se tudi za te tiskovne zadeve predpiše enak ali podoben postopek, kakršen je že doslej veljal za sodno varstvo pravice do popravka. V njem mora namreč sodišče odločiti v osmih **dneh** in ne v osmih **mesecih**.
Ljubljana, 25.4.1984

Matevž Krivic

Konkretna kritika trojnega funkcionarja (članek za Delo)

Tako pravi Franc Šetinc. Pa poskusimo...

Konkretna kritika trojnega funkcionarja (članek za delo)

Dostikrat smo lahko že brali in slišali (nazadnje 2. marca v radijskem intervjuju Franca Šetince o letošnjih volitvah), da kritika politikov ne sme biti pavšalna, ampak konkretna – navadno s pristavkom, da za konkretno, korektno in argumentirano kritiko pri nas ni nobenih meja, pa naj bo še tako ostra in naj seže še tako visoko. Pa poskusimo! Bralcem Dela, ki ne berejo tudi Mladine, najbrž ni znano, da je Bogdan Novak, sedaj že odstavljani odgovorni urednik Pavlihe (odstavil ga je upravni odbor Društva novinarjev Slovenije pod predsedstvom Jaka Koprivca), dne 17.11.1983 v svojem intervjuju v Mladini med drugim tudi kritiziral Jaka Koprivca in nezdržljivost treh funkcij, ki jih ta funkcionar združuje v svojih rokah: funkcije predsednika DNS (Društva novinarjev Slovenije), predsednika skupščine Dela in predsednika komisije predsedstva CK ZKS, pristojne za problematiko sredstev javnega obveščanja (je pa poleg tega še član tiskovnega sveta RK SZDL, član predsedstva RK SZDL, predsedstva CK ZKS itd.). Novakove kritike tu seveda ne bom ponavljal, dodal bi le še en argument, zakaj so te funkcije res nezdržljive. Skupščina Dela

in na specifičen način tudi omejena komisija CK ZKS sta organa, ki naj bi celovito spremljala dogajanje v Delu oziroma v vsem slovenskem novinarstvu in pri tem skrbela zlasti za spoštovanje širših družbenih interesov na tem področju – DNS pa je »stanovsko« društvo, ki mora seveda prav tako skrbeti za to, kako slovenski novinarji s svojim delom uresničujejo splošne družbene interese, vendar pa mora skrbeti tudi za interese novinarjev – torej jih braniti, kadar jih predstavniki širših družbenih interesov morda neutemeljeno napadajo. Če je predsednik vseh treh omenjenih organov ista oseba, se torej lahko znajde istočasno v vlogi »tožilca« (ki novinarja obtožuje, da se je pregrešil zoper splošne družbene interese) in v vlogi »branilca« (ki bi moral novinarja pred takimi obtožbami včasih tudi braniti). Jasno je, katera »vloga« v takem primeru prevlada.

Te funkcije so torej že same po sebi nezdržljive, ne glede na to, kdo jih opravlja – če jih opravlja človek, ki pri tem očitno krši pravila, ki za opravljanje takih funkcij veljajo, pa je tako kopičenje funkcij seveda še toliko bolj družbeno nevarno. In v primeru Jaka Koprivca gre, kot bom skušal prikazati, žal celo za ta drugi primer. Konkretno:

1. Kot predsednik DNS je po mojem mnenju zagrešil naslednje očitne kršitve družbenih norm:

1. Na sejo upravnega odbora (UO) društva 20.10.1983, na kateri so prvič nameravali razrešiti Bogdana Novaka z mesta odgovornega urednika Pavlihe (na seji so potem sklenili samo začeti postopek za razrešitev) Bogdan Novak ni bil povabljen.

2. Članov UO DNS ni seznanil z vsebino 4 strani dolgega pisma, ki ga je temu organu naslovil B. Novak 10.2.1984 in v katerem je: a) opozoril na nekatere nejasnosti in pomanjkljivosti v stališčih častnega razsodišča DNS v zadevi Pavliha, b) opozoril, da bi bilo eventualno sklepanje o njegovih razrešitvi na UO DNS brez poprejšnje obravnave na novinarskih aktivih (v bazi) kršitev sklepov samega UO DNS in c) predlagal, da zato predsednik UO aktivne pravočasno opozorim, kdaj bo to vprašanje na seji UO obravnavano, da bi se lahko pripravili in dali ustrezna navodila svojim delegatom v UO DNS. Jak Koprivc tega ni storil, povrh tega pa je, kot že rečeno, članom UO zamolčal tako vsebino pisma kot tudi njegov obstoj, dokler ni na seji 2.3.1984 Bogdan Novak sam obvestil članov UO DNS o njem.

3. Na seji UO dne 2.3.1984 je kljub opozorilu, da bi to pomenilo očitno kršitev zakona o javnem obveščanju, ki določa, da je možno novinarje odstraniti s seje le v primeru, ko gre za državno, uradno ali poslovno tajnost, določeno v splošnih aktih, in kršitev statuta DNS, ki določa javnost dela društva in njihovih organov, vztrajal pri zahtevi, da se novinarji, ki so prišli poročat za svoje časopise, poslušalci – člani DNS ter pravni zastopnik B. Novaka odstranijo s seje! Da je bil ta njegov predlog pri glasovanju skoraj sprejet – oziroma odklonjen le z zelo tesnim izidom, seveda tudi članom UO DNS ne more biti v čast. Beograjske Večernje novosti so o tem v komentarju »Novinarska dvoličnost« 7.3.1984 zapisale med drugim naslednje: »Kolikor dejstvo, da je en človek (predsednik Društva) poskušal izmanipulirati javnost, toliko – in še bolj – osuplja ravnanje skoraj polovice članov upravnega odbora – novinarjev, javnih delavcev. Gre namreč za novinarje, ki so v vsakem trenutku pripravljeni kritizirati in ostriti peresa ob poskusih drugih, da bi zapirali vire informacij – pa so jih sami hoteli zapreti. Gre za dvoličnost brez primere (bez presedana).«

4. Na seji UO dne 7.12.1983, kjer se je na podlagi zahteve iz odprtega pisma 35 novinarjev, naj se javno pojasnijo tudi zapleti okrog zamenjave uredništva Teleksa, razpravljalo tudi o tem, je Jak Koprivc članom UO prikazal te kadrovske zamenjave kot normalno posledico spremembe koncepta

Teleksa ter odgovornosti za napake in slabo delo – pri tem pa je zamolčal, da so na izdajateljskem sosvetu Teleksa pod predsedstvom dr. Matjaža Kmeclja te stvari ocenili bistveno drugače kot vodstvo ČGP Delo. To je jasno razvidno iz Kmecljevih besed tik pred koncem seje, da »ne gremo v spremembo koncepta z motivacijo, da je bilo to delo (namreč redakcije Teleksa – op. M.K.) opravljeno slabo ampak da je bilo – v okoliščinah, v kakršnih se je opravljalo – opravljeno dobro« (s Koprivčevim dopolnilom: »Upoštevejmo vse napake«). Izdajateljski sosvet je t.i. organ podružbljanja tiska in Jak Koprivc kot predsednik skupščine Dela (najvišjega tovrstnega organa v ČGP Delo) bi moral skrbeti za to, da bi imela stališča takih organov čim širšo publiciteto in vpliv, ne pa, da je upravnemu odboru DNS stališča, izražena na takem organu, celo zamolčal, ker se niso skladala z njegovimi pogledi.

II. Kot predsednik skupščine Dela (organa podružbljanja tiska) bi moral še posebej skrbeti za odpiranje tiska občanom, za objavljane njihovih za javnost pomembnih mnenj itd. – in seveda za korektno in z zakonom skladno obravnavanje njihovih pritožb zoper temu nasprotno ravnanje uredništva, kljub temu pa je storil naslednje:

1. Skupščini Dela sploh ni predložil v obravnavo treh pritožb zoper ravnanje raznih uredništev v Delovi hiši, ki so jih že v letu 1982 naslovili na tiskovni svet RK SZDL R. Močnik, D. Rupe in podpisani (gre za tri različne pritožbe, Močnikova se nanaša celo na 5 primerov nekorektnega ravnanja uredništva Dela), vendar jih je tiskovni svet poslal v reševanje skupščini Dela. Če je bil Jak Koprivc mnenja, da skupščina Dela za formalno reševanje pritožb ni pristojna (kar mislim tudi sam), bi moral te pritožbe seveda preusmeriti nekam drugam, morda celo nazaj na tiskovni svet SZDL, in pritožitelje o tem obvestiti, ne pa pritožbe vtakniti v predal – vsaj Močnikovo pritožbo pa bi moral kljub temu predložiti skupščini Dela, saj to sploh ni bila formalna pritožba z namenom, doseči razveljavljanje odločitve uredništva o zavrnitvi prispeljke, ampak opozarjanje na vrsto širših in načelnih vprašanj. Zlasti je izrecno zastavljala tudi vprašanje izvajanja t.i. vsebinske zasnove Dela → obravnavanje tega pa je celo ena od temeljnih pristojnosti skupščine Dela! S takim ravnanjem je Koprivc – predsednik skupščine Dela tej skupščini preprečil, da bi obravnavala pritožbe zoper ravnanje Koprivca – glavnega urednika Dela (kar je bil v času, ko se je dogajalo tisto, zoper kar smo se pritožitelji pritoževali).

2. Čeprav sem ga še kot glavnega urednika Dela spomladi 1982 opozoril, da bi Delo po zakonu o javnem obveščanju moralo že od leta 1973 imeti organ za odločanje o pritožbah bralcev, takega organa Delo še danes nima. Predsedstvo RK SZDL (katerega član je tudi Jak Koprivc) je šele junija 1983 spremenilo ustanovitveni akt Dela (žal z uvedbo nove nezakonitosti: kar dvostopenjskega pritožbenega postopka znotraj Dela, kar seveda pomeni predvsem zavlačevanje dokončne odločitve o pritožbah občanov) – toda bistveno je to, da časopis Delo še danes nima nobenega od teh dveh organov (ne izdajateljskega sosveta, katerega funkcije ne more prevzemati skupščina Dela in to tudi ni predvideno, ne »sveta za varstvo pravic občanov« kot drugostopenjskega organa). Ne le, da še nista izvoljena – od junija 1983 do danes tudi še ni bil sprejet noben samoupravni splošni akt, ki bi uredil sestav teh organov, postopek s pritožbami občanov itd. (to se, kot sem zvedel te dni, pripravlja šele sedaj). Odgovornost predsednika skupščine Dela za to je, upam, očitna. (Pripravljanje novega zakona o javnem obveščanju ne more biti nikakršen izgovor za to, saj je treba spoštovati veljavne zakone – pa tudi pri pripravljanju novega nihče ne govori o tem, da bi bilo take pritožbene organe morda treba ukiniti.)

3. Kadar Jak Koprivc, predsednik skupščine Dela, tudi sam napiše članek v Delo in pride do polemičnih odzivov nanj, bi se moral pri uredništvu zavzeti za to, da se take polemike z njim, če so korektne, tudi objavijo, saj gre sicer za privilegirani položaj Jaka Koprivca kot pisca, s katerim v »njegovem« časopisu ni mogoče polemizirati. Dvomim, da uredništvo takega njegovega nasveta ne bi upoštevalo. Na njegov zadnji članek »Laž, ki postane resnica« sta prišla, kolikor vem, dva »odmeva« – in noben ni bil objavljen.

Upam, da Jak Koprivc ne bo trdil, da o tem ni bil obveščen in vprašan za mnenje. O tem, da nista bila zavrnjena iz kakršnih utemeljenih razlogov, se lahko vsakdo prepriča sam, če ta dva »odmeva« prebere (mojega, ki je bil hkrati tudi odgovor na pisanje Borisa Muževiča, v Mladini št. 6 z dne 9.2.1984, odgovor Branka Petrovskega pa v beograjski Dugi 25.2. – 10.3.1984, št. 261).

Funkcionar, ki je v toliko primerih kršil pravice, ki bi jih moral celo braniti pred kršitvami drugih, in ki si je dovolil povrhu še očitno dezinformirati organ, ki mu predseduje (točka I.4), bi moral po mojem mnenju javno pojasniti ta svoja ravnanja in s tem omogočiti javnosti ter članom organov oziroma organizacij, ki jim predseduje, da presodijo, ali lahko po tem še uživa potrebno zaupanje za opravljanje teh funkcij – zlasti še, ker je z navedenimi kršitvami v večini primerov pravzaprav oviral ali onemogočal tudi direktno ali indirektno kritiko svojega lastnega ravnanja. Že kršenje norm zaradi resničnih ali domnevnih družbenih interesov seveda ni sprejemljivo – kršenje pravic drugih zaradi varstva samega sebe pred kritiko še toliko manj.

Jak Koprivc bi se tej zanj gotovo mučni javni obravnavi storjenih napak lahko izognil zlasti na dva načina: tako, da takih napak ne bi delal, ali pa tako, da bi po prvih opozorilih na preveliko nakopičenost funkcij v njegovih rokah vsaj z nekaterih od teh funkcij odstopil. Upam, da sedaj njegov trojni vpliv ne bo (tudi brez njegove intervencije) pripeljal do uporabe tretjega načina – namreč do tega, da tudi ta kritika njegovih ravnanj preprosto ne bo objavljena.

Ljubljana, 18.3.1984

Matevž Krivic

Vrhovnemu sodišču SR Slovenije

Zahteva za varstvo ustavnih pravic po 66. členu ZUS

Predlagatelj: Matevž Krivic, Ljubljana, Bratovševa ploščad 8

Nasprotna stranka: Uredništvo Dela, Ljubljana, Titova 35

Dne 11.3.1984 sem napisal in dne 12.3.1984 izročil uredništvu Dela v objavo članek »Konkretna kritika trojnega funkcionarja«. Dne 17.3.1984 sem prejel odgovor, da ga ne bodo objavili, ker da temelji predvsem na mojih »osebnih ocenah in netočnih interpretacijah«. Da bi odstranil ta razlog za zavrnitev objave, sem vse sporne trditve, na katere sem bil od uredništva Dela opozorjen, bodisi ustrezno preciziral bodisi izpustil. V prvotno besedilo sem vnesel še nekatere druge popravke in tako popravljeno besedilo ponovno predložil v objavo 19.3.1984. Uredništvo je nato zavlačevalo z odločitvijo preko vseh dopustnih meja. Šele 19.4.1984 sem prejel sporočilo z »argumenti« za ponovno zavrnitev, ki pa se omejujejo na stavek: »Kolegij je sklenil, da Vaš prispevek ne objavimo skladno s 1. odstavkom 43. člena zakona o javnem obveščanju.« V tem odstavku pa piše samo, da občani lahko zahtevajo objavo svojih sporočil, če so pomembna za javnost. Uredništvo Dela torej meni, da

moj prispevek ni pomemben za javnost – argumentov za to trditev pa ne zna ali ne more navesti. Ob prvi zavrnitvi so trdili, da ni pomemben za javnost zato, ker da temelji na mojih osebnih ocenah in netočnih interpretacijah; ker sem te domnevne netočnosti v popravljenem besedilu članka odpravil, je ta »argument« odpadel in ostane le še drugi »argument«, naveden ob prvi zavrnitvi, ki se glasi: »Vaše trditve in predlogi (med njimi, da predsednik skupščine ČGP Delo odstopi) pa so takšne narave, da presegajo možnosti reševanja v okviru običajnih sporočil za javnost, saj je postavljena pod vprašanje moralna, politična in tudi poklicna integriteta Jaka Koprivca. Ker gre za predsednika naše skupščine, smo vaše sporočilo poslali svojemu ustanovitelju SZDL Slovenije, naj ga prouči in ustrezno ukrepa.«

Tudi če bi ta »argument« držal (če torej v tisku občan res ne bi smel zahtevati odstopa kritiziranega funkcionarja in če bi se s takimi zahtevami smel obračati le na pristojne organe), bi bil v tem primeru brez vrednosti. Predsedstvo RK SZDL je namreč te moje obtožbe zoper Jaka Koprivca odstopilo v obravnavanje svojemu tiskovnemu svetu, ta pa je na seji 30.3.1984 podprl ravnanje uredništva Dela v tem primeru in s tem indirektno moje trditve zavrnil, ne da bi za to navedel en sam argument. Ker je tiskovni svet organ, sestavljen pretežno iz vodilnih ljudi v novinarskih hišah in iz funkcionarjev, odgovornih za področje javnega informiranja v družbeno-političnih organizacijah, seveda ne preseneča, da ni naklonjen kritiki Jaka Koprivca kot trojnega vodilnega funkcionarja na tem področju. Preseneča morda le to, da se mu ni zdelo potrebno, da bi ob zavrnitvi take kritike navedel za to tudi kakšen argument, da bi avtorja obravnavane kritike povabil k obravnavi itd.

Navedeni »argument« uredništva Dela (da občan v svojem mnenju, ki ga želi objaviti v tisku, ne more predlagati odstopa kritiziranega funkcionarja) pa seveda sploh ne drži. Občan naj te pravice po mnenju uredništva Dela ne bi imel zato, ker gre za »trditve in predloge takšne narave, ki presegajo možnosti reševanja v okviru običajnih sporočil za javnost«. Torej ne zato, ker taka kritika ne bi bila dovolj pomembna zadeva, ampak zato, ker je preveč pomembna, da bi jo lahko objavili v tisku! Doslej sem mislil, da je vse, kar je družbeno pomembno (razen državnih in poslovnih tajnosti), pomembno tudi za javnost in primerno (če ni žaljivo napisano) za javno obravnavanje v tisku (tako navsezadnje piše tudi v ustavi) – zdaj pa me je uredništvo Dela poučilo, da ni tako: poleg državnih in poslovnih tajnosti ni primerna za obravnavanje v tisku tudi kritika visokih funkcionarjev, če je preostra (če npr. predlaga takemu funkcionarju, naj odstopi). Uredništvo Dela predlagam, da v smislu svojih pojmovanj predlaga ustrezno spremembo ustave – sodišču pa, da v tem primeru razsodi še na podlagi sedaj veljavne ustave, ki takih omejitev za javno obravnavanje družbeno pomembnih vprašanj na srečo še ne pozna, ampak določa le, da so sredstva javnega obveščanja dolžna objavljati za javnost pomembna mnenja občanov.

Še eno pomembno vprašanje. Uredništvo Dela trdi, da predlogi, naj kritizirani funkcionar odstopi, zato niso objavljeni, ker je z njimi »postavljena pod vprašanje moralna, politična in tudi poklicna integriteta« kritiziranega funkcionarja. Kritika seveda za kritiziranega javnega funkcionarja ni prijetna, zlasti če je ute-

meljena (z uspešno javno zavrnitvijo neutemeljene kritike si lahko kritizirani svoj ugled celo povečala!) in ga gotovo prizadene, toda to še ni razlog, da zato takih kritik ne bi bilo dovoljeno objavljati. Če bi ustavno zajamčeno »nedotakljivost integritete človekove osebnosti, osebne in družinskega življenja ter drugih pravic osebnosti« (216. člen ustave SRS) razumeli tako, potem seveda nobena kritika ne bi bila možna. V pravni teoriji in praksi je bilo že zdavnaj razjasnjeno, da gre tu le za zaščito t.i. osebne (intimne) sfere, zasebnega življenja človeka, v katero se javnost nima pravice vmešavati – da pa to za javno delovanje ljudi nasploh in še zlasti javnih funkcionarjev seveda ne velja. Višji ko je funkcionar, bolj bi moral biti izpostavljen javni kritiki svojega javnega delovanja.

Edina omejitev, ki lahko velja za kritiko javnega delovanja javnih funkcionarjev, je ta, da taka kritika ne sme biti pavšalna, ampak konkretna in argumentirana, kot so naši vodilni funkcionarji že večkrat sami javno poudarili, in pa seveda, da ne sme biti žaljiva, izrečena oziroma napisana na žaljiv način, z žaljivimi izrazi ipd. V mojem zavrnilnem članku je kritika argumentirana, konkretna in tudi korektna (ni žaljiva). Tega (morebitne žaljivosti) uredništvo Dela tudi ni navedlo kot argument za zavrnitev objave, saj bi v tem primeru vse žaljive informacije takoj popravil oziroma izločil.

Ob tem bi pripomnil še to, da so naša uredništva zelo občutljiva za žaljivost, kadar gre za kritiko funkcionarjev – kadar pa kakšen funkcionar kritizira druge ljudi, pa ta občutljivost nenadoma popusti ali celo povsem izgine. Najnovejši (in najbolj drastičen) primer za to je pisanje člana predsedstva RK SZDL Hrvatske Gorana Babiča v Borbi, kjer mu uredništvo mirno objavlja (z javno obrazložitvijo, da gre pač za »odprtost, provokativnost in neobičajen jezik«) najbolj grobe žalitve ljudi, ki jih Babič javno napada z izrazi kot so: štakori, marva, jebivjetri, drkadžije, багаža, budale, lašci, lopuze, neandertalci, ordinarni lažov itd.

Toliko o žaljivosti – če bi se uredništvo Dela spet naknadno spomnilo (kot je to enkrat že storilo), da je očitek nekemu funkcionarju, da je kršil pravne in moralne norme, zanj pravzaprav že sam po sebi žalitev, tudi če ni izrečen z žaljivimi izrazi. O, srečna družba, kjer bi bili vsi funkcionarji takšni, da bi bilo že pomisliti na možnost, da bi lahko kršili družbene norme, zanje in za družbo žalitev . . .

Glede na vse povedano predlagam, da sodišče ugotovi, da sporni prispevek je pomemben za javnost, in da na podlagi tretjega odstavka 42. člena ZUS s sodbo ne le odpravi izpodbijani akt uredništva, ampak z njo tudi naloži uredništvu objavo spornega prispevka v prvi sobotni prilogi Dela po prejemu sodbe – skupaj z uredniškim pojasnilom oziroma pripisom, ki naj pojasni zamudo pri objavi prispevka (ali vsaj z navedbo datuma: Ljubljana, 18.3.1984). Po tretjem odstavku 42. člena ZUS namreč lahko sodišče celo v pravem upravnem sporu s sodbo odloči o zadevi, »če narava stvari to dopušča in če ima v podatkih postopka za to zanesljivo podlago« – v postopku po 66. členu ZUS pa »narava stvari« (tiskovna zadeva!) ne le dopušča, ampak naravnost zahteva, da sodišče definitivno odloči o pomembnosti ali nepomembnosti spornega prispevka za javnost in s tem o njegovi objavi ali neobjavi – ne pa, da sicer razveljavi odločitev uredništva kot nezakonito, a da mu pri tem vrne zadevo v ponovno

odločanje in mu s tem omogoči ponovno zavlačevanje, ki ga je bilo v tem primeru že doslej dovolj in preveč.

Ljubljana, 23.4.1984

Matevž Krivic

V. KJE SMO IN KAM PLOVEMO?

V demokraciji na področju javnega obveščanja namreč, ne v gospodarstvu – če ste ob takem naslovu morda najprej pomislili na to. A k stvari: po enajstih letih, odkar velja v Sloveniji zakon o javnem obveščanju, so se pri Delu vendarle počasi spravili k pripravam za ustanovitev organa, ki naj bi odločal o pritožbah občanov zoper zavrnitev njihovih prispevkov. Tak organ bi lahko resno ogrozil nadaljnji obstoj pričujoče rubrike poštni predal 29 a, toda pri Delu so poskrbeli za odstranitev te nevarnosti na tako izviren in domiselni način, da si avtor spodaj podpisanega teksta ni mogel kaj, da jim ob tem ne bi napisal nekaj temu dosežku primernih besed. Žal so se zdele odgovornemu uredniku Dela Jožetu Volfandu, ki je za omenjeni dosežek eden najbolj zaslužnih, te besede mnogo preveč ironične, cinične in žaljive, da bi bile lahko objavljene v njegovem resnem listu. Tako avtorju ni preostalo drugega, kot da prispevek prilagodi ostrim Volfandovim kriterijem in čaka, ali bo tako popravljen vendarle lahko objavljen. (Naknadna opomba: je bil.) Tu pa objavljamo prvotno verzijo, da bodo bralci Problemov lahko na konkretnem primeru spoznali, kaj je to cinčno in žaljivo pisanje, kakršno v Delu ni dovoljeno.

Pravilnik o delu sveta za varstvo pravic občanov

Bralci Dela, ki časopis ne le berejo, ampak želijo v njem kdaj objaviti tudi svoje mnenje, so lahko 7. junija prebrali pomembno novico: na skupščini ČGP Delo je bil sprejet pravilnik o delu sveta za varstvo pravic občanov (s krativo: SVPO) kot organa, ki naj bi »odločal o morebitni pritožbi v primeru, kadar bi odgovorni urednik dnevnika Delo zavrnil objavo javnega odgovora, sporočila ali mnenja, za katerega bi njegov avtor menil, da je pomembno za javnost«. Ni sicer res, kot je pisalo 7. junija v Delu, da so ustanovitev takega organa »že dosedaj omogočali samoupravni in zakonski dokumenti«, ker je zakon o javnem obveščanju **že od leta 1973 zahteval** (in ne le omogočal) obstoj takega pritožbenega organa – toda tudi pozno, po enajstih letih, je še vedno bolje kot nikoli. Slabše je to, da se organom ČGP Delo ni zdelo potrebno, da bi pred sprejetjem pravilnika o delu tega pritožbenega organa vsaj o glavnih potezah osnutka obvestili tudi bralce in jim s tem omogočili sodelovanje pri pripravljanju akta, ki ureja način uresničevanja njihovih ustavnih pravic. Pravica objaviti svoje za javnost pomembno mnenje v sredstvih javnega obveščanja je namreč ustavna pravica naših občanov (po 209. členu republiške oziroma 167. in 168. členu zvezne ustave), katere varstvo zagotavljajo ne le pritožbeni organi, ki jih vse doslej žal še ni bilo, ampak tudi sodišča, ki smo jih seveda tudi doslej že imeli, le da ljudje za to njihovo pristojnost večinoma sploh niso vedeli: zoper zavrnitev objave svojega mnenja ali prispevka, pomembnega za javnost, lahko vsakdo vložil

zahtevo za varstvo ustavne pravice na Vrhovno sodišče SRS (po 66. členu zakona o upravnih sporih, ki zagotavlja nekakšno »rezervno« sodno varstvo za tiste ustavne pravice, ki jim ni zagotovljeno drugo, »normalno« sodno varstvo).

No, sedaj vendarle dobivamo (vsaj pri Delu) še pritožbeni organ (SVPO) in potencialni pisec kakšnih kočljivějšíh prispevkov, ki bi jih utegnil doslej odgovorni urednik preprosto ne objaviti, si morda naivno misli, da je možni uredniški samovolji in arbitrarnosti sedaj odklenkalo. Kakšna naivnost! Pravilnik ti sicer dovoljuje, da se pritožiš (v 15 dneh po prejemu odločitve o zavrnitvi objave, ki ti jo mora odgovorni urednik poslati v 8 dneh po tem, ko prejme tvoj prispevek), dovoljuje celo, da pritožbeni organ v nadaljnjih 15 dneh tvoji pritožbi ugodi – toda če misliš, da bo vsaj v tem primeru in po tolikem času tvoj prispevek vendarle objavljen, si se (najbrž) zmotil. Ni namreč pritožbeni organ (druga instanca) tisti, ki pri Delu odloča o utemeljenosti in pravilnosti odločitve prve instance (odgovornega urednika), ampak obratno – oziroma točneje: če odgovornemu uredniku odločitev pritožbenega organa ni všeč, mu je pa ni treba upoštevati!! Če kdo to bere stoji, naj se seveda hitro usede – upam, da kakšnega pravnikarja stare šole ne bo še kap – ampak v 13. členu pravilnika piše dobesedno naslednje: »Če pa meni (odgovorni urednik), da svet (SVPO) ni dovolj upošteval posameznih določil člena 10. tega pravilnika, lahko zadrži objavo in o tem takoj obvesti predsednika skupščine ČGP Delo.« Kaj predsednik skupščine ČGP Delo potem naredi, v pravilniku žal ne piše in o tem zanimivem vprašanju lahko samo ugibamo – jasno pa nam je, kdo je pri Delu »vrhovna instanca«. Nekoliko je nerodno le to, da pozna zakon o javnem obveščanju le »organ, ki odloča o objavi« (pri Delu: odgovorni urednik) in pritožbeno instanco (pri Delu: SVPO), potem pa nobene več – a kaj bi tisto: če se zakona že doslej enajst let nismo držali, se ga pa še naslednjih enajst let ne bomo, če le ne bo novi zakon, ki se sedaj pripravlja, tako pikolovski, da bi izrecno določal, da je odločitev pritožbenega organa tudi za odgovornega urednika in predsednika ČGP Delo obvezna.

Ironija, s katero pišem te vrstice, se bo kakšni blagi in naivni duši morda zdela pretirana, dokler ji ne bom povedal še tega, da omenjenega neverjetnega 13. člena žal nikakor ni mogoče šteti za nedolžen spodrsrljaj kakšnega začetnika, ki da mu je bila morda zapupana pravna priprava pravilnika – spodrsrljaj, ki bi ga vsi drugi morda v naglici spregledali ali kaj podobnega. Nasprotno, na nesprejemljivost take določbe sta bila izrecno opozorjena tako skupščina ČGP Delo 6. junija kot delavski svet tozda Delo 15. junija, ki je pravilnik dokončno sprejel, a vsa opozorila so bila zama. Če so najvišji organi našega osrednjega **politično-informativnega** glasila ob asistenci najvišjih republiških funkcionarjev ZK in SZDL za področje javnega informiranja »sposobni« kljub izrecnim opozorilom sprejeti tak pravni monstrum, se brez zardevanja tako rogati najbolj elementarnim demokratičnim načelom – potem se z grozo sprašujem, katera je vendar ta dežela in kateri je ta čas, v katerih se vse to dogaja. Če bi mi še pred mesecem dni kdo rekel, da se kaj takega lahko zgodi v glavnem mestu najrazvitejše republike prve dežele samoupravnega in humanega socializma in to v letu 1984, mu seveda ne bi verjel, čeprav sem zlasti zadnja leta slišal, videl in do-

živel že marsikaj. Morda bi ga celo prijavil javnemu tožilcu, da širi neresnične in alarmantne vesti, s katerimi hoče oblatiti naš sistem. In sedaj?

Očitno se tisti, ki so imeli doslej navzdol neomejeno moč in oblast, od nje zelo težko poslavljajo. Celo pritožbenemu organu, katerega člane bodo v bistvu sami določili, ne zaupajo. Morda se bo pa kdaj vendarle zmotil in odločil in prid avtorju zavrnjenega prispevka – tudi to možnost je treba predvideti in »ustrezno« onemogočiti! Sprašujem se samo, kaj je pravzaprav hujše: to, da se »najvišji« pri Delu lahko česa takega sploh spomnijo in resno zagovarjajo, ali

to, da potem 35 članov skupščine ČGP Delo in 10 ali 15 članov delavskega sveta tozda Delo, vse zreli in odgovorni ljudje, nosilci pomembnih družbenopolitičnih funkcij ali novinarji osrednjega politično-informativnega dnevnika pri nas, to kljub opozorilom mirno in disciplinirano izglasujejo (menda obakrat s po enim samim vzdržanim ali nasprotnim glasom). Kje smo in kam plovemo?

Prehude besede? O, da bi bile res . . .

Ljubljana, 19.6.1984

Matevž Krivic,
Ljubljana

OSMERICA PROTI V. ŠLAMBERGERJU IN DELU

A. Vloga osmerice:

ČASTNEMU RAZSODIŠČU DRUŠTVA NOVINARJEV SLOVENIJE

I. Na podlagi 7. in 8. člena Pravilnika o delu ČR DNS predlagamo, da častno razsodišče izvede disciplinski postopek zoper Vlada Šlambergerja zaradi kršitev novinarske etike, ki jih je po našem mnenju zagrešil v svojem članku »Od satire do peticije«, objavljenem v 100. številki zagrebškega tednika »Danas« dne 17.1.1984.

1. Na dnu četrtega stolpca na 40. strani je zapisal stavek: »Ako postoje nesuglasice izmedju glavnog urednika i odgovornog urednika (u listu Pavliha prvi je za ostru društvenu satiru, za koncept, koji je podupro i izdavački savjet, a drugi stoji na stanovištu da se čovjeka smije gurnuti u blato, pa neka se poslije sam opere pred javnošču) onda se to sredjuje unutar kuće.« (Podčrtali predlagatelji.) S tem je tov. Šlamberger storil točno to, kar Novaku očita: Novaka je javno in **povsem brez argumentov** oblatil, pri tem pa ni bil niti toliko previden, da bi to blatenje prikazal bralcem »Danasa« kot obtožbe, ki jih bo častno razsodišče šele preverilo, ampak ga je prikazal tako rekoč kot že ugotovljeno in nesporno dejstvo.

S tem je po našem mnenju prekršil zlasti drugo alineo 5. točke kodeksa, po kateri je v nasprotju s kodeksom »prikazovati druge novinarje v napačni luči in jim s tem povzročati moralno in materialno škodo«, kakor tudi drugo alineo 11. točke kodeksa, po kateri je »neutemeljena moralna in politična diskvalifikacija« človeka celo »nezdružljiva z novinarskim poklicem«. Da je bilo prikazovanje B. Novaka kot urednika, ki zagovarja blatenje ljudi, »prikazovanje v napačni luči« in »neutemeljena diskvalifikacija«, je dovolj jasno razvidno že iz stališča samega častnega razsodišča, ki ob obravnavi dne 1.2.1984 niti v enem primeru ni ugotovilo utemeljenosti obtožb o obrekovanju, opravljanju in blatenju.

2. V okvirčku na sredi strani 40 je na kratko prikazal, za kaj naj bi šlo v primerih Pavlihe, Teleksa in Tribune. Prikaz »primera Teleks« se nam zdi tipičen primer za spretno potiskanje manj bistvenih stvari v ospredje (naklada, kadri), da bi se s tem odvrnila pozornost od najpomembnejših (spornost posameznih tekstov v Teleksu – kot vzroka za odstop glavnega urednika). Toda ker tak način »objektivnega poročanja« v kodeksu žal ni **izrecno** prepovedan, prepuščamo njegovo moralno ovrednotenje vesti prizadetega in sodbi tistih bralcev »Danasa«, ki jim je morda iz neuradnih virov (»uradni« namreč tudi v Sloveniji o tem še vedno molče) vendarle uspelo zvedeti, zakaj je glavni urednik Teleksa v resnici odstopil – častnemu razsodišču pa predlagamo v presojo samo zaključni stavek »okvirčka«, ki se glasi: »O svim tim primjerima

javno se diskutiralo u izdavačkim savjetima tih časopisa.« Recimo, da je to res – čeprav se je ta »javnost« v primeru Pavlihe omejila samo na tiste novinarske kroge, v katere je prišla fotokopija zapisnika seje izdajateljskega sveta, v primeru Teleksa pa celo samo na navzoče na tisti seji. Toda ta »resnica« je tipičen primer tistega, kar temeljna načela novinarskega kodeksa imenujejo »pokrivanje nekaterih podatkov, da bi s tem sprmenili značaj drugih, uporabljanje polresnic, da bi se izognili resnici, manipuliranje z odmerjanjem obveščenosti«: tov. Šlamberger je namreč bralcem »Danasa« **zamočlal bistven podatek**, da je izdajateljski sosvet Teleksa »kritike pojedinih tekstova« zavrnil in podprl dotedanjo uredniško politiko, kakor jo je izvajal glavni urednik oziroma celotno uredništvo. To je v nasprotju ne samo z že citiranimi temeljnimi načeli kodeksa, ampak tudi s tretjo alineo 11. točke, po kateri je nezdružljivo z novinarskim poklicem »vsako namerno pokrivanje, odlašanje ali nepopolno obveščanje o pomembnih dogodkih, pojavih in problemih«. Da je bilo prej omenjeno pozitivno stališče izdajateljskega sosveta še kako »pomemben dogodek oziroma pojav« za vprašanje, o katerem tov. Šlamberger obvešča bralce »Danasa«, je najbrž odveč posebej poudarjati. Tak pomemben dogodek v zvezi s tem je gotovo tudi odstop predsednika izdajateljskega sveta dr. Matjaža Kmeclja, a tudi o njem tov. Šlamberger ni povedal ničesar.

Kot priče, ki naj potrdijo resničnost gornjih navedb, predlagamo predsednika tedanjega izdajateljskega sosveta Teleksa ter glavnega urednika Antona Rupnika in člane uredništva Alenko Puhar, Tineta Guzeja in Katarino Lavš.

II. Predlagamo tudi izvedbo tovariške obravnave zaradi neobjektivnega in enostranskega obveščanja (oziroma celo neobveščanja) javnosti o dogajanjih v slovenskem novinarstvu (Pavliha, odprto pismo, Teleks itd.) v osrednjem glasilu SZDL Slovenije Delu, za kar sta po našem mnenju odgovorna predvsem glavni urednik Boris Dolničar in odgovorni urednik Jože Volfand.

1. **Pavliha:** Delo samo je o tem pripravilo samo dva prispevka: prvo informacijo šele 6. januarja (poročilo s seje tiskovnega sveta) in nato samo še intervju z B. Muževičem 21. januarja (21. in 28. jan. sta bili objavljeni še dve pismi bralca in sprotna odgovora prizadetega funkcionarja nanju).

a) Poročilo s seje tiskovnega sveta seveda ni moglo poročati o ničemer drugem kot o tistem, o čemer so govorili na seji – toda vsaj po seji bi Delo moralo bralce obvestiti, kako je tekel dotedanji postopek za razrešitev odg. urednika Pavlihe, za katerega (postopek namreč) je bilo v poročilu s seje TS rečeno samo, naj se nadaljuje – ne da bi bralci sploh vedeli, kdaj in kako se je začel. Tega Delo ni storilo ne do 21.1. ne po tem datumu, ko je sicer objavilo pismo bralca o

tem, vendar pa ni poskrbelo, da bi bile v njem vsebovane neuradne informacije tudi uradno potrjene ali ovržene, zlasti pa javnosti celoviteje predstavljene (tudi B. Mužević se je v svojih odgovorih in intervjuju temu vprašanju namreč v celoti izognil). In ne le, da Delo samo v tej smeri ni ničesar storilo – ko je to namesto njega storila v svojem pismu Zoja Skušek-Močnik in dala o tem natančnejše informacije, ji pisma niso hoteli objaviti, češ da »ne vsebuje novih elementov k razpravi«.

b) V pismu M. Krivica 21.1. je bilo zastavljeno vprašanje, zakaj je bilo v Delu moč prebrati samo obtožbe zoper B. Novaka, ne pa tudi njegovega zagovora. Na vprašanje nista odgovorila ne Delo ne B. Mužević, Delo pa si je privoščilo celo to skrajno nekorektnost, da niti pisma samega »obtoženca« B. Novaka ni hotelo objaviti, čeprav je bil v njem pomemben podatek, ki ga pismo M. Krivica ni omenjalo, namreč podatek, da B. Novak niti na obe seji upravnega odbora DNS, ki sta razpravljali o njem, ni bil povabljen (kljub izrecnemu nasprotnemu sklepu na eni od sej), in da je gradivo za sejo tiskovnega sveta pripravila delovna skupina, v katero so bili vključeni tisti, ki so ga obtoževali, on pa spet ne.

c) O zapletih v zvezi s Pavliho so lahko več zvedeli bralci Politike, Vjesnika, Borbe, NIN-a itd. kot bralci Dela, informacija v teh listih pa je bila tudi mnogo bolj objektivna in nepristranska kot v Delu. Ko se je to razvedelo tudi po Sloveniji, Delo ni reagiralo tako, da bi vsaj na kratko predstavilo svojim bralcem, kaj o nas pišejo drugod po Jugoslaviji, ampak je objavilo le intervju z B. Muževićem, ki pa je to pisanje ocenil izrazito negativno, kot »vrsto netočnih in tendencioznih razlag, privoljevanje v logiko soočanja 'dveh resnic'« itd. Delo je torej omogočilo napad na neko pisanje, ki pa ga svojim bralcem ni predstavilo. S tem je bralce prikrajšalo za objektivnejšo informacijo tako o kritiziranem pisanju drugih jugoslovanskih listov kot seveda tudi o kritiziranem Pavlihi.

2. Odrto pismo, Teleks itd.:

a) O teh vprašanih je Delo obvestilo javnost samo prek intervjuja z B. Muževićem 21.1., v katerem intervjuvanec napada stališča, ki bralcem sploh niso znana. Delo seveda ne more odgovarjati za stališča intervjuvanca, pač pa za to, da javna vprašanja, o katerih le-ta govori, objektivno predstavi bralcem vsaj naknadno, če tega ni storilo že prej (vsaj s povzetki iz jugoslovanskega tiska, če tega že samo ne zmore ali noče).

b) Ko so na vse to opozorila tri izmed štirih zavrženih pisem bralcev, se je Delo **izognilo kritiki lastnega ravnanja** na najbolj preprost način – pisem ni objavilo, češ da ne prinašajo »novih elementov k razpravi«, kar je daleč od resnice. O teh stvarih namreč edini dotlejš v javnost pripuščenih razpravljalec (M. Krivica) sploh ni razpravljal, pisci odklonjenih treh pisem (Slavoj Žižek, Zoja Skušek-Močnik in Bogdan Novak) pa kritizirajo Mužičeva stališča prav glede tega in je torej nemogoče, da že s tem v razpravo ne bi vnesli »novih elementov«. Če upoštevamo še to, da v teh pismih niso le subjektivna mnenja (čeprav so že ta nepogrešljiv element vsake demokratične javne razprave), ampak celo objektivne (preverljive) informacije, ki jih je Delo svojim bralcem zamolčalo (zlasti tista, da je koncept urednikovanja, zaradi katerega je bila zamenjana vsa redakcija Teleksa, izdajateljski

sosvet Teleksa **podprl** – kljub nasprotni oceni glavnega urednika Dela in predsednika skupščine Dela!) Resnica o tem ne sme med bralce, zato je dovoljeno pisma, ki to omenjajo, zavračati, češ da ne vsebujejo nič novega!

c) Zavrnitev objave štirih pisem bralcev ima še eno pomembno dimenzijo. Tri od teh pisem so napisali novinarji in se s tem želeli vključiti v **javno** razpravo o nekaterih vprašanih v zvezi z novinarstvom. Uredništvo Dela pa novinarjem v razpravi o novinarstvu ni dalo besede in se je s tem priključilo neverjetnemu Mužičevemu stališču, da so to »cehovska« vprašanja in da spada torej razprava o njih v »ceh« in ne v javnost. Potrdilo ga je še z izjavo v svojem uredniškem pripisu, da bodo poročali le »o sklepu te razprave« znotraj društva novinarjev, čeprav bi moralo vedeti, da šele **enakopravno** konfrontiranje različnih stališč in argumentov **pred sklepanjem** omogoča demokratsko odločanje. Delo, glasilo SZDL, pa si dovoljuje prav to enakopravno konfrontiranje argumentov **onemogočiti**. Funkcionar SZDL Mužević sme povedati javnosti svoje mnenje o odprtem pismu (ki bralcem Dela niti znano ni) – podpisniki tega pisma in drugi bralci tega ne smejo!!

č) Pa tudi edinemu razpravljalcu, ki ga je »pripustilo« v javno razpravo z Muževićem, Delo dovoljuje javno kritiko le toliko časa, dokler lahko ob kritiki objavlja sprotne odgovore kritiziranega funkcionarja (s soglasjem kritika). Brž ko to ni več možno, tudi kritike ne objavi več, čeprav zdaj bralec odgovarja funkcionarju na očitke o »miselnih akrobacijah«, o trganju stavkov iz konteksta itd., s čimer naj bi bil bralec zavajal javnost. Če bralec kritizira funkcionarja, mu torej Delo omogoči odgovor takoj, še v isti številki – če funkcionar kritizira bralca, pa ta odgovoriti sploh ne more, vsaj v Delu ne!

Z ravnanjem, opisanim pod 1 (a–c) in 2 (a–č), je Delo zagrešilo tisto, kar temeljna načela novinarskega kodeksa uvrščajo med najtežje kršitve kodeksa: »vse, kar ovira in deformira točno, **popolno in pravočasno** informacijo, zlasti pa **prikrivanje nekaterih podatkov**, da bi s tem spremenili značaj drugih« in »**manipuliranje z odmerjanjem obveščenosti**« (doziranje informacij). V tem duhu tudi tretja alineja 11. točke kodeksa ostro obsoja »vsako namerno **prikrivanje, odlašanje ali nepopolno obveščanje** o pomembnih dogodkih, pojavih in problemih v lastnem okolju in družbi kot celoti«. Z ravnanjem, opisanim pod 2 b, pa je Delo po našem mnenju kršilo tudi prvo alinejo 24. točke kodeksa, ki uredništvom nalaga »objavljanje mnenj občanov o objavljenih besedilih, če se s temi teksti kršijo norme tega kodeksa«. Zlasti pismo Bogdana Novaka je izrecno kritiziralo ravnanje Dela kot nasprotno novinarskemu kodeksu – Delo pa je še dodatno kršilo kodeks, ko tudi te kritike ni hotelo objaviti.

Upamo, da bosta glavni in odgovorni urednik Dela pripravljena sprejeti to tovariško kritiko, če se bo pred častnim razsodiščem izkazala za utemeljeno, in dati ustrezna zagotovila, da se tovrstne grobe kršitve kodeksa ne bodo ponavljale. Prvo tako zagotovilo bi bila seveda takojšnja objava vseh petih zavrženih pisem.

Mislimo, da bi bilo treba ta vprašanja obravnavati zdaj, ko so aktualna, in ne šele čez mesec dni ali mesec in pol, zato predlagamo predsednici častnega

razsodišča, da razpiše obravnavo takoj in ne šele čez 45 dni, kolikor znaša maksimalni rok po 9. členu pravnika o delu častnega razsodišča.

Ljubljana, 9. 2. 1984

Vinko Vasle
Darko Štrajn
Bojan Leskovar
Marko Uršič
Srečo Zajc
Zoja Skušek-Močnik
Vesna Marinčič
Matevž Krivic

B. Postopek proti Vladu Šlambergerju:

Ljubljana, 12. 3. 1984

Spoštovana tovarišica predsednica Kristina Lovrenčič,

trdim, da je pismo, ki ga je častnemu razsodišču Društva novinarjev Slovenije sicer poslal Vinko Vasle, napisal Matevž Krivic, ki ni član DNS (to sklepam po načinu in obliki pisanja, po tipkopisu; sicer pa so za to pristojni in usposobljeni organi, ki lahko preverijo točnost moje trditve). To seveda Vinka Vasleta in soprodpisnike takoj postavlja v pravo luč. Za vlogo, kot Vi imenujete to pismo, ki je bilo poslano tudi za objavo v Delu, pa trdim, da gre za poskus, da bi mene profesionalno, moralno in politično diskvalificirali, zato ga odločno zavračam.

Slovensko novinarstvo je postalo zadnje čase zelo popularno zlasti v drugih republikah in pokrajinah. Sodeč po vsem, kar je bilo napisanega v Sloveniji in drugod – glede na prostor, ki so mu ga posvečala sredstva javnega obveščanja iz drugih republik – v naši republiki ni bilo pomembnejšega problema kot položaj v slovenskem novinarstvu. S takim načinom in gledanjem se seveda nisem mogel strinjati in sem se s prispevkom za tednik Danas – na prošnjo zagrebškega uredništva – vključil v javno polemiko. Prispevek v Danas je moje videnje položaja v slovenskem novinarstvu, do katerega imam kot dolgoletni novinar polno pravico. Pravice do lastnega mnenja v javni polemiki mi ne more odrekati nihče, še najmanj pa Matevž Krivic s skupino zasebnikov – soprodpisnikov pisma. Tudi Vinko Vasle, podpisan kot novinar, ki se je oglasil v tedniku Danas (št. 101 – teden dni po mojem prispevku) in poskušal odgovarjati na moje videnje položaja v slovenskem novinarstvu, ni mogel ovreči mojih argumentov. Ti so, kar zadeva tudi pismo Matevža Krivica in soprodpisnikov, naslednji:

– prvič, doslej še nihče ni mogel ovreči moje trditve o nesoglasjih med glavnim urednikom in odgovornim urednikom Pavlihe zaradi uresničevanja koncepta urejanja lista; jasno je tudi, da je bil koncept Miloša Mikelna potrjen od družbenega organa upravljanja (dokazno gradivo: zapisnik seje izdajateljskega sveta);

– drugič, doslej še nihče ni ovrge stališča upravnega odbora DNS, ki velja za Pavliho in Bogdana Novaka: Slovenski novinarji ne moremo sprejeti take prakse, po kateri nekoga najprej obdolžiš, potem pa naj se ta brani in dokazuje svojo nedolžnost. To prakso uvelja-

vljajo tudi Matevž Krivic in soprodpisniki pisma; – tretjič, doslej še nihče ni ovrge izjave M. Mikelna, ki jo je javno izrekel na seji UO DNS: »Koncept, ki naj bi ga jaz po Novakovi izjavi v Mladini zagovarjal, namreč, da je to literarno humoristični list, ki se izogiba problemom itd., je podtikanje in izmišljotina ...

... Novakova trditev, da sem zagovarjal nekakšen koncept humorja, ki se izogiba družbeni problematiki, je – to povem z zavestjo, kaj ta beseda tudi pomeni v definiciji – laž ...

... Tudi se mi ne zdi potrebno napraviti analize o tem, ali B. Novak ne želi ali pa v resnici ne zna razločiti med satiro in obrekovanjem. Kdor si želi o tem priti na jasno, naj prebere njegovo knjigo Na drugi strani Ljubljane; v njej je nekaj satire, v njej pa je mnogo tudi čisto navadnega obrekovanja.»

Tako glavni urednik Pavlihe Miloš Mikeln.

Ta ocena ostaja resnica, ne da bi zoper njo protestiral M. Krivic ali B. Novak sam. Da je sestavni del omenjene knjige B. Novaka obrekovanje, trdim tudi sam – kot eden od nastopajočih v njej;

– četrtič, ostaja kot neovrgljiva resnica – vzgojnopolitični ukrep Bogdanu Novaku, ki ga je na predlog M. Mikelna zaradi smešenja JLA izrekla osnovna organizacija ZK v ČP Pavliha;

– petič, ostaja neovrgljiva resnica, da je B. Novak večkrat izjavil, da ne bo sodeloval pri izvajanju koncepta, ki ga je predlagal M. Mikeln in ga je podprl izdajateljski svet Pavlihe;

– šestič, ostaja neovrgljiva resnica, da poznam B. Novaka že več kot 12 let, da sem ga sam poslal na prvo novinarsko nalogo v uredništvu Dela, da sem se zavzemal – kot član komisije – da je dobil nagrado Tomšičevega sklada, ki si jo je s svojim delom v Sarajevu nedvoumno zaslužil; hkrati trdim, da ni možno, da bi B. Novak v zadnjih letih živel dvojno življenje: eno kot pisec obrekovanj, drugo pa kot odgovorni urednik, ki mu je obrekovanje in blatenje ljudi tuje;

– sedmič, trdim, da je številka časopisa z dne 29. februarja 1984, za katerega je bil odgovoren takratni odgovorni urednik Pavlihe Bogdan Novak, tako jasna izkaznica dela in mišljenja Bogdana Novaka (v njej je ponovno žalil tudi mene osebno), da je vsako nadaljnje dokazovanje o tem nepotrebno.

Po vsem tem in po ugotovitvah upravnega odbora DNS, ki zadevajo Pavliho in bivšega odgovornega urednika Pavlihe Bogdana Novaka, ostajam pri lastnem mnenju, ki sem si ga izoblikoval o Bogdanu Novaku in ki sem ga omenil – v dveh vrsticah, več B. Novak seveda ni zaslužil – v tedniku Danas.

Hkrati predlagam, da častno razsodišče DNS ugotovi stopnjo odgovornosti Matevža Krivica in soprodpisnikov pisma, ker trdim, da zavestno in javno (pismo je bilo namenjeno tudi objavi v Delu) ponarejajo dejstva. Argumenti:

prvič, Matevž Krivic in soprodpisniki postavljajo pod dvom moj stavek: »O vseh teh primerih so javno razpravljali v izdajateljskih svetih teh časopisov«. Stavek v pismu Matevža Krivica in soprodpisnikov: »Recimo, da je to res«, je zavestna manipulacija in zavažanje javnosti, saj Matevž Krivic in soprodpisniki VEDO, da so o Pavlihi razpravljali vsi novinarski aktivni v Sloveniji, razpravljal je tudi izdajateljski svet, razpravljal je tiskovni svet, vendar ZAVESTNO ZAMOL-

ČUJEJO ta dejstva, čeravno so posamezniki med njimi celo sodelovali v teh razpravah;

drugič, Matevž Krivic in sopodpisniki pisma zavestno ponarejajo dogodke na seji izdajateljskega sveta Teleksa; natančno namreč VEDO, da so bili na tej seji umaknjeni samo nekateri elementi za oceno pisanja Teleksa, ne pa tudi kritike posameznih tekstov; s tem so hoteli zavestno manipulirati z javnostjo, ki ji je bilo namenjeno to pismo;

tretjič, zavestna laž in sprenevedanje je trditve, da bralec tednika Danas nisem obvestil o tem, da je odstopil predsednik izdajateljskega sosveta Teleksa dr. Matjaž Kmecl. Popolnoma jasno je, da do 15. januarja 1984 dr. Matjaž Kmecl ni odstopil s te funkcije, še več, tudi v zadnji številki Teleksa (8. marca 1984) – če bi ga Matevž Krivic in sopodpisniki odprli – bi našli napisanega dr. Matjaža Kmecla kot predsednika izdajateljskega sosveta Teleksa; ne glede na to neovrgljivo resnico pobijam trditve M. Krivica in sopodpisnikov tudi s tem, da gre za moje videnje razmer v slovenskem časnikarstvu, za moja stališča, ne pa za zapisnik, v katerem bi manjkala kakšna točka dnevnega reda (gre za poklicno vprašanje, ki ga M. Krivic kot amaterski pisec ne more razumeti);

četrtič, stališče častnega razsodišča DNS in upravnega odbora DNS, ki je razrešil Bogdana Novaka funkcije odgovornega urednika Pavlihe, me potrjujejo v tem, da B. Novak ni bil predstavljen v napačni luči.

Mislím, da ti argumenti zadostujejo častnemu razsodišču, da začne ugotavljati stopnjo odgovornosti Matevža Krivica in sopodpisnikov pri poskusu, da bi me javno profesionalno, politično in moralno diskvalificirali.

Pooblaščam svojega pravnega zastopnika Sašo Skubica, da me zastopa.

S tovariškimi pozdravi

Vlado Šlamberger
pomočnik glavnega urednika ČGP Delo

ČASTNEMU RAZSODIŠČU DRUŠTVA NOVINARJEV SLOVENIJE

Odgovor na pismo Vlada Šlambergerja z dne 12.3.1984

Dejstvo, da je vlogo osmih podpisnikov, ki smo jo poslali častnemu razsodišču, napisal eden izmed nas (Krivic), po mnenju Vlada Šlambergerja podpisnike »tako postavlja v pravo luč«. Očitno je torej ne bi smel napisati eden izmed nas, ampak bi morali najeti advokata, tako kot je to storil Vlado Šlamberger, da se je s tem izognil osebni prisotnosti pri obravnavi njegove odgovornosti na častnem razsodišču? Ali pa bi jo morda kdo izmed nas sicer lahko napisal, le Krivic kot nečlan DNS ne – čeprav Vlado Šlamberger najbrž ve, da lahko predlog za obravnavo na ČR dajo tudi nečlani? Morda je pa druženje članov in nečlanov tisto, kar nas »postavlja v pravo luč« in bo morala biti slovenska javnost še hvaležna Vladu Šlambergerju, da je razkrinkal to nevarno početje? Vlogo jo namreč res napisal Krivic, vendar za ugotavljanje tega ni bila potrebna kriminalistična ekspertiza, ki jo je predlagal Vlado Šlamberger, saj je Krivic avtorstvo tega kriminalnega dejanja pod težo dokazov sam priznal že kakšnih 14 dni pred Šlambergerjevim »odkritjem« (v telefonskem razgovoru z odgovornim urednikom Dela). Na srečo tistih izmed nas, ki smo člani

DNS, v novinarskem kodeksu še ne piše, da druženje z nečlani po kodeksu ni dovoljeno.

Vlado Šlamberger dalje pravi, da tudi Vinko Vasle v Danasu (št. 101) ni mogel ovreči njegovih argumentov. To je res, le da temu ni kriva šibkost Vasletovih argumentov, ampak dejstvo, da je uredništvo Danasa bistveni del Vasletovega članka brez avtorjevega dovoljenja preprosto črtalo – na njegov protest zoper tako ravnanje pa niti odgovorilo ni, kaj šele, da bi ga objavilo! Kljub temu je v 103. številki Danasa o Šlambergerjevem članku lepo povedal Milan Dedić iz Kraljeva: »U tekstu od 312 redaka, samo ih je 11 posvečeno razlozima koje je u prilog svog gesta navela grupa slovenačkih novinara o kojima je reč. Sem toga, autor je svoje vidjenje potkrepió množinom zaključaka, parafraza i citata tudjih izjava, iako je odavno jasno da se zgodnim izborom i redjanjem citata gotovo sve može dokazati ili opovrgnuti.«

Nadalje navaja Šlamberger proti naši vlogi sedem argumentov, ki naj bi bili še ne ovrženi ali sploh neovrgljivi, katerih glavna značilnost pa je ta, da se niti eden ne nanaša na trditve v naši vlogi. Kljub temu si jih na kratko oglejmo.

Prvi, drugi, četrti, šesti in delno peti Šlambergerjev »argument« vehementno zatrjujejo to ali ono, kar je splošno znano in česar nihče ne zanika, torej tudi mi ne. Da ne bo kakšnega nesporazuma, v zvezi z drugim »argumentom« še posebej izjavljamo in javno potrjujemo, da se res tudi mi zavzemamo za prakso, po kateri je tistega, ki je po našem mnenju česa kriv, treba najprej obtožiti (seveda z argumenti) – potem se ta šele lahko brani in dokazuje svojo nedolžnost. Kako naj bi te stvari drugače tekle, nam ni jasno. Morda tako, da bi bila nedolžnost nekaterih vnaprej »dokazana« in bi jih bilo zato že obtožiti velik greh (npr. Vlada Šlambergerja)? Ali pa se morda Šlamberger tudi načelno zavzema za to, kar je v praksi (v primeru, ki mu ga očitamo) že storil – torej za to, da človeka obtožiš **brez argumentov** in to po možnosti tam, kjer nasprotnih argumentov sploh ne objavljajo ali pa jih svojevoljno prikrojijo (Danas dveh pisem sploh ni objavil, Vasletovega pa je povsem popačil) – torej tam, kjer ga braniti sploh ni mogoče?

In zakaj peti »argument« (da je izdajateljski svet Pavlihe podprl Mikelnov koncept) ne drži v celoti? V zapisniku seje tega organa jasno piše, da »v konceptu ni nič spornega, sporno je v izvajanju«. Torej ni res, da bi bil izdajateljski svet podprl kakšen poseben Mikelnov koncept, ki ga B. Novak ne bi bil pripravljen izvajati. Pavlihov koncept je izdelal Novak in ga je tudi izdajateljski svet potrdil – vse Mikelnove odločitve pri izvajanju tega koncepta pa je Novak spoštoval (izločil vsak prispevek, ki mu je Mikeln pred objavo nasprotoval itd.). Spremembe koncepta (manj Veritasa in več humorja), ki ga je Mikeln predlagal in za katerega je Novak res rekel, da pri njegovem izvajanju ne bi želel sodelovati, pa izdajateljski svet ni podprl (glej zapisnik seje 11.10.1983, zlasti strani 18, 25, 28, 31 in 32).

Ostaneta še tretji in sedmi »argument«. Tretji »argument« naj bi bil v tem, da doslej še niso bile ovržene nekatere Mikelnove trditve. No, pa jih ovrzimo zdaj. Mikelnove trditve: »Koncept, ki naj bi ga jaz po Novakovi izjavi v Mladini zagovarjal, namreč, da je to literarno humoristični list, ki se izogiba problemom itd., je podtikanje in izmišljotina ... Novakova trditve, da sem zagovarjal nekakšen koncept humorja, ki se izo-

giba družbeni problematiki, je – to povem z zavestjo, kaj ta beseda tudi pomeni v definiciji – laž . . . » V resnici pa je Bogdan Novak v Mladini o tem izjavil tole: » . . . on misli, da bi morali skrčiti rubriko z imenom agencija Veritas, ki smo si jo izmislili prav zato, da bi tekoče družbene probleme lahko komentirali. Po njegovem bi morali imeti več čistega humorja, ki ne povzroča problemov . . . » in »Mislim, da bi Mikeln rad vrhunski humor, humor na literarni ravni, vendar časopis je časopis, literatura je pa literatura. Tu prihaja do sporov in raznih užaljenosti. Sam mislim, da se da ob vsaki stvari dogovoriti in zdaj obvelja eno mnenje, zdaj drugo.« In je to res, kar trdi Novak o Mikelnu? Poglejmo izjave samega Mikeln na seji izdajateljskega sveta Pavlihe 11.10.1983: »V konceptu časopisa to pomeni več karikature, o čemer smo se že pogovarjali, več klasičnih humornih zvrsti, . . . več preproste, navadne dobre volje in na ta račun nekaj manj tega, kar v Pavlihi na kratko imenujemo Veritas, kar je reagiranje na dnevne aktualne politične dogodke na žurnalističen način.« (str. 1). » . . . da bomo za eno stran Veritasa zmanjšali, . . . dobrih, čistih šal bo več na vseh straneh . . . » in »Srednji del lahko delno nadomestimo s humorjem. Najslabši del žurnalističnega načina obravnavanja, to sprevrženo v vsakodnevno aktualno politiko, pa moramo odstraniti in nadomestiti z dobrim humorjem . . . » (str. 8). Očitno je bil torej Novakov prikaz Mikelnovih izjav veliko bolj v skladu z resnico kot Mikelnov prikaz Novakovih in bi bilo najbrž koristno, če bi Mikeln in tisti, ki se nanj sklicujejo, natančneje razmislili o tem, kaj je to laž. (O Mikelnovi oceni Novakove knjige »Na drugi strani Ljubljane« ne moremo reči ni . . . » (str. 8). Očitno je bil torej Novakov prikaz Mikelnovih izjav veliko bolj v skladu z resnico kot Mikelnov prikaz Novakovih in bi bilo najbrž koristno, če bi Mikeln in tisti, ki se nanj sklicujejo, natančneje razmislili o tem, kaj je to laž. (O Mikelnovi oceni Novakove knjige »Na drugi strani Ljubljane« ne moremo reči ničesar, ker pač večina izmed nas knjige še ni prebrala.)

Sedmi »argument«: Šlambergerju njegove uničujoče »ocene« Pavlihovega Jaka res ni treba dokazovati, ker Delo, kjer je Šlamberger pomočnik glavnega urednika, Novaku njegovega mnenja o tem oziroma njegove obrambe (članka »Zakaj in kako sem bil razrešen«) noče objaviti, enako kot že prejšnjih dveh njegovih pisem. Argumentov, ki javno niso znani, res ni težko »razbiti«.

Toda, kot že rečeno, vseh teh sedem Šlambergerjevih »argumentov« – ne glede na njihovo utemeljenost ali neutemeljenost – strelja mimo tistega, kar smo mu očitali kot kršitev kodeksa. V članku v Danasu namreč Šlamberger ni opisoval »lastnega mnenja, ki si ga je izoblikoval o Bogdanu Novaku«, kot bi rad sedaj prikazal, ampak je bralce Danasa, ki o vsem tem v veliki večini ne vedo ničesar, **dezinformiral, da Novak »stoji na stališču**, da se človeka sme oblatiti, potem pa naj se sam opere pred javnostjo«. Novaku je torej **podtaknil** neko **stališče** – in prav to je tisto, kar smo ocenili kot »prikazovanje drugih v napačni luči« in kot »neutemeljeno diskvalifikacijo«. Če bi napisal, da so Novaka takih stvari **obtožili**, a da bo o utemeljenosti teh obtožb častno razsodišče DNS šele razpravljalo, bi bilo seveda vse v redu – tako pa je prikazal, kot da to niso še nepreverjene **obtožbe**, ampak že ugotovljena in nesporna **dejstva**. Ker je bil podatek o tem,

da bo o teh obtožbah razpravljalo častno razsodišče, v Sloveniji 15. januarja že znan, pomeni torej tudi zamolčevanje tega podatka v Šlambergerjevem članku prikrivanje in nepopolno obveščanje o pomembnih dogodkih v smislu tretje alineje 11. točke kodeksa oziroma »prikrivanje nekaterih podatkov, da bi s tem spremenili značaj drugih, uporabljanje polresnic, da bi se izognili resnici, manipuliranje z odmerjanjem obveščenosti« v smislu temeljnih načel Kodeksa, **zato s tém argumentom še razširjamo svoj prvotni predlog.**

Drugega našega očitka, da je z zamolčanjem nekega bistvenega dejstva dezinformiral bralce Danasa tudi o Teleksu, se je Šlamberger lotil s protinapadom, v katerem je proglasil ta očitke za »zavestno ponarejanje dejstev«, kar dokazuje s tremi »argumenti«.

V prvem trdi, da smo **zavestno zamolčali** dejstvo, da je o Pavlihi razpravljal tudi izdajateljski svet Pavlihe itd. Videti je, da bo najbrž res, kar je Šlambergerju nekdo že javno očital, namreč da sploh ne prebere natančno tistega, kar zelo vehementno napada. V naši vlogi namreč piše naslednje, kar je v razburjenju očitno spregledal: »Recimo, da je to res – čeprav se je ta »javnost« v primeru Pavlihe omejila samo na tiste novinarske kroge, v katere je prišla fotokopija **zapisnika seje izdajateljskega sveta . . .**«

V drugem trdi, da so bili na seji izdajateljskega sveta Teleksa »umaknjeni samo nekateri elementi za oceno pisanja Teleksa, ne pa tudi kritike posameznih tekstov«. Tudi to sicer ni res, saj so »kritike posameznih tekstov« oziroma oceno Teleksa, ki jo je pripravilo vodstvo ČGP Delo, zavrnil najprej člani kritiziranega uredništva, člani izdajateljskega sosveta pa so jih pri tem večinoma podprli (od šestih štirje: dr. Zwitter na str. 25 zapisnika, dr. Ivanjko na str. 27, dr. Kmecl na str. 45, Barborič na str. 47 in 48) – toda bistveno sedaj ni prepiranje o tem, ali je izdajateljski svet zavrnil »samo nekatere elemente za oceno« ali oceno v celoti itd. (tudi zato, ker izdajateljski svet po naši ustaljeni navadi ni glasoval o ničemer in o kakšnih preciznih sklepih ni mogoče govoriti). Bistvo je to, da je Šlamberger omenil samo kritike Teleksa, reakcijo izdajateljskega sosveta na te kritike pa je zamolčal in s tem javnost dezinformiral.

V tretjem »argumentu« Šlamberger trdi, da lažemo in se sprenevedamo, ker da dr. Kmecl do 15. januarja ni odstopil kot predsednik izdajateljskega sosveta, češ, saj je bil še v številki 8. marca napisan kot tak. V resnici se na prav neverjeten način spreneveda Vlado Šlamberger, saj je najbrž vedel prej kot mi, da je dr. Kmecl sporočil svoj odstop Jaku Koprivcu in da ga kljub vsem nagovarjanjem ni hotel umakniti. Njegovega imena niso hoteli umakniti iz Teleksovega impresuma samo zato, ker so upali, da ga bodo pripravili k umiku odstopa – to je javno povedal Jak Koprivc. Sicer pa je sam dr. Kmecl javno potrdil novice o svojem odstopu že novembra v oddaji radia Študent in nato povedal še v televizijski oddaji ob Prešernovem prazniku 8. februarja, da ni več predsednik tega organa. Če je le za enega od navedenih štirih dejstev Vlado Šlamberger vedel, potem je on tisti, ki v svojem pismu zavestno navaja neresnične trditve (da ne uporabimo tudi mi žaljivega izraza »lagati«).

Gre torej točno za tisto, kar novinarski kodeks imenuje »prikrivanje nekaterih podatkov, da bi s tem spremenili značaj drugih, uporabljanje polresnic, da

bi se izognili resnici, manipuliranje z odmerjanjem obveščnosti» in to označuje kot najtežje kršitve novinarskega kodeksa.

Preostane torej samo še, da častno razsodišče povsem konkretno ugotovi, ali citirane Šlambergerjeve formulacije (oziroma tisto, česar v njih oziroma v celotnem njegovem članku ni) pomenijo tako prikrivanje cele resnice s polresnicami in doziranje informiranosti ali ne. Če bo odgovor pritrdilen, predlagamo, da razsodišče upošteva, da gre za prvi primer disciplinskega postopka zoper Vlada Šlambergerja in da zato ne izreče nobenega disciplinskega ukrepa, ampak da v skladu z drugim odstavkom 23. člena pravilnika o delu častnega razsodišča sklene, da se postopek konča »s pogovorom s članom društva«, saj bi najbrž že to pomenilo njemu in drugim zadostno opozorilo, da se take grobe kršitve kodeksa novinarske etike ne bi več ponavljale.

P.S. Ko smo ta odgovor že podpisali, smo ugotovili, da so v današnji (109.) številki zagrebškega Danasa (po skoraj dveh mesecih!) Vasletov protest vendarle objavili, a spet tako, da so en odstavek, ki jim ni bil všeč (ker je kritiziral njihovo ravnanje), brez avtorjevega dovoljenja svojevoljno spremenili.

Ljubljana, 20.3.1984

Vinko Vasle
in sopodpisniki

ČASTNEMU RAZSODIŠČU DNS

Spoštovana tovarišica predsednica, v svoji gostobesednosti je Matevž Krivic zagrešil tri bistvene napake:

– prvič, ni zanikal – očitno tudi ni mogel – osnovnega namena svojega pisanja, ki je edino v tem, da bi me poskusil profesionalno, moralno in politično diskvalificirati,

– drugič, podtika mi laž, da nisem oblikoval lastnega mnenja o Bogdanu Novaku. To lastno mnenje sem imel že dolgo (takoj po izidu knjige Na drugi strani Ljubljane in je bilo potrjeno kmalu po tem, ko je postal B. Novak urednik Pavlihe; objavil je namreč tudi moje zasebno pismo, namenjeno njemu kot zasebni-ku);

– tretjič, ne priznava različnih pogledov na položaj v slovenskem časnikarstvu, ampak terja uniformiranost – seveda samo z gledišča, da je edina zveličavna resnica to, kar mislijo on in podpisniki njegovega pisma.

Ker Matevž Krivic ni ovrgel – očitno ni mogel – nobenega mojega argumenta – zlasti pa ne tega, da ima v polemiki vsak pravico do lastnega mnenja – in ker me dogodki v upravnem odboru DNS, ki je razrešil Bogdana Novaka na izredni seji in na redni seji to svojo odločitev potrdil, še potrjujejo o pravilnosti mojih ocen, je to, mislim, dovolj kot odgovor na šest strani dolgo besedovanje Matevža Krivica.

S tovariškimi pozdravi
pomočnik gl. urednika ČGP Delo
Vlado Šlamberger

P.s.: Odločno zavračam podtikanje Matevža Krivica, da podcenjujem ČR DNS. Tega spoštujem, prav tako vse njegove člane. Sem pa pripravljen ob vsakem času – tudi v soboto ali nedeljo – priti na pogovor s člani častnega razsodišča.

Kar zadeva prvi odstavek pisanja Matevža Krivica: če me spomin ne vara, je bil Vinko Vasle tisti, ki je podpisal spremno pismo k vlogi Matevža Krivica in to pismo tudi distribuiral. Očitno Matevž Krivic ni našel dovolj poguma, da bi izkoristil svojo pravico nečlana DNS in sam poslal vlogo na ČR DNS. Tako je člana DNS izkoristil kot nekakšnega kurirja.

ln še to: v razčiščevanju problemov v časnikarskih vrstah DNS je vlogo pravnega zastopnika zlasti uveljavil Matevž Krivic. Torej naj se ne čudi, če je nam, časnikarjem, tak postopek tuj.

Zato pooblašчам Sašo Skubica, da se v mojem imenu udeleži tudi seje ČR DNS 4. aprila 1984. leta.

ČASTNEMU RAZSODIŠČU DRUŠTVA NOVINARJEV SLOVENIJE

V zvezi s trditvijo Vlada Šlambergerja, da je »popolnoma jasno«, da do 15. januarja 1984 dr. Matjaž Kmecl ni odstopil s te funkcije» (namreč s funkcije predsednika izdajateljskega sosveta Teleksa), sporočam častnemu razsodišču naslednje:

V ponedeljek, 12.3.1984, sem dopoldne ob slučajnem srečanju na ulici vprašal dr. Matjaža Kmecla, ali je odstopil ali ni. Odgovoril je, da je. Na vprašanje prav tako navzočega Bogdana Novaka, zakaj je potem v kolofonu (impresumu) Teleksa še vedno napisan kot predsednik izdajateljskega sosveta, je rekel, da ne ve oziroma da je že zahteval, naj tega ne pišejo več. Dodal je, da je prigovarjanja, naj svojo odločitev spremeni, že večkrat zavrnil.

V četrtek, 22.3.1984, sem ga po telefonu obvestil, da je prejšnji dan na seji skupščine ČGP Delo predsednik te skupščine Jak Koprivc informiral delegate, da se je z njim dogovoril, da začasno ostane predsednik izdajateljskega sosveta (do izvolitve novega predsednika), zaradi česar ga tudi niso razrešili članstva v tem organu, kakor je bilo prvotno predvideno (o vsem tem me je informiral Boris Kramberger, delegat univerze v skupščini Dela). Dr. Kmecl je obstoj takega dogovora z Jakom Koprivcem zanikal in potrdil, da je odstopil (že oktobra ali novembra 1983).

Kopijo te vloge po dogovoru z dr. Matjažem Kmeclom pošiljam tudi njemu s prošnjo, da potrdi resničnost navedb v njej.*

S tovariškimi pozdravi!

Ljubljana, 22.3.1984

Matevž Krivic

Ljubljana, 10.4.1984

ODLOČBA

ČASTNEGA RAZSODIŠČA PRI DRUŠTVU NOVINARJEV SLOVENIJE, SPREJETA NA GLAVNI JAVNI OBRAVNAVIDNE 4. APRILA 1984.

Častno razsodišče je v skladu z določili svojega pravilnika obravnavalo dne 4.4.1984 vlogo osmih predlagateljev za uvedbo disciplinskega postopka zoper

* Opomba: Dr. Kmecl je 4.4.1984 potrdil resničnost navedb v tem dopisu.

novinarja Vlada Šlambergerja. Predlagatelji so mu očitali kršitev kodeksa novinarske etike v članku »Od satire do peticije«, objavljenem v 100. številki zagrebškega tednika Danas z dne 17.1.1984.

Vloga je očitala tov. Šlambergerju, da je prekršil zlasti drugo alinejo 5. točke kodeksa novinarjev Jugoslavije, ko je zapisal: »Ako postoje nesuglasice između glavnog i odgovornog urednika (u listu Pavliha prvi je za ostru društvenu satiru, za koncept, koju je podupro i izdavački savjet, a drugi stoji na stanovištu, da se čovjeka smije gurnuti u blato, pa neka se poslije sam opere pred javnošću), onda se to uređuje unutar kuće«. S tem je po mnenju predlagateljev javno in povsem brez argumentov oblatil takratnega odgovornega urednika Bogdana Novaka, kajti častno razsodišče do tistega časa še ni ocenilo očitanih kršitev kodeksa zoper njega.

Dalje so predlagatelji očitali tov. Šlambergerju, da je v okvirčku v sklopu omenjenega članka v Danas zamolčal po mnenju predlagateljev bistven podatek, da je izdajateljski svet Teleksa podprl dotedanjo uredniško politiko lista (šlo je za sejo sosveta 27.10.1983) in da ni točno obvestil bralcev tednika Danas o odstopu predsednika tega sosveta dr. Matjaža Kmecla.

ČR je po izčrpnih javnih razpravi, v kateri so sodelovali predlagatelji, priča Alenka Puhar in s strani tov. Šlambergerja njegov pravni zastopnik Sašo Skubic, sprejel po posvetu naslednje sklepe:

1. Častno razsodišče ugotavlja, da je tov. Vlado Šlamberger kršil določila kodeksa s tem, ko v oceni dela odgovornega urednika Pavliha ni izrecno zapisal, da je v tistem času šlo šele za očitke, ki jih bo obravnavalo častno razsodišče Društva novinarjev Slovenije, ne pa že za dokončno oceno.

2. Častno razsodišče ugotavlja, da je tov. Šlamberger bralce tednika Danas nepopolno obvestil o razpravah v sosvetu Teleksa in njegovih stališčih o uredniški politiki lista in hkrati izpustil podatek o razlogih za odstop predsednika tega sosveta dr. Matjaža Kmecla.

3. Častno razsodišče sodi, da te kršitve niso take narave, da bi terjale ukrepe po 23. členu njegovega pravilnika, pa je zato

sklenilo

da konča postopek s pogovorom s tov. Šlambergerjem. Pogovor naj opravi predsednica častnega razsodišča.

Ta sklep je bil sprejet z večino glasov. Proti je glasoval en član častnega razsodišča, ki je sodil, da ne gre za kršitev kodeksa.

Pravni pouk: Zoper to odločbo je možna pritožba, ki jo je treba vložiti v 15 dneh po prejemu pisne odločbe pri častnem razsodišču, ki je odločbo izdalo. To pošlje pritožbo s celotnim spisom drugostopenjskemu organu. O pritožbi na drugi stopnji odloča upravni odbor DNS v roku 30 dni po prejemu pritožbe.

predsednica ČR
Kristina Lovrenčič

ČASTNEMU RAZSODIŠČU DRUŠTVA NOVINARJEV SLOVENIJE

Predlagatelji disciplinskega postopka zoper Vlada Šlambergerja vlagamo v 15 dneh po prejemu odločbe z dne 10.4.1984 pritožbo zoper to odločbo. Ne pritožujemo se zoper njen končni sklep, da se postopek konča s pogovorom s tov. Šlambergerjem, kar smo

sami predlagali, ampak zoper njene ugotovitve oziroma formulacije v točkah 1., 2. in 3.

Glede 1. točke predlagamo samo, da jo pritožbeni organ dopolni z naslednjim stavkom: »S tem je prekršil drugo alinejo 11. točke kodeksa («neutemeljena moralna in politična diskvalifikacija»).

Formulacija 2. točke skuša zmanjšati težo storjene kršitve kodeksa, ko trdi: prvič, da je tov. Šlamberger »bralce tednika Danas nepopolno obvestil o razpravah v sosvetu Teleksa in njegovih stališčih o uredniški politiki lista« (podčrtali mi), medtem ko jih v resnici o tem **sploh ni obvestil**, in drugič, da je »izpustil podatek o razlogih za odstop predsednika tega sosveta dr. Matjaža Kmecla« (podčrtali mi), medtem ko v resnici ni zamolčal le razlogov za odstop (česar mu niti nismo očitali), ampak predvsem samo dejstvo, da je dr. Kmecl odstopil oziroma prosil za razrešitev. Zato predlagamo, da pritožbeni organ formulacijo 2. točke sprmeni tako, da se bo glasila:

»2. Tov. Šlamberger je s tem, ko bralcev tednika Danas ni obvestil o vsebini stališč izdajateljskega sosveta Teleksa in o odstopu oziroma prošnji za razrešitev predsednika tega sosveta dr. Matjaža Kmecla, prekršil temeljna načela kodeksa («prikrivanje nekaterih podatkov, da bi s tem spremenili značaj drugih, uporabljane polresnic, da bi se izognili resnici») in tretjo alinejo 11. točke («pokrivanje, odlašanje ali nepopolno obveščanje o pomembnih dogodkih, pojavih in problemih»).

V zvezi s tem je treba tudi v tretjem odstavku začetnega besedila odločbe v predzadnji vrstici črtati besedo »točno« (namesto »ni točno obvestil« torej »ni obvestil«).

Začetek 3. točke pa naj se spremeni tako, da se bo 3. točka glasila:

»3. Ker je bil tov. Šlamberger tokrat prvič v disciplinskem postopku, se mu ne izreče disciplinski ukrep, ampak se v skladu s 23. členom pravilnika o delu častnega razsodišča postopek konča s pogovorom s tov. Šlambergerjem, ki ga opravi predsednica častnega razsodišča.»

Ugotovljene kršitve kodeksa spadajo same po sebi med hujše, zato razlog za uporabo 23. člena pravilnika ne more biti narava kršitev, kot je to zapisano v odločbi častnega razsodišča, ampak le dejstvo, da gre za prvi primer disciplinskega postopka zoper tov. Šlambergerja, zaradi česar je možno pričakovati, da bo tudi taka odločitev preprečila ponavljanje takih kršitev.

Ljubljana, 25.4.1984

Vinko Vasle
in sopodpisniki

Ljubljana, 24. aprila 1984

ČASTNEMU RAZSODIŠČU PRI DRUŠTVU NOVINARJEV SLOVENIJE
UPRAVNEMU ODBORU DRUŠTVA NOVINARJEV SLOVENIJE
PRESEDNIKU DNS

Pritožba

Po mnenju častnega razsodišča pri DNS sem podpisani Vlado Šlamberger, pomočnik glavnega urednika ČGP Delo, kršil določila kodeksa novinarske etike (odločba ČR DNS z dne 10. aprila). Zoper ta sklep odločno ugovarjam. Prosim upravni odbor DNS, da v skladu s svojimi pristojnostmi kot drugostopenjski

organ to odločbo razveljavi ali vrne častnemu razsodišču v ponovno obravnavo.

Moji ugovori na odločbo so naslednji:

ad 1: moje mnenje o takratnem odgovornem uredniku Pavlihe sem temeljil na dejstvih;

a) da je imel o Bogdanu Novaku in trendih v Pavlihi oceno upravni odbor DNS,

b) da je imel oceno o odgovornem uredniku Pavlihe tiskovni svet pri RK SZDL,

c) da je žalil mene, ko je objavil v Pavlihi moje zasebno pismo njemu kot kolegu,

d) da je žalil mene in žive (in mrtve) člane Društva novinarjev Slovenije v knjigi Na drugi strani Ljubljane,

e) da je žalil in smešil oborožene sile SFRJ (ne vem, zakaj častno razsodišče o tem primeru žalitve JLA ni razpravljalo),

f) da je osnovna organizacija ZK v Pavlihi izrekla vzgojno-politični ukrep B. Novaku zaradi smešenja JLA,

g) da je z lažjo žalil predsednika DNS in mu podtikal posege v kadrovsko politiko »Dela« (intervju v Mladini),

h) da je podtikal glavnemu uredniku Pavlihe koncept, katerega M. Mikel nikoli ni zagovarjal in kar je M. Mikel ocenil na seji upravnega odbora DNS z besedami, da B. Novak laže.

Zame so bili to dovolj tehtni argumenti, na temelju katerih sem zapisal svojo oceno takratnega odgovornega urednika Pavlihe.

Tudi kasnejša dejanja B. Novaka, ki so identična s tistimi, zaradi katerih sem napisal svojo ugotovitev, so potrdila, da je nekdanji odgovorni urednik Pavlihe nadaljeval usmeritev, s katero se jaz ne strinjam in sem jo ocenil v tedniku Danas.

Poudarjam, da moja ocena takratnega odgovornega urednika Pavlihe, objavljena 15. januarja, ni bila vezana na to, o čemer je kasneje v zadevi B. Novaka razpravljalo častno razsodišče.

Poudarjam tudi, da sem navedel v vlogi častnemu razsodišču, da niti Bogdan Novak niti Matevž Krivic niti kdo od sopodpisnikov pisma Matevža Krivica v tedniku Danas ali kako drugače ni zanikal te moje ocene B. Novaka, objavljene 15. januarja 1984.

ad 2: menim, da je za razmere v slovenskem novinarstvu januarja (torej pred sejo predsedstva CK ZKS, ki je dalo o tem svojo oceno in katero člani UO DNS poznajo) popolnoma nepomembno – to menim tudi zdaj – ali je in kdaj je odstopil predsednik izdajateljskega sosveta Teleksa dr. Matjaž Kmecl. Jasno je, da ni odstopil na seji izdajateljskega sosveta Teleksa, na katero se sklicuje častno razsodišče. Ni mi jasno, kako bi mogel jaz 15. januarja 1984 obvestiti bralce tednika Danas o odstopu dr. Matjaža Kmecla, če je v vodstvu ČGP Delo odstopna izjava dr. Matjaža Kmecla podpisana in datirana z 21. marcem 1984 (temeljni vzrok odstopa: prezaposlenost), o njej pa bo skupščina Dela kot najvišji družbeni organ upravljanja razpravljala, kot mi je znano, na majski seji.

Poudarjam tudi, da sem za tednik Danas v začetku januarja napisal (prispevek je bil objavljen 15. januarja) prispevek o takratnih razmerah v slovenskem novinarstvu, v bistvu polemiko s prispevki o teh razmerah, ki so bili na veliko objavljeni v jugoslovanskih sredstvih javnega obveščanja. V tej polemiki je bilo za ilustracijo nekaj vrstic namenjenih tudi Teleksu. Glavna poanta je odstop glavnega urednika Teleksa in poglobilni vzroki, ki jih je navedel v odstopni izjavi.

Ni pa bil to zapis o seji izdajateljskega sosveta Teleksa ali poročilo o njej,

Opozarjam tudi na posledice, ki bi jih imel v tem primeru sklep častnega razsodišča pri DNS, če bi obveljal, saj potem skoraj ne bo po piščočega člana DNS, ki se ne bi znašel pred častnim razsodiščem DNS. Ni namreč prispevka, ki mu ne bi mogli očitati, da je »nepopolno obveščanje« javnosti.

ad 3: kategorično tudi zavračam očitek, ki ga je na glavni JAVNI obravnavi izrekel eden od članov častnega razsodišča, češ da sem svoje videnje položaja v slovenskem novinarstvu pisal kot lovec na honorarje. To je najhujša žalitev, kar sem jo doživel v 30 letih novinarskega dela. V svojem sporočilu častnemu razsodišču sem jasno zapisal, da sem prispevek v tedniku Danas napisal na željo uredništva zagrebškega tednika (z Vjesnikovo hišo imamo v Delu prakso meduredniškega sodelovanja). Predsednica ČR je sicer skušala spodrseljaj člana ČR popraviti z dodatno informacijo oziroma opozorilom članu ČR, kaj je zapisano v gradivu za glavno javno obravnavo, ki so ga pravočasno dobili vsi člani ČR, toda žalitev je ostala nepreklicana.

ad 4: Častno razsodišče pri DNS je zagrešilo tudi formalno napako na obravnavi 4. aprila 1984, saj sploh ni omenilo moje hkratne vloge – da se proti Matevžu Krivicu in sopodpisnikom uvede v tej zadevi disciplinski postopek pred ČR DNS, ker so v svoji vlogi ČR Matevž Krivic in sopodpisniki nepopolno obveščali javnost in jo zavajali (gradivo so tudi, še preden je bilo predmet JAVNE obravnave, spravili v javnost). Te moje vloge ČR ni niti obravnavalo, niti je ni sprejelo ali zavrnilo, čeravno bi to moralo storiti.

S tovariškimi pozdravi

VLADO ŠLAMBERGER
pomočnik glavnega urednika ČGP Delo

ČASTNEMU RAZSODIŠČU DRUŠTVA NOVINARJEV SLOVENIJE

Odgovor na pritožbo V. Šlambergerja z dne 24.4.1984

ad. 1:

Vlado Šlamberger navaja vrsto razlogov, na katerih da je temeljilo njegovo mnenje o Bogdanu Novaku, ki da ga je potem tudi zapisal v članku v Danasu, ocenjen kot kršitev kodeksa novinarske etike. Pri tem pozablja, da ne bi šlo za nikakršno kršitev kodeksa, če bi v Danasu res objavil le **svoje mnenje** o B. Novaku (seveda brez žaljivih izrazov »laž«, »lagati« itd., ki jih nedopustno uporablja v svoji pritožbi). Že v svoji vlogi častnemu razsodišču z dne 20.3. smo zapisali: V članku v Danasu namreč Šlamberger **ni opisoval »lastnega mnenja**, ki si ga je izoblikoval o Bogdanu Novaku«, kot bi rad sedaj prikazal, ampak je bralce Danasa, ki o vsem tem v veliki večini ne vedo ničesar, **dezinformiral, da Novak »stoji na stališču**, da se človeka sme oblatiti, potem pa naj se sam opere pred javnostjo«. Novaku je torej **podtaknil** neko **stališče** – in prav to je tisto, kar smo ocenili kot »prikazovanje drugih v napačni luči« in kot »neutemeljeno diskvalifikacijo«. Če bi napisal, da so Novaka takih stvari **obtožili**, a da bo o utemeljenosti teh obtožb častno razsodišče DNS šele razpravljalo, bi bilo seveda vse v redu – tako pa je prikazal, kot da to niso še nepreverjene **obtožbe**, ampak že ugotovljena in nesporna **dejstva**.

Prav to (in ne objavo Šlambergerjevega lastnega mnenja o B. Novaku) pa je častno razsodišče upravičeno ocenilo kot kršitev kodeksa novinarske etike.

Šlambergerjeva trditev v pritožbi, da njegovo pisanje v Danasu »ni bilo vezano na to, o čemer je kasneje v zadevi B. Novaka razpravljalo častno razsodišče«, je povsem neresnična. V Danasu mu je očital blatenje ljudi in prav o teh očitkih (blatenje, obrekovanje, opravljanje) je kasneje razpravljalo ČR, ki pa ne blatenja ne obrekovanja ne opravljanja pri B. Novaku ni ugotovilo.

ad 2:

Če Vlado Šlamberger kot pomočnik glavnega urednika Dela še danes trdi, da je za razmere v slovenskem novinarstvu popolnoma nepomembno, ali je odstopil predsednik izdajateljskega sosveta tednika, okrog katerega so se križala mnenja v razpravah o slovenskem novinarstvu, ali ni odstopil – potem to lahko po našem mnenju kvečjemu postavi pod vprašaj njegovo kvalificiranost za funkcijo, ki jo v novinarstvu ima, nikakor pa ne more opravičiti dejstva, da bralcev Danasa o tem odstopu kot zelo pomembnem dejstvu ni obvestil, ko je o Teleksu že pisal. O tem namreč ni pisal kot neinformirani občan X.Y., ampak, kot sam poudarja, v okviru sodelovanja med uredništvu Delove in Vjesnikove hiše – zato ni mogoče predpostavljati, da ne bi vedel, kaj se v Delovi hiši dogaja (da je Kmecl že 2. novembra zaprosil za razrešitev in nato še večkrat potrdil, da ostaja pri tem). Da tega ne bi vedel, Šlamberger tudi nikjer ne zanika, ampak se izmika s sklicevanjem na Kmeclovo **ponovljeno** odstopno izjavo z dne 21.3.1984, poslano samo zato, ker so vse prejšnje na Delu ignorirali.

Ugovor, da ni prispevka, ki mu ne bi mogli očitati, da je nepopoln: morda res, toda velika razlika je med tem, ali v kratkem prikazu nekega dogajanja izpustiš nepomembne malenkosti – ali pa tako pomembne stvari, kot je mnenje izdajateljskega sosveta o tedniku, ki je bil kritiziran (in to mnenje, ki se od teh kritik precej razlikuje!), odstop predsednika izd. sosveta tega tednika itd. Ni vsaka nepopolna informacija že kršitev kodeksa – le tista, kjer gre za »nepopolno obveščanje o **pomembnih** dogodkih, pojavih in problemih« (11. točka kodeksa), oziroma tista, ki jo je mogoče oceniti kot »prikrivanje nekaterih podatkov, **da bi s tem spremenili značaj drugih**, uporabljanje polresnic, **da bi se izognili resnici**« itd. (temeljna načela kodeksa). Novinarjem, ki ne uporabljajo polresnic (z zamlčevanjem **pomembnih, svojemu mnenju nasprotujočih** elementov tistega, o čemer pišejo), se torej tudi po tej odločbi častnega razsodišča v Šlambergerjevi zadevi ni treba bati ničesar.

ad 4:

Na »argumente«, na katere je V. Šlamberger oprl svoj predlog za uvedbo disciplinskega postopka zoper nas, smo odgovorili že v svoji vlogi z dne 20.3.1984. Če je častno razsodišče naše argumente sprejelo, to seveda pomeni, da Šlambergerjevih nasprotnih argumentov ni spejelo in torej tudi ne njegove vloge za sprožitev disciplinskega postopka zoper nas – čeprav bi tudi po našem mnenju o tem moralo sprejeti tudi formalen sklep. Vsebinsko pa je seveda stvar tudi brez tega povsem jasna.

Vinko Vasle
in sopodpisniki

UPRAVNEMU ODBORU DRUŠTVA NOVINARJEV SLOVENIJE

Častnemu razsodišču DNS smo poslali poleg svoje pritožbe zoper odločitev ČR z dne 10.4.1984 tudi svoj odgovor na pritožbo Vlada Šlambergerja zoper isto odločbo. To smo storili zato, da ne bi kdo mislil, da so trditve v pritožbi V. Šlambergerja utemeljene. Če jih bo UO DNS vzel v obravnavo, bo moral seveda tudi sam povedati svoje mnenje o tem. Predlagamo pa, da upravni odbor o pritožbah (Šlambergerjevi in naši) sploh ne odloča. Po 26. členu pravilnika o delu ČR upravni odbor sicer odloča o pritožbah zoper odločbe ČR, vendar po 41. členu statuta DNS (s katerim bi pravilnik moral biti v skladu) le o pritožbah zoper tiste odločbe ČR, s katerimi je bila članu DNS izrečena izključitev »ali druga kazen« (v našem primeru pe ni bila izrečena nobena kazen oziroma disciplinski ukrep); še pomembnejše pa je to, da sta tako pravilnik kot tudi statut v tej točki v očitnem nasprotju z ustavo. O pritožbi zoper sodno odločbo (to pa so tudi odločbe samoupravnih sodišč, med katere spada tudi ČR DNS) namreč po 289. členu ustave SRS sme odločiti samo sodišče (npr. razsodišče višje stopnje, če bi obstajalo), ne pa katerikoli drug organ, kot je to npr. upravni odbor društva.

Če bo UO DNS kljub temu želel odločati o obeh pritožbah, temu ne bomo nasprotovali. Gornja dejstva smo navedli samo zato, da bi upravni odbor v času, ko ima obilico drugih nalog, pomagali razbremeniti naloge, ki v bistvu ne bi smela spadati v njegovo pristojnost. Dokler upravni odbor sam o tem ne odloči, predlagamo predsedniku DNS, da članom upravnega odbora pošlje samo odločbo ČR, obe pritožbi in odgovora nanju – ostalo gradivo pa le v primeru, če bo UO DNS sklenil, da bo o pritožbah odločal. Vsaj v predloženem skrcenem obsegu pa je članom gradivo treba poslati takoj, da ne bi nastal vtis, da se jim kaj prikriva.*

Vinko Vasle
in sopodpisniki

C. Postopek proti B. Dolničarju in J. Volfandu

ODGOVOR

nasprotne stranke, ki jo zastopa
Saša Skubic, odvetnik iz Ljubljane
I.

Nasprotna stranka se ne strinja z izvedbo tovariške obravnave, kot jo predlaga skupina podpisnikov. V konkretnem primeru je bil dne 6.1.1984 v Delu objavljen prispevek s seje tiskovnega sveta pri predsedstvu RK SZDL »Javno obveščanje ni samo stvar novinarjev in družbenih organov«. Na ta članek je eden izmed podpisnikov tega predloga Matevž Krivic podal dva prispevka, ki sta bila dne 21.1. in 28.1.1984 skupaj z odgovorom člana izvršnega odbora predsedstva RK SZDL Borisa Muževiča objavljena v so-

*Opomba: Na seji dne 14. maja 1984 je upravni odbor DNS sklenil, da pritožb ne bo obravnaval.

botni prilogi Dela v PP 29. O tej temi in sicer o slovenskem novinarstvu je Delo objavilo tudi intervju z Borisom Muževičem dne 21.1.1984.

Na temo »Javno obveščanje ni samo stvar novinarjev in družbenih organov« pa sta dva izmed podpisnikov tega predloga in sicer Zoja Skušek-Močnik dne 24.1.1984 in Matevž Krivic dne 29.1.1984 poslala Uredništvu Dela prispevka, ki naj bi se objavila v sobotni prilogi Dela. Prispevka na to temo pa so posredovali še Bogdan Novak dne 10.1.1984, Štefan Kuhar dne 19.1.1984 in Slavoj Žižek. Uredništvo Dela je objavo vseh navedenih prispevkov zavrnilo iz razloga določenega v 43. členu Zakona o javnem obveščanju, kjer je določeno, da občani lahko zahtevajo, da se v sredstvih javnega obveščanja objavijo njihova sporočila, če so pomembna za javnost. Kot že rečeno, je uredništvo Dela sklenilo, da teh člankov ne bo objavilo, ker niso pomembni za javnost, upoštevajoč drugi odstavek že navedenega člena, kjer organi oz. odgovorne osebe v sredstvih javnega obveščanja pri tem upoštevajo pomen in nujnost sporočila, materialne možnosti in okvire dejavnosti svoje organizacije. V sobotni prilogi Dela z dne 28.1.1984 pa je uredništvo Dela pripisalo, da so prejeli še pisma bralcev Slavoj Žižka, Bogdana Novaka, Zoje Skušek-Močnik in Štefana Kuharja ter navedlo, da ti prispevki nimajo novih elementov k razpravi, ki jo je začel Matevž Krivic ali na splošno obravnavajo področja obveščanja in jih zato ne bodo objavili. Razen tega so o časopisu Pavliha, katerega ustanovitelj je Društvo novinarjev Slovenije in o odprtem pismu Upravnemu odboru Društva novinarjev Slovenije razpravljali v okviru Društva novinarjev Slovenije in med članstvom DNS osvetlili tudi problematiko o kateri pišejo bralci Dela. Navedeno je bilo tudi, da bodo sklepi te razprave objavljeni. V umesnem obdobju pa je Upravni odbor DNS končal razpravo o Pavlihi in razrešil njeno vodstvo tako glavnega urednika Miloša Mikelna iz razloga odpovedi delovnega razmerja kot tudi odgovornega urednika Bogdana Novaka, ker ustanovitelj ne vidi nobenih zagotovil, da bi lahko odgovorni urednik Bogdan Novak še naprej opravljal zaupano mu dolžnost. Ta sklep upravnega odbora DNS o časopisu Pavliha je Delo kot se je uredništvo Dela v pripisu dne 28.1.1984 zavezalo, objavilo 3.3.1984. Sicer pa uredništvo meni, da bi bilo bolje ko bi splošne načelne članke o nujnosti bolj kritične in tvorne javne besede, ki se zožujejo na posplošeno ugotavljanje znane vloge novinarjev in sredstev javnega obveščanja zamenjali konkretni prispevki novinarjev in bralcev s posameznih pomembnih področij našega družbenega življenja.

Pri vsem navedenem pa ne gre prezreti, da so bili prispevki o navedeni temi Zoje Skušek-Močnik, Slavoj Žižka, Matevža Krivica, Štefana Kuharja, katerih objavo je uredništvo Dela z že navedenim pripisom v sobotni prilogi Dela z dne 28.1.1984 zavrnilo, objavljeni v enaki vsebini v Mladini z dne 2.2.1984 in 9.2.1984.

Glede na povedano je jasno, še posebej, ker je bil z Bogdanom Novakom o tem objavljen obširen intervju v Mladini, da je bila slovenska javnost vsestransko in dobro seznanjena in bi ponovna objava navedenih člankov v Delu pomenila zgolj ponavljanje.

Dokaz: članki Matevža Krivica, Zoje Skušek-Močnik, Slavoj Žižka, Bogdana Novaka, Štefana Kuharja

članki z dne 6.1.1984, 21.1.1984 in 28.1.1984 objavljeni v Delu

članki v Mladini z dne 2.2.1984 in 9.2.1984

intervju z Bogdanom Novakom v Mladini pripis v Delu z dne 28.1.1984.

II.

Kot že povedano je Uredništvo Dela zavrnilo objavo navedenih sporočil iz razloga, določenega v 43. čl. Zakona o javnem obveščanju, ker njihova sporočila niso pomembna za javnost. Zoper zavrnitev objave je po 67. členu Zakona o upravnih sporih predvideno, da ima občan, ki meni, da je bila kršena njegova ustavna pravica (po čl. 167 in 168 Ustave SFRJ oz. čl. 209 Ustave SRS) možnost vložiti zahtevo za varstvo z Ustavo zajamčenih svoboščin in pravic. Izmed pobudnikov je edino Matevž Krivic to pravno sredstvo uporabil in se vodi zadeva pri Vrhovnem sodišču SRS, pod opr.št. Uv 1/84. Torej bo Vrhovno sodišče odločilo, ali je bila objava članka Matevža Krivica na temo »Javno obveščanje ni samo stvar novinarjev in družbenih organov«, pravilno zavrnjena. Odločanje častnega razsodišča o tej temi bi pomenilo prejudiciranje, na katerega kot nedopustno prakso opozarja tudi podpisnik Matevž Krivic, ko pravi: »... Brž ko postane jasno, da bo o neki zadevi izpeljan postopek, pred katerim koli sodiščem, (in društvena častna razsodišča, kot posebna vrsta samoupravnih sodišč prav tako spadajo v naš sodni sistem), se mora vsakdo vzdržati vsakega ravnanja, ki bi se lahko razumelo kot pritisk na sodišče in njegovo neodvisnost pri odločanju...« Res avtor v navedenem članku govori o pritisku na razsodišče, v konkretnem primeru pa gre za odnos Vrhovno sodišče SRS – častno razsodišče, vendar je to irelevantno, saj se je sodni postopek začel pred postopkom na razsodišču, zato bi bilo primerno počakati do odločitve Vrhovnega sodišča. Glede na povedano, je jasno, da bi kakršnokoli stališče s tovariškega razsodišča lahko pomenilo pritisk na sodišče. Pri vsem tem pa ne gre prezreti osnovnega načela procesnega prava to je litispence in sicer, da o isti stvari ne moreta teči dva postopka.

Dokaz: kot dosedaj

spis Vrhovnega sodišča SRS Uv 1/84

III.

Nasprotna stranka še navaja, da iz samega predloga skupine podpisnikov ni jasno razvidno, katere določbe novinarskega kodeksa naj bi nasprotna stranka kršila. Podpisniki so očitno spregledali, **da je bil dne 28. in 29.10.1982 sprejet nov novinarski kodeks, ki členov, na katere se sklicujejo podpisniki ne vsebuje. Res je na str. 2 sedanjega kodeksa navedeno besedilo, na katerega vsebino se smiselno sklicujejo podpisniki in naj bi pomenilo najtežjo kršitev kodeksa novinarskega poklica, proti kateri naj bi se borili novinarji, uredništva in novinarski aktivni, vendar bodo predlagatelji morali še povedati s čim naj bi nasprotna stranka storila najhujšo kršitev novinarskega kodeksa ali s neobjavo njihovih prispevkov, ali s čim drugim.** Kot že rečeno, je nasprotna stranka objektivno obvestila javnost o navedeni problematiki ter o začetku in zaključku razprave in tako nasprotni stranki ni moč ničesar očitati, zaradi same neobjave sporočil pa častno razsodišče niti ni pristojno o tem odločati, ker so kot že povedano za to pristojni drugi organi. Pri vsem tem pa ne gre prezreti, da ta najhujša kršitev novinarske eti-

ke predpostavlja zlorabo v procesu obveščanja, ki je tudi bistven element te kršitve, vendar v navedenem primeru ne moremo govoriti o kakršnih koli zlorabah.

Dokaz: kot dosedaj

Glede na povedano nasprotna stranka predlaga častnemu razsodišču, da predlog podpisnikov zavrne kot neutemeljen.

Ljubljana, 12.3.1984

Glavni urednik ČGS Dela
Boris Dolničar
Odgovorni urednik Dela
Jože Volfand

ČASTNEMU RAZSODIŠČU DRUŠTVA NOVINARJEV SLOVENIJE

Replika na odgovor B. Dolničarja in J. Volfanda z dne 12.3.1984

ad I) Delu smo očitali, da je o Pavlihi, odprtem pismu, Teleksu itd. neobjektivno in enostransko obveščalo svoje bralce – glavni in odgovorni urednik Dela pa odgovarjata, da je bila o vsem tem »slovenska javnost vsestransko in dobro seznanjena« z objavami v Mladini! Iz tega sledi dvojje: 1) da je po njunem mnenju vseeno, ali je javnost o čem obveščena v Delu (100.000 izvodov) ali v Mladini (10.000 izvodov); 2) da so bile Mladinine objave tistega, česar Delo ni hotelo objaviti, vendarle potrebne za »vsestransko in dobro« obveščanost javnosti – čeprav te objave Delo hkrati proglašja za »nepomembne za javnost«. Zanimiva logika glavnega in odgovornega urednika največjega slovenskega dnevnika.

ad II) Pojmovanje, da bi odločanje častnega razsodišča DNS pomenilo prejudiciranje in pritisk na Vrhovno sodišče SRS, komajda zasluži resen odgovor (v konkretnih okoliščinah primera namreč, ne na splošno). Če bi častno razsodišče v tovariški obravnavi priporočilo objavo prispevka, katerega avtor je sprožil tudi postopek pred vrhovnim sodiščem, in če bi do objave tudi prišlo, postopek pred vrhovnim sodiščem sploh ne bi bil več potreben – če bi potrdilo utemeljenost zavrnitve prispevka in če bi to utegnilo zmanjšati avtorjeve možnosti za uspeh pred vrhovnim sodiščem, pa bi si to moral pripisati sam, ker je pač sam sprožil oba postopka.

Za omenjanje t.i. litispence (procesnega načela, »da o isti stvari ne moreta teči dva postopka«), lahko najbrž domnevamo, da je plod odvetnikovega sodelovanja pri sestavljanju Dolničarjevega in Volfandovega odgovora, žal pa je ta plod pravno povsem neuporaben. V teh dveh postopkih namreč sploh ne gre za »isto stvar«. Celotno čisto pred častnim razsodiščem DNS sprožen disciplinski postopek (a vsaj za sedaj smo še pritovališki obravnavi, v okviru katere se o ničemer ne odloča), v njem razsodišče ne bi odločalo o tem, ali naj se uredniška odločitev o zavrnitvi prispevka občana proglasi za nezakonito in razveljavi ali ne (o čemer bo odločalo Vrhovno sodišče SRS), ampak o tem, ali sta glavni in odgovorni urednik Dela s svojimi uredniškimi odločitvami kršila kodeks novinarske etike ali ne in ali naj se jima izreče kakšen disciplinski ukrep ali ne. Častno razsodišče DNS torej lahko ugotovi, da je tudi neobjava kakšnega prispevka pomenila kršitev novinarskega kodeksa, ne more pa odrediti objave takega prispevka (kot to lahko stori sodišče).

ad III) Borisu Dolničarju in Jožetu Volfandu (pa tudi njunemu odvetniku) ni jasno, katere določbe kodeksa naj bi bila po našem mnenju kršila, čeprav smo te določbe natančno navedli. Celotno potrudili smo se in smo neštevilčene točke kodeksa oštevilčili, da bi jih bilo lažje najti – a jih vsi trije kljub temu niso našli. Trdijo, da smo spregledali, da je bil leta 1982 sprejet nov kodeks in da torej citiramo starega! Tako torej glavni in odgovorni urednik Dela poznata novinarski kodeks!

Tudi na vprašanje, ki ga zastavljata (s čim naj bi bila kršila kodeks: z neobjavo prispevkov bralcev ali s čim drugim), bi lahko našla odgovor že v našem predlogu z dne 9.2.1984, če bi ga pazljiveje prebrala: z neobveščanjem in enostranskim obveščanjem o pomembnih dogodkih, pojavih in problemih v slovenskem novinarstvu. Z neobjavljanjem pisem bralcev o teh stvareh sta te kršitve samo še poglobila, kolikor so prav ta pisma skušala javnosti obvestiti o tistem, o čemer bi bralce moralo obvestiti že Delo samo.

* * *

Na koncu ugotavljamo, da Boris Dolničar in Jože Volfand v svojem odgovoru na konkretne očitke oziroma navedbe v našem predlogu (v točkah 1. a–c in 2. a–č) konkretno sploh nista odgovorila, ampak samo pavšalno (pod I), pod II in III pa sta se (neuspešno) spustila v pravniška izmikavanja. Če se tudi ponovljene obravnave osebno ne bosta udeležila (vsaj eden od njiju), to pomeni, da tudi takrat ne bo mogoče v tovariški obravnavi, v tovariški izmenjavi mnenj ugotavljati, ali so naši konkretni očitki utemeljeni ali ne. »Tovariška obravnava« preko odvetnika (ne ob njegovi pomoči, ampak izključno preko njega, ki mu marsikaj od takratnega dogajanja sploh ni znano) je seveda popoln nesmisel, zato v skladu z 8. členom pravilnika o delu častnega razsodišča DNS spreminjamo svoj prvotni predlog z dne 9.2.1984 v tem smislu, da predlagamo samo tovariško obravnavo le pod pogojem, če se je bosta Boris Dolničar in Jože Volfand (ali vsaj eden od njiju) tudi osebno udeležila – v nasprotnem primeru pa zahtevamo izvedbo disciplinskega postopka, ki jo po 13. členu pravilnika razsodišče lahko izvede tudi v odsotnosti vabljenih. S katerimi ravnanji sta navedena po našem mnenju kršila določila novinarskega kodeksa, smo natančno navedli že v svojem predlogu z dne 9.2.1984, tako da s pravkar navedeno spremembo predloga, če bosta Boris Dolničar in Jože Volfand z njo pravočasno seznanjena, ni ovire za izvedbo disciplinskega postopka na ponovljeni obravnavi.

Vinko Vasle
in sopodpisniki

Ljubljana, 20.3.1984

ČASTNEMU RAZSODIŠČU DRUŠTVA NOVINARJEV SLOVENIJE

Razširitev predloga za tovariško obravnavo oziroma disciplinski postopek Borisa Dolničarja in Jožeta Volfanda

II. del svojega predloga z dne 9.2.1984 razširjamo še s 3. točko – o tem, da je Delo tudi po vložitvi našega predloga nadaljevalo z neobjektivnim in enostran-

skim obveščanjem javnosti o dogajanjih v slovenskem novinarstvu in sicer s tem:

a) da je objavilo o razrešitvi Bogdana Novaka s funkcije odgovornega urednika Pavlihe le skopo Tanjugovo vest (3.3.1984) ter nobene informacije o docela nenavadnem postopku seje UO DNS 2.3.1984 (sklic s telegrami, odločanje delegatov brez posvetovanja z delegatsko bazo, nezakonit poskus izločitve novinarjev in druge javnosti s seje itd.) in tudi nobene utemeljitve (argumentov) za obtožbo, na podlagi katerih je bil Bogdan Novak razrešen;

b) da je zavrnilo objavo odgovora Bogdana Novaka na to Tanjugovo vest (pod naslovom »Zakaj in kako sem bil razrešen«) z edinim »argumentom«, da je sam »sodeloval pri oblikovanju odločitve« o svoji razrešitvi (!);

c) da je zavrnilo objavo pisma osmih slavistov z ljubljanske univerze, ki so z gledišča svoje stroke pisali o zaslugah Bogdana Novaka za »Uspešno nadalje-

vanje zasnov našega najboljšega satiričnega izročila, ukoreninjenega v Levstikovem, Pavlihi«, opozorili pa tudi na vprašanja omenjena zgoraj pod a);

S temi dejanji sta Boris Dolničar in Jože Volfand po našem mnenju prekršila iste določbe kodeksa kot že z ravnanjem, opisanem v 1. in 2. točki, torej določbe, ki smo jih navedli na 5. strani našega predloga z dne 9.2.1984.

Da Boris Dolničar in Jože Volfand te naše vloge ne bi dobila prepozno, jo istočasno kot častnemu razsodišču pošiljamo tudi njima.*

Vinko Vasle
in sopodpisniki

Ljubljana, 23.3.1984

*Opomba: Postopek še ni končan. Več o tem glej v razpravi ene od podpisnic predloga Vesne Marinčič na občnem zboru DNS dne 29.6.1984.

STALIŠČE UREDNIŠTVA RŠ OB OSREDNJIH INFORMACIJAH Z DNE 14.5.1984

V ponedeljek, 14.5.1984 smo v Osrednjih informacijah objavili dva prispevka – in prvi izmed obeh, komentar k zaključku tedna varnosti, je takoj vzbudil neprijetne reakcije in sprožil vrsto političnih akcij, katerih namen je konsolidacija razmer na RŠ kot eni izmed občutljivih točk v sistemu javnega obveščanja. Poglejmo najprej notranja razmerja na RŠ: čeprav nas pestijo kadrovske, finančne itd. težave – ki pa nikakor niso samo naša »posebnost« – je vendarle treba ugotoviti, da je uredništvo RŠ vselej uspevalo usklajevati svoj nastop v skladu s programskimi smernicami politike RŠ. Zato ne moremo trditi, da omenjeni prispevek v OI tako ali drugače kaže na neurejene razmere v uredništvu in širše v kolektivu RŠ.

Ob tem nikakor ne moremo spregledati zaslug, ki jih ima RŠ na najrazličnejših področjih, posebej pa v animiranju pozitivnih sil na področje univerze, oziroma njenega reformiranja. Vedeti je treba, da to svoje delo opravlja v okoliščinah, ki mu nikakor niso naklonjene: po eni strani je soočen z izjemno drastično izraženo apatijo in naraščajočo vznemirjenostjo šolajoče populacije, ki jo pritiskajo napeti programi, vedno težje zagotovljivi pogoji za študij in vrsta nerazrešenih, često protislovno postavljenih vprašanj kar zadeva njeno prihodnost – tako na ravni zaposlovanja kot na ravni univerze same. Po drugi strani je RŠ soočen z zahtevami na politični ravni, ta pa spet ne nastopa enotno in jo spet pestijo zadrege ter protislovja, katerih stranski produkt je vrsta nejasnosti – tako na ravni vsakodnevnega ravnanja kot tudi v zadevah dejavnosti ob reformiranju visokega šolstva. Če je RŠ v takih okoliščinah vseeno uspeval nastopiti z ustrezno objektivno ter hkrati konstruktivno in kritično informacijo, moramo v tem videti le še en prispevek, ki je plod usklajene akcije, dobrega programa in velikega napora, ki je bil v to delo vložen.

Poglejmo si zdaj okoliščine, v katerih je nastal omenjeni prispevek ob zaključku tedna varnosti, v ponedeljek, 14.05.1984:

1.a.) ni veliko jubilejev, ki so bili zaslužili tolikšno publiciteto in toliko najrazličnejših političnih akcij kot prav 40. obletnica Varnostnih sil SFRJ. Pri tem nikakor ne moremo mimo dejstva, da je bil dobršen del publicistične dejavnosti ob jubileju namenjen poudarjanju pomena in razsežnosti političnega kriminala, sovražne dejavnosti najrazličnejših protisamoupravnih sil, tako znotraj kot tudi zunaj meja SFRJ. Menimo, da so s tem sredstva javnega obveščanja ustvarjala nezdravo ozračje strahu in tesnobe, ki po svoji intenci močno spominja na demagoško počezno iskanje in izločevanje političnega sovražnika – tako daleč, da so morali tu in tam odgovorni predstavniki Varnostnih sil popravljati in zniževati ostrino tona javnih občil.

2.b.) nekateri zapleti – aretacija 28 oporečnikov v Beogradu, kasnejša smrt enega izmed njih ter predvsem nepopolno in pičlo informiranje v zvezi s temi dogodki – so povzročili dodatno negotovost in nelagodje med delovnim ljudstvom.

3.c.) nekatere izvolitve na zvezni ravni, ki so že dlje časa spodbujale nasprotovanja, s svojo realizacijo pa so napetost le še povečale.

4.d.) že dlje časa skrbno pripravljena in napovedana ter realizirana odmrznitev cen, dodatni ukrepi ZIS ter s tem povezana zaskrbljenost delovnega ljudstva in že dejansko dodatno zniževanje kupne moči prebivalstva – na ravni zagotavljanja najosnovnejših sredstev za preživljanje.

Gotovo bi lahko dodali še kako točko, vendar menimo, da to lahko zadošča, če naj korektno dojamemo podlago omenjenega prispevka v OI 14.05.1984. Hkrati pa ta podlaga že tudi nakazuje obrise, po katerih je prispevek moral nujno zbuditi nestrpnost reagiranja širše DPS skupnosti in sprožiti vrsto političnih akcij, s katerimi smo soočeni. Velja poudariti, da nam šele podrobnejši vpogled v situacijo – nujnost analize posameznih segmentov situacije – omogoča odkriti »napako«; vsakdanje delo pri ocenjevanju prispevkov, ki skoz to ocenjevanje, filtriranje postanejo del programa RŠ nam tega vpogleda, niti časovno niti kako drugače ne dopušča.

Pri tem je povsem vseeno, kako bomo »napako« označili – žal je to odvisno od momentov, ki so nam zunanji in so pogoj za ustrezno pragmatično ravnanje tekoče politike – v osnovi gre vendarle za diskordanco med oceno situacije in težo prispevka, ki se v to situacijo umešča in jo hkrati skuša fiksirati – od zunaj, kot komentar, interpretacija, v tem ali onem žanru.

Nobenega argumenta ne moremo zoperstaviti ugotovitvi, da smo z omenjenim prispevkom v OI 14.5. zavajali javnost – in sicer tako, da smo kot nacistično himno predstavili pesem, ki nikakor ni nacistična himna: aranžma Das Lied der Deutschen v izvedbi pevke Nico, mimogrede, Nico je Nemka, ki je pobegnila v ZDA – je levičarska interpretacija in kritika »duha nemštva«, ki ga je v njegovih subtilnih inačicah nikakor ne moremo imeti za mrtvega, je izraz ironične distance do lastnega porekla in lastne zgodovine. V čem torej tiči naše zavajanje javnosti: tiči v napačni ocenitvi polja vednosti; če programski delavci RŠ in določen del poslušalstva lahko razume pomen »Das Lied der Deutschen« v izvedbi Nico, če pozna kontekst, v katerem je ta interpretacija nastala – mimogrede, v preteklosti smo ploščo, ki vsebuje »inkriminirani« komad že predstavili, seveda z ustreznim spremnim tekstom (plošča je nastala leta 1974) – pa ta ugotovitev zagotovo ne drži za široke sloje po-

slušalstva – to pa je hkrati tudi tisti del poslušalstva, ki je zavajanju moral nujno nasesti. Zato uredništvo RŠ predlaga Svetu RŠ razpravo o odgovornosti ob ravnanju v.d. odgovornega urednika tovariša Saksida – tako ob njegovi neustrezni oceni situacije na katero se omenjeni prispevek v OI 14.5. nanaša, na kateri participira in je, glede na to, moral zbuditi reagiranje, s katerim smo soočeni kot tudi ob njegovi opustitvi popravka v istih Osrednjih informacijah – popravka, ki bi v uredniški opombi nevtraliziral zavajanje, vsebovano v prispevku, s pravilno in ustrezno vmestitvijo predvajanja pesmi.

Kar zadeva sankcioniranje avtorja prispevka v OI 14.5. – tu ostaja vprašanje vsekakor odprto; po veljavni zakonodaji uredništvo RŠ ne more avtorju prepovedati sodelovanja v programu RŠ, temveč lahko edinole, seveda z ustrežno argumentacijo, zavrže njegove prispevke za program RŠ – in to ne v celoti ter vnaprej, temveč ob pazni preučitvi vsakega prispevka posebej. Zato tudi na tej točki uredništvo predlaga razpravo na Svetu RŠ – razpravo, ki naj v vseh naštetih točkah, ob upoštevanju vseh vključenih momentov na podlagi premočitve siceršnjih programskih doneskov RŠ v zadnjem obdobju, skuša najti zadovoljive rešitve – tako v zadevah nemotene programa RŠ kot tudi ponovne uskladitve na ravni odnosov med širšo DPS in RŠ.

za uredništvo:
v.d. odgovornega urednika
Iztok Saksida

Dodatek k stališču uredništva ob osrednjih informacijah z dne 14.5.1984

Uredništvo Radia Študent opozarja in predlaga v razpravo Programskemu svetu RŠ prispevek nekaterih osrednjih časnikov k izkrivljeni in dejansko zavajajoči osvetlitvi Osrednjih informacij 14.5.1984. Prav za Delo, Dnevnik in Borbo velja, da to ni njihovo prvo »tovrstno dejanje«, da so v nekaterih podobnih problemih igrali vlogo detektiva in arbitra mladoletnega političnega kriminala.

Zmogljivost in domet Radia Študent so omejene že z imenom; status lokalne postaje (radijske) omogoča oddajanje iz Ljubljane do Jesenic pa do Cerknice. 14.5.1984 je pesem *Das Lied der Deutschen* – levičarsko interpretacijo nemške (nacistične) himne lahko slišalo največ 600734 prebivalcev. Naslednjega dne je več kot dva milijona Slovencev (seveda v optimalnih pogojih) prebralo, da je Radio Študent v popoldanski oddaji ob 40-letnici varnostne službe predvajal nacistično himno »Deutschland, Deutschland über Alles«. 17.maja, torej tri dni kasneje, je o nacistični himni skozi študentski eter iz članka v organu Socijalističnega saveza radnog naroda – Borbi, izvedela jugoslovanska javnost v celoti. Vprašanje, komu gre torej najvišja zasluga za vznemirjanje v javnosti, postane povsem odveč. Obenem pa je to pogoj, ki omogoča informacijskim kartelom objavljati dezinformacije, prejudicije in enostranske resnice.

Če je treba ugotoviti odgovornost odgovornega urednika Radia Študent tudi kot člana Zveze komunistov ali ni potemtakem nujno preveriti odgovornosti novinarjev Janje Klasinc, Tanje Keršmanc, Mojce Kaučič in Andreja Dvoršaka, ki so očitno in namerno blatili ime in ugled 1. študentskega radia v Evropi? Njihove časopisne konstrukcije pomenijo zavesten poskus diskreditirati vlogo in pomen Radia Študent, preračunljivo upoštevaajoč dejstvo, da je vsak poskus pojasnjevanja/sporazumevanja inkriminiranega dejanja z naše strani že vnaprej obsojen na neuspeh, kvečjemu na parcialen odmev.

Ker smo na napake novinark Dela in Dnevnika opozorili že v Osrednjih informacijah 16. in 17.maja, bi tokrat kritično presodili le donesek novinarja ljubljanskega dopisnika Borbe. Prav za ta članek, ki je od vseh omenjenih najbolj obsežen, je značilno, da kapitalizira napake vseh prejšnjih in jih nadgrajuje; začenjajoč svoj komentar se Andrej Dvoršak nikakor ne odreče zadovoljstvu označiti predvajano pesem »Das Lied der Deutschen« kot nacistično himno. V nadaljevanju ponavlja obsodbe Mestnega in Občinskega komiteja ZK in zapiše (citiram): »Razen te reakcije Mestnega komiteja je oddaja, v kateri se žalijo naš sistem, sistem splošnega ljudskega odpora, Varnostna služba in posamezne politične osebnosti ob predvajanju nacistične himne, izzvala veliko vznemirjanje javnosti v Ljubljani in okolici, kjer je mogoče poslušati program Radia Študent. Posebej so z njo prizadeti občani in borci, ki so v času vojne doživeli ves teror nacističnega okupatorja«. (konec citata)

Retorično bi bilo vpraševati, odkod novinarju Borbe dejstva o vznemirjenih občanih in borcih. Manj retorična je naša trditev, da tolikšno vznemirjanje pač ne bi bilo mogoče brez pritiska, ki so ga z neobjektivnim poročanjem izvedla osrednja sredstva obveščanja. Taisti novinar, ki je nedavno potvorbno pisal o Tribuninem ekscesu (pamfletiranje ob podpisu pogodbe med jugoslovansko vlado in Mednarodnim monetarnim skladom) sedaj cinično ugotavlja, da tokrat delavcem Radia Študent »diverzije in provokacije« ni uspelo prikazati kot »napake«.

Dejanje, ki si ga privoščijo novinar Borbe v nadaljevanju, ko s polnim imenom navaja avtorja inkriminirane oddaje (pri čemer se spet poslužuje potvarjanja, češ da je bil avtor zaradi podobnih dejanj leta 1957 večkrat opozorjen in končno izključen iz Zveze komunistov sploh ne drži), je sicer zakonsko nedolžno, a vendar storjeno povsem nelojalno in v zadnjem trenutku. Ko v naslednjem odstavku zapiše »da javno tožilstvo preučuje dejstva v zvezi s tem«, in da bo končna odločitev o kazenskem postopku znana čez nekaj dni«, postane jasno, da si te nelojalnosti Andrej Dvoršak čez nekaj tednov ne bi mogel več privoščiti. Uredništvo Radia Študent meni, da je tokratni primer dovolj jasen in daje ponoven vpogled v načih in sredstva, ki jih masovni mediji uporabljajo v nedemokracijskem pogonu proti tistim, sebi sorodnim ustanovam, ki jim je prepuščeno, da za ceno javnega izpostavljanja in širše – politične obsodbe govore o družbeni realnosti na nujno drug način.

Za Uredništvo RŠ:
Gorazd S.

DELOVANJE RADIA ŠTUDENT

Uvodoma je sekretar Simonič Bojan seznanil navzoče o oddaji, ki jo je imel Radio Študent v ponedeljek, 14. maja, ko je med poročili ob 14.00 uri predvajal pesem »Deutschland-lied« in med predvajanjem omenjene himne provociral poslušalce z neustreznim besedilom o samozaščitni zavesti ob zaključku tedna varnosti, s čemer je bilo povzročeno med ljudmi veliko ogorčenje.

Še istega dne je imelo Predsedstvo MK ZKS Ljubljana sejo, ki je ostro obsodilo to oddajo in zahtevalo od OK ZKS Ljubljana Vič-Rudnik, da primerno ukrepa. Predsedstvo OK ZKS se je takoj naslednji dan /15. maja/ sestalo ter ocenilo to oddajo kot čisto provokacijo. Predsedstvo ne sprejema odstopa odgovornega urednika Radia Študent Iztoka Saksida, ampak zahteva njegovo razrešitev oziroma, da se mu izreče nezaupnico. OO ZK Radio študent je zadolžilo, da v smislu razprave Predsedstva OK ZKS o sporni oddaji razpravlja, iz političnega vidika stvari razčisti in zavzame ustrezna stališča do torika /22. maja/. Obenem mora ugotoviti tudi odgovornost odgovornega urednika kot člana zveze komunistov. Stališča Predsedstva OK ZKS je posredoval tudi programskemu svetu Radia študent.

V nadaljevanju sta podala pojasnilo še Lukman Metka in Pogačnik Milan. Programski svet Radia študent se je sestal in sprejel razrešnico odgovornega urednika, UK ZSMS pa je sprejela odstop. Predsedstvo UK ZKS je ocenilo, da Radio študent premalo upo-

števa, da gre pri njihovem delu za sredstvo javnega obveščanja, ki ga spremljajo razne kategorije poslušalstva, zato je potrebno prilagoditi vsebino na ta nivo in da s svojim predvajanjem ne vznemirjajo množice. Predsedstvo UK ZKS tudi ni akceptiralo opravičila, da gre pri tem za »levo usmerjeno pevko«, da ne gre za nemško himno itd.. Predsedstvo je imenovalo delovno skupino, ki bi v bodoče preverjala in skušala vzklatjevati programske usmeritve Radia študent.

V obširni razpravi so sodelovali Škufca Alojz, Baša Ludvik, Klanšek Maks, Stanič Marija, Petročnik Fani, Polajnar Ivan, Butina Vasja, Vidrih Igor, Leskovšek Stane, Kovač Miha, Dolčič Emil, Vrhovec Stane, Pogačnik Milan, Planinc Julij.

Člani OK ZKS so menili, da je bila ta oddaja politična in družbena provokacija in nikakor ni mogoče sprejeti ocene, da bi šlo za pomoto, spodrsrljaj ali politično satiro. S to provokacijo na Radiu študent je bila žalitev žrtev NOB, naše države in sistema ter tiste generacije, ki je v II. svetovni vojni močno občutila nemški teror. Ni bilo toliko pripomb na samo pesem, kot na spremljajoče besedilo.

Člani Občinskega komiteja ZKS so **soglasno podprli** stališča in sklep Predsedstva OK ZKS Ljubljana Vič-Rudnik.

Zapisala
Boža Dovgan

PRESEDIK
Julij Planinc, l.r.

STALIŠČA IN SKLEPI PROGRAMSKEGA SVETA RADIA ŠTUDENT, SPREJETI NA SEJI 18.5.1984

ZVEZA SOCIALISTIČNE MLADINE
SLOVENIJE
UNIVERZITETNA KONFERENCA
LJUBLJANA
Kersnikova 4
61000 LJUBLJANA

SVET RADIA ŠTUDENT

1.) Svet Radia Študent ugotavlja,

– da je bil prispevek Igorja Vidmarja v »Osrednjih informacijah« dne 14.5.1984 zavajanje poslušalcev s pomočjo napačne oznake, da je predvajana pesem nacistična državna himna III. rajha, kar je vzbudilo upravičeno razburjanje in napačno predstavo o namenih komentarja;

– da besedilo prispevka predstavlja izzivalno komentiranje, ki ga ni mogoče opravičiti s sicer sprejemljivimi povodi za kritično osvetlitev nekaterih obstoječih političnih teženj v zadnjem obdobju;

– da v programu Radia Študent ta prispevek predstavlja odstopanje od kontinuiranega ustreznega uveljavljanja programskih izhodišč.

2.) Programski svet sklepa,

– da je nujno omogočiti Radiu Študent, da dobi odgovornega urednika (odgovorna UK ZSMS), ter se s tem preseže stanje »vedevstva« in zaradi izteka mandata uredi celotna kadrovska situacija (odgovorni: redakcija, programski svet in UK ZSMS);

– da je Iztok Saksida dobro vršil dolžnost odgovornega urednika skozi večmesečni potek programa, vse do omenjene oddaje, za katere predvajanje pa je odgovoren zaradi napačne uredniške presoje; zato programski svet razrešuje Iztoka Saksida kot vršilca dolžnosti odgovornega urednika z današnjim dnem in

imenuje za v.d. odgovornega urednika Gorazda Suhadolnika, za obdobje 6 mesecev, oziroma do imenovanja odgovornega urednika v UK ZSMS;

– da se mora redakcija Radia Študent skupno s svetom za glasbeno-kulturno področje do naslednje seje sveta Radia Študent opredeliti o sodelovanju Igorja Vidmarja kot stalnega sodelavca, oziroma urednika posameznih oddaj,

– da se v programu Radia Študent in v medijih, ki so oddajo komentirali, objavijo sklepi in stališča Sveta skupno z uredniško informacijo o karakterju predvajane glasbe.

3.) Programski svet ugotavlja, da se v nekaterih medijih z nepopolnim in neresničnim prikazovanjem konkretne oddaje in Radia Študent sploh, na podlagi nezadostno preverjenih informacij, tudi tokrat predstavlja Radio Študent kot eksczesno občilo, kar ne ustreza njegovemu dejanskemu položaju in programu. Sprašuje se tudi, v čigavem interesu so neprestani poskusi, da bi se odkrilo v Sloveniji nekakšno leglo »neonacizma«, in to prav v tistih medijih, ki – kot Radio Študent – stalno kritično osvetljujejo prav regresivne in reakcionarne težnje.

Svet Radia Študent
predsednik Sveta
Lev KREFT i.r.

ZAPISNIK

s seje Predsedstva Univerzitetne konference ZSMS Ljubljana z dne 21. 5. 1984

Prisotni člani: Jevnišek, Vetrih, Šušteršič, Thaler, Krivic, Stopar, Unk, Monsini, Saksida, Kovač, Verčič (po pooblastilu Viliča)

Ostali prisotni: Ivančič, Krizman, Maruško

Sprejet je bil naslednji dnevni red:

1. Radio Študent

2. Odstop tov. Saksida z mesta v. d. odgovornega urednika (sprejeto med potekom seje)

Predsedstvo UK ZSMS je sprejelo naslednja stališča in sklepe:

1. P UK ZSMS je po poslušanju zvočnega zapisa oddaje Radia Študent z dne 14.5.1984 ob 14. uri ter naknadnem branju in pazljivi analizi teksta ugotovilo, da v omenjeni oddaji glasba nemške levičarske pevke Nico z naslovom »Das Lied der Deutschen« ni predstavljena kot nacistična himna III. Rajha »Deutschland über Alles«, kot je bilo to predstavljeno javnosti v poročilu s seje Predsedstva MK ZKS Ljubljana z dne 15.5.1984 v sredstvih javnega obveščanja. Tako glasilo RK SZDL piše: »... v kateri so ob provokativnem besedilu predvajali pesem »Deutschland über Alles«... Člani Predsedstva so predlagali razpustitev te OO ZK (RŠ) in izključitve iz ZK.« V oddaji je po zaključku in pred predvajanjem le-te bil govorjen naslednji tekst: »... Z včerajšnjim praznikom dneva varnosti 13. majem se je zaključil teden varnosti. To ne pomeni, da z današnjim dnevom Jugoslavija kot država ni več varna – prav nasprotno, Še bolj je varna. Vendar nas to spoznanje ne sme uspavati. Zato sedaj vsi pazljivo prisluhnite. TO JE TEST. Na voljo imate 3 minute in 37 sekund.« ... (glasba) ... »Spoštovane poslušalke in dragi poslušalci! Pravkar smo predvajali poseben RŠ-test samozaščitne zavesti, pripravljenosti in reakcijskega časa. To je bila pesem »Das Lied der Deutschen« v odlični interpretaciji pevke Nico. Če do tega trenutka še niste telefonsko ali osebno obvestili ... , da Radio Študent predvaja nacistično himno III. Rajha, je to jasen in nedvoumen ter nadvse zaskrbiljoč znak, da je vaša samozaščitna zavest nerazvita.«

Iz teksta je razvidno, da skladba

– ni napovedana kot nacistična himna,

– in takoj po predvajanju skladbe je le-ta tudi predstavljena, pač pa se v **ironizirajočem** tekstu oddaje poziva poslušalce, ki bi morda povezali predvajanje te pesmi s predvajanjem nacistične himne, da se odzovejo v skladu s pozneje navedenimi navodili zgoraj citiranega teksta. Tako ni mogoče dopustitve predvajanja oddaje s strani v.d. odgovornega urednika RŠ interpretirati kot zavestno zavajanje javnosti, pač pa mu lahko upravičeno očitamo neizostreno reagiranje na aktualne politične razmere doma in v svetu.

2. P UK ZSMS ugotavlja, da so bila v celotnem postopku spregledana zgoraj navedena dejstva in je zaradi tega prišlo do napačnih interpretacij vsebine oddaje. V tem razčiščevanju in razreševanju nastale situacije pa se je zaradi zgoraj omenjene opustitve pojavila vrsta političnih, vsebinskih in proceduralnih napak (v.d. odgovornega urednika RŠ lahko razreši le tisti, ki ga je postavil, t.j. P UK ZSMS).

Na podlagi zgoraj ugotovljenih dejstev in ob upoštevanju tega, da je tov. Saksida kot v.d. odgovornega urednika RŠ svojo dolžnost opravljal do spornega trenutka vestno, kar je razvidno tudi iz ustreznih dokumentov Sveta in OO ZK RŠ, P UK ZSMS, ki prav tako poudarja njegovo politično neoporečnost, idejno trdnost in zavzemanje za angažirano informacijo v naši družbi, tako njegovih avtorskih tekstov, kot tudi polja uredniškega dela, ne sprejema predloga Sveta RŠ in meni, da ni dovolj argumentiranih razlogov za ukrep kot je razrešitev tov. Saksida z dolžnosti v.d. odgovornega urednika RŠ.

3. Na podlagi nastalih reakcij, njihove širine in na žalost nezaželene situacije in odmevov v javnosti, ki lahko ovirajo ali celo preprečijo delo RŠ, posredno pa tudi UK ZSMS, tov. Saksida meni, da v nastali situaciji ne more več uspešno, ustrezno in odgovorno opravljati dolžnosti v.d. odgovornega urednika RŠ, zato je v obliki predloga 2. točke dnevnega reda predlagal P UK ZSMS svoj odstop. Le-to je sprejelo dodatno točko dnevnega reda in po triurni, pretehtani in izčrpni ter burni diskusiji sprejelo njegov odstop z mesta v.d. odgovornega urednika RŠ in imenovalo na ta položaj na predlog uredništva RŠ in njegovega Sveta, tov. Gorazda Suhadolnika do izvolitve novega odgovornega urednika RŠ na Konferenci UK ZSMS oz. največ za dobo 6 mesecev.

za Predsedstvo UK ZSMS
SEKRETAR UK ZSMS
TOMAŽ VETRIH I.r.

NEOSPORNA JE ČINJENICA DA SE UZ IME IGORA VIDMARA I »RADIO ŠTUDENTA« PONOVO POVLAČI OPAKA RIJEČ – NACIZAM

Izhodišče tega zapisa je kategorično zanikanje obtožb, da je Radio Študent predvajal nacistično himno, kakor tudi mnenja, da je skladbo »Das Lied der Deutschen« predstavil kot nacistično himno ter s tem vznemirjal oziroma zavaljal poslušalstvo. Vendar pa prav načelna izključitev možnosti, da bi imel RS karkoli opraviti z nacizmom – to bi lahko dokazali, če bi bilo še potrebno in če bi sicer imeli dokazi v naših političnih kampanjah kako veljavo –, sproža vrsto vprašanj. Prav zato, ker v inkriminirani oddaji RS ni bilo nacizma, je treba o »opakoj riječi«, nacizmu, spregovoriti. Potemtakem ne bomo govorili o RS in o Osrednjih informacijah 14.5.1984, pač pa o »družbeni« reakciji nanjo in na radijsko postajo. Zapisali bomo par vprašanj in predložili v razpravo par hipotez, ki želijo poiskati odgovore o naravi in pomenu te »družbene« reakcije. Gradivo tega zapisa so članki v jugoslovanskih množičnih medijih od oddaje na RS do 22. št. Mladine, od 14. do 31. maja 1984. Pred nacizmom je treba spregovoriti o komunizmu (Če kdo verjame v čiste pojme oziroma v njihovo resnično vsebino, mora vse nacizme in komunizme v tem tekstu postaviti v narekovaje!).

Viri informacij in poročanje v tisku

Prvi vir vseh informacij o nacistični himni na RS je Predsedstvo Mestnega komiteja ZKS v Ljubljani (nadalje P MK ZKS). Ta forum je obsodil oddajo, ki je bila poslana v eter v istem času, v katerem je potekala njegova seja. Kako je to mogoče? Mar na sejah P MK ZKS poslušajo RS? Verjetno ne. Kako lahko potem tako avtoritativen forum zavzema tako ostra stališča do stvari, ki je ne pozna? Ali morda poslušajo RS za P MK ZKS kdo drug? Potem je ta drugi – kdo? – ugotovil, da RS predvaja nacistično himno in to ugotovitev nemudoma posredoval predsedstvu? Še slabše! To bi pomenilo, da najvišji forum ZK v mestu ne razmišlja sam. Ali pa na P MK ZKS snemajo vse radijske oddaje, vsaj vse oddaje RS? Tudi to bi bilo zaskrbljujoče: v tem primeru bi se predsedstvo MK ZKS ukvarjalo s stvarmi, ki so v pristojnosti drugih organov. Ali pa je trak s posnetkom oddaje trčecim korakom prinesla na predsedstvo kaka nam neznana oseba, prepričana, da bo to moralo zanimati člane foruma. Morali bi vedeti, katera, da bi lahko sklepali bodisi na tesno sodelovanje med visokimi forumi ZK in kakimi drugimi državnimi ali partijskimi organi, bodisi na veliko demokratično odprtost in tesno povezanost tega foruma z »navadnimi« občani.

Če privzamemo, da je predsedstvo MK ZKS sprejelo stališča do oddaje, ki je ni poslušalo, bi bilo to ne le zelo neodgovorno ravnanje v konkretnem primeru; še bolj zaskrbljujoče bi bilo to ali kot primer ali kot precedens neke metode dela, ki je ali bi lahko postala širše uveljavljena.

Če privzamemo, da je P MK ZKS sprejelo stališča do radijske oddaje, ki jo je poslušalo, bi le težko odgnali neprijetna vprašanja o funkcioniranju, o metodah dela tega foruma, in ko bi jih odgnali, bi morali ugotoviti, da je bilo sprejeto nepremišljeno stališče. Nepremišljeno stališče na tako visokem in odgovornem forumu pa je spet neodgovorno ravnanje.

Kaj so sklepali na P MK ZKS, izvemo iz Dela in Dnevnika. Tako obstaja tudi možnost, da so novinarji, ki so poročali o seji, stališča predsedstva po svoje prikrojili ali pa morda poročali o sklepih, ki niso bili namenjeni javnosti. Tedaj imamo v osrednjih glasilih (kljub vsem prizadevanjem »družbe«) še vedno ne le neodgovorne novinarje, temveč tudi nepazljive odgovorne urednike.

Kakorkoli že: 1. Vest o nacistični himni na RS je bila lansirana – tu ni nesoglasij. 2. Zanimiva pa je neuglašenost v poročanju o sklepu o sankcijah proti RS. Delo pravi: »Člani predsedstva so predlagali razpustitev te osnovne organizacije ZK (tj. na RS) in izključitve iz zveze komunistov.« V Dnevniku pa beremo: »Člani predsedstva so zahtevali, da se nemudoma ugotovi odgovornost in ustrezno ukrepa.« Razlika med stališčema je velikanska in praktično še kako pomembna. Ker predsedstvo ne more sprejeti na isti seji dveh različnih stališč o isti zadevi, moramo vprašati, katero je stališče P MK ZKS? Glede na kasnejše informacije dvomimo, da prvo. Čigava je potem ideja o razpustitvi OO ZK RS in izključevanju iz ZK? Primerjava obeh informacij daje sklepati na politično samovoljo. Kdo je odgovoren za to? Kako je možna takšna politična samovolja? In čigava je? Drugi forum, ki je obravnaval inkriminirano oddajo RS, je bil Občinski komite (dalje OK) ZKS Ljubljana Vič–Rudnik, ki je tako pripravil gradivo za nadaljnje poročanje o » aferi«, najprej v Delu.

Razprava na OK ZKS je bila sklicana tako naglo, kot da gre za izredno stanje (Čemu takšna naglica, bi se lahko vprašali). Očitno so se tudi pogovarjali v duhu vojaškega »razmotrivanja«. V Delu beremo o »čisti« (so tudi »nečiste«, »umazane«?) »politični in družbeni provokaciji« in celo o »spuščanju« (ni kaj, lep jezik!) »provokacij in diverzij«. Ta jezik s posebnim užitek prevzame in potencira Borba. Vprašujemo se, kako da je prišlo do aktiviranja takšne vojaške miselnosti; in kaj to pomeni?

OK ZKS je obtožbo o nacistični himni izrekel že zelo previdno, posredno; da bi omilil ta formalni, delni umik, pa je dodatno razkuril emocionalno prizadetost, tako da je spregovoril o »žalitvi žrtev NOB«. A problem ni le v tem, da je bila tako težka obtožba, kakršna je obtožba nacizma, v nepolnem dnevu, dobesedno čez noč formalno umaknjena. Problem je v tem, da so obtožbe ostale prav tako močne in ostre, kot da bi res šlo za predvajanje nacistične himne. Problem je v tem, da je postopek »razreševanja« (v javnih občilih pa obtoževanje in tudi hujskanje) tekkel dalje, čeprav je bila obtožba nacizma umaknjena. Kajti če je bil sprožen zaradi nacizma, bi moral biti po umaknitvi te obtožbe prekinitven. Če pa teče dalje zaradi česa drugega, zakaj in čemu je bil sprožen v znaku spopada z nacizmom? Kaj to pomeni? Slednjič je problem v tem, da je tisk v drugih jugoslovanskih republikah še naprej pisal o nacizmu in neonacizmu.

Nadalje nas neprijetno preseneča želja OK ZKS, da bi odločal o odstopanju ali neodstopanju odgovornega (v resnici v.d. odgovornega) urednika RS, kar ni v njegovi pristojnosti (tovrstne »proceduralne napake« so se pojavljale do seje P UK ZSMS); še bolj pa dejstvo, da je taisti OK domnevni eksces na RS posplošil in napadel dele »mladinskega in študentskega tiska«. Takšen pristop ni le politično neproduktiven, napačen: le kako naj si zamišljamo normalno delovanje študentskih in mladinskih medijev – vključno z normalnim razčiščevanjem morebitnih spornih vprašanj –, če se razpravljanje o njih sproža ob posameznih t.i. ekscesih, ki se jih brez večjih ali sploh brez pridržkov naprti celoti, tako da je praktično že spostavljena neka zelo dvomljiva identiteta? Takšen pristop je politično nespameten in nevaren: to je pogromaštvo.

Če je Predsedstvo Univerzitetnega komiteja ZKS – v seriji partijskih obravnav dane zadeve prva umirjena in umerjena, razsodna (a žal šele potem, ko je pogrom razsajal že teden dni, in začuda deležna kaj majhne publicitete!) – v enem od svojih sklepov predlagalo MK ZKS v Ljubljani, naj v najkrajšem času ponovno preveri svoje metode dela z mladino oziroma z mladinsko problematiko, je to storilo zelo utemeljeno, le škoda, da ni takšnega predloga naslovilo izrecno tudi

na OK ZKS Ljubljana Vič – Rudnik. Tovrstne metode dela, ki naj bi jih »ponovno preverili«, so bile ob neki drugi podobni in ne tako davni aferi imenovane za protimladinski šovinizem. Tovrstne metode so v zgodovini nemalo prispevale k diskreditiranju komunizma, tudi k zgodovinskemu diskreditiranju komunizma. In če jih velja po mnenju določenih forumov ali posameznikov v njih gojiti spet oziroma še nadalje tudi tu pri nas, se bo kaj kmalu moralo zgoditi tisto, kar se je zgodilo na Poljskem: že sama beseda komunizem je postala psovka.

Če določeni forumi ZK (ali posamezniki v njih?) sejejo protimladinski šovinizem, naj pripišejo sebi, da bodo želi protikomunizem. (Enako velja za protiintelektualizem, ki seže že celo do znamenite Dolančeve izjave o sovražnosti humanistične inteligence.) Takšen razvojni trend bi bil bolj zaskrbljujoč od upadanja včlanjevanja mladine v ZK.

Če tole sklenemo: vest o nacistični himni na RS je prišla v javnost iz P MK ZKS Ljubljana. RS je bil na osnovi tega javno obsojen, da vznemirja javnost, žali žrtve NOB, našo državo in sistem; novinarji v **Borbi** in **Vjesniku** so ta spisek ustvarjalno razširili in si izmislili še žalitve sistema SLO, varnostne službe in pojedinih političnih ličnosti(!?). Ker je bilo ugotovljeno, da RS ni predvajal nacistične himne, bi lahko najprej rekli, da obtožbe niso bile utemeljene in argumentirane. To bi bilo nadvse naivno stališče: te in takšne obtožbe ne potrebujejo namreč ne utemeljitve ne argumentov. Utemeljitev je obsojanje in argument je obtožba sama. Tu imamo boga v socializmu.

Nadalje, obtožbe bi lahko preprosto obrnili proti tistim, ki so jih iztuhtali in lansirali. Stališče, ki bi ga tako dobili, bi se glasilo: P MK ZKS, OK ZKS Ljubljana Vič – Rudnik ter vsi novinarji **Dela**, **Dnevnika**, **Borbe**, **Vjesnika** itd., ki so poročali o »aferi«, so vznemirjali, manipulirali in zavajali javnost, žalili našo državo in sistem itd. (In kolikor so bile obtožbe proti RS kasneje umiljene do formule, da je šlo za napačno uredniško presojo, bi se tudi vzvratne obtožbe morda lahko skrhale do očitjanja napak . . .). Takšno stališče ne bi bilo dovolj natančno, četudi ne bi bilo povsem napačno. Točneje bi se moralo glasiti: vsi našteti niso samo vznemirjali javnosti itd., marveč so – in to je treba posebej poudariti! – avtorji nacizma na RS. Javnost se je dejansko vznemirila šele po članku v **Delu**, in javnost, ki so jo vznemirili glasniki o nacizmu na RS, je mnogo širša od javnosti RS. Še več: medtem ko oddaja RS javnosti, ki jo je dosegla, ni vznemirila, je »družbena« reakcija vznemirila ne le tiste, ki RS ne poslušajo, marveč tudi tiste, ki so oddaje poslušali, pa jih ni vznemirila.

In: omenjena reakcija seveda ni žalila naše države in sistema, saj je prišla iz osrednjih ustanov tega sistema. Ni ga sistema, ki bi žalil samega sebe. Zato pa takšno ravnanje spodkopava njegovo legitimnost, najeda zaupanje, vero vanj.

Prav tako ne bi zadostovalo, če bi zaobrnilo stališče, da je takšno ravnanje »v zdajšnjih zaostrenih družbenih razmerah vredno še večjega obsojanja«. Takšno »vračanje žogice« bi sploh pomenilo, da hočeš nočeš sodelujemo prav v tisti isti igri, ki jo obsojamo in ki naj bi je ne sprejemali. Nasprotno, odgovore je treba zradikalizirati. V danem primeru t.i. zaostrene razmere niso neka naravna danost. Pokazati je treba, da takšno ravnanje, kakršno se je je tokrat sprožilo proti RS, zaostruje družbene razmere, ustvarja zaostrene družbene razmere. In politične sile, ki zaostrujejo družbene razmere pri nas, želijo obenem spostaviti avtomatizem represivnih ukrepov po hitrem postopku, ki bi se upravičeval prav s tem zaostrovanjem (Mimogrede: Ta logika zaostrenih razmer, ki sistematično omejuje ali ukinja svoboščine in demokratične pridobitve, spodkopava možnosti izhoda iz krize, v kateri smo. Kaj naj si, denimo, mislimo o prizadevanjih, ki so ustvarjala vtis, kot da bi hotela prikazati krepitev policije kot rezultat štiridesetih let graditve socializma – s poudarkom na t.i. političnem kriminalu! Kako daleč je od tu pa do obrata, ki bo nadaljnjo krepitev policije prikazal za cilj socialistične izgradnje? S poudarkom na t.i. političnem kriminalu seveda. – Proti temu, se pravi proti nesmiselnemu

zaostrovanju družbenih razmer je reagiral RS.).

In še nekaj, kar kaže na nezadostnost golega obračanja obtožb: Obtožbe, da je RS vznemirjal javnost itd., ker je predvajal nacistično himno, po ugotovitvi, da to ni res, ni mogoče samo obrniti in reči, da so P MK ZKS ter ostali, ki so sodelovali v tej kampanji proti RS, vznemirjali javnost, ker so razširjali lažne vesti in netočne ter neutemeljene obtožbe, ker so skonstruirali nacizem na RS. Preprosto zaradi tega ne, ker takšne simetrije ni: P MK ZKS Ljubljana in drugi so obtožili RS nečesa, česar ni storil, vzvratna obtožba pa bi očitala omenjenemu forumu in ostalim nekaj, kar ti so storili. Vzvrtna obtožba bi bila enakovredna, če konstruktorji »afer« RS ne bi bili iznašli nacizma, da bi se jim očitalo prav to, da so ga – skratka, če bi bila neutemeljena. Ker takšna simetrična izmenjava obtožb ni možna – tako zaradi te konkretne nesimetrije kot tudi vobče zaradi nesimetrične distribucije moči – možnosti obtoževanja in obsojanja –, ker RS ne more biti enakovreden, je moralna škoda, ki je bila prizadejana RS in še posebej nekaterim njegovim konkretnim delavcem oziroma sodelavcem, nepopravljiva. Dopolnjuje jo – ne pa odpravlja – moralna diskreditacija političnih in novinarskih avtorjev »nacistične afere«. Pa še ta skoraj zagotovo ne bo nikdar tako publicirana, kot je bila domnevna krivda RS.

Plačajmo še davek politični demagogiji o odgovornosti, če smo se že od vsega začetka sklicevali nanjo.

Sklepi političnih in družbenih forumov, ki so se sestajali po omenjenih sejah P MK ZKS Ljubljana in OK ZKS Ljubljana Vič – Rudnik, ti sklepi, ki so bili sprejeti na temelju analiz situacije in presoje dejstev in se prav zato bistveno razlikujejo od prvih ocen in stališč, so prinesli določeno olajšanje. Povzročene škode pa ne morejo popraviti – lahko jo omilijo oziroma zaustavijo nadaljnje povzročanje škode – in tudi položaja sami na sebi še ne morejo normalizirati. Zaupanja v sistem, ki je bilo nakrhano, ne more povrniti ustrezen sklep, ki velja ob neustreznem, vse dokler neustrezni ni preklican. Neustreznost sklep pa ne more biti preklican, dokler ni ugotovljena odgovornost tistih, ki so ga oblikovali in lansirali v javnost, in dokler ugotovljena morebitna odgovornost ni ustrezno sankcionirana. Ne zavoljo tega, da bi pele sankcije, pač pa zaradi jamstva, četudi varilivega, da se takšne napake v prihodnje ne bodo samoumevno ponavljale.

Situacija, ki jo obravnava ta zapis, še zdaleč ni takšna. Nasprotno, kazni so padle po RS, ne da bi bila v resnici in v celoti preklicana začetna nedokazana obtožba: nacizem. Na drugi strani pa vsem ugotovitvam o neustreznem poročanju »javnega obveščanja« o RS navkljub, ni bil niti obravnavan niti kaznovan nihče od tistih novinarjev, ki so neustrezno poročali, nihče od odgovornih urednikov, ki so to in takšno poročanje žegnali, in nihče od avtorjev stališč, kolikor so bila neustrezna, o katerih so novinarji poročali. Kazni, izrečene RS, so porok, da se to tudi ne bo zgodilo.

Poročanje osrednjih časopisov o domnevnem predvajanju nacistične himne na RS terja podrobno analizo, s katero ne moremo obremenjevati tega teksta. Zato le par obrobni pripomb.

Poročanje o (domnevnih) ekscesih v stilu »revolverskih listov« ni eksces našega tiska. V boju proti (domnevnim) nasprotnikom očitno (spet) postajajo dovoljena vsa sredstva, da le diskreditirajo tega nasprotnika, ga uničijo ali narekujejo njegovo uničenje. (Domnevni) nasprotnik na tovrstne novinarske kampanje seveda ne more odgovarjati, »molk« pa šteje za priznanje. Skonstruirana »afera« RS je bila izrazito hujskaška in pogromaška, poudarjeno je izživala emocionalno in iracionalno reagiranje, klicala je po pravici (justici) linča.

Značilnost zadnjega časa je, da se z obtožbami, ki so v območju kazenskega zakonika, brez preiskave, dokazov in sodbe napada konkretne imenovane osebe. To ni le kršitev pravne varnosti, marveč naravnost ogrožanje osebne varnosti posameznih državljanov. Bi nas še presenetilo, če bi »nacist« Vidmar zaužil preveliko dozo sedativov oziroma pesticidov, če bi ga povozil avto ipd?

Le upamo lahko, da tovrstnega in vse pogostejšega nekvalificiranega obsojanja in hujskanja v našem tisku ne bo kdo razumel kot idejno konsolidacijo »samoupravnih« sil oziroma kot idejni spoprijem s t.i. protisocialističnimi silami in stališči. Če nič drugega, tu manjka »idejno«.

Naslednja značilnost, ki bode v oči, je popolna odsotnost samostojnega razmisleka – vsaj v časopisnem gradivu, o katerem govorimo. Če ima novinar tu kaj lastne iniciative, je njegov ustvarjalni prispevek izključno v tem, da variira potenco danih obtožb. Nikdar pa se ne bo vprašal, ali osnovna obtožba drži. Od tod verjetno tudi presenetljiva sposobnost, da si na istem mestu sledijo različne ocene iste zadeve, ne da bi to kakorkoli vplivalo na oziroma problematiziralo dotlejšnje ali poslednje poročanje. Ta cinična ravnodušnost do različnih, tudi nasprotnih in protislovnih informacij govori, da tu ni ne lastne misli ne lastnega stališča. **Gleichschaltung** ni v enakosti posredovanih misli (misli-?), pač pa v enaki brezmiselnosti posredovanja. Je to socialistični tisk? Čigav je tedaj socializem?

V zvezi z različicami med slovenskim tiskom in tiskom drugih jugoslovanskih republik pri poročanju o »nacistični aferi« na RS lahko samo ponovimo ugotovitve, da se v tem na specifičen način izražajo medrepubliški odnosi v SFRJ. V konkretnem primeru je RS postal drobiž v poravnavanju oziroma zaostrovanju konfliktov med republiški etatizmi. Zavladala je prav tista logika, ki je bila v nekem znamenitem govoru po osvoboditvi tako brezkompromisno zavrnjena. Poleg tega določenega novinarskega pisanja ne moremo razumeti drugače kot razpihovanje nacionalizma.

Berufsverbot?

Zadeva, o kateri je treba posebej spregovoriti, je povezana z imenom Igorja Vidmarja, ki zdaj že redno postaja časopisni junak. Le spotoma omenimo, da je bil Vidmar izključen iz ZK zaradi tega, ker se je udeležil zadnje **Korčulanske poletne šole** – strokovnega srečanja jugoslovanskih in svetovnih (skorajda izključno marksističnih) teoretikov (Ni mi znano, da bi bil zaradi istega delikta izključen iz ZK kak drug udeleženec tega srečanja.) Nacizem takrat še ni bil iznajden. Konstrukcija političnega kriminala – in oznak za politične kriminalce – nam je bila doslej poznana le iz zgodovine socializma.

Ob Vidmarjevem imenu se tokrat – poleg vsega drugega – sproža vprašanje prepovedi opravljanja določenih del zaradi (levega) političnega oziroma idejnega prepričanja. To prakso je v sodobni zgodovini vpeljala nemška država, znana je pod imenom **Berufsverbot**, sprožila pa je najostrejšje obsodbe in nasprotovanja tako nemške kot svetovne napredne in demokratične javnosti (Odmeve teh protestov smo lahko slišali tudi pri nas.). Pri nas se zdaj **Berufsverbot** javno zahteva. To je novost. Doslej se je zahteval in izvajal interno ter v temu primerno relativno majhnem obsegu (na neki razpravi smo pred kratkih slišali, da je nek »vpliven tovariš« na nekem forumu, ki vplivno odloča o pouku marksizma na naših šolah, govoril o potrebi, da se izdela spisek ljudi, ki so za kaj takega ne morda strokovno usposobljeni, pač pa – »družbenopolitično« neprimerni oziroma nesprejemljivi! Na isti razpravi je bilo omenjeno, da nekaj podobnega utegne obveljati tudi za prevajanje Marxovih spisov. Kako se kadrira na univerzi, kdo sme predavati itd. itd. so vprašanja, ki jih raje ne načenjamo.)

Nacizem

Skonstruiranje »nacistične afere« RS bi kaj lahko razbrali kot člen v konservatorskih, retardativnih oziroma retrogradnih težnjah pri nas, kot moment v tistih družbenih procesih, ki bi hoteli spostaviti totalitarističen sistem trde roke. Tu nas zanima nekaj drugega: od kod, zakaj in čemu ponavljajoče se obtožbe nacizma, uperjeno zlasti proti delu

družbenokritične mladinske kulture – čeprav prav tu ni najti nobene realne podlage za take obtožbe?

To ne pomeni, da takšne realne podlage sicer ni. Takšna realna podlaga mora biti potemtakem nekje drugje, gotovo tudi na strani producentov tovrstnega »antinacizma«.

Raziskati bi bilo treba fašistične in fašistoidne elemente v nacionalni zgodovini (ki ne začena z NOB) in v družbeni sedanjosti. Veliko se je govorilo in se govori o fašizmu na Slovenskem, skorajda nič o slovenskem fašizmu. Dokler ta del naše zgodovine ne bo odkopan, bo živel nemoteno dalje. Vendar: odkopan znanstveno, kritično materialistično. Takšna arheologija pa bo morala hudo prizadeti tudi (do) sedanjo ideologijo revolucionarne preteklosti, in to ne zato, ker ta ne bi govorila o fašizmu pri nas, marveč zato, ker v temelju izključuje njegovo znanstveno analizo. Neznanstvena, ideološko vrednostna podoba fašizma na Slovenskem in slovenskega fašizma je konstitutivni moment revolucijske ideologije.

Po drugi strani bi bilo treba z enako metodo raziskati točke, na katerih so tako ali drugače prisotni elementi fašizma /fašistoidnosti v sedanjem družbenem življenju. Takšne točke bi verjetno našli oziroma morda kar so odnos do ženske, odnos do kake druge nacionalnosti in specifičen odnos do lastnega naroda, odnos do intelektualcev, odnos do dela ... Gre za pojave, ki nimajo nikakršne zveze s fašizmom kot družbenim oziroma političnim sistemom. Gre za tisto raven problematike, ki jo npr. Biermann želi ujeti z oznako o vsakdanjem, malem in dobrodušnem fašizmu (**der kleine gemütlche Faschismus**).

(Da ne bo nesporazumov: ta tekst ne govori, da je ta družba fašistična ali fašistoidna, ali da tu živijo tudi fašisti! Nasprotno, opozoriti želi na prisotnost **elementov** fašističnosti oziroma fašistoidnosti – pri čemer domneva, da gre večinoma za fašistoidnost in le malo, če sploh, za fašističnost –, pa še to opozorilo je postavljeno kot **vprašanje** za teoretsko problematizacijo in znanstveno analizo.)

Zdaj se že nekaj časa rado ugleda Žide kar v določenih segmentih mladinske populacije. Lahko da preprosto zaradi njihove očitne in morda tudi izvalne drugačnosti, lahko pa zaradi specifičnih družbenokritičnih kulturnih oziroma umetniških praks, ki jih izvajajo predstavniki te populacije. Največ – če smemo tako reči – družbene pozornosti je bil deležen tisti tip tovrstnega angažmaja, ki ga doslej najkonstistentneje razvija **Laibach Kunst**; ta je tudi najbolj teoretiziran (čeprav morebiti ne najbolj zadeto kot teorija »punka-tout court«). Dogaja se, da na teh točkah – kjer najde žida oziroma se ugleda kot v zrcalu – izbruhne na dan latentna družbena fašističnost/fašistoidnost. Ta njen družbeni izbruh – se pravi izbruh, ki presega privatno sfero – se seveda specifično organizira oziroma artikulira: da bi bil možen kot to, kar je, mora pretovoriti fašizem na predmet svojega sovraštva. Fašističnosti je obtožena žrtev družbene fašističnosti/fašistoidnosti.

To je prva hipoteza (realna podlaga). Dogradimo oziroma osvetlimo s še ene strani jo lahko, če tematiziramo fašizem kot reakcionarni socializem (kakor določa ta pojem **Komunistični manifest**). Točke, na katerih se lahko poraja fašističnost oziroma fašistoidnost so tiste točke, na katerih socialistični projekt nima ali izgubi revolucionarnost (emancipacijski, osvobodilni naboj). Samo deloma se z razmišljanjem v tej smeri prekriva možna kritika korporativističnega koncepta samoupravljanja. Drugače rečeno, kolikor je samoupravljanje koncipirano kot socialni korporativizem, je prav tako lahko realna podlaga fašističnosti/fašistoidnosti. Druga hipoteza je, da fašizem pri nas ni bil in še ni teoretsko in simbolno premagan. Zmaga nad fašizmom je bila politična in predvsem vojaška zmaga. Poznam le eno slovensko knjigo, ki se obsežneje in sistematično loteva teoretske problematizacije fašizma. Ta primanjkljaj sicer ni slabost slovenske teorije. Prav omenjena knjiga pokaže, kakšne težave in zagate je imel marksizem sploh pri analizi in interpretaciji fašizma. Zadovoljive (če je moč tako reči) marksistične teorije fašizma še ni. Na drugi strani »simbolna eko-

nomija» fašizma ni bila ne idejno ne sicer praktično razgrajena.

Ta izostanek bi bil neprijeten že sam na sebi. Neznosno pa je, če ta praznina ževa v jedru dominantne družbene ideologije. Dokler je bilo to zakrito z mitično sliko NOB, dokler je bila ideološka (in protiideološka) produkcija absorbirana s problematiko stalinizma, za vladajočo ideologijo ugodno fiksirano v poenobejevski časovni in odrivano v zunajjugoslovanski prostorski okvir, in dokler se je lahko ideologija vsestranskega socialističnega razvoja legitimirala z materialnimi in in v precejšnji meri tudi političnimi pridobitvami ali »darili ljudstvu« (kot pravi Roza Luksemburg), je bila ta pomanjkljivost neopazna. O njej ni bilo treba govoriti. Zdaj, ko se začenaajo te – in druge – predpostavke krušiti, postaja boleča.

Na eni strani oziroma ravni stopa na družbeno sceno generacija (generacije), ki jo vladajoča socialistična ideologija ni več »zgrabila« – kot je, denimo, »držala« še nas, ki smo bili v šoli v 60. letih, hodili »za domovino« – s Titom naprej – ter iskreno sovražili Nemce in Italijane, kasneje pa se morda oprijemali novolevičarskih in neoleninističnih iluzij (predvsem o naši družbi) – generacija, ki nima razlogov, da bi verjela oziroma verovala v najboljšega vseh možnih svetov, delila njegove utvare in težave pa tudi upe, in se zato tudi upira »brez razloga«, generacija, ki doživlja tudi NOB na svoji koži v glavnem kot ideološko palico, s katero se jo po eni strani ponižuje in izničuje, po drugi pa kaznuje in disciplinira. Generacija, ki je indiferentna ali pa zavrača vladajočo revolucijsko ideologijo v vseh perspektivah: brezmadežno herojsko preteklost, neoporečno sedanjost in svetlo prihodnost. Pri tem zavračanju je dovolj natančno identificirala vozne točke te ideologije in obenem ugotovila ali vsaj zaznala praznino v njenem jedru, praznino v centralni legitimacijski točki sistema. Pričakovati je bilo, da bo dreznila vanjo. In to počne dokaj neobzirno.

Na drugi strani se odvija proces dolgoročnega ideološkega – mladomarxovsko rečeno – treznjenja starejših generacij. Tu imamo ob dolgo zadrževanih pričevanjih o nekaterih »kočljivih« temah polpretekle zgodovine (beletrističnih ali memoarskih) še poudarjeno teoretsko analizo in kritiko njene ideologije ter poskuse – morda tudi zdravorazumske – racionalizacije tega, kar se je dogajalo in česar utečene razlage ne morejo več zadovoljivo pojasniti. Čeprav je močno prevladujoče vprašanje stalinizma, pa že premiki v obravnavanju te tematike, ki so razdrli tridesetletni konsenz o ideoloških mejah spoznanja, vodijo v bližino fašistične teme. Dachauski procesi npr. nosijo v sebi poleg stalinistične tudi neko fašistično travmo. Nekateri njeni vidiki se odpirajo ob Kocbeku...

Na eni in drugi ravni se postavlja zahteva (vsaj v zadnji instanci) po teoretskem in simbolnem spoprijemu in obračunu s fašizmom. Ta zahteva odpira polje razprave, kjer niti z vojaškim govorom (govorom vojaške zmage) niti s političnim načinom razmišljanja stvarim ni več mogoče priti do konca. Polje razprave, ki je bilo doslej izključeno, vendar prav kot tako vgrajeno v središče vladajoče povojne ideologije.

Za to polje teoretske artikulacije in problematizacije ter simbolne subverzije in razdejanja fašizma velja isto kot za materialistično odkrivanje »realne podlage«, omenjeno v

prvi hipotezi: zadeva v bistvo vladajoče ideologije in jo ruši. V bistvu ruši vladajočo ideologijo, ker govori drug jezik, vendar prav o problematiki, ki si jo je prisvojil ideološki monolog, da bi o njej molčal.

Razgovor tu ni možen, ker bi zahteval umik in spremembo vladajoče ideologije. Ta pa očitno nima dovolj moči za reorganizacijo. Enači jo s porazom in zagrizeno vztraja pri lastni nespremenljivosti, trdovratno brani vse svoje pozicije. V alternativi med revizijo in dogmo se odloča za dogmo: za dušitev razprave.

Od tod, da obstaja problemsko polje, o katerem oziroma na katerem vladajoča ideologija ne more spregovoriti, ne da bi se zanikala, si lahko poskušamo razložiti paradoks, da sicer antifašistična ideologija ne prenese kritike fašizma. Natančneje: teoretske in simbolne kritike fašizma se boji bolj kot fašizma samega. Kolikor takšna kritika fašizma nastopi, stori vladajoča ideološka zavest vse, da bi jo zajela oziroma postavila v okvire in relacije, ki jih obvlada. To je mogoče le tako, da se zdajšnjega teoretskega ali simbolnega kritika fašizma naredi za fašista. Sledi obračun po (posodobljenem) enobejevskem modelu. Vladajoča ideologija obrani svojo konstitucijo.

Vzemimo za primer risanje kljukastih križev po zidovih. Ti križi niso imeli in nimajo nobene zveze z nacizmom. So brezpromisna, groba artikulacija idejne avtonomije (delov) mlade generacije oziroma njenega zavračanja ideološkega diktata – na točki, ki je najbolj sveta, kjer pa je v resnici najšibkejši (Žal je treba v oklepaju dodati, da zavračanje vladajoče socialistične ideologije nikakor ni nujno – ne logično ne faksično – protisocializem!). Kot takšni ti kljukasti križi obenem pozivajo k simbolnemu izničenju fašizma in so tudi že več kot le poziv: so že destrukcija nacističnega simbola.

Odgovor sil družbenega reda je bil neugrešljiv in tog: »Nacistil« Nelagodje zaradi simbolne nepremaganosti fašizma je bilo povnanjeno, prevedeno v zunanjo ogroženost z nacizmom. Izslediti je bilo treba storilce ter z njimi obračunati po znanih metodah; simbol, o katerem govorimo, naj bi seveda imel le en – »Mi že vemo, kateri!« – pomen.

V dani situaciji pri nas sleherni obtožba z nacizmom izključuje dialog in zahteva nasilen obračun, uporabo sile oziroma prisile. Velja pa lahko tudi obratno: če se z nekom ne želiš pogovarjati, pač pa ga preprosto »spraviti vkraj«, ga obdolžiš nacizma. Za demokratični socializem takšna praksa – v prvem primeru izraz idejne nemoči, v drugem monopola prisile in politične samovolje – ne bi smela biti sprejemljiva. Zanj bi bilo veliko manj nevarno (če gledamo obranaško /oziroma/ z mobilizacijskega vidika) mnogo bolj perspektivno, če bi dopustil razpravo in kritiko, morebitno revizijo vladajoče ideologije in, v ugodnejšem primeru, krčenje prostorov ideološkega.

PS: Brezglavo, panično in kapitulantsko ravnanje RS v polpretekli »nacistični aferi« je prispevalo k uveljavljanju nedemokratičnih praks v našem političnem in družbenem življenju. Morda lahko vidimo v tem tudi neslaven iztek nekega sicer zelo produktivnega obdobja v delovanju tega medija? V tem primeru bi bilo konsekvantno pogledati, če niso tega poraza sokrivi morda kakšne slabosti v teoretskih nastavkih, ki jih je RS v zadnjih letih razvijal.

Tomaž Mastnak

ÜBER EINIGE FRAGEN DER GLEICHSCHALTUNG

»Pevci še najbolj veste, da vsak zase lahko peje, kolikor sam hoče in zna... Če pa hočemo peti v zboru, potem lahko pojemo vsi le isto pesem, po istih notah in pod istim zborovodjem. Podobna pravila vladajo tudi v družbenem življenju.»

Vinko Hafner na taboru slovenskih pevskih zborov
17. junija v Šentvidu pri Stični

Ob najnovejšem poskusu pogona na RadioŠtudent na podlagi izmišljenih obtožb, da naj bi RS predvajal nekakšno »nacistično himno«, bomo tu obravnavali le dve vprašanji: 1. Kakšno ideološko vlogo imajo podtikanja o »nacizmu«? – 2. Kako je moglo priti do tako nasilnih in dolgotrajnih preganjanj na podlagi očitno neresničnih obtožb?

Čemu danes etiketa »nacizma«?

Prvo, kar nas mora presenetiti ob etiketiranju z nacizmom, je absurdnost, nesmiselnost teh obtožb. In vendar so prav te nalepke v zadnjem času izrazito priljubljene: desna množična občila so že pred leti skušala v javnosti oblatiti punk, češ da je nacistično gibanje; nacizem so očitali skupini Laibach; Igor Vidmar je bil zaprt na podlagi razsodbe, češ da je nosil nacističen znak.

Zdravorazumska politična analiza bi ob tem nemara sklepala takole: nekdanji posamezniki in skupine na položajih družbene moči ali v želji, da bi na take položaje prišli, svoje nasprotnike diskreditirali s tem, da so jim očitali skrajno levičarstvo, radikalizem, anarho-liberalizem ali celo nacionalizem. Zdaj pa te etikete očitno nimajo več prave mobilizacijske in očrjevalne moči, zato je treba seči po bolj skrajnih sredstvih: in podtikanje nacistične usmeritve je res skrajno sredstvo v političnem boju, saj si ni mogoče zamisliti bolj črne, bolj mračne etikete. Zdravorazumska analiza bi nemara iz tega izpeljala tudi sklep, da posamezniki in skupine, ki take diskvalifikacije delijo, nimajo več zadosti močne ideološke platforme, na podlagi katere bi se lahko podali v idejni politični boj. Ker torej nimajo argumentov, morajo seči po etiketah – in sicer po tistih etiketah, ki lahko računajo na množičen družbeni konsenz. Ker je boj proti nacizmu ena izmed nespornih temeljnih zgodovinskih vrednot naše današnje družbe, lahko diskvalifikacija s pomočjo nacistične etikete računa na najbolj množično podporo – seveda, če se ji posreči, da ji kdo verjame.

Zdravorazumska analiza sicer ni napačna, vendar pa ne pojasni odločilne točke: namreč tega, da je etiketiranje z nacizmom bilo v vseh dosedanjih primerih očitno neutemeljeno, da ni ustrezalo dejanskemu stanju – **a je kljub temu družbeno delovalo**. Zdravo razumska analiza ne more pojasniti nerazumnih dogajanj v družbenem življenju: ne more pojasniti tega, da v dosedanjih spopadih dokazovanje, da so obtožbe neresnične, ni nič pomagalo (kakor v Vidmarjevem primeru) – ali pa vsaj ni moglo zaustaviti kampanje in ni preprečilo vseh njenih škodljivih političnih učinkov (kakor v zadnjem primeru Radia Študent).

Potemtakem moramo pojasniti, zakaj so lahko politični učinki relativno neodvisni od resničnosti ali neresničnosti vrednosti diskurza, ki te učinke sproža. Ta pojav, da resničnost ali celo zgolj utemeljivost, verjetnost argumentov ni bistvena za njihovo politično učinkovanje, je širši in se ne omejuje na politično sfero v ožjem pomenu. Poznamo ga tudi v kulturi v ožjem pomenu: pred časom je npr. del slo-

venske tradicionalne kulture na vsa usta Problemom-Razpravam očital stalinizem – četudi so v istem času prav v Problemih-Razpravah izhajale najbolj izčrpne in teoretsko zelo predirne analize o stalinizmu.

V primeru etiketiranja z »nacizmom« zdravorazumska analiza zaide v tole protislovje: na eni strani priznava, da je etiketa »nacizem« pač člen v nizu dveh drugih nalepk tipa »levičarstvo – radikalizem – anarholiberalizem« itn.; na drugi strani pa mora nacistično etiketo iz tega niza izločiti, saj ji pač mora dati vrednost skrajnostne, izjemne diskvalifikacije. Skrajnost nacistične etikete je v tem, da je popolnoma očitno neresnična in prav iracionalna: pri tem ostaja odprto vprašanje, ali so druge nalepke samo manj očitno neresnične ali pa so narobe vsaj malo tudi resnične.

Naša teorija etiketiranja je tale: pri etiketah **sploh ne gre za resničnostno vrednost**; etikete so strogo **pragmatična** zadeva, so torej izrazi, ki strukturirajo razmerje med govorcem in ogovorjencem ne glede na svojo resničnost ali neresničnost. Etikete postanejo verjetne, verodostojne ali utemeljive **šele za nazaj, potem ko – in samo če – jim uspe vzpostaviti neko določeno strukturno razmerje med govorcem in naslovnikom**.

Zato lahko rečemo, da standardne etikete (»levičarstvo, radikalizem« itn.) **delujejo svoji morebitni resničnosti navkljub**. Resničnost etikete bi namreč v nekaterih primerih lahko resno ogrozila njeno pragmatično učinkovitost. Še več: etiketa ne bi mogla delovati kot etiketa, če bi jo tisti, ki jim je namenjena, **vzeli zares**. Pragmatično delovanje etikete – in to je njeno edino delovanje – pragmatično delovanje etikete je prav odvisno od tega, **da je ni vzeti zares**. Zato etiketiranje že vnaprej računa s tem, da etiket ljudje ne bodo vzeli zares. Zato lahko že na tej čisto načelni ravni rečemo, da so dobre etikete tiste, ki jih **ni mogoče vzeti zares**: torej pač »očitno neresnične« etikete.

Vzemimo zgled »levičarstva«: v tem, na kar se beseda »levičarstvo« nanaša, ni nič takega, ob čemer bi se morali zgroziti. Levičarstvo je od nekdanj sestaven del naprednega gibanja, celo prav naprednega delavskega gibanja – od nove leveice šestdesetih let naprej pa je levičarstvo sploh najzanimivejši in najproduktivnejši del naprednih gibanj. – Ali pa etiketa »anarho-liberalizem«: ta izraz je dobil pri nas prav ominozno konotacijo (v petdesetih, šestdesetih letih so bili »anarho-liberali« avantgardistični umetniki in njihovi ideologi, v sedemdesetih letih pa so »anarho-liberali« postali tehnološki in demokratično usmerjeni politiki); a ta so-pomen je v očitnem protislovju s tistim, kar ta beseda – ki je sicer bizarna sestavljenka – pravzaprav neposredno pomeni. Že Tomaž Mastnak je na alternativnem simpoziju v Šiški (prispevek je objavljen v Problemih-Razpravah 239–241, 1984) ugotovil, da anarholiberalizem združuje del socialistične revolucije in del meščanske revolucije – pri obeh prav tisti del, ki nam danes najbolj manjka.

Če bi torej ti etiketi – »levičarstvo«, »anarho-liberalizem« – kaj pomenili v normalnem načinu pomenjanja besed, potem **ne bi bili etiketi**. Etiketi potemtakem delujeta svojemu pomenu **navkljub** – in še toliko bolj se morata bojevati proti svojemu pomenu, če je ta pomen količkaj ustrezen, tj. resničnostno uporabljen.

Birokratskemu govoru navadno očitajo razvodenelost, nenatančnost, meglenost, nerazumljivost itn. Ti očitki so resnični, kolikor ugotavljajo lastnosti birokratskega govorjenja – a pozabljajo, da je birokratski govor učinkovit **prav zato, ker** ima te lastnosti, **ker** je meglen, natančen, nerazumljiv itn. Govor, ki je natančen, razumljiv, pregleden, sploh ne more biti etiketirajoči govor, bržkone tudi sploh ne more biti birokratski govor – saj ne more proizvesti tistih učinkov, ki

jih hoče doseči birokratska govornica, namreč učinkov birokratskega gospostva.

Prenesimo zdaj ta splošna dognanja na naš konkretni primer – na etiketiranje Radia Študent z »nacističnostjo«.

Za etiketo »nacizem« moramo reči hkrati dvoje: 1. ta etiketa res pripada nizu standardnih etiket (tipa »levičarstvo«, »radikalizem« itn.), kolikor pri njej kakor pri vseh drugih ne gre za pomen besede in torej še manj za pravilno uporabo pomena, pač pa za pragmatično učinkovitost, tj. za čustveni naboj in za podobne stvari; etiketa »nacizem« torej sodi k nizu standardnih etiket, ker pri njej kakor pri vseh drugih etiketah ne gre za odnos med besedo in s to besedo označeno »stvarjo«, pač pa za razmerje med udeleženci komunikacije, ki ga ta beseda-etiketa posreduje in strukturira; 2. etiketa »nacizem« pa je hkrati le drugačna od drugih standardnih etiket, kolikor v njej pragmatična narava etiketiranja pride neposredno do izraza – kolikor se etiketa v njej tako rekoč vzdigne do svojega pojma.

Etiketa »nacizem« je etiketa nasploh. Njena vrednost potemtakem ni argumentativna, pač pa organizacijska.

Ta **organizacijska vloga** etikete pa je dvojna: 1. na eni strani etiketa organizira, ureja govor, ki jo uporablja; 2. na drugi strani organizira, mobilizira naslovnik tega govora v družbeno silo, ki je sposobna političnega boja, v našem primeru kampanje proti Radiu Študent in »mladinskim medijem« nasploh.

Etiketa organizira bojno črto s tem, da se z njeno pomočjo bojovníki prepoznajo pred istim nasprotnikom. Bojovníki se **prepoznajo** kot pripadniki iste falange, ker vzajemno **priznavajo** istega sovraga. Borci v politični koloni se **subjektivirajo** na način masovne psihologije, prav kolikor etiketirajočemu govoru uspeva, da nasprotnika **objektivira** pod etiketo, ki mu jo naleplja.

Ideološke etikete so torej vselej **samolepilne etikete**: tisti, ki neko etiketo priznavajo, se z njeno pomočjo med seboj lepijo v bojno občestvo – sami se lepijo med seboj prav s tem, da nalepljajo nalepko na svojega skupnega sovraga.

To pa pomeni, da je organizacijska vloga etikete pri vzpostavljanju bojne falange odvisna od tiste njene organizacijske vloge, ki jo etiketa opravlja pri urejanju ideološkega govora.

Ideološki govor je nekakšen **kolaž**: vloga etikete je prav v tem, da **lepí skupaj** ideološki kolaž, ki sicer zaradi notranjih protislovnosti ne bi »držal skupaj«. Tako etiketa najprej zlepi ideološki kolaž, ki sicer ne bi imel notranje koherence, potem pa ta kolaž na socialni ravni zlepi skupaj bojno kolono, ki bržkone sicer tudi ne bi bila homogena.

Ideološki kolaž pa deluje kot **konstrukcija realnosti**: to je drugi problem, s katerim se bomo ukvarjali v tem prispevku. Konstrukcija je dvojna: na eni strani vzpostavlja neko **ideološko predstavo ali podobo** o družbenih razmerjih in bojih; na drugi strani pa ta ideološka predstava **dejavno posega** v sama ta družbena razmerja: ideološka predstava namreč, kakor smo že rekli, mobilizira neko skupino, ki to predstavo priznava za legitimno, resnično interpretacijo družbenih razmerij in spopadov – in ta skupina si ravno dejavno prizadeva, da bi s svojim političnim bojem **udejanila** svojo ideološko vizijo.

Vloga etikete pri konstrukciji realnosti

Etiketa torej vzpostavlja bojno občestvo, s tem da preden postavljata sovraga-etiketiranca. Ta ideološka operacija ima konkretne družbeno-politične učinke, a je sama na sebi strogo diskurzivna: ne dogaja se nikjer drugje kakor zgolj v govoru, četudi njeni učinki delujejo tudi v »zunaj-govorni« realnosti. Oglejmo si nekaj značilnosti teh diskurzivnih postopkov!

»Nacistična sfera« je lahko za nas še zlasti poučna, ker se je zgodila v času, ko tukajšnja družba poskuša razrešiti

stare travme in ko se, denimo, marsikdo zgroženo sprašuje, kako je moglo priti do tako monstruozne falsifikacije, kakršna so bili dachauski procesi.

Mogoče bomo pomagali osvetliti te probleme, če se preprosto vprašamo, kako je bilo mogoče, da je velik del slovenske javnosti skoraj mesec dni verjel, da so na RŠ zares predvajali nekakšno »nacistično himno«, in kako je mogoče, da bralci Borbe, Vjesnika, oslobodjenja in tržaškega Piccola mogoče to še danes mislijo. Pri odgovoru na to vprašanje si ne moremo pomagati z izgovori, češ da je šlo za zmedenost, površnost, neobveščenost itn. To, da ni šlo za nikakršno zmedenost in površno ravnanje pod vtisom nepopolnih obvestil, dokazuje, denimo, ravnanje univerzitetnega sveta o Radiu Študent namreč ni mogoče razumeti drugače kakor s predpostavko, da so bili člani sveta prepričani, da so torej »verjeli«, da je RŠ zares predvajal nekakšno »naci himno«: a vendar je bilo že pred tem v množičnih občilih objavljeno, in v stališčih nekaterih političnih organov poudarjeno, da RŠ ni predvajal ničesar takega. Lahko rečemo, da je univerzitetni svet nekdo zmanipuliral; lahko tudi rečemo, da je javnost nekdo zmanipuliral; na podlagi dostopnih informacij v javnih občilih, ki so sicer poročala pomanjkljivo, a ne manipulatorsko – na podlagi javno dostopnih informacij lahko tudi določimo, kje se je ta manipulacija začela: namreč na seji predsedstva mestnega komiteja ZKS Ljubljana 14. maja; vemo tudi, da se je manipulacija nadaljevala v informaciji časopisa Delo dne 15. maja s te seje predsedstva mestnega komiteja ZKS.

Toda: vse to nam še nič ne pove, **kako** se je manipulacija zgodila. To vprašanje – kako se je zgodila manipulacija – je zlasti pereče zato, ker so javna občila z Delom vred v naslednjih dneh le prinesla poprejšnjo informacijo, ki je demantirala prvotno zavajajoče obvestilo.

Še več: Ljubljanski Dnevnik je že isti dan kakor Delo, tj 15. maja – in to je bila druga informacija o dogodku, ki jo je dobila širša javnost – Dnevnik je že 15. maja prinesel vest, ki bi morala manipulacijo po zdravi pameti **onemogočiti**: ta informacija sicer ni bila točna in popolna, bila pa je vseeno toliko protislovnostna, da je nujno zbudila dvome o mnenju, da naj bi RŠ predvajal nekakšno »naci-himno«. A ta informacija, ki bi morala s svojo protislovnostjo manipulacijo vsaj zavreti, če že ne onemogočiti, jo je, prav narobe, pomagala sprožiti. Dnevnik je predmet spora definiral takole:

»včerajšnje predvajanje nacistične himne 'Deutschland, Deutschland über alles' (v sodobni inačici s pevko Nicole)« Značilno za to določitev je, da ne določa nikakršnega predmeta, ki bi se nanj lahko nanašala. Ta določitev je brez referenta, ker svoj morebitni objekt opisuje s protislovnim deskripcijama: »nacistična himna« / »sodobna popevkarska različica«. Edina enosmiselna določitev ostaja citat – namreč prve besede v tekstu pesmi, ki v tradiciji veljajo za »naslov« pesmi – vendar veljajo za ime pesmi, ki je sicer nekdanja nemška državna himna, ni pa specifično »nacistična« himna.

Kakšna je torej vloga teh določitev, če niso nikakršne določitve? Vloga teh določitev je natančno tista, ki so jo opravljale ves čas, kar je trajalo preganjanje Radia Študent: vsi so **vedeli**, da RŠ ni predvajal nikakršne »nacistične himne« – a hkrati so mnogi **verjeli**, da RŠ je predvajal »naci-himno«.

Zgodil se je razcep, kakršnega etnologi pogosto opažajo v tako imenovani »primitivni misli« in kakršnega psihiatri včasih ugotavljajo kot simptom pri svojih pacientih – zgodil se je razcep, ki ga sebi kot **normalnim civilizirancem** seveda ne bi pripisali, ki pa očitno kar dobro deluje in ima vso politično težo.

Neko etiopsko pleme verjame, da je leopard kristjan in se zato ob petkih posti; a zato ob petkih nič manj skrbno ne varujejo svojih čred: čeprav **verjamejo**, da se leopard ob petkih posti, dobro **vedo**, da ni ob petkih nič manj nevaren.

V nasprotju z etiopskimi »divjaki«, pri katerih se praktična vednost ne meni za praznoverje, je pri aferi z »naci-himno« verovanje zasenčilo vednost. Funkcija etikete v konstrukciji realnosti je prav v tem, da daje oporo verovanju in da organizira vednost po zahtevah vere. Ta proces utemeljevanja verovanja je krožen: etiketa utemeljuje vero s tem, da vso morebitno pozitivno vednost sproti ali celo že vnaprej prireja verovanju. Tako se verovanje s pomočjo etikete in prek ovinka čez vednost utemeljuje na sebi samem.

Etiketa stoji na križišču verovanja in vednosti; zato do etiketiranja pride prav v primerih, kadar sta verovanje in vednost v protislovju: etiketa je ravno njuna edina skupna točka, četudi seveda njuna **iluzorna** skupna točka. Etiketa je **iluzorno stičišče** med verovanjem in vednostjo – lepi ju skupaj, čeprav sta si v protislovju. In ko ju tako zlepi, ima ta **magični učinek**, da kar nenadoma celotna vednost začne ustrezati vnaprejšnjemu verovanju.

Preprosto rečeno: etiketa že vnaprej organizira »pozitivne informacije«, ki bi jih utegnili dobiti o neki stvari, in organizira jih tako, da bodo ustrezale verovanju ali prepričanju, ki ju etiketa »nosi«.

Etiketa o »naci-himni« je že vnaprej organizirala vse podatke o resničnem dogodku – **vključno** s podatkom, da pesem **ni bila** nacistična himna. Nalepka potemtakem že vnaprej **naddoločil**, naddeterminira sleherno »pozitivno informacijo«, ki bi jo o zadevi lahko dobili.

To pa pomeni: 1. manipulacija z javnim mnenjem je temeljila na **prevladi verovanja nad vednostjo**; 2. kdor je verjel – in razlogi za verovanje so bili pristno religiozni: za nalepko je (vsaj po javnih obvestilih) stal avtoritativen ideološki, če že ne kar oblastni organ – kdor je torej verjel, ta se je vključil v neko bojno falango, v kolono, ki je **temeljila na verovanju, ne na vednosti**; 3. vse dokler je trajala magija etikete, **noben racionalni argument ni mogel delovati**: racionalni argument lahko prepriča samo nekoga, ki ni že vnaprej založil svoje vere; tu pa so bile stranke v spopadu tako rekoč že vnaprej razdeljene. Ker je celota Radiu Študent nasprotna stranke temeljila na verovanju, se proti njej ni bilo mogoče bojevati z racionalnimi argumenti. Linija spopada je bila začrtana že vnaprej v trenutku, ko so v javnost vrgli etiketo o »naci-himni«: na eni strani so se znašli tisti, ki so verjeli – na drugi strani pa tisti, ki niso bili pripravljene verjeti »na besedo«, tj. »na etiketo«, in ki so potemtakem bili dojemljivi za racionalno argumentacijo.

V tej razdelitvi je bilo nekaj tragičnega: manipulacija z etiketo je namreč zlorabljala človeško dobro vero, naivnost in zaupanje. Ker je bilo v položaju nekaj tragičnega, je bilo v manipulaciji nekaj ciničnega: zlorabljala je dobre lastnosti v ljudeh, ki so ji nasledili. In ta cinizem manipulacije se je celo neposredno in odkrito pokazal: eden izmed »argumentov«, ki so jih uporabili proti Radiu Študent, je bil ta, da bi RS moral upoštevati »raven občinstva«, ki ga posluša. Seveda je bilo mišljeno, da ta raven ni kdo ve kako visoka in razsvetljena – preprosto rečeno: med občinstvom so tudi naivneži, da ne rečemo kar **simples d'esprit**. Kar pomeni, da so se nasprotniki Radia Študent sklicevali na poneumljenost poslušalstva, **ki so jo sami sproducirali**. Temu bi lahko rekli cinizem, lahko pa tudi opolzkost.

Položaj, ki ga je ustvarila manipulacija z etiketiranjem, je bil torej zelo arhaičen: to ni bil idejni spopad med nasprotniki Radia Študent in njegovimi privrženci – to je bil spopad med nekimi magijsko verovanjskim arhaičnim občestvom in razsvetljeno družbo.

Če se vrnemo k etiopskemu plemenu, ki verjame, da je leopard kristjan, bomo nemara natančneje dognali družbeno-politične razsežnosti kampanje proti Radiu Študent. Etiopsko pleme potrebuje svojo mitologijo o leopardu-kristjanu za to, da na njej utemeljuje svoje sorodstvene odnose in produkcijska razmerja: z mitologijo pač ureja družbeno-politične odnose. Medtem ko je varovanje čred tehnološko opravilo, ki se drži svojih posebnih tehničnih pravil. Mitologija ureja **družbene odnose** v živinoreji, medtem ko se **živinorejska tehnika** drži svojih lastnih tehnoloških postopkov, med katere pač sodi tudi to, da varujejo črede pred leopardom ne glede na imena dni v tednu. Verovanje in vednost imata vsak svoje področje aplikacije – verovanje celo dominira nad vednostjo, saj ureja prav družbena razmerja, v katerih se vednost izvršuje – a kljub temu verovanje **ne posega** na specifično področje vednosti. Ta položaj je za tisto pleme življenjskega pomena: če bi pretirano verovali, bi lahko poginili od lakote.

V kampanji proti RS je bil položaj drugačen: funkcija verovanja je bila v tem, da neposredno organizira in naddoločil sleherno možno vednost, vključno z vednostjo, ki verovanje spodbija. Preprosto rečeno: verovanje je imelo tu totalizirajočo in totalitarno funkcijo. Šlo je za to, da se vednosti ne dopusti **nikakršnega specifičnega prostora**.

Če zdaj opozorimo še na to, da se je celotna zadeva, začeniši z oddajo Radia Študent sámo, dogajala pod globokim vtisom antiintelektualističnih izpadov s konca aprila in začetka maja, potem imamo vse elemente za definicijo položaja v terminih razredne boja.

Birokratska tendenca, ki je v odločilnih dneh obvladovala obe odločilni politični telesi, je poskušala vzpostaviti oblast nad Radio Študent in nemara nad »mladinskimi mediji« nasploh. V svojem razrednem boju je ta tendenca segla po magičnem postopku etiketiranja, ki je sam na sebi totalitaren diskurz. To pomeni, da je ta tendenca skušala strukturirati družbena razmerja na podlagi podrejanja avtoriteti in brezpogojnega verovanja v magične nalepke, ki jih delijo s pozicij avtoritete. Pri tem je ta tendenca skušala že vnaprej onemogočiti sleherno racionalno razpravo in odvzeti moč silam, ki nastopajo s pozicij vednosti, racionalne analize itn. Pri tem je birokratska tendenca uporabila ekstremno etiketo »naciizma«: s tem je pokazala, da je njena ideološka platforma izjemno šibka, saj se mora zatekati k moči etikete **kot etikete**; čim bolj pa je etiketa iracionalna, tem bolj ustreza temeljni iracionalnosti postopka etiketiranja.

Kampanja proti Radiu Študent torej ni bila napad na Radio Študent, pač pa napad na racionalnost v družbenih razmerjih, na demokratično urejanje družbenih zadev in seveda na intelektualne dejavnosti oziroma na intelektualno razmerje do družbenih problemov.

Napad je propadel, a boj še traja.

Boj še traja – zakaj preprečiti je treba, da bi ideološka šibkost birokratskih tendenc ne pripeljala do poskusov, da bi nemoč v idejnem boju skušale nadomestiti z uporabo represije v političnem boju. Varovati je torej treba naravo ideološkega boja kot **idejnega** boja – in ta skromna analiza naj bo tudi prispevek k temu boju za obrambo demokracije, pravnega reda in ustavnosti.

Rastko Močnik

Post scriptum. V teh pritiskih na Radio Študent je prišlo do novosti v politični taktiki, ki bi ji lahko rekli **nižinski obrat ali dolinska inverzija**: česar ni mogoče doseči z ideološkimi sredstvi na višji ravni, to je mogoče izsiliti z represivnimi sredstvi na nižji ravni. Vpeljava obračunavanja na ravni ob-

činskega komiteja je novost, ki je ne gre podcenjevati in ji kaže posvetiti vso analitično pozornost: česar namreč birokracija ni mogla doseči na republiški, univerzitetni in niti na mestni ravni, to se ji je posrečilo na občinski ravni.* Ne gre samo za to, da so nižji politični uradniki poslušnejši in brezobzirnejši, saj je pred njimi še dolga kariera; tudi ne gre samo za to, da nasilno ukrepanje, ki je na višjih ravneh znamenje nesposobnosti za vladanje, na nižjih lahko deluje kot

* Težnja je, kakor kaže, splošneje jugoslovanska; na skupnem sestanku komisije CK ZKH za idejna vprašanja in informiranje in sekcije republiške konference SZDL Hrvatske za kulturo in umetnost, ki je bil 22.7. t.l. pod predsedstvom Stipe Šuvarja in na katerem so razpravljali o »aktualnih idejno-političnih vprašanjih založniške dejavnosti«, je »Pero Pletikosa medju ostalim kazao da bi i općinske konferencije Socialističkog saveza svakako morale biti mjesta na kojima se razmatraju izdavački programi pojedinih izdavača, te da bi u tom smislu njihov utjecaj na kreiranje o stvarivanje izdavačke politike morao biti znatno veći nego što je bio do sada«. Zagrebški Vjesnik je s sestanka poročal pod naslovom »Kako spriječiti promašaje?».

izraz odločnosti in torej lahko velja za znamenje vladarskih sposobnosti; gre predvsem za to, da se na nižjih ravneh nekatera vprašanja sploh ne postavljajo. To se je navsezadnje jasno pokazalo pri šolski reformi, ki sploh v celoti temelji na nižinski inverziji: za naravoslovno-matematične šole ni bilo plačnika in interesenta, ker se pač potrebe po tako izobraženih ljudeh ne izražajo na tako nizki ravni, kot se oblikujejo proračuni reformiranega šolstva. Zato so hoteli naravoslovno-matematično smer ukiniti: a ne ker niso imeli denarja, kakor so govorili – pač pa zato, ker je ta birokracija sposobna vladati samo na nižjih ravneh, in še tam zgolj z nasiljem. Ali narobe: v nižinah zna vladati prav zato, ker je tam mogoče vladati na silo. Ta birokracija je v sporu z znanostjo in umetnostjo, z industrijo in kmetijstvom zato, ker ni sposobna obvladati ravni, na kateri se znanost, umetnost, gospodarstvo itn. sploh dogajajo. V času transnacionalnih korporacij poskušati, da bi cela ljudstva zaprli v nekakšne rokodelske planke, je seveda katastrofično – in samo prek ovinka katastrofe pripelje do istega, kar bi lahko z dosti manj žrtev dosegli neposredno po demokratičnih poteh: namreč do zgodovinskega poraza birokracije.

NEKAJ FRAGMENTOV K VPRAŠANJU »NACISTIČNE« HIMNE NA RŠ

Sama nesmiselnost obtožb, da je Radio Študent v inkriminirani oddaji, ki nosi podpis še bolj inkriminiranega in že enkrat kriminaliziranega Igorja Vidmarja, predvajal nacistično himno, je pač tako očitna, da o tem niti ne kaže izgubljati besed. Še več, pristajanje na razpravo o »fašistični himni« ali o »stopnji fašistoidnosti« oddaje že vnaprej predpostavlja takšne interpretacijske okvire, v katerih se mora obtoženec braniti atributa/etikete fašistoidnosti, še preden tožitelj dokaže upravičenost takšnega postopka. Prav pri etiketi, kakršna je »fašizem«, je »vrag odnesel šalo«, njena značilnost je prav v tem, da je že sama po sebi tako »težka«, da ne potrebuje dodatne utemeljitve. Pač pa že sama po sebi implicira akcijo – čiščenje in odstranitev tistih, ki jim je bila takšna etiketa prilepljena.

Seveda ni naključje, da je bila takšna etiketa na podlagi izmišljene obtožbe o predvajanju »nacistične himne« prilepljena prav oddaji Igorja Vidmarja. Vzeti jo je treba kot konsekventno izpeljavo že pred leti zastavljenega programa proti (mladinski) subkulturi, ki pelje od »kljukastih križev« preko »Laibach-Kunsta«, obtožbe, obsodbe in sedenja Igorja Vidmarja zaradi nošenja protivojnih in protinacističnih bedžev, pa do afere, o kateri je govor danes! Kako se bo stvar nadaljevala ne vemo, veliko pa je odvisno od demokratičnih sil v tej družbi v kolikšni meri so pripravljene pristati na ideološki boj v zvezi s tem kakšne interpretacijske matrice bodo obveljale v zvezi s tolmačenjem »subkulturnih dogajanj«. Zdi se, da je bila dosedanja dejavnost segmentov v mladinski subkulturi – še posebej pa na Radiu Študent ob zadnji aferi preveč usmerjena v »samoobrambno reagiranje« in dokazovanje, da »niso to, kar se jim očita«, to pa že pomeni implicitno pristajanje na tiste koordinate, ki jih vsiljuje vladajoča ideologija.

Predaleč bi nas odpeljala razprava v tej smeri, saj bi se morala nadaljevati z vprašanji taktike in strategije boja za avtonomizacijo subkulturnih sfer od vladajoče (politične, kulturniške) ideologije, ki obenem že sama po sebi služi kot samovzpostavljeni kriterij vsem ostalim. Na tem mestu nas tudi ne more zanimati »vsebinska plat« zadeve z »nacistično himno«; kontekst, »družbena reakcija«, ideološka etiketiranje in njeni učinki – vse to je že bilo izčrpno obdelano v prispevkih Tomaža Mastnaka in Rastka Močnika.

V tem prispevku bomo poskušali v obliki fragmentov vsaj delno razkriti logiko postopka etiketiranja, ki bi se, če bi tej logiki uspelo, iztekla v »pacifikacijo«, če ne celo v ukinitve Radija Študent. Pri tem nam bo poskus razkritja logike tega postopka tudi marsikaj povedal o politični kulturi, ki vlada v javnem (političnem in kulturnem) življenju pri nas.

1. Kar najprej pade v oči pri »vsej aferi«, je izjemno hitro in celo »brzopeto« reagiranje Mestnega komiteja ZKS (MK ZKS). Oddajo so ocenili in ji prilepili etiketo »fašističnosti-nacističnosti« še isti dan, neposredno po izteku oddaje. Pri čemer so, kakor zvezo iz »Dela« in »Ljubljanskega dnevnika« pesem Das Lied der Deutschen predstavili kot nacistično himno »Deutschland, Deutschland über alles«. Treba je vedeti, da v spremnem tekstu Igorja Vidmarja (po predvajani pesmi) ni bilo nikjer govora o zloglasni »Deutschland, Deutschland über Alles«. Vprašanje se zastavlja, **kako se je to moglo zgoditi političnemu kolektivu**, ki ga sestavljajo in vodijo izkušeni javni delavci, ki so vajeni težav in problemov? Politično racionalno to dejanje gotovo ni, najmanj, kar bi pričakovali, je, da bodo zahtevali dodatne informacije, tekst oddaje ipd., namesto tega pa je padla obsodba in naloga viškemu komiteju, naj stvari izpelje naprej.

Kako pojasniti ali še bolje kako razumeti takšen postopek, ki je kakor se da sklepati tudi plod naključij, namreč dejstva, da je bila oddaja predvajana taisti dan, kot je bila seja MK ZKS.

Zdi se, da je odgovor na to vprašanje možno skicirati le, če vso afero vmestimo v že omenjeni kontekst »pošasti fašizma«, ki se vpleta predvsem v punkovsko subkulturo. Skratka Igorja Vidmarja, njegovo oddajo in radio Študent so čakali točno »na mestu«, kamor jih razvršča vladajoča ideologija. »Subvertiranje« nacističnega simbola (v Vidmarjevi oddaji je govor o nacistični himni, čeprav le-ta ni bila predvajana) kot oblika družbene kritike – je prav tista točka, ki vladajoči ideologiji omogoči prilepljenje etikete »fašizma« in s tem opraviči z »neprijetnim« Vidmarjem, Radio Študentom itd.

Le tako, da je Vidmar že vnaprej zaznamovan s »pošastjo fašizma«, Radio Študent pa je njegov podpornik (kar sicer sploh ni res!), je mogoče razložiti lahkoverno ravnanje MK ZKS. O tem sem pisal točno pred letom dni, ko je Vidmar sedel. Problem njegovega »sedenja« ni bil v tem, da mu je bila omenjena svoboda gibanja, marveč v sami obsodbi; od tedaj je vsaka njegova akcija lahko ideološko označena kot fašistoidna, in že v naprej ima potrjeno o tem.

Tudi s pragmatičnega vidika politične prakseologije MK ni ravnal najbolj smotrno: ker je že takoj na začetku izrekel najtežjo obsodbo, mu je ob umirjenějšíh presojah UK ZKS in UK ZSMS ostalo le malo maneverskega prostora za oblikovanje ustrežnejše ocene.

2. Praznovanje Dneva varnosti, kot povod Vidmarjevi oddaji, je seveda bistveno vplivalo na ostrost ocene. O tem je že bilo nekaj rečenega v odgovoru Radija Študent na obtožbe, vendar pa se zdi vredno opozoriti na pomemben vidik Vidmarjeve oddaje v tem kontekstu. Spremljevalcu javnih komunikacijskih sredstev (TV, radio, časopisi) v tednu varnosti ni moglo uiti, da je bil scenarij praznovanja skrbno pripravljen in usklajen – kar je, da se ne bi napačno razumeli, v redu: radijske, televizijske oddaje, intervjuji, priložnostni časopisni članki in še posebej proslava, ki se je – hvala bogu enkrat – vsaj delno odmaknila od ustaljene »vnebovzetne« akademije, – bili so prisotni celo elementi samoironiziranja – vse to je bilo dozirano s preračunanimi efekti. Vzemimo samo poudarek na politični kriminaliteti in izmenjavanje ostrih in blagih tonov v zvezi s političnimi in varnostnimi ocenami. V tem kontekstu skrbnega planiranja je Vidmarjeva oddaja čisti »spilverderber«, packa, ki se vlije na lepo popisan list papirja, toda obenem, kar je lepo pokazal Tomaž Mastnak, artikulacija zadržanja dela mlade generacije ob tem.

3. Postopek delovanja Zveze komunistov v zvezi z »afero Radio Študent« nehote znova sproži vprašanje organiziranosti ZK na Univerzi. Značilno je, da sta ob oddaji RŠ, ki je **par excellence** univerzitetna inštitucija, izjemno hitro reagirala mestni in viški občinski komite, dosti pozneje pa mladinska in univerzitetna organizacija na Univerzi. Značilno je tudi, da je – kar je seveda povsem v skladu z organiziranostjo ZK na Univerzi in v mestu – bil postopek razčiščevanja prepuščen občinskemu komiteju Vič, čeprav RŠ ni specifično viška organizacija, oziroma je viška le v toliko v kolikor ima svoje prostore v tej občini. Socialni okvir in obenem tudi »naslovnik« je Univerza in predvsem mladina v mestu in v krajini, kjer še lahko sprejemamo njegove oddaje. Družbe-

no-politične organizacije, ki predstavljajo ta družbena okolja niso imele nobene posebne vloge pri »razčiščevanju problemov«, odločilna beseda ostaja OK ZKS Ljubljana Vič, ki se je izkazal z izjemno ostrimi sodbami. V ozadju teh sodb pa po vsej sili sodeč leži podmena o Radiu Študent kot »viru političnih motenj« v sicer mirni in neproblematični občini.

Vzemimo drug primer: ali ob programskih napakah Radia Ljubljane tudi razpravlja OK ZKS Ljubljana – Center kot odločilen dejavnik in sprejema ustrezne ukrepe.

Sam ne mislim, da je problem v neprimernem organiziranju ZK na Univerzi. Vseeno pa trdim, da je ZK na Univerzi preveč teritorializirana in v določenem smislu tudi premalo avtonomna. Ne samo ob »kritičnih situacijah« temveč tudi sicer obstaja možnost, da se občinski konflikti, ki jih je v Ljubljani več kot dosti, pojavljajo tudi kot univerzitetni konflikti.

5. Vloga univerzitetne »partijske baze« je naslednje vprašanje, ki ga velja odkrito postaviti. Če se strinjamo, da ima ZK, kakorkoli je že organizirana, legitimno pravico poseči v »sporno oddajo«, izreči sodbe in ukrepe, potem se moramo vprašati, kje je članstvo ZK, na katerega se partijski forumi toliko sklicujejo. Pozorno sem spremljal dogajanja ob aferi, vendar nisem nikjer zasledil pobude, da bi o aferi razpravljali po osnovnih organizacijah na fakultetah, seveda na osnovi objektivnih informacij, sodelovanja prizadetih itd. O mladinski organizaciji v tej zvezi pa sploh ni bilo govora.

Takšen odnos forumov je vreden kritike, saj predmet spora

ni bil nedolžen, lahko bi se celo iztekel v ukinitve RŠ, in ne zadeva samo »partijske« marveč tudi širšo družbeno javnost na Univerzi. Takšna razprava bi morala biti še posebej nujna, ker so se pod vtisom sredstev javnega obveščanja – ni mi znano, da se je zaradi dezinformacij v tisku sestal ustrezen svet pri SZDL – pojavljale v »bazi« najrazličnejše govornice. Naletel sem na »prosvetljene komuniste«, ki imajo siceršnje dobro mnenje o Radiu Študent, pa so vendar pod vtisom sredstev javnega obveščanja govorili, »da gre do fantje malo predaleč.«

6. Za konec tega zapisa še fragment, ki ga lahko uvrstimo v območje »simptomalnega branja«. V poročilu Mojce Kaučič s seje OK ZKS Ljubljana Vič–Rudnik so še posebej ostro obsodili »Provokacije in diverzije«, ne samo na RŠ temveč v mladinskem in študentskem tisku nasploh. Sama po sebi so tu zanimiva že ta neverjetno lahka prehajanja s konkretno na občo raven. Pravijo, da so »ti poskusi v zdajšnjih zaostrenih družbenih razmerah vredni še večjega obsojanja«. To stališče ima izrazito simptomalno naravo: dejstvo družbene krize izkoriščajo za poskuse discipliniranja in obsojanja. Če se strinjamo s tem, da kriznih procesov v tej družbi ni sprožil niti RŠ niti Igor Vidmar, potem za to izjavo lahko razberemo, da nekaterim dejstvo družbene krize pride še kako prav za procese uniformiranja mišljenja in deavtonomizacije posameznih sfer družbenega življenja. Bojimo se, da nekateri so za krizo.

Pavel Gantar

**Ali boste
na to vprašanje
odgovorili**

**Z
NE?**

**Če se ne morete odločiti, naročite Probleme.
Odgovora sicer ne boste dobili, boste pa dobili vsaj Probleme.**

